Bibliothèque numérique
medic@

Galien / Rasario, Giovanni Battista.

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum sexti commentarii in sextum de vulgaribus morbis, itemque septimus et octavus, nuper in lucem editi ac latinitate donati, Jo. Baptista Rasario interprete

Venetiis , apud V. Valgrisium, 1562.
Cote : 33212

PARIS biu Santé

(c) Bibliothèque interuniversitaire de santé (Paris)
Adresse permanente : http://www.biusante.parisdescartes.fr/histmed/medica/cote?33212

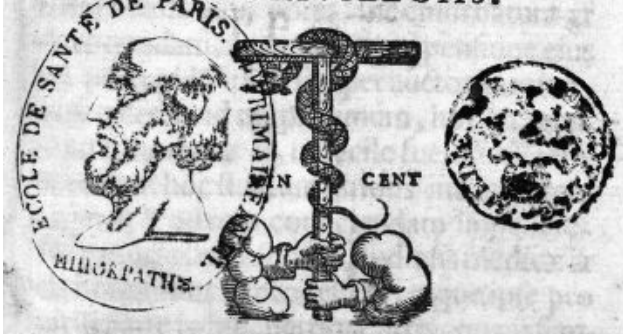
GALENI

IN HIPPOCRATIS LIBRVM DE HVMORIBVS, Commentarij tres:

Eiuſdem reliquum ſexti commentarij in ſextum de vulgaribus morbis : itemq. ſeptimus , & octauus: nuper in lucem editi, ac latinitate donati:

Io. Baptiſta Raſario interprete.

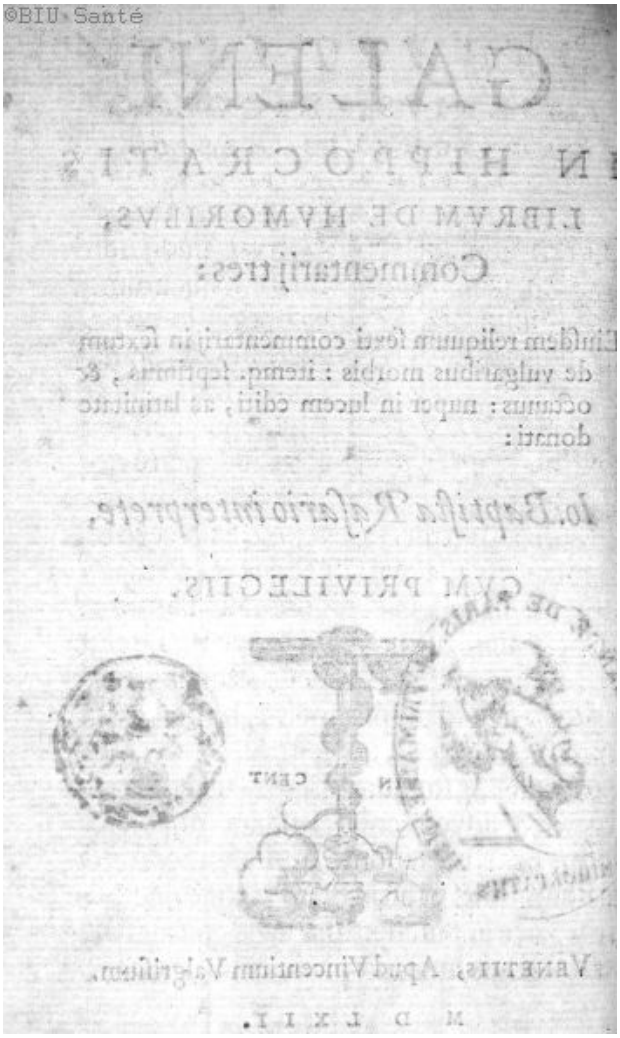
CVM PRIVILEGIIS.



VENETIIS, Apud Vincentium Valgriſium.

M D LXII.

©BIU Santé



©BIU Santé

IO. BAPTISTA RASARIVS, NICOLAO SAMMICHELIO, MEDICO OPTIMO S. P. D.



QVANTVM ſtudij adhi buerim, quantumq. temporis in eo poſuerim, ut omnes Galeni libri, qui ad nos adhuc peruenerunt, in apertũ quã emendatiſſimi proferrentur: cum plerique ſciunt, tum uero tu, Nicolae ornatiſſime, optimus, ac locupletiſſimus eſſe teſtis potes. me enim naturæ ardore quodam, atque animi propenſione eius rei percupidũ ita tu ſemper auctoritate tua, quæ ualet apud me plurimum, hoc ad agendum cohortatus es, ut facile fuerit uolẽtem, & totis in hoc ſtudium uiribus incumbẽtem urgere, & ad rem conficiendam impellere. Itaque prius mea ſponte, ſtudioſis medicæ artis hominibus ut prodeſſem, atque ipſe pro uirili parte in pulcherrimæ artis, quam ſemper, ut ſalutis humanæ præſidem, libẽter exer

©BIU Santé

cui, cognitione progrederer: poſt uero tuo impulſu inductus, cetera miſſa feci omnia, ut hoc opus, quod tantopere expectari a cunctis, & a te etiam expeti intelligebam, omnibus, ſi poſſem, numeris abſolutum, ad finem perducerem. Sed tanta eſt in rebus obſcuritas, & tam alte depreſſa eſt ueritatis ratio, ut, licet omnia ſuſceperim, ea tamen præſtare, quæ rei magnitudo poſtulabat, nullo modo potuerim. Mihi quidem conſcius ſum, me neque labori, neque operæ, neque diligẽtiæ peperciſſe, ut quicquid ex ueterum librorũ, quos nactus ſum, collatione: quicquid ex ſapientiſſimorum hominum conſilio conſequi potuerim, aut ſi quid fuit, de quo, meo ingenio, quod non admodum acre eſſe intelligo, facere coniecturam coactus ſim, nihil plane omiſerim: ſed omnia ſummo ſtudio perueſtigarim, nihilq́. intentatũ reliquerim, quod uel inueniri a me, uel excogitari poſſe uideretur. Nihil addam de magno ſumptu in libros ueteres facto; nihil de longiſſimo temporis ſpatio, quod in conuertendis innumerabilibus libris poſui: nihil denique de aduerſa ualetudine, qua ſum diu, ac ſæpe in hoc munere gerendo conflictatus: quando tu omnia cognita habes, atque perſpecta: & Dei primũ conceſſu,

BIU Santé

ceſſu, poſt uero te potiſsimum auctore, et me dico priſtinæ ſum ualetudini reſtitutus. hoc tamen extremum tempus tacitus præterire non poſſum: cum enim, impreſsis iam omnibus Galeni libris, qui extabant, ad me delati eſſent Galeni tres in Hippocratis librum de humoribus commentarij, egoq̃. cõſtitutum non haberem, utrum eos conuerterẽ, ne diutius deſiderarentur: an, quod nondum ſatis firmo corpore eſſem, meæ ſalutis, ac uitæ rationem ducerem; tu propoſito ſummo fructu, qui ex eis ferri poſſet; explicato admirabili ordine, quo res omnes fere, quæ ad medicinam pertinent, exponuntur: & ſingulari quadam Galeni in his commentarijs diligentia ſub oculos poſita, omnem dubitationem ſuſtuliſti, effeciſtiq̃. ut publica utilitas longe fuerit priuatis, & meis commodis antelata. Multa enim me deterrebant: primum infirmitas ualetudinis: deinde calor, qui ingruebat: tum rei difficultas, ac magnitudo, præſertim cum primis diebus unum modo exẽplum, idq̃. mutilum, ac plerisq̃. in locis decurtatum, neque admodum uetus mihi ſuppeteret: deniq̃. quod hiſce interpretationibus iampridem uale dicere decreueram. Sed cum uetuſtiſſimus liber in manus meas haud

©BIU Santé

ita multo poſt incidiſſet: tum denique face re non potui, quin & tibi, cui debeo plurimum, & ceteris idem efflagitantibus morem eſſe gerendum exiſtimarim. Quam ob rem factum eſt, ut ad alios Galeni commentarios hi tres, quibus de agitur, adiecti ſint. qui quidem, ut plerique omnes eruditi homines ſentiunt, ſic alijs utilitate, & accurata quadã res omnes explanandi ratione excellunt, ut uel hi ſoli integri, quamuis multa multis in locis deſint, ad nos peruenisſe: alij, qui ad Galenũ auctorem referuntur, ab ineptis quibuſdam hominibus non raro deprauati eſſe uideantur. Quotus enim quiſque eſt, qui ferre poſſit, quæ ſæpe in commẽtarijs in libros uulgarium morborum, & prædictionum, ut alios interim omittam, iterata, inculcataq; ſunt? at in his, quos nunc edimus, nihil eſt huiuſmodi: eſt autem, mea quidem ſententia, pura oratio, & Galeni maxime propria: tum ſententiæ omnes ferme ad Hippocratis, quẽ ipſe ſequebatur, mentem accommodatæ: ac cetera omnia, ut ſecum, & cum ijs, quæ ab eodem alibi dicta ſunt, conueniant. Hunc igitur librum, & duos in ſextum de uulgaribus morbis commentarios, ac dimidium ſexti, cum

©BIU Santé

cũ bibliopola, ut ueſtris medicis inſeruiret, ſeiunctos ab alijs imprimẽdos curaret: quod tuo potiſsimum hortatu, tuisq. monitis in latinam linguam ſint conuerſi; in tuo nomine apparere debere cenſuimus: ut tuam iſtam præclaram ornandæ medicæ artis, quam ſumma cum laude, ac felicitate prope tractas, uoluntatẽ teſtatam omnibus faciamus: & quam diu maneat ipſe liber, tam diu meæ in te maximæ obſeruantiæ, & pietatis monimentum extet. Vale.

Venetijs, xv. Kal. Octob. CIↃ IↃ IXII.

©BIU Santé

Priuilegiorum ſententia.

CAVTVM eſt auctoritate Pij IIII. Pont. Max. ne quis alius, præter Vincentium Valgriſium commentarios tres Galeni in Hippoc. librum de humoribus, & dimidiũ ſexti in ſextum de uulgaribus morbis, & item ſeptimum, & octauum in eundem, ex Io. Baptiſtæ Raſarij interpretatione, ante decennium imprimat: ne ue alibi impreſſos uendat: ut ex Motu proprio conſtat, dato Romæ XXVI. Decemb. M D LXI.

IDEM cauit Imp. Cæſ. Ferdinandus, Aug. priuilegio conceſſo Pragæ die ultimo Decemb. anno exeunte M D LXI. quod notatum eſt his uerbis,

Vidit Seld.

HOC ipſum cenſuit Chriſtianiſs. Rex Francorum Carolus, extat autem priuilegium in diui Germani oppido datum die XXII. Ianuarij M D LXI. eſtq; notatum hoc nomine. Burault.

ILLVSTRISS. Senatus Venetus hoc amplius uoluit, ne eoſdem libros quiſpiam intra uiginti annos imprimat, aut alibi impreſſos ſua in ditione, præter Valgriſium, uendat. Priuilegium autem conceſſum eſt die V. Maij. M D LXII.

©BIU Santé

INDEX RERVM, AC VOCVM MEMORABILIVM, QVAE HOC OPVSCVLO CONTINENTVR.

A



BSCESSVS in partibus ſuperioribus difficiliores & cur. fol. 43
Abſceſſus infra umbilicum boni, ſupra uero non fol. 44
Abſceßibus tria tempora conſtituit Hippoc. & quæ 45
Abſceſſuum cauſæ quæ 246
Abſceſſus & commutationis differentia 210
Abſceſſum qua parte futurus ſit indicat calor pedũ. 242
Acceßiones uehementius hominem conflictantes quid ſignificet. 526
Acrimonia ubi alere corpus ſtudemus uitãda & cur 42
Acrimoniæ incommoda quæ 42. et 43
Ad diſtinctionem medicamentorum, multum refert an ad naturam uniuerſam cauſam compares, an ad hominem tantum 36. et 37
Aegroti ad purgationes inepti qui 54
Aer optimus & prauus qualis 310
Aer urbanus peior eo qui ruri habetur cur 311
Aeſtatis principium quando 331
Aeſtate qua parte purgandum & cur 104. et 105
Aetas aßimilatur anni temporibus 297

©BIU Santé

Aetas ad morbi curationem magno usui est 85
Aetatum quadripartita diuisio 85
Affectarum partium incisionis terminus quis 431
Affectus in singulis morbis cognoscendi 252
Affectus differt a sanitate & morbo & quomodo 252
Affectus quid 252. et 253
Affectus quando fiat 253
Affectio ab affectu differt, & quomodo 253
Alienum duplex 407
Allij & porri incommoda 532
Alterationis duplex genus & quæ 35. et 36
Angina autumno, & uere a quibus humoribus fiat 330
Animi perturbationes quas appellauerint ueteres 280
Animi actiones ab humoribus & temperatura corporis immutari. 38
Animi diuisio 258
Animus rationalis differt substantia & loco ab irascibili fol. 258
Animi acies & intelligentia sequitur humorem biliosum. fol. 272
Animi simplicitas a sanguine fit ibidem
Animi constantia ab humore melancholico fit ibidem
Anni tempora quomodo differant inter se 249
Ante missionem sanguinis quæ consideranda 66
Ἀνδεον tripliciter exponitur 51
Anxietas quid & eius causa 138. et 139
Ἀνάπαρτὶ quid significet 218
Aquarum quæ bonæ, quæ malæ 377.378.379
Aqua pluuia optima 379
Aquas cuiuscunque generis bibentes, quibus morbis capiantur

BIU Santé

plantur 379
Aqua non minus morbos parit ac aer 312
Aqua optima qualis esse debeat 312
Aqua pessima quæ 312
Aqua pessima decoquenda antequã offeratur et cur 313
Aquarum prauarum maximum argumentũ, quod 313
Aquam uitiant ſium, nepita, & adiantum 314
Aquæ prauæ potus non ſolum calculum gignere, ſed morbum etiam omnibus poteſt communem 314
Aquæ quæ ex niuibus & glacie fiunt peßimæ et cur 314
Aquæ inter cutis cauſæ 387
Aſcites quando ſecandus 480
Atra bilis quæ ex fæce ſanguinis gignitur nũquã ſit adeo acris ut ea quæ ex ſuperaſſata flaua bili fit. 446
Autumnus oĩbus naturis, ætatib. et regionib. malus 334
Autumnus cur tabidis malus 488

B

Braßica carea & buxus aerem uitiant 311

C

Calculorũ generatio multis de cauſis etquib. 315. et 316
Calidißimus ſenſus in ægrotis quid ſignificet. fol. 8
Calor cordis quomodo ipſo maior & minor fiat 212
Carbunculus quid 400
Καταῤῥοωον quid 256
Cauſæ morbos efficientes duplices 308
Cerebrum cur aptũ ad excipiendas fluxiones 408
Cibi cur hieme & uere plus dandum 371
Clyſteribus quando utendum & eorum differentiæ. 120. 121. & ſequentia.
Cognitio loci affecti difficilis & quomodo cognoſcatur. fol. 98

©BIU Santé

fol. 98. et 99
Colicus morbus quomodo differat à morbo renali 316
Colliquatio quid 248
Color ſuppeditat notas ex quibus temperaturam cognoſcimus. 5
Coloris peßima commutatio quæ 6
Color noxæ magnitudinem indicat & quomodo 6
Color uiridis in principio morborũ quid ſignificet 6
Color totius corporis immutatus, malum putandum, ſi cũ aliis ſignis coniungatur, & cum quibus 6
Color flauus ſiccioris ſanguinis proprius ſicut ruber humidioris 12
Color albus & uiridis abſceßũ in iocinore ſignificat. 287
Color uiridis & niger abſceſſum in liene ſignificat 258
Color faciei bonus, ſi mœſtitiam habeat adiunctam in malis eſſe conſueuit & cur 7
Color ualde pronus ad melancoliam quis & cur 8
Color ruber ſanguinem ſpuẽtibus contrarius et cur. 255
Color cur ſoleat mutari 172
Color inſequitur humorem prædominantem 8
Color ab humoribus non a ſolidis animantis prouenit partibus 8
Color qualitatem non quantitatem indicat 18
Colores ad curationem & dignotionem morborum adiumento ſunt 19
Color ruber in urinis ſalutaris, & quid indicet 21
Colores multis de cauſis mutantur & quibus 390
Colores corporis ſi nulla perturbatio adſit, redundantes humores indicant 10
Commune erratum medicorum, & quale

A Commu-

©BIU Santé

A Communibus initium ducendum in medicina & cur 84
Concoctio quid 59
Concoctio in quibus morbis expectanda ſit, in quib. nõ. 85
Concoctio a ſolidis partibus bene ualentibus fit 62
Concoctio ſi mala fiat in uentriculo ita & in uniuerſo corpore. 112
Concoctionis & iudicationis notæ non ſunt eædem 220
Concoctiones in uentriculo quomodo fiant prauæ 112
Concoctiones omnia craßiora reddunt 63
Conſtitutiones quas Hippoc. ſcripſit in quibus regionib. extiterint. 339
Conſuetudo modum euacuationis declarat & cur 106
Conſuetudo ad morbi curationem multum ualet 85
Conſuetudo in ſex rebus obſeruanda & quibus 536
Cor cur flauiorem iecore gignat ſanguinem 11
Corporis conſtitutiones quot, & quæ 338
Craſſus humor quando euacuandus 45
Criſim quæ præcedant 193
Criſis per quam partem futura ſit ſigna 194
Critici dies qui 234
Crudus humor quis 44
Crudi humoris & urinarum ſubſidentium differentia 44
Crudorum humorum duo genera & quæ 44
Cumini potio pallorem inducit 290
Cupiditates, affectiones aliquando indicant, et quæ. 281
Curandi ratio potißimum in humoribus uerſatur 45

D

Decubituum qui boni & qui mali 168
Decubitus figuræ extremæ quæ 168
Deiectio quid ſignificet & quid de ea ſenſerint antiqui 166

©BIU Santé

166. & quæ ſequuntur
Deiectionũ omnium cauſæ & quid ſignificent. 155. 156
Deiectio ſincera qualis 156
Deiectionis terminus quis 160
Deiectionum, quæ cohibenda quæ non 165
Deliratio quid 124
Deriuatio quid et quomodo facienda. 125. & quæ ſeq.
Deſtillatio quid 143
Dies non numerantur ſimili modo in omnibus febribus, & cur. 232
Dies anno reſpondet & quomodo 445
Dies toti anno proportione reſpondet 367
Diæta quid 367
Dolor quomodo morbos faciat 409
Dolores circa articulos cur aliquando generentur cum pluuiæ ſunt futuræ 383
Dolores tempora morbi indicant & quomodo 490
Durum diuerſum ab arido & circuntento 426

E

EDVCATIO puerorum eſt ſimilis educationibus plantarum & cur 278
Effuſa quæ dicantur ab Hip. & quomodo fiat. 133. et 34
Effuſionum curatio 134
Elementa quomodo ſint in mixtis et quomodo in his generentur 23
Elementum ſecundum Hippoc. et Platonem quid. 22
Elementum aereum in ſolis corporibus animãtium ſecundum ſuam naturam cernitur 24
Elementa inter ſe mutari ut humores procreentur multi phyſici conſenſerunt. 31

Elementa

BIU Santé

Elementa proxima propria noſtri corporis quæ 30
Empirici tria eſſe experientiæ genera dicunt et quæ 70
Empiricus quis 7
Euacuatio quid apud Hipp. et quomodo fiat 89
Euacuationes ſi adhibeantur partibus ſibi ſolis ſeruientibus audacter adhibendæ, ſi uniuerſo corpore ſeruientibus cum cautione 109
in Euacuationibus quid obſeruandum 101. et 102
Euacuatio non ſimpliciter nec abſolute adhibẽda, et quomodo. 102
Exeandeſcentia in quibus aliquando utilis 81
Excrementa mordacia duobus modis ad motum incitantur et quibus 158
Excrementum alui optimum quale & quid ſignificet, 153. et quæ ſequuntur
Excrementa liquida quid ſignificent 154
Excrementa peßima ex quibus dignoſcãtur. 154. et 155
Excretiones quæ in principijs morborũ apparent non iudicant. 221
Experientia cur periculoſa 71. et 68
Extenuationis corporis cauſæ 247

F

FACIES florida in ægrotis cum mœſtitia quid ſignificet fol. 8
Febris ardens ſi hieme ſuperuenerit quid ſig. 368
Febrium erraticarum cauſa 332
Fœtida ſemper perniciosa 183
Ficulnea folia ueris initium indicant 488

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 15 sur 584

©BIU Santé

Fistula quid 402
Fistula aliorum morborum est remedium 403
Fistula non sine magna consideratione sananda, & cur. fol. 403
Fluor muliebris quis 151
Furunculis quid & eius species 400

G

GLANDES cur aptæ ad excipiendas fluxiones 407
Grauedo quid 143
Grauitas quomodo morbos faciat 409
Τυφὼν quid 145

H

HEBDOMADES in iudicationibus quomodo numerandæ fol. 234
Hæmorrhoides quos morbos curent 399
Hæmorrhoides quomodo fiant, & quibus ætatibus propriæ 393
Hæmorrhoides qualem humorem euacuent 394
Hæmorrhoides patienti non sunt omnes sanandæ, sed una relinquenda & cur 394
Herpes quid 400
Hydropum species 388
Hieme a qua parte purgandum, & cur 104. et 105
Hiemis principium quando 331
Hippocrates a qualitatibus consueuit elemẽta appellant. fol.

fol. 30
Hippocrates de quibus coloribus agat in hoc libro 49
Hippocrates multa potius experientia quam ratione uide tur cognouisse, 71
Hiſtera quid 148
Hiſtericarum pulſus qualis 148
Hiſterica paßio cur mulieribus accidat 149
Hominis ætas anni temporibus aßimilatur 24
Horror quid 139
Humanum corpus ex quibus conſtet 512
Humores crudi quando purgandi in principio 222
Humores tenues inter initia ducē di craßi poſt concoctio nem 54
Humoris & ſucci differentia 21
Humores intrinſeci extrinſecus nō trahendi et ecōtra 64
Humorum redundantium, qui in principio purgandi, quibus, expectanda eſt concoctio 47
Humores ubi intro receſſerunt ad quid reſpiciendum pro euacuatione humoris peccantis 12
Humor redundans in corpore proprijs notis diſtingui= tur & quomodo 13.14.15.16.& 17
Humores redundantes in mulieribus menſtruorum indi cat color 14

I

IECVR terminus partium ſuperiorum & inferiorum 243
Inclinatio humorum in loca non opportuna prohibenda

©BIU Santé

fol. 226
Inepti ad purgationes qui ſint 91
Inſomnia aliquas corporis affectiones indicant & quomodo 186
Inteſtina faciunt ut faciliter uel difficulter aluus ſubducatur & quomodo 108.110
Ira quomodo differat ab angore & triſtitia 146
Ira in corporibus pituitoſis & frigidis utilis et cur 146
Iracundi hominis ſigna 483
Iudicatio fit quatuor modis & quibus 234
Iudicatio omnis fit cum aliqua euacuatione uel abſceſſu 234
Iudicationes cur in exacerbationibus fiant 231
Iudicationum quæ per euacuationem fiunt quæ melior 231
Iudicationes ſex modis fiunt, & quibus 192
Iudicatio optima quæ 193
Iudicatio melior quæ 196
Iudicationis intempeſtiuæ cauſæ 336
In iudicationis modo quæ ſpectanda 194
Iudicationes in tertianis & quartanis, fiunt non ad dierum ſed ad circuituum numerum 332
Iudicatio ſi diebus imparibus accidat per ſuperiora fit 232
Iudicatio quid 233
Iudicationis malæ cauſæ 335
Iudicationum non eſt unum genus proprium ſignorum, et quomodo 178

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 18 sur 584

SBIU Santé

LABIA exulcerata in febribus quid ſignificant 528
Labiorum in febribus exulcerationis cauſa 534
Lachrymæ in morbis acutis quando bonæ uel malæ 517
Liber prædictionum non eſſe Hipp. 171
Librum hunc qui dixerint eſſe Hipp. qui non 1
Lien cur aptus ad excipiendas fluxiones 408
Lienes cur magni fiant. 332
Lienoſi qui dicantur 318
Lingua indicat plerunque qui nam ſucci uitioſi in corpore redundent 508
Liuor in morbis quid ſignificet 174
Lumbrici quomodo generentur 475

M

Mammæ genitura & uterus ætatis ſigna 291
Maturationem quæ faciunt 211
Medicamenta omnia uentriculum ledunt & præſertim os eius & cur 99
Medicamenta quomodo commiſcenda & cur. 110. 111
Medicamenta purgantia in exacerbationibus non danda, & cur 18
Medicandi uerbo in ijs ſolũ utitur Hipp. quæ purgant 9
Cum medicamentum purgans æger bibit ei danda eſt ſorbitio, dum fit purgatio nihil, & cur 109
Medicæ artis officium quod 97
Medicinæ data ſunt duo crura, hoc eſt ratio & experientia 69
Medicum imitari naturam conuenit in ijs quæ recte fiunt

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 19 sur 584

©BIU Santé

fol.83
In medicina facienda magna adhibenda cautio ne quid temere fiat & cur 67
Melancholici cur somnia perspicua uideant 187
Modi morborum quomodo cognoscantur 301
Morbi in quibus non est utile loqui qui 147
Morbi maturatio quid 59
Morbi pessimi, in quibus bilis & pituita abundat 43
Morbis acutis, & longis quando adhibenda purgatio 239
Morbi omnes qui a malitia humorum peruenium quomodo curandi 95
in Morbis acutis cum febre tutius mittere sanguinem, quam purgare & cur 240
Morbus quid 22
Morborum curatori quæ conueniat scire 22. & 23
Morborum tempora quæ 6
Morborum qui per anni tempora oriuntur diuisio 250
Morbus omnis tripliciter fit ualens & quomodo 95
Morbus qui cõsequitur rem ueneream purgatione non indiget & cur 95
Morbus alieno tempore uigens ualidam causam indicat 523
Mores conuenire regionibus testati sunt Hippocrates & Plato 272
Mores ægrotantis attendendi sunt & cur 275
Mucus aqueus quomodo prohibendus 142

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 20 sur 584

©BIU Santé

NATVRA non ſolum hominum omnium, ſed etiam particularium cognoſcenda & cur 175
Natura quid ſignificet 366
Natura perfecte aut imperfecte euacuante quid medicus, facere debet 47
Natura quid apud Hippoc. 444
Naturæ quæ autumno minus lædantur quæ 354
νυκτάλωπας quos uocemus, & eius cauſa 454

O

OBSERVATIONES in medicamentis dandis, & purgatione utiles 92
Occaſio aliquando apud Hippocratem cauſam ſignificat 165
Ocilorum alba mutata in malis habenda ſunt & cur 7
ὀδονταλγία quid & eius cura 440
Odoris ſenſus ubi fiat 181
Odorabilium rerum eſſentia quæ 181
Odor in beneolentiam & maleolentiam comprehenditur 181
Odor in his quæ præter naturam excernuntur ſequitur morbos et quomodo 182
Odor quid 99
Odores fœtidi in ſymptomatum loco habendi 183
Odoratus & guſtatus ferè in omnibus conſentit 181
Oleoſæ urinæ quid ſignificent 248
Oleoſæ urinæ quæ colliquationem totius corporis, & renum indicat diſtinctio 248

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 21 sur 584

©BIU Santé

Πρᾶν quid apud ueteres 373
Ortum noſtrum cur aliqui exiſtimauerint eſſe ex ſolo ſanguine 28
Oſcitatio quid 139

P

Παλίμβουλος homo quis 426
Παλίμβουλος morbus quis 427
Palpitatio quid, quibus partibus accidat, & eius cauſa fol. 288
Paraplegia quid & eius cauſa 454
Partes corporis qua ratione humores gignunt 37
Partium corporis quæ exiccandæ quæ non 131
Pathognomica ſigna quæ 178
Phagædenas quas uocet Hippocrates 399
Phagædena quid 400
Phrenitici cur ſomnia perſpicua uident 187
Pili quomodo temperaturam totius corporis indicant 76. 77. & 78.
Pili quomodo generentur 76
Pituita cur non habeat inſtrumentum ut expurgetur ut ceteri humores 75
Pituitæ multa genera & earum effectus 188
Pituita cur ad conformandos mores inutilis 272
Pituitoſi per ſupernas partes euacuandi, bilioſi per inferiora præſertim ſi ſit atra bilis
Pituitoſorum humorum differentiæ, & quomodo fiant fol. 10

Plenitudo

©BIU Santé

Plenitudo duplex & quæ 113
Pleuritis non ſemper miſſionem ſanguinis exigit & quando 418
Pluuiæ futuræ multis modis cognoſcuntur 382
Præſagiendi ratio e morbis ſumitur 87
Priſcis nõ eſt ſimpliciter adhibenda fides in medicina 66
Pueri non exiccandi & cur 85
Pulmo cur aptus ad excipiendas fluxiones. 407
Purgatio non conuenit humoribus exiſtentibus in ſolidis partibus 108
Purgatio & euacuatio non debentur iſs quorum corpus abundat crudis humoribus & cur 223
Purgatio quid apud Hippocratem: & quomodo fiat fol. 89
In purgationibus quæ per inferiora fiunt quid obſeruandum 101
In purgationibus quæ per ſuperiora fiunt quid obſeruandum 101
Puſtularum differentiæ & earum generatio 137
Pulſus apud ueteres quid ſignificet 138
Pulſum primus cognouit Hippocrates 140

Q

QVARTANA duplex & quæ 437
Quæ indicent uacuationem eſſe faciendam, aut non euacuandum 83.& 84

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 23 sur 584

©BIU Santé

RAVCITAS *deſtillationes ſequitur* 143
Recidiuæ cauſæ quæ 335
Reciprocatio humorum quibus de cauſis fiat, & quid ſit 9
Regionis forma ad morbi curationem, & ad præſagiendum, magno uſui eſt 84
Regius morbus ante diem ſeptimam cur in malis habendus 325
Regius morbus quibus de cauſis fiat 325
Reſolutio quid 458
Reuulſio quid & a quibus partibus facienda fol. 125 *& quæ ſequuntur*

S

SANI *non purgandi & cur* 100
Sanitas quid 22
Sanguis in medio pituitoſorum, & bilioſorum humorum ſitus eſt 10
Sanguis in ſeminis uaſibus cur albeſcat 38
Sanguis aliquando mittitur licet non ſit pletorica diſpoſitio 94
Sanguis non eſt unumquid accurate & quomodo humor prædominans in eo cognoſcatur 14. & 15
Sanguis ex quibus conſtet & unde nomen acceperit 23
Sanguis ex mediocri calore gignitur reliqui humores ex eodem immodico 33
Sanguinis miſſio in morbis acutis cum febre tutiore purgatione & cur 240

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 24 sur 584

BIU Santé

Sanguinis uenarum & arteriarum differentia 413
Sanguinis miſsionis termini qui 11
Sanguinis eruptiones quibus modis ſiſtantur 469
Sanguinis miſsio in febribus quando facienda 115
Sanguinis miſsio in fronte unde facienda & ſic in reliquis partibus. 115
Sanguinis temperatura humidi et rubri generatio & eius diſtributio 12
Sanguinis flaui ac tenuis & ſpirituoſi generatio & eius diſtributio 12
Sanguinem ſpuentibus quibus uena non ſecanda 418
In Sanguinis miſsione primum propoſitum quod 111
112.113.114. & quæ ſequuntur.
Semen maiorem habet uim lædendi corpus quam mẽſtrua ſuppreſſa 149
Senes cur raro febricitent 528
Senum temperatura qualis 86
Senſus frigidiſsimus in ægrotis quid ſignif. 8
Senſuum alterationes affectus appellantur & cur 253
Sermo apud ueteres quid. 173
Sermonis & uocis differentia 173
Siccitas facit, ut ſomnia conſpiciantur 187
Signa quibus futurum morbum præſagimus duplici differentia contineri 181
Signa quæ cum cauſæ habeant quæ 179
Signa quæ uno & eodem tempore ſunt ſigna & ſymptomata quæ 179
Signa concoctionis bona ſemper, cruditatis non bona. fol. 170

Signorum

©BIU Santé

Signorum differentia 176
Signa quæ ſub ſenſum uiſus cadunt quæ 176
Signa quæ ſub auditum cadunt quæ 176
Signorum cognitio in tria diſtribuitur & quæ 177
Signa eiuſdem ſpeciei quæ 177
Signorum diuiſio 177
Signorum alia pathognomica alia inſeparabilia 178
Simile duobus modis dicitur 204
Similitudo in quibus rebus ſpectanda 205
Singultus quid & eius cauſæ 144
Si quid prohibere uelis ne augeatur per loca contraria re-
uellendum 105
Sitis cauſæ & eius remedia 145
Sitis inſueta quid ſignificet 165
Sol caloris & frigoris cauſa 372
Solicitudinis ac moleſtiæ ſigna 483
Somnia cur non uideantur perſpicua 187
Somni mutatio mala & cur 147
Somnus in febribus quando noceat 38
Spiratio obſcura in tabidis mala & cur 487
Spiratio obſcura in ſterilibus mala & cur 487
Spirituoſi aut inflati num purgatione an ſanguinis miſſio
ne indigeant. 93
Sputum duplicem indicationem ſuggerit & quæ 140
Sputum rotundum & globoſum quid ſignificet 434
Stata tempora quæ uocet Hippoc. 334
Stercus in qua parte intestinorum ſit, quomodo cognoſcatur 23
Sternutamẽtum in quibus morbis capitis excitandum in
quibus

quibus non 147
Stupor dentium quæ partes affectas indicet 284
Stupores dentium quos portulaca ſanet 284
Sudor quid 99
Sudor frontis colli & partium quæ ad pectus pertinent, quid ſignificet. 479
Sudores qui die non critico fluunt quid ſig. 517
Sudores non poſſunt eſſe copioſi niſi aer ambiens calidus ſit. 328
Suffumigatio quibus conueniat 127
Surditatis cauſæ 162

T

TEMPORA ſi ſuum naturalem ſtatum ſeruauerint, morbi eis proportione reſpondent. 305
Tempora anni, quomodo differant inter ſe, & eorum naturales conſtitutiones 320
Tempora inconſtantia quæ uocet Hippoc. 335
Tempora anni ſi ſuam naturalem temperiem ſeruauerint quos morbos parient 322
Tempus idoneum ad purgationes uer, & autumnus, & cur. 108
Tenuis & aqueus humor quando euacuandus 44
Therminthus quid 406
Terminus miſſionis ſanguinis qui 16. & 17
Thebani cur ingenioſi 510
Tormina tarda & mollia infra umbilicum quid ſignificet fol. 164

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 27 sur 584

©BIU Santé

Tremoris cauſæ 286
Τρόπε ueteres utuntur in duabus ſignificationibus, & quibus 300
Tumores in ſuperioribus palpebris relicti in morbis recidiuam ſignificant 530
Turgere quid & unde ſumptum [162. & 222

V

VACVATIO moderata & immoderata quomodo cognoſcatur 82
Vacuatio in exacerbationibus ſi neceßitas urgeat unde facienda 218
Varices melancholiam ſanant 395
Varices quomodo fiant 395
Venæ ſectione & purgatione quando utimur 97
Ventorum diſciplina & cognitio medico quas utilitates præſtat 341
Ventorum generatio ſecundum ueteres philoſophos. fol. 341
Ventorum & pluuiarum uera origo. 342
Venti plurimi cur a Meridie & Septentrione ſpirent. fol. 343
Venti principes aliorum, quot, & qui 345
Ventorum octo differentiæ 345
Venti naturam ſequuntur locorum à quibus ſpirant 346
Venti orientales qui 351
Venti occidui qui 351
Ventus meridionalis quis 351

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 28 sur 584

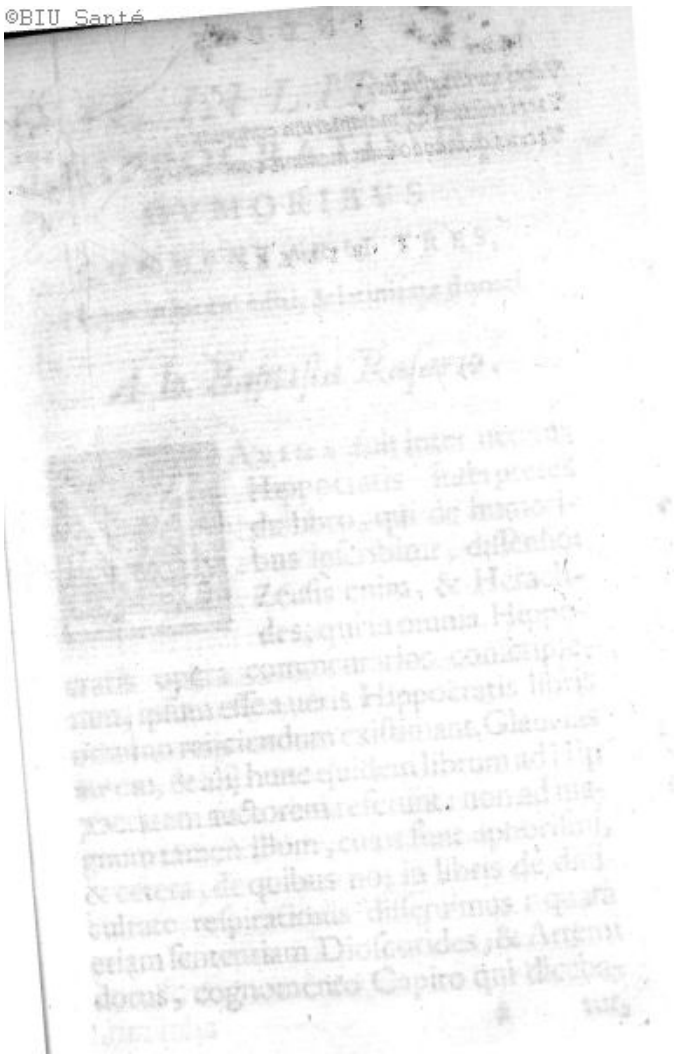
Ventus ſeptentrionalis quis 352
Venti qui ab occaſu flant frigidiores qui ab ortu callidiores & cur 353
Ventos in quibus ægrotis caueamus 356
Ventus ſi per circuitus ſpirat conſtitutionem facit inæqualem 385
Ver cur tabidis malus 488
Veris principium quando 351
Victus ratio in duabus rebus poſita & quibus 502
Victus ratio morborum acutorum 214
Victus ratio ad tria capita potißimum redigitur & quibus 215
Vinorum multæ differentiæ & quæ 375
Viſcera quæ apellet Hippocrates 79
Vomitus in laßitudinibus non imperandus ſi crudi humores adſint 64
Vomitu quando utamur 140
Vomitus quibus imperandus, quibus non fol. 118. 119. & ſequenti.
Vomitus commoda quæ 119
Vomitum quæ medicamenta faciant, quæ impediunt fol. 120
Vrina aquea in pueris cur mala 63
Vrinæ ſtillicidium cauſæ 332
Vteri inflammatio ex multis cauſis oritur & ex quibus fol. 181
Vteri inflammationem quæ ſimptomata ſequantur fol. 151
Vteri exulceratio quibus de cauſis fiat fol. 151. & 152

©BIU Santé

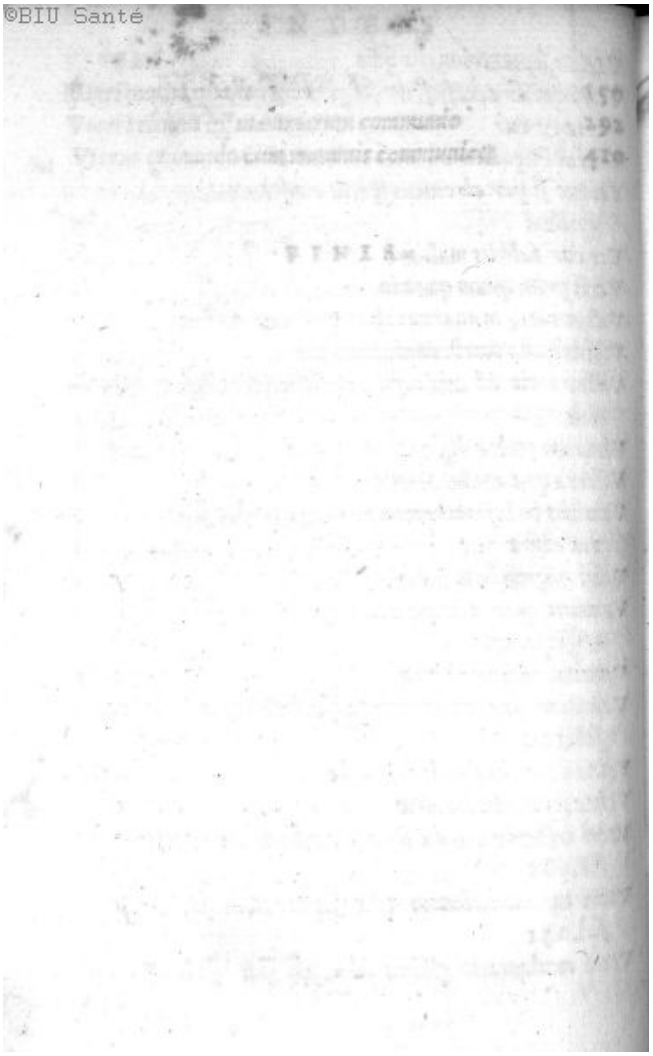
152
Vteri motus qualis 150
Vteri testium & mammarum communio 292
Vterus quomodo cum mammis communicet 410

FINIS.

©BIU Santé



©BIU Santé



GAL. IN LIBRVM HIPPOCRATIS DE HVMORIBVS COMMENTARII TRES,

Nuper in lucem editi, & latinitate donati

A Io. Baptiſta Raſario.



AXIMA fuit inter ueteres Hippocratis interpretes de libro, qui de humoribus inſcribitur, diſſenſio: Zeuſis enim, & Heraclides, qui in omnia Hippocratis opera commentarios conſcripſerunt, ipſum eſſe a ueris Hippocratis libris omnino reijciendum exiſtimant. Glaucias autem, & alij hunc quidem librum ad Hippocratem auctorem referunt: non ad magnum tamen illum, cuius ſunt aphoriſmi, & cetera, de quibus nos in libris de difficultate reſpirationis diſſeruimus: quam etiam ſententiam Dioſcorides, & Artemidorus, cognomento Capito qui dicebatur,

©BIU Santé

tur,a quibus multa in ueterum ſcriptis innouata ſunt, habuerunt. alios uero etiam comperias, quorum non facile ſit pernoſſe ſententiam. ij enim quædam eſſe Hippocratis, quædam non eſſe hoc in libro concedunt: propterea quod multa ad ſummam redacta breuitatem, quædam longio re|explicata oratione, quàm eſſet in ſenis noſtri more poſitum, inuenirent. quam ob rem quæ ordine,& ea dicendi ratione,qua uti ipſe ſolet, propoſita eſſe perſpiciunt:ea illi ita explanant, ut uera, atque propria: quæ confuſa,& ſine ordine,aut alio modo quodam dicta intuentur: ea interiecta eſſe prorſus contendunt. Quidam etiam perueteres inuenire libros, uel trecentos iam ab hinc annos deſcriptos magno ſtudio ſunt conati: ut quæ deprauata eſſe uidebantur,emendarent.quæ omnia apud eos, qui primi in hunc librum explanationes ediderunt,eſſe animaduertenda exiſtimaui,ut plurimorum, & probatiſſimorum librorum ope adiuti, ueras lectiones inueniamus:ac res melius, quàm ſperaram,mihi ſucceſſit. quocirca ſubit mihi audaciam eorum, qui commentarios conſcribunt, admirari,

admirari, qui cum debeant utiliſſima quæ que docere eos, qui nuper ad medicinam perdiſcendam animum adiungunt: alia po tius faciunt omnia: atque in nugis mul-tum operæ, temporiſque conſumunt. Sed quoniam ſunt, qui uelint hunc librum a Theſſalo Hippocratis filio, aut a Polybo eius genero confectum eſſe, quorum uter-que ſuis in ſcriptis artem & ſententiam Hippocratis ſecutus eſt: neque remota ab his cenſentur, quæ ab Euryphonte ſunt lit terarum conſignata monimentis, ſi un-quam maius otium nanciſcar, commenta-rium profecto conficiam, in quo qui ueri, quique ſpurij libri Hippocratis ſint, expo-nam: quemadmodum de libris, qui ſunt de morbis uulgaribus in commentarijs de difficultate reſpirationis fecimus: cum ex-plicaremus, primum librum, ſecundum & tertium non ſolum ab Hippocrate confe-ctos exiſtimari ab ijs, qui ſunt in hiſce re-bus præſtantiſſimi, ſed etiam rerum tracta tione, & proprietate inter ſe connexos iu-dicari. eandem quoque rationem eſſe eo-rum, quæ in quarto, ſextoque habentur, de monſtratum eſt. quos ſane libros a Theſ-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 35 sur 584

©BIU Santé

ſalo, Hippocratis filio compoſitos eſſe, conſtat inter omnes: qui cum patris commentarios, quibuſdam in membranis, aut tabulis exaratos comperiſſet, non pauca ipſe de ſuis adiunxit. quinctum autem, & ſeptimum nemo, opinor, eſt, qui dignos uera, ac propria Hippocratis mente, atq; ſententia iudicaturus uideatur: atque, ut ego quidem cenſeo, ne quartum quidem. Sed hæc miſſa faciamus, & iam ad libri nobis propoſiti explanationem aggrediamur.

Color humorum, ubi non eſt humorum recipro catio, neluti efflореſcit.

In plurimis ueteribus libris ita, ut nos attulimus, huius orationis initium ſcriptũ inuenimus: in quibuſdam uero loco eorum, quæ hic uides, hæc ſcripta ſunt. Color humorum, ubi nulla eſt ipſorum pertur batio, ut in floribus, in ætatum ſucceſſione commutatur. Sed hoc mihi non uidetur eſſe Hippocraticæ dicendi rationis propriũ: immo uero potius affixum ab alio, ut hic libellus, qui per ſe ipſe paruus eſt, maior uideretur. quo enim tempore Pergameni, Alexandrinique reges inter ſe de libris ſibi com-

©BIU Santé

bi comparandis certatim contendebant, eo ipso tempore ab ijs, qui pecuniarum cauſſa ad reges clarorum hominum ſcripta afferebant, & inſcriptiones, & confectiones librorum deprauari cœperunt: quemadmodum in libro de natura humana, & de ratione uictus in morbis acutis, & alijs pleriſque uſu ueniſſe demonſtrauimus. nam cum hunc librum ob paruitatẽ deſpici facile poſſe quiſpiam exiſtimaret, multa pleriſque in locis, ut magnus redderetur, interiecit. Dioſcorides autem exiſtimat hanc dictionẽ eſſe Hippocratis Theſſali filij: ſiquidem magnus Hippocrates duos habuit filios, Theſſalum, & Draconem: quorum utérque filium nomine Hippocratem ſuſcepit: atque hæc quidem de ipſa dictione. nunc uero par eſt, ut ſingula uerba ſeorſum expendamus. Color inquit humorum notas, ex quibus temperaturã noſcimus, ſuppeditat color. idem noxę magnitudinem indicat: ut ſi ulcus omnino ſiccum ſit propter eius facultatis, qua corpus alitur, imbecillitatem; non unus in eo color erit perpetuo: ſed pro humorum, qui in corpore ſint, uarietate; magnitudineque

©BIU Santé

noxæ,uariabitur:ut,exempli cauſſa, ſi amaræ bilis humor in corpore redundarit: color pallidus apparebit:ſi humor ſit melancholicus,tum aut liuidus, aut in alterutra uiridis ſignificatione, cum uiride modo idem,quod pallidum,modo idē, quod æruginoſum ſignificet: ut interim maior noxa liuidum colorem, qui prope ad nigrum accedit:minor rubrum,& uiridē efficiat. hoc cum in ſingulis corporis partibus clare, tū uero in facie euidentius perſpicitur: ſiquidem peſſima coloris commutatio habetur, quæ ad nigrum tendit, utpote refrigerato iam ſanguine:ut facere ſolet, cum foras effuſus in grumos coit: moderatior uero, cū ad uiride uergit:id quod diuturnis in morbis ſæpe cernitur, ſed tamen in principijs perraro: quocirca eo tempore maximum periculum impendere ſignificat; ut ſcriptū reliquit Hippocrates. etenim cum totius corporis color immutatus ſit, tum & malum,& pernicioſum putandum eſt: ad hoc tamen alia quoque ſigna accedunt:ut cum oculi lucem refugiunt, in cuius rei cauſſa eſt imbecillitas eius facultatis,quę ad aſpectum pertinet: ut cum propter infirmitatem

©BIU Santé

tem continentis facultatis lacrymas emittunt: ut cum distorquentur, quod laborante neruorum origine, musculi oculos mouentes conuellantur. ut cum alter oculus minor, quàm suapte natura esset, reddatur, quod facultatem ipsum gubernantem inde esse extinctam intelligamus. Iam uero in malis etiam habendum est, cum alba oculorum esse rubra uidētur: sicut cum uenulæ in eis aut liuidæ, aut nigræ sunt. nā ut rubrę propter plenitudinem, aut inflammationem quandam partium ad cerebrū pertinentium, uidentur: sic nigrescunt, & liuent, dum refrigerantur. refrigerantur uero dum extinguuntur. quo circa fit, ut huiusmodi colores perpetuo pernicioſi censeantur. uerum enimuero bonus faciei color, si multum mœstitiæ adiūctum habeat, in malis esse consueuit. putant enim persæpe medici, faciei bonum colorem significare aut sanguinis e naribus eruptionem criticam, aut abscessus secundum aures futuros; & tamen fallūtur: præsertim uero si habeat multam mœstitiam coniunctam. neque enim usu uenit, ut ægroti ita bono colore sint, sicut ij, qui optime ualent: sed ma

©BIU Santé

gna ui caloris ualde rubri effecti, hoc consequuntur, ut similes ijs, in quibus bonus est color, esse uideantur. nam quod ualde rubrum est, idem est ad melancholiam pronum: cuius apertum signum est mœstitia: quæ si multa sit, id ipsum multo magis confirmat: quam ob rem cum facies florida uideatur, ægrotus uero mirum in modū mœstus sit, tum calidam admodum affectionem, quæ sanguinem exurat, ideoque atrā bilim gignat, in cerebro esse plane constat. Interdum uero etiam calidissimus sensus nobis insuetus in habitu corporis exoritur, cum humores calidi ceteris excellunt: ut etiam frigidissimus, cum frigidi dominantur. atque ubi pituita redundat in corpore, candidiores: ubi bilis, pallidiores homines uidētur. sique purior bilis sit, flauiores. color enim ab humoribus, non a solidis animantis partibus, prouenit, cum humores se in intimas corporis partes receperunt: id quod eis contingit, aut propter frigus, aut rigorem, aut aliquam animi perturbationem, quo in numero sunt timor, magna tristitia, aut pudoris initium. si horum nihil adsit, humores in intimas corpo

ris

ris partes se nunquam recipient: sicut neq; unquam facto in cutim impetu uiolētius, eam adurent, nisi animum occupet aliqua perturbatio; aut calor immodicus extrinsecus animal obsideat. proinde recte dictum ab Hippocrate est, ubi non est humorum reciprocatio. etenim in ijs, qui uehemēter commoti sunt, aut ira percīti, aut pudore affecti, ueluti reciprocantibus humoribus, seque intro retrahentibus, animum ad colorem adhibere non oportet. quod si nulla uis frigoris, aut caloris, aut nulla perturbatio earum, quas nunc dixi, ambientem nos aerem infestum habeat, certe humores ex colore cutis uere dignoscentur. fit enim interdum, ut medici, atque hi quidem non uulgares, redundare sanguinem in corpore arbitrentur, falsi nimirum coloris mutatione. & tamen non redundat: sed illa coloris commutatio aut ab aeris nos ambientis calore, aut ab iracundia, aut etiam a febri profecta est. quandoque etiam esse imminutum sanguinem putant: nec tamen id uerum est. id quod usu uenit, cum is a frigore compulsus in partes intimas se recepit. potes autem id ipsum in mari persæpe cōtemplari,

©BIU Santé

templari, quod cũ agitatur,maius: cũ tran quillũ eſt, minus multo uidetur. Cum igi tur corpus ſe ipſo albidius ſit factum, neq; ulla adſit perturbatio,tunc pituitoſum humorem abundare plerunque indicat: cum uero ſit pallidius,aut magis flauum, biliosum.ſic etiã ſi ad rubicũdius uergat, quàm naturæ ſtatus ferat,redundare ſanguinem: ſi ad nigrius, atram bilim fere ſignificat. ſunt etiam quorum color plumbum imitetur. alij, quorum ceu mixtio ex albo, & liuido quædam. atque huiuſmodi quidem colores crudum abundare humorem declarant:qui genere ille quidem pituitæ cõtinetur, minus tamen,quàm, quæ conſueto uocabulo pituita appellatur, humidus eſt.huncq; humorem,Praxagoras uitreum nominat.at ſanguis in medio horum & biliosorum eſt. eorum autem aliqui, prius quàm alimentum ſit accurate in ſanguinẽ conuerſum, uelut ſemicocti ſunt: alioqui omnino incocti: alij a forma ſanguinis parum abſunt: aliqui rurſus uelut poſtremi ad gignendum ſanguinem,exceſſum caloris conſequuntur: quorum alij parum abſunt a ſanguine:alij plus:alij plurimũ. quo

ſane

ſane tempore, ſi uacuatione opus ſit, tunc ſecare uenam poteris, hac adhibita diſtinctione: ubi parum in utranque partem receſſerint, audacter mitti ſanguis poterit: ubi plus, cautius agendum: ubi plurimum, plane abſtinendum. qua in re ſæpe coloris ſanguinis mutationem intueri oportet: ac modo ſanguinis profluentis, modo uero etiam ægrotantis homini. Sed & animi defectio ſolet eſſe in multis affectibus euacuationis terminus. itemq; fluentis ſanguinis tenor labaſcens, & pulſus commutati: atque alia multa, quæ nos in libro de uenæ ſectione ſumus diligentius proſecuti. nunc autem non eſt ignorandũ, ſi quæq; pars ſucco alitur, qui ſui ſimillimam habeat eſſentiam, eſtq; ſibi natura cõparatum, eum ut ſibi ſuccum, alterando, & immutando paret, ſanguinem ex carne iecinoris eſſe ortum habiturum. cor etiam hoc eodem eſt præditum colore, ſed non adeo, ut iecur: quod humidius corde, ideoque rubicundius, molliusq; extitit: cor uero eſt iecore ſiccius, atq; calidius. neq; proprius ipſius ſanguis eſt ſanguini iecoris ſimilis, ſed quo calidius uiſcus uiſcere, eo fla

uior

©BIU Santé

uior ſanguis uidetur. qui color ita eſt ſiccioris ſanguinis proprius, ſicut ruber humidioris. cuius quidem ſanguinis temperatura humidi, & colore rubri prima generatio in iecore eſt: eiuſq; ductus, a quibus deriuatur, & in totum corpus diſtribuitur, uenæ ſunt. at flaui ſanguinis, ac tenuis, & ſpirituoſi prima generatio in ſiniſtro cordis uentriculo conſiſtit: hunc q; ſanguinem in totum corpus arteriæ comportant, atque diſpenſant. quæ etiam res facit, ut iracundiæ ſedem in corde ſitam eſſe, nobis perſuadere debeamus. itaq; in morbis facere coniecturam ex colore oportet, ut humorem in corpore redundantem cognoſcamus: niſi humores in imas corporis partes ſe receperint. color enim inquit, ſimilis humoribus effloreſcit, cùm nulla eſt reciprocatio. itaq; in ijs, qui intro maxime receſſerunt, nec ſunt per totum corpus æquabiliter diffuſi, ſpectanda ſunt hæc, anni tempus, regio, ætas, & morbus: & humor noxius, neque alius ante illum, euacuandus eſt: ut ſi, exempli cauſſa, pituita redundet, eam euacuabis: ſi bilis flaua, aut atra infeſtum hominem habeat, pituitam non attinges,

©BIU Santé

tinges, ſed bilim infeſtam educes. Simili quoq; modo cum ſanguis redundarit, aut eius ſerum, eius erit facienda euacuatio. unus enim quiſq; humor in corpore redundans proprijs notis diſtinguitur: ut ſi in toto corpore flauus ſit factus color, ut in morbo arquato accidit, neq; bilis per ſedem excernatur: aut aliquæ puſtulæ biliоſæ per totum corpus eruperint; & particulatim, ſi uentriculi morſus, aut cibi faſtidium, aut appetentiæ uacuitas adſit, ſitiſq; torqueat, oſq; amareſcat, aut ignis facer aliquam corporis partem obſideat, aut homo tertianam febrim, aut ardentem ex bili habeat; in quibus ſane omnibus flaua bilis abundat: erit bilis ijs medicamentis, quæ ab actione, bilim educentia nominantur, euacuanda. quo in loco non modo uulgares, ſed præſtantiſſimi etiam medici animum aduertere diligenter debent: ſiquidem hæ notæ non accurate perpenſæ, in errorem inducere homines ſolét. quam ob rem in aphoriſmis Hippocrates, nobis recte conſulens, aliam notam tribuit, attendendum eſſe, cum ægri facile tolerant. ut hac freti, recte fieri euacuationem, intelligamus,

©BIU Santé

telligamus. atq; in atræ quidem bilis exuperantia, ſpectare colorem par eſt: quando in hac quoq; totius corporis color in nigriorem mutatur. immo uero affectus omnes, qui ab eius exceſſu oriuntur, humoris copiam perſpicue indicant, ut elephas, ut cancer, ut quartana febris, ut lien magnus, & uarices nigreſcentes: & quæ melancholia nominatur, & omnis inſania immanis, temeraria, & fera. Iam uero etiam, qui humores in muliebri corpore abundent, menſtruorum indicat color: atque eorum notas Hippocrates litterarum monimentis conſignauit. nunc uero, ut de flaua bili dictum eſt nobis, ita de pituita dici poſſe exiſtimabis: ut œdematoſi tumores, puſtulæq;, & totius corporis color humoris formæ reſpondeant: quem etiam ſequantur quotidianæ febres, mentis pigritia, & torpor, propenſiones in ſomnum, capitis grauitates, & acidi quidam ructus: ſi quando talia in uentre redundarint. at de ſanguine quorſum attinet dicere? is enim non eſt unum quid accurate, ſed ex contrarijs, differentibuſq; conſtat partibus: eſtq; in eo uelut liquor ſanguinis, ac uelut limus

©BIU Santé

mus quidam,& fæx. immo uero etiam ueluti fila ineſſe ſanguini, clare licet intueri: quibus ſublatis, ſanguis non concreſcit.ac ſanguis a filis ſecretus, & colore & eſſentia differt, ut quidam accurate ruber, quidam flauior, quidam nigrior uideatur.quã doq; etiam quidam candor in eo efflore-ſcit: quandoque totus eſſe liuidus conſpicitur: ac ſæpe prope ad nigrorem accedit. quæ cum ita ſint, planum eſt, in eo redundare ſæpenumero craſſum, nigrumq; humorem: propter quem totius corporis color nigrior appareat, cicatriceſque nigreſcant: & uenæ in cruribus contracto liuido colore in uarices conuertantur. quandoque uero ſuperat flauus humor: quem & uomitus, & deiectiones, & alia ſignificant. interdum uero ruber, aut albus: ut ex totius corporis colore, capilliſque, & uomitibus, & alui excrementis deprehenditur. Sed quod omiſerunt ij, qui uerbo tenus medici uocantur,eſt a nobis hoc loco diſtinguendum: quemadmodum inquam in corporis partibus, quæ ſub aſpectum cadunt, modo in omnibus eadem apparet temperatura, quod ad colorem pertinet,

pertinet, ut in morbo arquato, & elephantiasi, & aqua inter cutem, & malo habitu, & ijs colorum uitijs, quæ ab iecinore, lieneq; orta sunt: modo unius solum partis, in qua uel biliosus, uel pituitosus, uel melancholicus humor inhæserit, temperatura permutatur: ita etiam in cerebro accidat: ut interdum omnis, qui uenis continetur, sanguis melancholicus fiat, & communi noxa, cerebrum quoq; offendatur: interdum uero, ut sanguis, qui in toto hominis corpore sit, illæsus maneat, & ille solus, qui in cerebro est, alteretur: idq; dupliciter: ut uel aliunde in ipsum confluat, uel in ipso melancholicus humor sit genitus: qui quidem gigni solet, cum magna interni caloris copia flauam bilim, aut craſſiorem, nigrioremq; sanguinem assauit. id quod dignosces hoc modo. In primis corporis habitum, qualis sit, intuebere; ac memento, molles, candidos, pinguesq; melancholicum humorem minime continere: graciles, nigriores, hirsutos, quique latas uenas habent, eos esse ad huiusmodi humorem gignendum aptissimos. usu etiam interdũ uenit, ut præfubro colore homines in melancho-

lancholicam temperaturam affatim cadant: itemq; flaui: præſertim uero, ſi in uigilijs, ac laboribus prius uitam duxerint. Illud etiam ſpectandum eſt, ſint ne ulla ora uenarum cohibita, aut ulla alia conſueta ſanguinis euacuatio, aut in mulieribus menſtrua retenta purgatio: & quibus homo alimentis uſus ſit. quæ res nobis eſt in primo de facultatibus alimentorum definita, atq; diſtincta. itaq; ſi in hoc uitæ genere uerſatus homo eſt prius, quàm in morbum incideret, tibi erit integrum etiam ex hoc maiorem quampiam ſumere coniectu ram. ſi uero boni ſucci alimentis uſum illum compereris, habeto rationem exercitationum, triſtitiæ, uigiliarum, curarumq;. ad hæc accedat oportet anni tempus, præteritaque & præſens conſtitutio, itemq; regio, & ægrotantis ætas; de quibus paulopoſt uerba a nobis fient. nunc autem ſatis ad rem indicandam erit exemplum, quod ſubiungam. ponamus igitur, uacare febri hominem, uenasq; maiorem in tumorem elatas eſſe, corpusq; uniuerſum eſſe rubicundius. ſpectandum erit, num ulla cauſſa ex ijs, quæ calefaciendi uim habent, ad

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 49 sur 584

©BIU Santé

corpus acceſſerit. ſi ulla adfuiſſe uideatur, præſtiterit reijcere in aliud tempus eam dignotionem, donec motus ex illa excitus in toto corpore conquieuerit: ut ſit in omnium externarum motionum ceſſatione conſtitutum. ac ſi eo tempore homo talis uideatur, ſcito ſanguinem redundare. hinc autem alia perpēdēda ſunt: atq; in primis, quæ maximam uim habent: tum deinceps reliqua: cuiuſmodi ſunt grauitas, tentio, & ſegnities ad motus: deinde quæ ad pulſus, uigilias, ſomnos, appetentias, cibi faſtidia, ac cetera huius generis pertinent. poſt hęc uero, utrum ſuppreſſa ſit ulla conſueta excretio, num omiſſa exercitatio, num plura, & ualentis materiæ alimenta continenter ingeſta ſint: num a cibo inſuetis balneis uſus ſit: ut interim non negligas, quæ ad anni tempus, regionem, & alia, uti diximus, referuntur. Quidam tamen ſunt, qui putent, colorem non modo qualitatem, ſed etiam eſſentiæ quantitatem indicare: ſed falluntur: cum in nulla re, quæ per eſſentiam augeatur, priſtinus color mutetur. ita enim & nix candidior, & pix nigrior, & aurū magis flauum redderetur. ex quo plane

plane patet, incrementum eſſentiæ aliud eſſe, quàm alterationem: incrementum.n. ad quantitatem: alteratio ad qualitatem pertinet. color uero qualitatis eſſentiæ, non quantitatis eſt indicium. tanta igitur, ac talis eſt colorum prærogatiua, de quibus eſt a nobis conſcripta tractatio, ac demonſtratum, ipſorum notitiam magno nobis eſſe & ad curationem, & ad dignotionem morborum adiumento: præſertim uero ad hoc ualere eos colores, qui in facie, in oculis, in lingua, atq; urinis conſpiciuntur. quanquam decipi quoſdam uidemus, qui cum in oculos intuentur, firmum ſe nactos eſſe totius corporis temperaturæ argumentum ex oculorum colore arbitrantur, cum tamen inde ſolum oculorum cognoſcere temperaturam eis concedatur. immo uero etiam in iecoris uitijs, linguæ & totius corporis color uitiatur. ac ſi inflammatione tentetur membrana coſtas ſuccingens, ſputum colore inficitur: atq; ita, ut ſi bilioſior ſanguis ſit, flauum, aut pallidum ſputum ſit: ſi pituitoſior, ſpumeum, & album: ſi magis melancholicus, nigrum, aut liuidum: ſi nihil horum ſubſit, rubrum:

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 51 sur 584

©BIU Santé

interdum uero etiam tenuia,ſalſaq;,& colore ſincero infecta ſputa fiunt,ut ipſe quodam in loco memorauit: neq; tamen inde facere de temperatura totius corporis coniecturam debemus. Age uero quid de urinarum colore dicemus? niſi enim unum ego de urinis librum conſcripſiſſem, certe multa de eis mihi eſſent hoc loco afferenda neceſſario. uerum nihil opus eſt eadem huc transferre,& longiorem orationem inſtituere. tantum addam, quod ad præſagiendi rationem ualeat. cum igitur quartus dies,ut ipſe nos docuit,index ſit,& qualis ſeptimus ſit futurus, nunciet , omne, quodcunque in eo primo notabile concoctionis ſignum apparuerit, futuram ſeptimo die criſim ſignificat.ac tunc non modo rubra quædam nubes apparet, quæ uiſa prius non eſſet,ſed etiã multo magis ſubli mamentum album,æquale,& conſiſtens.ſi uero uelox admodũ ſit morbi motus, tunc coloris, conſiſtẽtiæq; mutatio ſatis poteſt futuram criſim indicare. itaque ſi urina tenuis fiat modice craſſa, ſique alba fiat pallida, huiuſmodi morbo in criſin prænunciabit. ſed alia quoque ſunt, quæ non ſecus, quàm

quàm urinæ, futuras criſes ſignificant, ut alui excrementa, ſputa, & quæ in criticis ſu peruenire diebus ſolent: de quibus nos in commentarijs de criſi, deque criticis diebus diſſeruimus. Hippocrates uero in aphoriſmis quodam in loco rubræ nubis ſolum mentionem fecit: utpote quæ raro contingat: quod fere nubeculæ albæ appareant: eſtque id euidentius concoctionis indicium. nos autem docuimus, ex Hippocratis ſententia, rubrum colorem ſalutarem eſſe illum quidem, ſed tamen diuturniorem fore morbum indicare: ut eſt in libro præſagiorum ſcriptum his fere uerbis: Si urina ſubrubra ſit, ſubſidentiaque ſubrubra, leniaque, erit hæc multo, quàm prior, diuturnior: admodum tamen ſalubris. quo in loco addidit admodum, ut firmum ſalutis ſignum inde exiſtere, declararet. Nunc autem his omiſſis, occaſio nos monet, ut de humorib. diſſeramus. Hoc igitur prius intelligendum eſt, humorem, & ſuccũ non idem eſſe. humor .n. eſt humiditas quædã in, quæ corpore animantis continetur: ſuccus humiditas eſt, quæ in ijs fructibus, quibus ueſcimur, aut quos exprimimus, inue-

©BIU Santé

nitur. quod cum ita ſit, de humoribus dicẽdum eſt: conſtare nimirum inter ſapientes homines, omnia corpora ex quattuor quibuſdam generibus, quæ proportione humoribus reſpondent, quæque elementa omnes uocant, eſſe conſtituta: eaque fuit Hippocratis, Platoniſq; ſententia. conſtãt enim e terra, igne, aqua, & aere. elementũ porrò uocant minimam illius rei, cuius elementum ſit, partem. hiſce autem elementis proportione reſpondent, uti dixi, quattuor humores, qui ſunt in nobis: hoc eſt ſanguis, pituita, bilis utraque, tum flaua, tũ atra. cum autem hi humores inter ſe apta menſura ſunt, ſecundum naturam temperati: tunc recte ualemus: cum uero aut deeſt quidpiam, aut redundat, aut in alienum locum commigrat, ægrotamus. nũc uero ſcire, quid cauſſę ſit, cur aqua humectet, ignis adurat, aut aqua fluat, & ignis in ſublime feratur, firmiſſimaq;, & grauiſſima omniũ elementorum ſit terra, nihil ad morbos curandos facit. ſatis enim eſt ei, qui tueri ualetudinem uelit, ac morbos profligare, ſi ſciat, ex apta caloris, frigoris, ſiccitatis, & humiditatis temperie bonam ualetudinẽ exiſtere:

exiſtere:ex horum intemperie,morbos ori
ri: atq; etiam ſi intelligat, ex quattuor ele-
mentis ſtirpes gigni, earumq; fructus, &
ſemina procreari: hæcq; omnia eſſe pecu-
dum, ſuum, caprarum, boum, & cetera-
rum animantium alimenta, quæ aut her-
bas, aut arborum baccas, aut ramos, aut ra
dices depaſcuntur:hominibus uero & hęc
ipſa animalia nutrimento eſſe: & ex eis gi-
gni in humanis corporibus ſanguinem, pi
tuitam, & geminas biles:ac ſanguinem qui
dem plurimum, ideoq; ipſum ſolum in ue-
nis apparere: alia uero paucióra procrea-
ri.ceterum hic ſanguis eſt ortus noſtri uelu
ti materia: conſtatque e quattuor humori-
bus, ſed hoc nomen a dominio duxit. no-
lim autem quenquam cogitare, corpora
ex quattuor elementis abſolute eſſe con-
flata: quandoquidem illa ut poteſtate ſint
in corporibus, actu tamen nullo modo in-
ſunt: ſed quæ ex ipſis, intercedentibus ali
mentis gignuntur: ut ſanguis, pituita, &
flaua, atraq; bilis: ut flaua bilis igni: atra,
terræ; pituita aquæ proportione reſpon-
deat: ob eamq; cauſſam calida, ſiccaq; po-
teſtate ſit flaua bilis, ſicut ignis: frigida &

ſicca, atra, ſicut terra: pituita uero frigida, & humida, ut aqua: aereum uero elementum in ſolis corporibus animantium cernitur, iuxta ſuam naturam: ut in reſpirationibus, & pulſibus licet intueri. atq; ex his ipſis prima conſtant corpora, ut medulla, & caro,& nerui,& oſſa,& alia quamplurima. Hippocrates autem in libro de natura hominis, quattuor in nobis eſſe elementa cõprobauit:quorum excedẽs modum copia atq; uis,& immutata qualitas morbis cauſſam affert.tum oſtendit,pituitã hieme: ſanguinem,uere:flauã bilim æſtate; atram autumno redundare. ad hæc uero addidit, quæ ad temporum anni differentiam pertinent: & in horum tractatione de ætatibus quoque, & regionibus poteſtate quadam egit. eandem enim rationem in ætatibus puer, quam in anni temporibus uer habet: eandem iuuenis, quam æſtas: eandem ſenex,quam autumnus: eãdem poſtremo decrepitus,quẽ hiems.ſimilis eſt ratio regionum: temperata enim ueri; calida æſtati: quæ in calore & frigore inæqualis eſt, in frigore tamen & ſiccitate exuperat,autumno: humida &frigida hiemi reſpondet. Sci

re au-

re aũt conuenit, omnia quidẽ genera morborum in omnibus temporibus naſci: idq; iam definiuit Hippocrates: potius tamen quoſdam morbos in quibuſdam temporibus exoriri: de quibus paulo poſt, ut etiam de ætatibus diſſeremus. Nunc autem ſubit mihi illorum admirari ſtultitiam, qui de humano corpore loquentes, ut quomodo conflatum ſit, & ab initio conformatũ, declarent: quædam in eo ineſſe aiunt ſorte quadam artis, ac rationis experte, & non ſapientis opificis prouidentia, conformata: cum tamen faber, ſi lecticam fecerit, dextroſq; pedes ſiniſtris æquales fabricatus ſit, artifex: ſi uero pedes uel longitudine, uel craſſitudine, uel figura diuerſi ſint, imperitus, & non artifex appelletur. illi tamen hoc in humano corpore non animaduertunt: in cuius fabricatione omnes tum philoſophi, tum medici ſapientiſſimi naturæ artem ſunt admirati: ſiquidem non eſt hoc, ut quiſpiam fortaſſe parum accurate intuens exiſtimabit, ex decem, aut duodecim, aut uiginti particulis conſtitutum: ſed ex pluribus oſſibus & muſculis quàm ducentis: deinde in oſſa ſingula uaſculum ipſa alens

©BIU Santé

ſa alens peruenit: in muſculos uero nõ mo
do pertinet id uaſculum, cui uenæ nomen
eſt, ſed etiam arteria, atq; neruus: omniaq;
quæ in dextra parte ſunt, in altera etiam ut
muſculi, ut uenæ, ut arteriæ, ut nerui, ut oſſa
inter ſe prorſus æqualia perſpiciuntur. quę
ſane diſpoſitio non modo iuſtitiam in cor
poris noſtri fabricatione, ſed etiam ſum-
mam poteſtatem & prouidentiam condi-
toris noſtri aperte demonſtrat. ad hæc ue-
ro ſpecta oſſium, muſculorum, & aliarum
particularum magnitudinem, ſitum, com-
poſitionem, numerum, figuram, totam de-
nique conformationem: quæ cuncta ubiq;
ſeruari conſtat. atque hanc quidem diſtri-
butionem in omnibus corporis partibus,
quæ organicæ nominantur, comperies. nã
dextræ, ſiniſtræq; habent æqualem nume-
rum, magnitudinem, craſſitudinem, ac na-
turam, quæ nullo modo uarietur. ut igitur
de humanis affectibus iudicia facimus, ſic
facere de diuinis par eſt, & effectorem no
ſtri corporis admirari. Sed aliud eſt, quod
maiore adminiſtratione me afficere con-
ſueuit: ſunt nonnulli, qui in nobis quoſdã
eſſe humores illi quidem concedunt, ſed
tamen

tamen non esse quattuor eis placet: & cibos in sanguinem uersos ad aspectus, gustatus,& tactus iudicium permutari: id autem re uera esse, non concedunt: sed hæc omnia esse nostrorum sensuum fallacias arbitrantur.alij uero in ipsa natura esse qualitates fatentur, sed eiusmodi, ut neq; mutari, neq; alterari queant: alterationes autẽ, quæ in eis apparent,eas ex secretione,concretioneq; existere contendunt. Hippocrates primus omnium& medicorum, & philosophorum, quorum nomen ad nos peruenit, aggressus est demonstrare,quattuor esse elementa, & quattuor item humores; & quattuor esse omnes qualitates, quæ inter se mutuo agerent: a quibus, quæ ortũ, interitumq; nanciscuntur, omnia fiunt, & corrumpuntur. ac de his nostrum habes commentarium, cuius index est, De elementis ex Hippocratis sententia: & item commentarios, quos in librum ipsius de natura hominis edidimus: in quibus & Anaxagoræ, & aliorum multorum falsam fuisse sententiam demonstrauimus. iam uero idem Hippocrates princeps omnium eorum,quorum nomen fama ad nos pertulerit,to-

©BIU Santé

lerit,totas per totas mutuo miſceri qualitates, cognouit: & principia demonſtrationum, quibus poſtea Ariſtoteles uſus eſt, apud ipſum prius monimentis mandata literarum comperimus. Zeno autem Citieus, ut qualitates, ita etiam ſubſtantias totas per totas miſceri exiſtimauit. Sed non eſt hoc loco de eiuſmodi opinione diſputandum.quoniam autem animantium,quę ſanguine prædita ſunt, particulæ ex ſanguine matris factæ ſunt, iſq; ſanguis eſt pituitę, & bilis utriuſq; particeps, inde factum eſt, ut quidam noſtrum ortum ex ſolo ſanguine,alij uero ex quattuor elementis conſtare uoluerint. quamuis enim utriuſq; ſectæ ſit probabilis ratio, eſt tamen uerior ſententia,qua quattuor elementa eſſe naturæ humanę materiam, affirmatur. Hippocrates autem aduerſus eos, qui hominem eſſe ſolum ſanguinem, aut unũ aliud quod uis dicerent, hoc ſatis eſſe exiſtimauit, ut ab eis peteret,oſtenderent hominem, qui formam non mutaret, nec uarius reddere tur: tum uero aliquod anni tempus, aut ætatem hominis proferrent, in qua ſolum & unum eſſe ſanguinem appareat. ut uero

probaret

probaret duas biles esse cum sanguine cõiunctas perpetuo,itemq; pituitam: quæ secundum naturam in ætatibus, anniq; temporibus apparent, memorauit.proinde nostra corpora ex quattuor gigni humoribus, itemq; augeri,& ali scriptum reliquit:quippe qui intelligeret, magnam corporum nostrorum uarietatem, si esset unus humor, ceu unum elementum, fieri nullo modo potuisse. itaq; ait, eos, qui unum esse elementum, aut humorem statuunt, euertere principia medicinæ. medicus enim naturæ minister est. naturæ autem contemplatio in ijs potissimum corporibus uersatur,quæ oriuntur,& occidunt, quæq;,ut uno uerbo complectar, mutationi sunt obnoxia: sed si id quod est, unum sit, hæc sublata erunt omnia: & cum eis medicina tolletur.præterea uero multæ,ac multiplices sunt medendi rationes:quæ sane euertuntur ab ijs,qui omnia esse unum ponunt: propterea quod nostra corpora uel nihil omnino patiantur: aut si patiantur, uno solum modo patiantur: atque ita una erit modo curatio, ut etiam censuit Hippocrates. quod si ita est, omnis nimirum medicina sublata est.

enimuero,

©BIU Santé

enimuero,ſi quid aliud,hoc etiam medicis concedendum eſt, multas eſſe morborum ſpecies, ac multas itidem remediorum. quod qui non concedit, is medicinæ principia tollit. Hippocrates autem in libro de natura hominis a qualitatibus nominare elementa conſueuit: ac calidum uocat neque ſolam qualitatem, neq; quod ab eius exuperantia homonyme dicitur: ſed corpus,quod ſummę caliditatis particeps eſt: frigidum uero id,in quo ſumma frigiditas: ſiccum, in quo ſiccitas. quibus quidem fit rebus,ut nemo ſanæ mentis dubitare poſſit, quin omnia animantia ex aere, igni, aqua, & terra ortum ducant: neq; in controuerſiam reuocare, hæc eſſe omnium animantium cibos:ſicut neque hoc,humores, qui noſtris in corporibus ſecundum naturam apparent,ex eis eſſe genitos.immo uero etiam ex ijs humoribus ſingulæ partes, quæ ex ſimilibus inter ſe particulis conſtant, ſunt generatæ: hisq; primum inter ſe coniunctis, primum, ſimpliciſſimumque efficitur inſtrumentum: quod unius actionis cauſſa natura molita eſt. his rurſus inter ſe compactis,alterum maius inſtrumentum effi

tum efficitur. illis item inter ſe connexis uniuerſi corporis exiſtit fabricatio. ſed nũc propria, & proxima noſtri corporis elemẽta eſſe quattuor humores affirmamus: omnium uero communia, humidum, ſiccum, calidum, & frigidum: ut ducto a qualitatibus nomine elementa, ex Hippocratis ſententia, nominemus. atq; hæ quidem ſolæ quattuor qualitates ſubiectam ſubſtantiã immutantes, in cauſſa ſunt, cur inter ſe elementa commutentur: eædemque plantas, & animalia efficiunt. elementa porrò inter ſe mutari, ut humores procreentur, multi eorum, qui phyſici uocati ſunt, euidentia nimirum ducti, ac perſuaſi, conceſſerunt. ac Thales, quamuis ex aqua uelit conſtare omnia, tamen hoc etiam ipſum conceſſit. præſtiterit fortaſſe eius uerba ſubiungere, quæ in ſecundo de principijs ita fere ſcripta ſunt: Hæc autem inquit, peruulgata quattuor, quorum longe principem eſſe aquam ſtatuimus, & fere ſolum eſſe elementum affirmamus, ad concretionem, compactionem, & conſtitutionem eorum, quæ hac mundi ſede continentur, inter ſe commiſcentur: quomodo autem id fiat, eſt

a nobis

©BIU Santé

a nobis ſuperiore libro declaratum. hoc loco plane patet, Thaleti placere, elementa inter ſe commutari. Hippocrates uero ex eo, quod probatum eſſet prius, omnem ſubſtantiam alterari, uidit refutatam illam eſſe ſententiam, qua ſtatuebatur, corporũ alterationem, quæ apparet, concretionem, diſcretionemq; eſſe: ut Epicuro, ac Democrito placuit: & hanc, non eſſe expertia mutationis quattuor elementa, ut Empedocles exiſtimauit. itaq; recte cenſuit, naturam omnium ex calido, frigido, humido, ſiccoq; conſtare: & quattuor humores in nobis ſemper reperiri. cum enim hæc mutuo ac uiciſſim agant, certe actio non ex diſcretione & concretione exiſtit, ſed ex eo, quod ſubſtantia per ſe tota patiatur, atque alteretur. ex his autem humores generantur. qua de re cum male ſint locuti plerique ueteres, tum uero peius etiam Eraſiſtratus, qui cum in ceteris rebus fuerit præſtantiſſimus: de hac re nihil habuit, quod uel mediocriter probabile eſſet, quod afferret. prorſus autem eſſe inutile putat, ſcire, quomodo cibi in uentriculo concoquãtur, & quomodo ex concoctione humores

gignantur:

gignantur: & quomodo bilis in uenis exiſtat: ac ſolius euacuationis habendam eſſe rationem, humorum uero ortum eſſe negligendum exiſtimat. id quod ipſe in tertio de febribus perſpicue ſcriptum reliquit. ſed fallitur, ut iam Plato, atq; Ariſtoteles demonſtrarant. uerum nos, ut iam ſæpe diximus, non hoc nobis propoſuimus, ut quæ ueteres recte ſcripta reliquerunt, ea nunc pertractemus, ut qui illos nec ſententia, nec dicēdi ratione ſuperare ualeamus. uiri.n.illi demonſtrarunt, cum alimentum in uenis a natiuo calore alteratur, ſanguinis originem ex mediocri calore exiſtere: aliorum humorum, ex eodem immodico. nam & edulia, quorum eſt natura calidior, bilioſiora ſunt: quorum uero frigidior eſt, pituitoſiora. eadem ætatum eſt ratio. magis enim bilioſæ, calidiores natura cenſentur: pituitoſiores uero, frigidiores. idem in uitæ inſtitutis, itemque regionibus, anni temporibus, ac multo magis in ipſis naturis cernitur. morbi quoque frigidi a pituita originem trahunt: calidi a flaua bili. ad ſummam nihil uſquam inuenies, quod hanc non confirmet ſententiam. Verum

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 65 sur 584

©BIU Santé

existimato hæc a me, res demonstrandi caussa potius dicta esse, quàm ut inscitiã, & stupiditatem eorum indicem, qui aliter sentiunt: nec ea quidem norunt, de quibus inter omnes conuenit, quæque quotidie usu uenire perspicimus. demonstrationes enim harum rerum, a scientia profectæ, ex ijs sunt petẽdæ principijs, quæ alibi sunt a nobis pertractata: ut esse corporibus attributũ, ut inter se agãt, & patiãtur, id ex calido, frigido, sicco, et humido existere: & ex horum mediocritate, & immoderatione sanitatem, morbumque constare: & morborum remedia a contrarijs duci. mihi tamen & sophistæ, & medici complures, atque hi quidem egregij, inter quos Erasistratus cẽsetur, id uidentur ignorare: morbum tum appellandum esse, cum in corpore quædã affectio est, quæ non ex accidenti, sed primo & per se actionem lædit. quis igitur aut cognoscere, aut sanare morbos poterit, cum prorsus eos qui, quanti, qualesque sint, ignoret? hæc tamen neque Hippocrates, neque Praxagoras, neque Philotimus, neque Aristoteles ignorarunt. an igitur Erasistratus cum nullos alios libros Hippocratis

pocratis euoluit, tum uero eum, qui de natura hominis inſcriptus eſt, non uidit, ut tanta negligentia humorum tractationem ſilentio præteriret? an hoc nouit ille quidem, ſed data opera pulcherrimam artis contemplationem prætermiſit? & tamen hæc omnia, quæ ad morbos cognoſcendos, atque curandos maximum uſum afferunt, uir egregius Eraſiſtratus præterijt: ac ueteres non eſſe flocci faciendos ſibi perſuaſit. quanquam præſtiterit & humorum omnium ortum noſſe, & ſcire unum inſtrumentum ad purgandos humores accommodatum, eſſe a natura conſtructum: ut ſanguis tum a liene, tũ ab ea ueſica, quæ iecori adhæret, expurgatur. eum uero, qui ſit admodum craſſus, terreuſque, & eã mutationem, quæ in iecore fit, prorſus fugerit, lien in ſe trahit. quo uero pituita expurgaretur, nullum inſtrumentum eſt molita natura. ea enim frigida, humidaque eſt, ac ueluti ſemicoctum alimentũ: proinde non euacuandum: ſed in corpore manens alterari debet. duplex autem eſt genus alterationis: ut quæ ſpeciei procreatrix eſt, quæ primo, & proprie nominatur alteratio: &

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 67 sur 584

©BIU Santé

item quæ contundere, & contrahere corporis noſtri particulas dicitur. primo genere continetur alimentorum alteratio: propterea quod nihil de ſpecie in aliam uerti ſpeciem poteſt, niſi calfiat, refrigeretur, ſiccefcat, & humectetur. eſt autem demonſtratum omnes affectus corporis non aliũde, quàm ex calido, & frigido, & ſicco, & humido alterationes & mutationes in aliud ſubſtantiæ genus accipere. atque hac ratione ducti primas qualitates, ſpeciei procreatrices, & quæ ueluti elementa ſint, eſſe quattuor in libro de elementis, deque facultatibus naturalibus, ut humiditatem, ut ſiccitatem, ut caliditatem, & frigiditatẽ affirmauimus. ac mihi quidem plurimi eorum, qui in ijs perquirendis ſunt uerſati, uidentur errauiſſe: quod eam, quæ excelleret, abſolute conſiderarunt: cum tamẽ per magni referat, an ad naturam uniuerſam animum adiungamus, an hominis ſolius habeamus rationem, ut quid de calido, frigido, humido, ſiccoq; diſtinguamus. nam ſi uniuerſam naturam reſpicias, unumquodque horum dupliciter dicetur, abſolute, & per exuperantiam: ut unumquodq; elemen-

©BIU Santé

elementum,absolute, homo uero,asinus, & bos per exuperantiam intelligatur. nos uero non absolute perueſtigamus, ſit ne plus humidi, quàm ſicci in mari: quando id euidenter perſpicimus, ſed utrum ita ſit ad hominis comparationem. contra tamẽ quamplurimi medici faciunt: atque adeo ſtulti ſunt,ut ne id quidem concedant, de quo inter omnes conſtat, hoc eſſe commune omnium animantis partium,quæ ad humores aliquos gignẽdos aut ad uſum aliarum partium,aut ad propagationem generis, aut ad fœtum alendum utiles, uim habent, ut ille humor ſit quædam ueluti redundantia alimenti partis illius, a qua ipſe generatur. neque enim particula ideo humorem gignit,quia norit quam ad rem is humor uſui futurus ſit animanti: alioqui tali eſſet mente,atque intelligentia prædita,qualem in ijs arbitramur ineſſe oportere,qui remp.gerunt.ſed eam mentem,atq; intelligentiam habet animantium opifex: ipſa uero particula,ut demonſtrauimus,cũ alijs naturalibus potentijs, tum uero alteratrice,qua ſibi alimentum aſſimilat, regitur,& gubernatur. Quærat autem quiſpiã

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 69 sur 584

©BIU Santé

hoc loco, quid cauſſæ ſit, cur ſanguis, cum in uaſis ſeminis diutius moratur, exalbeſcat. Sed ſi quis eorum, quæ in libris de facultatibus naturalibus ſunt a nobis demonſtrata meminerit, eum facile hoc eſſe inuenturum arbitror. illic enim oſtendimus, omnem particulam alimentum ſibi ſimile reddere. itaque cum uaſorum tunicæ candidæ ſint, ſanguinem in formam ſibi ipſis ſimilem commutant. quæret autem fortaſſe aliquis, cur in nullo alio uaſe id fieri perſpiciatur. eſt in promptu reſponſio: nó ita diu in uaſe ſanguinem commorari. nam ſi tam diu moraretur, ac non diffluereț, citoque euacuaretur, profecto etiam in alijs animantis partibus eiuſmodi reperire humorem liceret. quanquam in unoquoque uaſe natiua humiditas, a qua tunicæ uaſorum nutriuntur, huiuſmodi eſſe uideatur. quocirca in flexibus uaſorum ſanguis ipſe ueluti ſtagnãs, in cauſſa eſt, ut ſpermaticus humor cumuletur. Nunc uero animi quoque actiones ab humoribus, & omnino a corporis temperatura immutari, inter optimos medicos, præſtantiſſimoſque philoſophos conuenit. ac nos uno commentario

id

©BIU Santé

id probauimus:in quo uires animi esse corporis temperaturæ consequentes demonstrauimus.atque inde fit, ut ex humorum redundantia plurimæ in hominibus intemperies oriantur.quarum octo obsidere singulas partes solent,eæque aut ex nudis, solisque qualitatibus, aut etiam cum humore aliquo fieri solent. proinde intemperiē, quam siccitas excitauit, humectare oportet:quā humiditas, exiccare: quam calor, refrigerare:quam frigus denique,calefacere. eadem est ratio compositarum: ut uel calfacias,& exicces:uel humectes, & calfacias:uel refrigeres & humectes: uel sicces, & refrigeres. Iam uero non est parua cura nutritioni adhibenda, quando ex ea humores gignuntur,& eadem uirtutem ac uitium in nobis parere existimatur. id ipsum autem Plato quoq; uidetur in Timæo scriptū reliquisse ad hunc fere modū: Danda inquit,opera est,ut pro uirili parte, nutritione,institutis,ac disciplinis uitiū fugiamus,& uirtutē adipiscamur. ut.n.instituta, disciplinæque uitia tollunt, uirtutemq; pariunt,ita etiam facit nutritio. appellat autem instituta,quæ in gymnasticis,musicis,

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 71 sur 584

geometricis, arithmeticisque uerſantur, nutritionem uero nullam aliam licet intel ligere, præter eam, quæ ex cibis, ſorbitioni bus, ac potionibus conſtat: inter quas etiã uinum eſt, de quo in ſecundo de legibus li bro multa Plato memorauit: & nos diſ- ſeruimus in eo commentario, quem in Ti- mæum edidimus: & ſeparatim quoque in commentarijs, qui ſunt de facultatibus ali mentorum: & in libello, quem de bonita- te, uitioque ſuccorum inſcripſimus. quo- niam igitur bona, & mala nutritio magno eſt animi functionibus incommodo, uel uſui, & eaſdem integras, incolumesque conſeruat, & bonos, ac præſtantes humo- res gignit: par eſt, eam non eſſe negligen- dam. præcipue autem conandum eſt, ne humores ſuperuacanei ſint in corpore, ne- que acres, neque acidi, neque calidi, ne- que mordaces, neque craſſi: neque craſſi ſimul, ac crudi, neque fluentes, neque glu tinoſi, neque † plethorici; neque etiam cru di & impacti: ſiquidem hæc omnia morbo rum omnia genera afferre ſolent. atque in primis quidem redundantia podagram, & multa genera morborum, quæ ad articu-

† Forte legẽdum eſt, ὔτε πλεί- στους. i. neq; plurimi.

los

los pertinent, itemque capitis, & cordis dolorem, & alia multa inuehere mala consuenit: immo uero etiam uenas rumpit. ac totidem, & item plura his, afferunt alia. & in podagra id ipsum euidenter perspicimus, morbum oriri, cum superuacaneus aliquis humor ad pedes confluit. qui nisi illuc confluueret, ne morbus quidem is unquam hominem corriperet. non confluet autem, si homo excrementis perpetuo uacet: si modicis utatur exercitationibus, si alimentum probe concoquat: unde desidia, & crapula eum lædūt. lædit etiam potentis, ac copiosi uini potus: siquidem huiusmodi uina neruosum genus prompte replent. capitis autem dolores non modo, ut dixi, excitātur, quia magna humorum uis caput occuparit: sed etiam ex solo calore: interdum uero ex flaua bili, quæ uel in capite, uel in uentriculo continetur: & propter obstructionem loci alicuius, aut ob flatuosum spiritum, qui in ipsa particula gignatur: aut alijs multis de causis, quas memorare non est huius loci, ac temporis. ceterum, cum magna humorum copia in uenis coaceruata est, & cum ipsa tenue quod

dam

©BIU Santé

dam ſerum in uentriculum confluit, tunc cordis dolor excitari ſolet; iſque os ſtomachi occupat, quod fere omnium partium maxime ſentiendi facultate præditum eſt. uſu etiam interdum uenit, ut uenæ, quæ in renes inſeruntur, quarum oſcula aperiuntur, propter humorum, qui in ipſis continétur, craſſitudinem, & copiam rumpantur: ac ruptionem ſinceri ſanguinis euacuatio conſequatur: cum uero oſcula aperiuntur, ſanguis non confertim effundatur, præſertim ſi copioſus non ſit: ſed paulatim tenuior percoletur, & totam urinam ſanguine tinctam reddat. cumq; copia, & craſſitudo humorum hæc faciat, ſic etiam immutare pulſus poteſt. id quod tenacitas, & acrimonia non ſecus facit. atque acrimoniam quidem, ubi alere opus ſit, cauebis: ſiquidem ea ad excretionem ſtimulat. cõtra uero facit tenacitas: quod in cauſſa eſt, ut quę dam celerius, quædam ſerius ad deiectionem properent. quinetiam acer, & tenuis humor cauſſa interdum eſt, ut ſuperficies in læuitate inteſtinorum ulceretur: ac tum maxime, cum ea, quæ ingeſſeris, mox deijciuntur talia, qualia deuoraris. quandoque

etiam

©BIU Santé

etiam corneã ulcerat acrimonia, ut in oculorum doloribus accidit. iam uero radit etiam in difficultatibus inteſtinorum ipſa inteſtina: idque primum facit. ſed & immodicus calor, & morſus uitandi ſunt: quando ex eis delirium, uigiliæ, pulmonis inflãmatio, & alia pleraque genera morborum conſequuntur. ita etiam conuulſiones, ac palpitationes, & urina, quæ iumentorum lotio ſimilis ſit, crudi & craſſi humoris ſunt ſpecies: ac peſſimi cenſentur morbi, in quibus ambo humores antedicti redundant: ac ſemitertianam febrim ſolent afferre. Et uero etiam tubercula, & puſtulæ excitantur, cum natura partes corporis intimas expurgat, ut nonnunquam per excretionem, ſic etiam per depoſitionem ad cutim. ſubtiliores enim, dilutioresque humores extenuans per halitum digerit: ex craſſioribus autem cuti, ac magis etiam pelliculæ, quæ denſior eſt, inhærentibus, puſtulæ oriũtur. idque illis potius accidit, quorum denſior ſit cutis, & durior: ſiquidem per eam craſſiores, tenacioresque humores difficilius pertranſeunt. ſed & dorſi dolores locum mutantes ex humore defluente fiunt:

qui

©BIU Santé

qui interdum ſolus ſit, magna tamen ex parte flatuoſum, craſſumque ſpiritum coniunctum habeat. eſtq; conſentaneum hunc craſſum humorem, cum uias ſpiritus in cerebri uentriculis obſtruit, comitialem morbum afferre, neruorum principio ſe ipſum quatiente, ut, quę noxia ſunt, excutiat. meatuum enim obſtructio a craſſo, tenacique humore repente fit. ſed cruditatem maxime omnium fugere nos oportet. crudus enim humor proprie nominatur is, qui talis eſt, quale uidetur eſſe id, quod in urinis, puri ſimile, interdum ſubſidet, ab eo tamē differt, quia pus graueolens eſt, & glutinoſum: crudus uero humor habet quidem craſſitudinem, & colorem illi ſimilem: ſed neque graueolens eſt, neque glutinoſus. ac tale quidem eſt id, quod uentriculo ac uenis nondum concoctum continetur. ſunt porrò crudorum humorum duo genera: eorum alter tenuis, & aqueus eſt: alter craſſus, & glutinoſus, eſtque is in partibus corporis impactus. tenuem uero, & aqueum euacuare expedit prius, quàm a calore febris excalfiat, pungatque, ac mordeat: at craſſum, & glutinoſum concoque-

©BIU Santé

coquere, & fluidum reddere prius, quàm medicamento purges. hoc enim ſcitum eſt, corpora, cum purgare quis uelit, fluida eſſe facienda, ut cenſuit Hippocrates. cum igitur homo ſe cibis largius expleuerit, neceſſe eſt crudi humoris plurimum in corpus animantis rapi: idque multis de cauſſis, & quod deterius in uentriculo, uenisque concoquatur id, quod plus eſt: & quod plus in corporis molem ſubit, quia plus ſit: & quod citius, quàm par eſt: propterea quod uentriculus uenis: uenæ autem ceteris omnibus animalis partibus permittunt, ut quod nondum confectum eſt, rapiant. hunc autem humorem, qui crudus proprie nominatur, plerique pueri propter crapulam, plurimum coaceruant: ex quo facile calculus gignitur: cum is humor ſit ceu materia, ex qua fiat lapis, efficiens uero cauſſa, calor cenſeatur. fit etiam ex naribus & ore in circuitibus ordinatis, & inordinatis humorum crudorum excretio, qua cerebrum expurgatur: qui ſane humores a pure, ut diximus, differunt. Cum igitur curandi ratio potiſſimum in humoribus uerſetur,

©BIU Santé

ſetur, certe eos neq; tenaces eſſe, neq; craſſos, neq; multos, neq; nimis calidos, neq; frigidos, neq; mordaces, neq; corruptelæ obnoxios, neq; ueneni naturam imitantes expediet. etenim cum aucti ſint, morbos gignunt, & dolores inuehunt. ac dolores ex humorib. excitari ſex modis planũ eſt, aut ex calore, aut ex frigore, aut ex craſſitudine, aut ex tenacitate, aut ex mordacitate, aut ex copia deniq;: cum inquam ſupra modum aucti ſunt, & uacuationem poſtulant. augentur autem interdum eadem de cauſſa, a qua geniti ab initio ſunt. quo ſane tempore duplex eſt nobis curationis propoſita ratio, ut alterentur, & ut euacuẽtur. qua de re in libris methodi medendi eſt a nobis actum. neq; enim par eſſe cenſeo, ut omnia, quæ ſunt a me alijs in libris perfecte ſcripta, in hoc libro iterẽtur. quin etiam in aphoriſmis oſtendimus, cum corpus plethoricum eſt, uenæ ſectione: cum malis redundat humoribus, medicamento purgante euacuandum eſſe. addidimus quoque, haud difficulter malitiam humorum a plenitudine ſanguinis poſſe diſtingui: ſi modo in libro de plenitudine a nobis

©BIU Santé

bis confecto es ſtudioſe uerſatus. ac ne illud quidem eſt omittendum, cum humores redundantes mouentur, & omnem in partem corporis feruntur, nec dum in aliqua parte corporis firmati ſunt, tunc ad eos expellendos naturam incitari, & aliquo, qui uelut manum porrigat, & motum illum ad uentrem deducat, indigere. at qui una in parte firmati ſunt, prius quàm concoquantur, mouere non oportet. tunc enim natura quoque nobis ad euacuationem eſt adiumento. hæc enim poſt concoctionem humores excernere, & quod ſuperfluit, reijcere uidetur: quo ſane tempore iudicationes fiunt. cum igitur natura perfecte euacuat, nihil eſt præterea faciendũ. cum uero modice, & imbecillius facit, tum, quod deeſt, addere debent ij, qui medicinam faciunt. qua in re illud intelligendum eſt, raro contingere, ut ab uno membro ad aliud humores confluant. Sæpius uero accidit, ut una in parte, in qua concoquantur, toto morbi tempore, uſq; ad morbi ſolutionem, conquieſcant. quomodo autem membra aliorum membrorum morbos, qui ex humorũ tranſmigratione fiunt,

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 79 sur 584

©BIU Santé

excipiant, in extremo libro accuratius exponetur. Nunc uero non possum non admirari eos, qui cum uelint Hippocratem de mutatione humorum, quæ ætate progrediente fieri solet, hoc loco differere, hanc lectionem, ita, ut dixi, deprauarunt. cum enim illi propter breuitatem non possent magnitudinem sententiarum, paucis uerbis contentarum intelligere, in eam sunt opinionem distracti. etenim quamuis color in ætatibus sæpenumero mutetur, non tamen id nunc explicare Hippocrates uoluit.nam & pueri plurimum habent humoris sanguinei, &, quod ad temperaturam ætatis pertinet, eum solum haberent: sed cum multa comedant, eaq; nullo ordine seruato, ideo suboriuntur etiam in eis aliqua ex parte,ut ante diximus, humores, qui crudi nominantur. proinde fit,ut natiuus eorum color nitidus, ruberq; sit, & ueluti floridus, aut etiam ex albo & rubro cõmixtus: interdum uero etiam splendidus, quod ipsum a sanguine, spirituq;, & bono colore consequitur.cum uero ad adolescẽtiam peruenerunt, quidam eorum meliorem educationem nacti, recta uictus ratione

ne utuntur: ob eamq; cauſſam ſanguis ſolus in eis exuperat: unde plane conſtat, colorem exuperanti humori proportione reſpondere. alij uero multo peius educantur, quàm cum in pueritia adhuc eſſent: ideoq; hi continenter ægrotant, & uehementius conflictantur: cuius rei cauſſa eſt cruditas humorum, quæ in ipſis coaceruatur. quæ hanc ætatem excipit, præſertim mala uictus ratione adhibita, amarę bilis humorem gignit: ut in ea redundet non ſanguis ſolum, ſed illa etiam, quæ pallida, flauaq; bilis nominatur. in alijs ad eandem rationem mutationes fiunt: quæ non poſſunt firmiter definiri: ut in ætate declinante melancholicum humorem ſubire, aut alio in tempore pituitam ita, ut color quoq; commutetur. Sed mihi non fit ueriſimile, Hippocratem modo de ſucceſſione ætatum, deq; earum mutatione, & colorum uariatione uerba facere: ſed de ijs coloribus, quos quotidie in corporibus ægrotātium intuemur: quoſq; ſpectare medicum oportet: ut ipſe in libro præſagiorum ad hunc modum præcepit. In primis, inquit, ægri „
faciem ſpectare conuenit, ſit ne ea beneua „

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 81 sur 584

©BIU Santé

« lentium faciei ſimilis.deinde, Totius quo-
« que inquit,faciei color attendendus, uiri-
dis ne ſit, & non niger, & liuidus. tum pau
lo poſt, An totius faciei ſit immutatus co-
lor.ad hæc, ſit ne reflexa, an liuida, an palli
da palpebra, aut labrum, aut naſus. præte-
rea uero in ſexto de uulgaribus morbis li-
« bro, Alij inquit, ad manum humecti, alij
« prærubri, alij præpallidi, alij liuidi, & cete
ra generis eiuſdem. Sic de ſputo, de urina,
de alui deiectionibus, deq; alijs ipſe cen-
ſuit. admonet igitur medicum, uideat, ſit
ne color ſanguineus,an pallidus,an flauus,
an albus, an niger: ut plane noſcat, quiſnã
humor redundet in corpore: ſiquidem co-
lor eum humorem, qui inſit in corpore,
conſequi conſueuit. Recte autem fecit,
cum addidit, ubi reciprocatio non ſit: pro
pterea quod cum humores ſunt aliquo af-
fectu perturbati, non eſt nobis integrum,
de coloribus, ab illis excitatis, recte & ue
re iudicare.ut enim mare cum creſcit, cum
que decreſcit, quod fieri omnino ſolet in
reciprocationibus,& purpuraſcit, uentiſq;
agitatum accurate naturam ſuam non uide
« tur ſeruare: ſic humores, cum intra corpus

ſe

se receperint, & non fusi sint, sensu oculorum percipi non possunt. cum uero nulla reciprocatio est, hoc est, cum in toto corpore sunt æquabiliter fusi, tunc color, qualis sit humor noxius, & redundans, nobis indicat: ut si aliquam euacuationem medicus moliatur, noxium humorem educat, ut ipse sexcentis in locis noxium humorē & non alium prius, esse euacuandum præcepit. id autem qua ratione faciendum sit, in libro de natura hominis scriptum est. Quod uero ait, αἰῶδες, tripliciter exponunt: uel ut color, qui in corpore efflorescit, colori humorū similis sit: uel ut color humorum similis sit colori florū, sitq; aut ruber, aut albus, aut fuscus, aut liuidus, aut pallidus, aut flauus, aut niger, aut, ut summatim dicam, similis colori florum, propriamq; naturam seruet, & humores in imis corporis partibus non lateant, & non retrocesserint. uel, ut color humorum sit floridus, hoc est pulcher, & bonus: ut in libris de morbis uulgaribus scriptum comperimus: cum, inquit, replentur, hoc rursus signum est, corpus floridum redditur: quod omnis est refectionis indicium. floridum uero cor

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 83 sur 584

©BIU Santé

pus efficiunt exercitationes, ut eſt a nobis in commentarijs de tuenda ualetudine demonſtratum, & item cum probus ſanguis corpus reficit. ſed prima explanatio præſtat ceteris. Quod igitur hac ſententia continetur, ad morborum curationem, futurorum præſagitionem, & præſentis ſanitatis tutelam pertinet. Sed uideamus iam, quæ ſubiunxerit, ad hunc fere modum.

2 *Educenda, quo uergunt, ac per loca accommodata: niſi quorum maturationes e temporibus pendent.*

Iubet hoc loco, ut pro humorum inclinationibus euacuationes faciamus: ſic etiã in aphoriſmis ſcriptum eſt, Quæ educere oportet, quo maxime natura uergit, per accommodata loca educito. his autem uerbis, ſignificat, ut nos expoſuimus, quæ nec iudicantur, neq; perfecte iudicata ſunt. ea autem eſſe educenda locis accommodatis nos docet: hoc eſt, ut euacuationem faciamus aut per inteſtina, aut per uentrem, aut per ueſicam, aut per uterum in mulieribus, aut per totam cutim ſudoribus, aut per palatum, aut per nares, aut per hæmorrhoidas, cum per fluxum ſanguinis fiat iudicatio.

tio.quæ res ſolet eſſe optima, cum directo ad locum affectum ſit. mala uero, cum in contrarium. debet igitur medicus animad uertere, quo naturæ impetus feratur: ſiq; ipſa ad loca accommodata repat, ei erit auxiliandum: ſi uero ad contraria, prohibere, ac reuocare, & retrahere inclinationem, ut paulopoſt iubebit Hippocrates, oportebit. nam ſi morbus cerebrum occupet, quoniam duæ ſunt commodæ inclinationes, altera ad palatum, quæ quidem eſt præſtantior: altera in aſperam arteriam, quæ non proba eſt, rem conſiderare diligenter debebis: & cum uniuerſum corpus prius euacuaris, quo natura feratur, per eam partem educito. quæ res facit, ut intelligamus, humorem, qui euacuandus ſit, a natura nobis indicari, & locum, per quem euacuare ipſum oporteat, commonſtrari. Age uero cũ inflammatio iecur obſideat, ſimulatq; concocta inflammatio ſit, purgationem adhibemus: ac per inferiora quidem, cum ea in ſimis iecoris ſit partibus: præcipue autem ſi natura id ipſum alui deiectionibus prius indicet: per urinas uero, cum in gibbis. In ceteris quoq; ſimili modo ſpectabimus &

©BIU Santé

humorem redundantem,& affectum locũ, ex quo,tanquam e cauſſa quadam morbus emanat. etenim hæc & quis euacuandus humor ſit, & modum euacuationis, & locum, per quem fiat, & ad hæc omnia,tempus etiam oportunum indicabunt. nam inter initia tenues,ſeroſoſq; humores licebit euacuare: at ſi craſſi, glutinoſiq; ſint, cuiuſmodi ſunt pituita,& atra bilis, concoctionem expectabis. atq; hoc eſt, quod ait, niſi quorum maturationes ex temporibus expectantur.nam quorum eſt expectanda cõ coctio, eos medicamentis attenuare, ut corpora fluida ſint,oportet. ut & ſine moleſtia, & omnis noxius, & infeſtus humor euacuetur. quod ut fiat, ſpectare in primis decet,an ægrotus ſit ad eiuſmodi purgationem idoneus. qui enim cruditatibus ex multis aut glutinoſis, aut craſſis edulijs abundant, quibus item hypocondria ſunt flatibus diſtenta, aut urina ſupra modum calida, & ignea, aut aliqua eſt ibi uiſcerum inflammatio, ij profecto omnes ſunt ad purgationes inepti. Vel quod ait, Niſi quorum maturationes ex temporibus expectãtur, ſignificat, debere medicum in diuturnis

©BIU Santé

nis morbis humorum expectare concoctionem: cum id morbus concedat: in acutis uero, non modo non esse expectãdam concoctionem, sed etiam statim in principio, uel etiam primo die purganti medicamento quod ipse appellare solet, medicari; cum materia turget, utendum esse. hoc enim eius præceptum est, cum in aphorismis ait, Concocta medicari, & mouere non cruda, neque in principijs, nisi turgeant: de quo nos in hoc etiam sumus libro dicturi: neque mehercule par est, ut quæ post dicẽda sunt, hoc loco afferamus. nunc uero, quod facessere interpretibus negotium solet, explicemus. aiunt illi, hũc librum non esse Hippocratis, quia solœcissmum hic facit. nã cũ dixerit, Color humoribus similis: addit, Ducenda, quo uergũt. mea autem sententia est, libros, qui ad priscos, & præstantes uiros referantur, non esse probandos, aut reprobandos habita solum ratione uerborum, sed potius sententiarum & intelligentię. Nam præterquam quod hæ sunt distractæ, diuisæque inter se sententiæ; ut hæc a superiore non ducãtur: quis ignorat, quot errata librarij com

©BIU Santé

mittant? & quod innouarint Dioſcorides, & Artemidorus? poſtremo autem, ut hæc omnia miſſa faciamus, in alijs ipſius ſenis libris alia pleraque dictionis uitia reperiri confirmo: ut ob hanc unam cauſſam liber non ſit Hippocrati abiudicandus. nam neque ſatis recte in aphoriſmis ardentem febrem a delirio ſolui conſcripſit. itemque in libro de fracturis cum ait, Medicum luxationum, ac fracturarum quàm directiſſimas extenſiones efficere. & in prædictioni
„ bus, ubi ſcriptum eſt, Vrinæ in turbulentis,
„ ac uigilibus decolores, nigræ, ſublime petentes, atque in ſudoribus, phreniticæ. uerum eo in libro licet multas eiuſmodi orationes, in quibus ſoloeciſmus ſit, reperire: ideoque ueriſimile ſit, nonnullos ſuſpicari, eum non eſſe uerum Hippocratis. Sed etiam in libro præſagiorum, quem omnes eſſe Hippocratis confitentur, tanquam ſuperuacaneũ reprehendo, quod ait, bis, aut ter in die, & ſemel in nocte, & cetera quæ poſtea adſcripſit in illa oratione, cuius initiũ eſt, Sed pro copia ingeſti cibi deijciat. Et eodem in libro paulo poſt ordo immutatus eſt. Sed eidem quoque uitio uer-

to

to negligentiam, in ſecundo de ratione uictus in morbis acutis, cum de fomentis diſſerit. nec effugere ullo modo poteſt, quin ſolœciſmus ſit, quod habetur in libro de officina medici, ad hunc modum, τὰ δὲ μέλλοντα ἀποπίπτειν, κακείω ταχέως ἀποπεσόντων: ea ut neque comprimant, neque decidant. Iam uero in illa quoque ſententia uitium perſpicue deprehẽditur, cuius hoc eſt initium, Quibus in urinis &c. Sed quid opus eſt prolixa oratione hæc perſequi; cum Attici quoque, quorum lingua Hippocrates aliqua ex parte utitur, numerũ multitudinis pro numero ſingulari ponere conſueuerint. mihi ſatis eſt, hæc modo attuliſſe: ac præterea addere, me eſſe, quæ huiuſmodi erunt, prætermiſſurum: & quod minime ſint ad hoc inſtitutum accommodata, & quod effectura ſint, ut hi commentarij, contra quàm tu uelle uidearis, ad immoderatam prolixitatem perducantur.

Maturationes aut intro, aut foras, uergunt, aut aliam in partem, in quam oporteat. 3

Cum dixerit, niſi quorum maturationes e temporibus exiſtunt, merito quorſum

©BIU Santé

ſum concoctiones uergant, hic ſubiunxit, quoniam enim iuſſit, educenda eſſe uel quæ non iudicantur, uel quæ non perfecte iudicata ſunt; ideo hoc loco, quid intelligat, ipſe perſpicue declarat. cum eſt humorum facta concoctio, tunc humores intro, aut foras uergunt, aut per alia loca accommodata, aut incommoda (quod ipſe, quia planum eſt, omiſit) prodeũt. quocirca ſemper uidendum eſt, quæcunq; iudicentur, cum natura aut abſolute, & perfecte, aut imperfecte mouet: deinde uero imitanda eſt natura, cum adiudicationem non aggreditur: tum uero ipſe nos docuit, quomodo eſſe ipſi naturæ adiumento poſſimus, cum illa quidem conatur, ſed rem inchoatam relinquit. atque hæc quidẽ ſunt, quorum nos hic monet Hippocrates, ſicut etiam alibi fecit, his uerbis: Quæ iudicantur, & integre iudicata ſunt, ne moueas. hoc præceptum ſeruandum nobis dedit, cum natura integre mouet: quod uero deinceps addidit, cum natura ad iudicationem moliendam aggreditur, ſed eam non abſoluit, ualet, ut nos moneat, eidem ut auxilium afferamus, ut cum ait, Quæ educere

re oportet, quo maxime uergere uidebuntur, per uias accommodatas ducito. eo.n. tempore natura id, quod noxium eſt, uult expellere. Sed quia præ imbecillitate, rem perficere non poteſt, noſtro indiget auxilio. atque ipſe quidem in libro de ratione uictus in morbis acutis, cum lateris dolorem curat, euacuationem pro humorum inclinatione molitur. Sciendum autem eſt, morbi maturationem eſſe concoctionem quandam eorum, quæ præter naturam ſunt: ipſam uero concoctionem eſſe deductionem quandam eius, quod concoquitur, in naturam concoquentis. cum igitur corpus naturalem ſtatum conſeruat, & naturæ familiaritas inter id quod concoquit, & id quod concoquitur, intercedit, tunc omnis, aut certe maximæ partis eius materiæ, quæ concoquitur, fit mutatio, minimaque pars ſemicoctæ ſupereſt. cum uero præter naturam affectio corpus obſidet, tum quod ſimile redditur, exiguum admodum eſt: excrementum uero ſemicoctum, permultum. ut enim in corporibus bene ualentibus excrementa concoctionem indicant: ſic etiam in ægrotantibus facient.

ac

©BIU Santé

ac primum quidem eorum, quæ uentre cõ tinentur cruditatem & concoctionem indicant ſua forma deiectiones, quæ per aluum excernuntur: eorum quæ in pectore,atque pulmone: quæ per tuſſim excreã tur:eorum,quæ in cerebro, quæ per nares emittuntur:eorum,quæ in uenis,quæ cum urinis ſecedunt. ut autem cognoſci poſſit maturatio, nos plus millies iam diximus: & tamen nunc quoque rem ſummatim cõ plectemur. Totius igitur morbi ſunt quædam tempora,ut principium, ut incremen tum,ut ſtatus,ut declinatio, cum ægroti ſu perſtites ſunt futuri. poſitum autem ſit in primis, ut principium alicuius morbi, ut puta inflammationis inquiramus. itaque principium in toto eo tempore erit,in quo particula morbi magnitudini ſubiecta, ſanguinea impletur materia. cum uero influxus ceſſarit,idque quod in particula inflãmata inſit,putrefieri inceperit, hoc ſecundum tempus eſt, & inflammationis incrementum.cum uero pus conficitur, & dolores maximi hominem corripiunt, id morbi tempus ſtatus appellatur. ſi uero fluor ſuppuretur, aut digeratur, tumorq; minor fiat,

fiat,tũc eſt declinationis initium. id ipſum quoque in febribus uſu uenit: ac principium ſtatuendum eſt tempus illud, in quo noxij humores crudi ſunt.cum uero concoqui incipiunt,ceſſat tum principium,& ſecundum tempus, quod incrementum appellatur,aduentat. cum efficitur cõcoctio, ſtatus eſt:quem excipit declinatio.hæc omnia nos in libris de criſibus ſumus accurate perſecuti:ubi & obſcuræ concoctionis, & perfectæ,& euidentis, & item eius quæ omnino cruditas eſt, notas expoſuimus: earum autem quædam ex urinis, quædam ex alui deiectionibus,quædam e ſputis ſumuntur: ſuntq; propriæ concoctionũ quæ uel in uentriculo,uel in uenis, uel in organis reſpirationis fiunt. quam ob rem factũ eſt,ut ipſe in primo de uulgaribus morbis libro,hanc ſententiam attulerit, Maturationes iudicationis celeritatem,& ſalubrẽ tutelam indicant: cruda uero quæ ſunt, & incocta in abſceſſus malos, aut iudicationis uacuitates,aut dolores, aut temporum productiones,aut mortem, aut recidiuas ſe uertunt. Cum enim iubeat, debere medicum imitari naturam recte agentem, eſt autem

autem maturatio naturæ actio, certe planum eſt,cum celeritatem iudicationis,& ſecuritatem,& bonam ualetudinem indicari,tum uero a nobis naturam ſimul adiuuãtibus maturationes procurari. & quemadmodum,ſi cauſſę morborum effectrices a natura uincantur,concoctiones fiunt,ita ſi ipſa eas non ſuperet, nulla iudicatio fit, ſed dolores,& cetera conſequuntur, quæ ipſe adnumerauit:cuiuſmodi ſunt, producimorbos,mortem ſequi, & morbos repetere. hoc autem intelligendum nobis eſt, uniuerſam morbi concoctionem in humorum alteratione effici. eſt enim extẽta per ſolida corpora natura, quæ facultas illorũ eſt,& humorum concoctio a ſolidis partibus bene ualentibus proficiſcitur. cumq; illæ ægrotant,iam morbus is in habitu eſt, & periculoſus.cauſſa eſt,quia prius,quàm ſolidæ partes propriam uim recuperarint, nulla eis poteſt adhiberi curatio. illa porrò uis in quattuor elementorum,aut qualitatum,aut humorum apta menſura conſiſtit.ceterum quomodo ſolidæ partes curandæ ſint,iam in libris methodi medendi expoſuimus. Illud enim hærere nobis in

memoria

memoria debet,quod ipſe in ſexto de mor
bis uulgaribus libro litteris prodidit,Om-
ne,inquit,quod ſuppurat, non reuertitur:
ipſa enim concoctio, & iudicatio ſimul;
quia in ijs quos grauedo,& raucedo ex de
ſtillatione a capite male habet, cum cóco
ctio facta ſit,& febris acceſſerit, tum & fir
mam morbi iudicationem fuiſſe, & homi-
nem non eſſe iterum ægrotaturum ſpera.
proinde in libro præſagiorum legimus,uri
nas puerorum,quæ aqueæ ſint, hoc eſt in-
coctæ,pernicioſas eſſe: quando pueri pro-
pter alterantis facultatis robur omnia ce-
lerrime concoquunt.ceterum concoctio-
nes nó modo urinam, ſed etiam alui deie-
ctiones craſſas reddunt in ijs, qui recte in
uentriculo concoctionem obeunt: itemq;
ſputa in pulmonis, coſtarumque inflam-
mationibus: atque etiam pituitam in de-
ſtillationibus,ac grauedinibus, & in lippi-
tudinibus: & pus in ulceribus.ita fit, ut uri
na aquea in pueris, utpote quæ nullam ſit
nacta mutationem,ut craſſior fieret, morti
ferum ſignum cenſeatur.quomodo autem
idem in ceteris accidat, non eſt nunc nar-
randi locus. Quod autem ipſe ait, intro,

aut

©BIU Santé

aut foras, diligenter aduertendum eſt, ne fortaſſe contra facias. nam ſi, uerbi cauſſa, in laſſitudinibus crudi humores ſint, uomitus non erit imperandus: quia non tum uti uomitu debent homines, cum affectiones a laſſitudine exortæ abundant, ſed cũ ſoli humores ſint noxij, tum uomitu euacuare eos conuenit. tunc enim nullum periculum impendet, ne intro uiolentius reuellatur aliquid eorum excrementorum, quæ in carne inhæſerunt. cum uero cruda, & mordacia redundant in corpore, utraq; reuulſio uitãda eſt, ne cruda foras, ne mordacia intro reuellãtur. foras autem ferunt exercitationes, frictiones, balnea, fomenta calida, & item omnia, quę humores, qui alte in corpore animãtis merſi ſunt, ad motum in omnem partem irritant: intro uerò ferunt, quæcunque uetant, ne foras quid feratur. quæ omnia uitanda ſunt, ut neque accommodatum eſt, humores, qui extra ſunt, intro: neque eos, qui intus ſunt, foras reuocare: ſed qui extra ſint, per halitum digerere ſenſim expedierit: ſiquidem quæ uehementius id faciunt, etiam aliquid attrahunt ex ijs, qui intus conſiſtunt: qui

qui uero ſunt intus, ij attenuandi, concoquendique ſunt, & tunc, per quam uiam expediat, ut ipſe iubet, erunt educendi.

Hæc ego præſcribo ei hominum multitudini, qui neceſſitate coacti uitam temere ducunt. & cetera, quæ ſequuntur uſque ad eum locum; Eiuſmodi autem oritur ſatietas. 4

Quæ hoc loco habentur, quæ ad quadraginta fere uerſus pertinent, eſſe adiecta ab aliquo, qui, ut iam ſupra diximus, facere fucum, & maius uolumen hoc reddere uolebat, plane conſtat. primum enim præceptum, quod de euacuatione, & humorum inclinatione Hippocrates nobis dedit, commune eſt, & ad omnes homines accommodatur: hæc uero ſoli multitudini, quæ cõpulſa neceſſitate temere uitam degat: deinde quæ dicuntur, falſa ſunt multis partibus plura, & minime digna Hippocratis ſententia.

Cautio. 5

In hoc uno uerbo præceptum ad medicinam utiliſſimũ continetur. indicat enim, nihil eſſe nobis negligendum, nihilque temere faciendum, nulli denique rei procliuius, aut inconſiderate aſſentiendum. quo

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 97 sur 584

©BIU Santé

circa in medicina non par eſt priſcis fidem ſimpliciter adhibere, ut ſi quid illi dixerint, ſtatim credamus; ſed prius experientia & ratione, uerum ne illud ſit, an falſum, perpendendum eſt, quod qui non faciunt, næ illi uehementer errant, & in errorem alios inducunt. id quod uſu potiſſimũ uenit ijs medicis, qui quotidie in ciuitatibus hac, illac circuncurſant, ac ſola experientia experte rationis utuntur. proinde tu nihil negligito, neque temere, neque in conſiderate fidem adhibeto ueteribus in ijs, quæ de facultatibus eorum dixerunt, quæ ad curationem pertinent. quod cum eſt in omnibus obſeruandum, tum uel maxime in eo remedio, quod admodum præſtans, inſigneque eſt, quod uenæ ſectione perficitur, integre ſententiam hanc ſeruabis, ut nihil temere, nihilque inconſiderate facias: ſed prius perſpicias ea propoſita, de quib. nos ſæpe diſſeruimus; ac ſcias, cum ea augentur, nobis indicare, maiore opus eſſe euacuatione: cum minuuntur, tãtum eſſe de euacuatione detrahendũ, quãtum illa ſint imminuta. prius quàm enim uenam ſecces, præſtiterit hæc omnia intue

ri;

ri; magnitudinem morbi, ſimulque robur uirium ægrotantis, itemque ætatem, & naturalem eius, quem curas, temperaturam: ad hæc uero etiam anni tempus, uernum ne illud ſit, nec ne: & utrum locus ſit ſuapte natura temperatus: deinde uero utrũ magnum periculum immineat, cuiuſmodi eſt inflammationis pulmonis, aut anginæ, aut doloris lateris, aut alterius acuti, aut uehementis morbi ſuſpitio: & utrum ſecãda uena ſit, cum hæmorrhoides ſuppreſſæ ſint: & in mulieribus, cum ipſarum eſt cohibita purgatio. itaque in medicina faciendã, adhibenda cautio eſt, ne quid temere fiat. nam præterquam quod non mediocre periculum hæc res neglecta affert, magnũ etiam dedecus parit. hæcq; res medicis fere omnibus notã turpitudinis inurit, eſtq; in cauſſa, ut homines putent, res ægrotantium a medicis non cognoſci: atque ita ſe illorum fidei credere non audeant. quam ob rem uir ſapiens Hippocrates recte dixit, cum optimum eſſe cenſuit, medicum uti prouidentia.

A πείρα. 6

Plerique ex interpretibus ita diſtingũt,

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 99 sur 584

©BIU Santé

ut hoc uerbum ſignificet experientiæ uacuitatem, hoc eſt, nullam experientiam: ut dicat, ſæpenumero contingere, medicum non eſſe peritum aut medicamenti, aut naturalis temperaturæ eius, qui morbo laborat, aut aliarum rerum, quarum in medicina uſus eſt plurimus. alij uero ſic accipiunt, ac ſi uelit artis infinitatem ſignificare, in quam ſententiam ſcripſit in aphoriſmis hæc, Vita breuis, ars longa. alij ſcribunt hanc uocem, ut ſit cum ſuperiore conjuncta ad hunc modum, Cautio infinita: idque non eſt plane contemnendum: præſertim cum ſubiungat, difficultas experientiæ: ut experientiam difficillimam, & periculoſam eſſe intelligamus.

7 *Experientiæ difficultas.*

Periculoſam eſſe experientiam, nemo eſt, qui neſciat. id quod ei accidit propter materiam, in qua ars uerſatur. neque enim, ut ceterarum artium, ſic medicinæ materiæ ſunt coria, ligna, & lateres, in quibus licet multa experiri ſine periculo: ſed in humano corpore ſita eſt, in quo experiri ea, quæ longo uſu non probaris, non eſt tutũ. præſertim cum experientia in totius perniciem

ciem animantis definere posse uideatur. ideo in medicina facienda, ut medicamenta rite conficiamus, & de ijs, quæ a ueteribus sunt litterarum prodita monimentis, sentẽtiam feramus, experientia opus erit. hæcque ipsa tractatio est perutilis: cum medicinæ data sint fere duo crura, quibus incedat, experientia, & ratio. & quicunque prudentia, sapientiaque præstant, ac ueritatis studium uere colunt, ij iudicandi instrumenta nobis a natura ad cognitionem earum rerum, quæ in uita geruntur, attributa, rationem inquam, experientiamque custodiunt. quæ quibusdam in rebus parem utilitatem ad artem pertractandam afferunt: in quibusdam altera maiori usui est, quàm altera: semper tamen ad rei perfectionem altera alterius operam requirit. quam ob rẽ si quis de te quærat, cur huic, aut illi homini febricitanti aquam frigidam potui dederis, duæ tibi suppetent responsiones: altera, quæ doceat febris originem, atque naturam, quæque de morborum temporibus differat, eodemque modo frigidæ naturã, quæ sit, exponat: tum uero in tali morbo, & eiusmodi tempore, aquæ frigidæ potio-

nem esse consentaneum, aptumque remedium confirmet: altera uero nihil horum attingens, ad usum, experientiamque confugit: aitq;, se persæpe uidisse, in eiusmodi & morbo & tempore aquæ frigidę potum profuisse. Ceterum medici, qui ab experiẽtia Empirici uocati sunt, tria esse experiẽtiæ genera uoluerunt: quorum unum casu, alterum consulto, tertium imitatione fieri aiunt. de ijs tamen nõ iam ita inter omnes conuenit. immo uero sunt, qui ad artem satis esse experientiam contendant: alijs uero non parum ad eam ipsam rem conferre etiam rationem placeat. at Lycus ad experientiam & obseruationem refert omnia, neque unquam ullam probationem demõstratiuam adiungit: cum tamen Hippocrates contra facere uideatur: ut qui omnibus in locis afferre demonstrationes conetur. atque, ut ego quidem puto, si id fieri a nobis possit, experientia & ratione inuenienda sunt omnia; qui uero illa sola nititur, is obseruator, empiricusq; uocatur: qui ratione, aut methodo quadam, is & rationalis, & methodicus nominatur. incumbendum autẽ in hoc est, quia neque illa satis est ad

omnia

©BIU Santé

omnia inuenienda, neque item ratio ſola id præſtare euidetur poſſe. id tamen non eſt confuſe faciendum, ſed ſeparatim adhibenda eſt diſciplina ab experientia profecta, ſeparatim uero ea, quam ſuppeditat ratio: ut quam utraque uim habeat, aperte perſpicias. uerum in omni experientia periculū eſt, ne propterea quod non ſit adhibita diſtinctio, erremus. id autem fit duobus modis, tum quod id, quod commune eſt, in ſuas differentias non ſit diſtributum: tum quod in cauſſis rem immutantibus non attendamus, quæ præcipue, aut primo, aut ut appellare libeat, quæque fortuito ſint conſecutæ. ideo periculum de rebus faciēdum eſt adhibitis ſuis, proprijsque diſtinctionibus. quod eſt in alimentis iudicandis obſeruandum uel maxime. debes enim ſingulas particulas per ſe ipſas deguſtare, odorarique prius, quàm cuiquam des: deinde uero etiam eſu probare. cum enim odoratus, guſtatusq; cuiuſmodi ſuccum, & odorem referat ea particula, qua de agitur, nobis indicat, tum uero etiam ſimul totā eius temperaturam ſtatim declarat. atque hac ratione facultas ipſius, & conſiſtentia. &

item ſuccus accurate inuenitur. quædam enim ſuccum habent humidum, & aqueũ: quædam craſſum, & lentum: quos etiam ſuccos ſeparatim guſtare expedierit: quando ipſorum alij acres, aut acidi, aut amari; alij ſalſi, aut ſalſuginoſi: alij auſteri, aut acerbi, aut dulces, aut alio modo quodam ſint affecti. Qui autem ſine methodo, quam ratio commonſtret, alimenta, remediaq; cópererunt, merito cómemorant, & ad uſum traducunt ea, quæ ſæpe iuuerunt. obſeruationem.n. & memoriam eorum, quæ eodem modo facere ſæpe uiderunt, ſuam eſſe experientiam dicunt: ſed cognitionem nó exercent. cumque illam ignorent, fit, ut ne curationẽ quidẽ inueniant. Et tamen Hippoc. uir admirabilis, multa potius experiẽtia, quàm ratione, uidetur cognouiſſe: cuiuſmodi illud eſt, dolores oculorum meri potione, aut balneo, aut fomento, aut etiã alijs rebus, quarum ipſe meminit, curari. itaque omnia, quorum in medicina uſus magnus eſt, experiri oportet, ut quomodo ad naturam ægroti affecta ſint, cognoſcamus. ita enim ſibi quiſque modũ in rebus omnibus aptum inueniet. nam quemad-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 104 sur 584

©BIU Santé

modum ſine ratione conficere recte medicamentum non poſſumus, ita eius ſcire firmiter & accurate uires ſine experientia nō licet. cum enim ſæpe medicamentum id nō fecerit; cuius cauſſa ſumptum ſit, tunc quo modo id confectum eſſet, non ratione, ſed experientia deprehendi. mixtiones enim eiuſmodi non eodem modo omnes conficiunt. interdum enim e paucis numero ſimplicibus aliquod conficere medicamētum properaui: interdum e pluribus: quandoque etiam e plurimis, uel omnibus, quæ eſſent generis eiuſdē. ad hæc uero quia quædam nobis copioſe ſuppetebant, quædam omnino deſiderabantur, aut pauciſſima ad modum erant, eo tempore, cum neceſſitas urgeret, ex ijs, quæ aderant, medicamētum compoſui, quod cū uſu & experiētia probatū cōperiſſem, eo ſemper ita uſus ſum. atq; in medicamētis quidem ſimplicibus diſtincta potiſſimū experientia uires inueniēdæ ſunt, quod in ea falli nullo modo poſſis. ex quo patet plurimos medicos in errore uerſari, qui neque de ſimplicium medicamentorum facultatibus periculum faciunt, neque ratione eas expendere conātur. debes autem

©BIU Santé

autem ea experiri,cum non mixta ſunt, & nullam aduentitiam qualitatem habent adiunctam. idque primum faciendum eſt in optimo corporis ſtatu,tum in ijs corporibus quæ intẽperata ſunt:poſtremo ĩ morbis ſimplicibus.cum uero id ratione expendimus,diſtinguendum eſt id, quod ex accidenti fit ab eo,quod primo, ac per ſe ineſt. Siquidem ſola experientia docet ea, quæ proſunt,quæque nocent: ſed eius difficultas multas ſententiarum uarietates peperit.quæ res fecit,ut totam artem ignari magnopere calumniati ſint:ac ne medicinam quidem ullo modo eſſe uoluerint: quod uiderent,tantam eſſe inter artifices diſſenſionẽ,ut quæ alius ut optima, proferret, ea eẽ praua alius exiſtimaret.merito igitur dixit difficilẽ eẽ in rebus,& in arte,preſertim uero medicinali, experientiam. qua re fit, ut nos accurate exercere,& ĩ medicina faciẽda neq; pigri,neq; ſocordes eẽ,debeamus.

8 *Nuditas.*

Hoc eſt unum eorum, quæ ad ſummam ſunt redacta breuitatem,& quæ fere intelligi non poſſunt, niſi fortaſſe hoc nobis indicet,quemadmodum ex colore,quem humores

mores gignunt,& eorum inclinatione, & cõcoctione facere licet de morbis, deque natura ægrotãtium coniecturam, ita etiam ex nuditate, quæ affectio eſt, quæ oculorũ coronam,& item capitis partem,quę capillo tegitur,& mentum obſidet,ut etiam alopecia,ophiaſis,& caluitium.tunc enim pili omnes fluunt,extenuãtur,quaſſantur,ſcinduntur, ſqualent,in puluerem uertuntur, ſubflaui,canique fiũt.atque ita, ut hoc quoque ſignum ſit, cuius ope quidpiam, quod ad ægrotos pertineat,poſſis agnoſcere.Sũt qui ſcribant non μαδαρότης,hoc eſt nuditas; ſed μαδάρωσις,ut non ſolum oculorum affectum ſignificet, cum pili palpebrarum fluunt,ſed idem,quod caluitiũ,a uerbo μαδάω ductum quod expertem eſſe pilorum ſignificat:ueluti ſunt puelli admodũ parui quod in eorum cute nullus adhuc meatus ſit,neque etiam fuliginoſum excremẽtum. nam & ex pilis licet temperaturam corporis cognoſcere:quod ut fiat,audi,quæ ſubiungã. pili hunc in modum gignuntur. humor plerunq; minoribus meatibus continetur, & aliquid ĩtro ad imas corporis partes recurrere cogitur. Si uero uapor ueluti fuligi-

Glyubatio pilorum. l.6 de Tuen. cap 5.

noſus,

noſus,craſſusque,& terreus fuerit, periculum eſt,ne in anguſtis uijs impactus nec facile intro rurſus redire,nec etiam euacuari poſſit. quocirca natura alium ſtatim parauit,qui hunc e profundo ſubiens,feriat, ac prorſum pellat: ut hunc rurſus alius: atque ita corpus tale conficiunt, quale eſt ea fuligo,quæ foris cernitur. ac tale corpus totũ prorſum propellitur, lori formam iam adeptum.eiuſque color uarius eſt. proinde capillus,niger eſt,cum ui caloris deuſtus uapor in fuliginem abit:flauus, cũ minus exuſtus ſit.albus ex pituita efficitur. criſpi autẽ capilli aut propter temperaturæ ſiccitatẽ, aut propter meatum,in quo radices agunt fieri ſolent. Quicunque autem humidam, frigidamque regionem incolunt, capillos, qui modice augeantur, gracilesque, & rectos,& rufos habent. qui calidam & ſiccã, ij nigros;qui parum augeantur, ſiccos,criſpos,& fragiles. qui medium inter hos tractum tenent,moderate, & ad proportionẽ regionis.commutantur autem in ætatibus & pro natura corporum, & item regionũ. de quibus omnibus actũ accurate eſt a nobis in libris de temperamentis:eaque non

ſunt

©Bib Santé

ſunt hunc in locum transferenda: cum minime par ſit omnia omnibus in libris conſcribere. ſi quidem quod ad eũ locum qui ſit in manibus, proprie pertineat, eſt perfecte pertractãdum: quod uero obiter occurrit, eius capita ſolum annotanda ſunt. etenim glabros, albidam cutim habentes, quique rectos capillos, & qui nigros, & qui nigris ſunt oculis, & qui in otio uixerunt, minus per halitũ digeri, quia frigidiore temperatura ſunt, demonſtrauimus. eãdem ob cauſſam mulieres, quas peſtilens conſtitutio, propter menſtruam purgationem minus lædit, ✣ In hanc ſentẽtiam ipſe in tertio de uulgaribus morbis libro cum formas corporum eorũ, qui tabidis morbis corripiũtur, explicaret, Genus inquit, tabidorũ læue erat, pituitoſum, ſubrubrum, cæſium. Leucophlegmatiæ, & quibus ſcapulæ in alarum modum prominebant, ac mulieres. quo in loco appellat læue, quod uacat pilis: quod eſt temperaturæ frigidioris indicium. atque ut glabrum & uacans pilis frigidiorem, & manſuetam naturam, ſic hirſutũ calidiorem, atque iracundã eſſe indicat. Qui enim mores ex for

ma

ma corporis ſe noſſe profitentur, eum, qui admodũ hirſuto pectore ſit: animoſum iudicant: ſin cruribus, ſalacem. aiunt enim illũ habere pectus leoni ſimile, crura uero, hirco. neque tamen exiſtimandum eſt, ſi alicui pectus piloſum ſit, neceſſe eſſe, ut totũ corpus eius ſiccius ſit, & calidius: ſed hoc, plurimũ caloris in corde eſſe proinde animoſum hominem effici: ſicut ſi totum corpus uacans pilis, delicatumque ſit, & alba cutis, timidi, ignaui, & ſegnes homines reddantur. quãquam hæc pro natura regionũ mutãtur: ubi enim terra mollis, aquoſaque eſt, & aquæ ibidem ſublimes ſunt, ut æſtate calidæ, & hieme frigidæ ſint, ibi homines carnis mole conueſtiti, & pigri, & ſomniculoſi ſunt, ubi uero nuda eſt regio, aquis uacans, & aſpera, ibi dura, firma, & hirſuta ſunt corpora. ac de his omnibus hoc intelligendum eſt, corpora, quæ magis rara, magisque hirſuta ſunt, facilius uſum carnium quibus ueſcantur, quàm, quæ alterius ſunt generis, perferre: ut pote quæ per halitum digerantur: itemque ærumnas, quia minus in laſſitudines incidãt: & bona habitudine diutius perfrui, quia nõ ſtatim ad extremũ

perue-

perueniãt. Iam uero ex eo, quod glabrum, hirſutumq; corpus ſit, potes de humore, qui redundat, facere coniecturam. nam & delicati, & albi, & glabri, humorem melancholicũ minus coaceruãt: graciles uero nigriores, & hirſuti, & quorũ ampliores uenę ſunt, ij ad illũ humorẽ gignẽdũ aptiores iudicantur. ceterorũ humorũ eadẽ ratio eſt.

Viſcerum inanitio: quibus infra repletio: quibus ſupra, nutritio. 9

Appellat uiſcera ea tria, quæ etiam principalia nominantur, ut cerebrum, cor, & iecur: & item inteſtina omnia, quæ & in ſuperiore uentre, ut uocant, & in inferiore continentur. ceterum hoc præceptum utile eſt ſiquidem in cerebro eam partẽ animi, quæ rationis eſt particeps; in corde eam, in qua irarum exiſtit ardor: in iecinore eam, quæ uoluptate alitur, ſiue eam naturalem, ſiue, ut Ariſtoteli placet, altricem, aut uegetabilem, aut generatricem, ut ab uno horũ nomẽ trahat, appelles, cõtineri plane ſcimus. itaq; de inanitione uiſcerũ diſſerit, ut ſciamus, quõ nos gerere debeamus, cum inanitio afligit. ac uiſcerib. quæ inferiore loco ſunt ſita, prodeſt repletio: ijs uero, quę ſuperius,

rius,alimẽtũ.Fit.n.interdũ,ut & ĩ natura,& habitudine corporis humani bilis ĩ partib. ſupernis fluctuet,& ad infernas deijciatur: ac uiſcera magis ſuſpẽdãtur, aut ſtabiliantur.cũ.n.uẽter magnus eſt ſuapte natura,tũ uiſcera ſtabilit,licet uacãs cibis ſit:at ſi paruus,tũ cibis refertus,ſtabilit:euacuatus uero,eadẽ relinquit ſubſidentia. ex quo fit,ut quidã ſuſpenſa ſibi eſſe uiſcera perſentiant. ꝙbuſdã uero flaua bilis ſurſum fluctuat: cũ ipſam a iecore ad id inteſtinum,quod uentris exortum uocant,meatus defert. interdum etiam in quibuſdam particula quædã ab ipſo ad uentrem progreditur: in quibus nimirũ bilioſum ſupernatat excremẽtum. in alijs uero deorſum omnino ſecedit.inde fit,ut qui parte ſuperiore amaræ bilis homines ſunt,hæc maiore cum moleſtia ferant. qui uero ſuperiore parte pituitoſi ſunt,ij non aſſuetam cibi abſtinentiam facilius fere tolerant.Verum non debent uehemẽtes uaſorum inanitiones intempeſtiue fieri: & cauẽdum,ne uiſcera,& quæ in toto corpore inſunt uaſa,neque immodice repleantur neque diſtendantur:ſed potius in quadam definita relaxatione cõſiſtant, ut aditus naturali

turali ſpiritui plane pateat: qui ſane ei, cum uiſcera repleta ſunt, intercluſus eſt.

Inclinatio ſurſum, inclinatio deorſum. 10

Quemadmodum cēſuit, humores, quo uergunt, eo adducendos eſſe, ita de repletione, deque alimento nobis imperat, ut inclinationem obſeruemus. nam quibus prodeſt alimētum, quod ſuperne datur, ijs etiā inclinatio, quæ ſurſum uergit, accōmodata eſt: quibus uero inferna repletio, ijſdē quoque ad inferiora inclinatio uidetur conuenire. An uero id generatim de omnibus extulit? ut hoc loco idem uelit, quod ſupra, cū dixit, educenda qua maxime uergunt: & in illo aphoriſmo, Quæ educenda ſunt, quo maxime natura uergere uidebitur, ducito: id quod eſſe melius uidetur. ſed hac de re ſatis iam ante diſſeruimus.

Quæ ſua ſponte ſurſum, ac deorſum repunt; quæ proſunt, quæque nocent: congenita forma, regio, cō ſuetudo, ætas, tempus anni, morbi conſtitutio: exceſſus, defectio, quantum cuique ſit reliquū, aut ſecus. 11

Dat nobis hoc conſilij, accurate intuea mur, quæ ſua ſponte uacuantur ſurſum, aut deorſum, utrum proſint, an obſint. quod quomodo cognoſci a nobis poſſit, ipſe po

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 113 sur 584

©BIU Santé

ſtea declarabit, cum dicet, Quæ deijciuntur, non multitudine æſtimanda ſunt, ſed ſi qualia oportet, & æger facile ferat, & item in aphoriſmis, cum ait, Si inquit, qualia purgari oportet, purgentur, & confert, & facile ferunt: contraria uero, difficulter. nobis igitur ſuppetit ratio iudicandi, cum moderata euacuatio fit, ſi facile æger ferat: contra uero, ut immoderatam & moleſtam eſſe euacuationem, cum æger difficulter toleret, cenſeamus. Itaque ſiue nos, ſiue natura euacuationem moliatur, eſt in quantitate, & qualitate modus quidam ſtatuendus: quo noxius humor uacuetur, & multitudini humoris noxij euacuatio conueniat. ſi enim educatur id, quod redundat, certe ægrotus ſe factum eſſe leuiorem ſentiet, & facilius morbum perferet. at ſi quid eorum, quæ naturæ accommodata ſunt, ſimul excernatur, eius uires & diſſolui, & infirmas effici, neceſſe eſt. uerum, ſi qualia oportet, uacuentur, idque ita fiat, ut facile feratur; tunc ſiue per inferiora, ſiue per ſuperiora hoc accidat, proderit. at ſi nec qualia oportet, euacuentur, nec facile ferat ægrotus, tunc ea res lædere conſueuit.

©BIU Santé

ſueuit. proinde cenſet perpetuo, ut quæcunque ab ipſa natura recte fiunt, quæ modo ſponte fieri dixit, ea medicus imitetur. etenim ſi per ſuperiora, qualia oportet, hoc eſt, quæ noxia ſunt, ſua ſponte euacuentur, hocque profit, & æger facile ferat: monet idem eſſe medico faciendum, ſi uelit euacuare: ut, noxij humores euacuẽtur, & id ipſum ita fiat, ut omnis facilitas ferendi ægroto comparetur. Ceterum has notas expoſuimus nos, cum aphoriſmum illum explicaremus, cuius initium eſt, In perturbationibus uentris, & uomitibus: & cum illum etiam declararemus, cuius hoc eſt initium, Quæ deijciuntur, non multitudine æſtimanda ſunt. uterque eſt in primo aphoriſmorum libro. quare hæc miſſa facientes, quæ ipſe adſcripſit, perpendamus: quæ quidem ſimul indicant aut faciendam eſſe euacuationem, aut non eſſe euacuandum, aut purgandum. principem autem locum obtinet forma congenita: hoc eſt communis omnium hominum natura, & cuiuſque propria. quocirca ſpectare medicus debet, qualis ſit naturalis temperatura, utrum facile, an difficulter

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 115 sur 584

©BIU Santé

culter euacuationes, purgationesque ferat: & uidere, an in morbo commutetur. id autem tum ex actionibus, tum ex facie cognoſcitur, ſi ſimilis ſit ſibi ipſi, cum bona ualetudine frueretur: ut ipſe in præſagijs faciendum eſſe monuit. In acutis inquit, morbis ita ſpecta, in primis ægri faciem, ſi faciei bene ualentium ſimilis ſit, præſertim uero ſibi ipſa: ſiquidem ita fuerit optima. Verum quia nos omnium hominum naturam prius cognoſcere non potuimus, ſed ſæpe etiam repente ad iguotos homines uiſendos uocamur, ideo acõmunibus initium ducimus. nam in quibus neque nares acutas, neque oculos concauos, neque cetera, quæ ibi ſunt ab Hippoc. memorata, perſpicimus, in ijs neminem de ægrotante quicquam interrogamus, at ſi illa adſint, tum quærimus, quomodo affectus eſſet, cum in naturali eſſet ſtatu. Regionis uero formam eſſe magno uſui ad morbi curationem, & ad futura præſagienda, eſt a nobis ſæpenumero demonſtratum: atque ipſe in libro de aere, aquis, & locis, qui in quaque regione morbi uigeant, declarat. atque illi quidem cum indigenas

digenas corripiunt, tum uero quia familiares sint, minus periculosi habentur. De consuetudine autem quid attinet dicere? præsertim cum ipse sæpenumero dicat, eã nobis multis in rebus esse fructuosam. Sed & in præsagijs etiam ait: si quis pronus cubet, cum in bona ualetudine ita cubare non consueesset, aut delirium, aut dolor uentris portenditur. & illud, Dentium stridor in febri, quibus a pueris non consueuit, insaniam, mortemque significat. Non exiguam porrò utilitatem ex ætatis duci cognitione, cognosces ex aphorismis, in quibus de ætatibus disseruit: & in quos sunt iam a nobis conscripti commentarij. est autem quadripartita ætatum diuisio, atque humida quidem & calida puerorum est: sicca & calida florentium: sicca & frigida declinantium: humida & frigida senum. sed pueruli nõ absolute calidi sunt, ut qui ætatem florentem habent: sed natiuo calore, qui temperatus est, & in probo sanguine consistit. quanquam autem plus humoris habeant, quàm ad salubrem habitum opus sit, tamen exsiccandi non sunt: propterea quod in caussa hoc esset, ne augerentur,

prognos 22 lib. 1.

prognos 2 lib. 2.

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 117 sur 584

gerentur, & creſcerent. De ſenibus quæ-
ſtio exiſtit, quod alij humidos, alij ſiccos
eos eſſe dixerunt. Sed hoc in libris de tem
peramẽtis oſtenſum a nobis eſt, eos, quod
ad membra eorum ſolida pertinet, ſiccos
eſſe: quia uero ex frigida temperatura, ma
gna copia excrementorum in ipſis eſt, ideo
humidos dici. itaque ſi libris de tempera-
mentis diligenter perlectis, uera ſcientia
cognoueris, frigidam & ſiccam eſſe pro-
priam ſenum temperaturam, ſed adiunctã
habere humiditatem ex pituitoſis excre-
mentis profectam, tunc plana & perſpicua
erit ea, quam omnes fere neglexerant, du-
bitatio. quam ob rem iubet, & nobis au-
ctor eſt, ut in omni re tractanda & anni tem
pus, & regionem, & ætatem intueri debea-
mus. atque in aphoriſmis quidem, cum de
morbis, qui in quoque anni tempore, qua-
que ætate uigeant, diſſereret, nobis elemẽ-
ta artis tradidit. ego uero nonnullas eius
ſententias hic afferam, quas ipſe ad hunc
fere modum ſcriptas reliquit: « Morbi in-
quit, « omnes in omnibus fieri temporibus
uidentur: quidam tamen magis in quibuſ-
dam, & fiunt & irritantur: ut uere, atræ bi-
les,

©BIU Santé

les,& ceteri,quos deinceps ſubiũxit,æſtate,continuæ, tertianæque febres, & alij: autumno, alij multi, quos ipſe narrauit: hieme, alij: ut etiam progrediens ſcribit, quales,quantique morbi in ætatibus oriantur.quos ego, breuitatis ſtudio ductus, minime eſſe memorandos puto. Monet autem nos, ut morbi conſtitutionem conſideremus.ut utrum morbus acutus, an diuturnus ſit,utrum ſymptomata iuncta habeat, aut ijs uacet: utrum in principio, an incremento,an ſtatu,an declinatione ſit, cognoſcamus: & utrum morbo mortifero æger teneatur,ut ſuperſtes eſſe nõ poſſit,an euaſurus ſit,iudicemus. uult enim ipſe e morbis ſumi rationem præſagiendi, quid futurum ſit: quod nos prolixo ſermone cum in libris de criſibus, tum uero etiam in commentarijs in aphoriſmos editis explicauimus: ueluti cum ait, Tertiana exquiſita cito iudicatur: quartana longa eſt: utraque uacat periculo. phrenitis uero & ueternus & periculum minantur, & acuti ſunt morbi. Scirrhus uero lienis & exitioſus eſt, & diuturnus. Hoc autem loco aeris nos ambientis conſtitutionem prætermiſit: cuius

tamen in libris de uulgaribus morbis fecit mentionem his uerbis: Cum totus ille ſtatus auſtrinus, & ſqualidus eſſet: deinde uero, cum totus annus humidus, frigidus, & aquilonalis fuiſſet: itemque: Non una ſpecies morborum uagata eſt: neq; unus ſemper fuit in toto anno ſtatus. Hoc nomen, conſtitutio, ſi per ſe ſolum, & ſine additione proferatur, poteſt & regionis, & cuiuſque rei alterius formam indicare. Iam uero exceſſum, defectionemque annexuit: a quibus morbi ſæpenumero gignuntur: & item in cauſſa ſunt, cur medicus properet, naturam adiuuare, cum ea non ſatis euacuet: aut cur immodicam euacuationem cohibeat. quibus quidem fit rebus, ut uidẽdum ſit, plus ne, an minus, quàm par eſt, fluat, quod ſua ſponte prodit: & quibus alterutrum proſit, quoſque offendat. ſiquidem utrunq; malum eſt. ut enim quod medium eſt, id in omnibus eſt rebus expetendum, ita quod redundat, quodque deeſt, fugiendum: nam & uirtutes omnes in medio conſiſtunt, & uitia extra medium excedũt.

¶2 *Purgatio, euacuatio, remedia.*

Solet Hippocrates abſolute appellare eua-

euacuationem,cum omnes humores æqua liter euacuantur: purgationem uero, cum ij, qui praua qualitate affecti ſunt. fit autem accuratiſſima omnium humorum, qui æqualiter educantur, euacuatio per uenæ ſectionem.proxime ad hanc accedit,quam ſcarificatione malleolorũ obimus. itemq; ea, quæ in exercitationibus, aut frictionibus,aut balneis, aut etiam inedia uerſatur. quanquam inedia non per ſe, ut ſingula, quæ dicta ſunt, euacuat: ſed per quandam perſpirationem, quia nullum alimentum, quo euacuata materia inſtauretur, introducitur.hæc autem uno nomine remedia,hoc eſt ſanationes uocat. Verum ſiue natura ipſa corpus euacuet,& noxiorum humorum fiat euacuatio, ſiue id, nobis medicamentum dantibus, conſequatur, Hippocrates appellare purgationes conſueuit.quocirca Thucydides in peſtilentia explicanda, ſecundo hiſtoriarum libro, euacuationes in morbis,quæ impetu naturæ per ſymptomatarationem morbi contingunt,purgationes, expurgationeſq; uocauit. Purgatio igitur eſt euacuatio humorũ,qui ſui qualitate moleſti ſint.atq; ipſe in aphoriſmis quancunq;

euacua-

©BIU Santé

euacuationem nominat uaſorum inanitionem, idq; ab euentis, propterea quod euenit, ut in omnibus euacuationibus uaſa inaniantur: & uerbo medicādi in ijs ſolum utitur, quæ purgant. Ac purgationes quidem, & euacuationes fiunt medicamētis, quæ aut uomitum cient, aut aluum ſubducant, aut denique per ſuperiores, aut per inferiores partes, hæque aut medicamentis, aut uenæ ſectione, aut uomitu, aut per urinas, aut per ſudores aut per clyſteres, aut per reuulſionem, aut per deriuationem: de quibus deinceps ipſe diſſeret; abſoluuntur. hoc tamen in primis ſciendum eſt, pleroſq; paratiores ad uenæ ſectionē eſſe, quàm alios: quoſdā uero ad purgationem: ut alij quiduis potius, quàm uenæ ſectionem, patiantur: quidā alia omnia, quàm ut bibere medicamētum uelint. immo uero ſunt, quibus purgātia medicamenta ſtomachum ſubuertunt: alij uero ſine moleſtia eadem ſumunt. itaque uidendum eſt, quibus hominibus ſanguinem detrahere, quibus dare medicamentum purgans oporteat. atq; in ijs, quorum uires firmæ, robuſtæq; ſunt, ſi euacuati ſint noxij

humores

humores, morbus ceſſat. in quibus uero ſunt infirmæ atq; imbecillæ, una cum humoribus noxijs, qui euacuentur, ipſæ quoque diſſoluuntur: id quod non eſt ullo modo faciẽdum: ſed ſtudendum perpetuo eſt ut inde maior utilitas exiſtat, omniſq; noxius, & moleſtus humor euacuetur. quod ut fiat, ītueri prius diligẽter oportet, aptuſne æger ad purgationem ſit, nec ne. qui.n. multis cruditatibus, aut glutinoſis, craſſiſque abūdant edulijs, quibus item hypochondria ſunt diſtenta flatibus, aut urina ſupra modum calida, & ignea, aut aliqua uiſcerum inflammatio, ij omnes ad purgationes inepti ſunt. quam ob rem glutinoſos, craſſoſq; humores, qui in corpore ſint, attenuare oportet, & meatus eos, per quos illi a medicamento purgante traducuntur, & trahūtur, aperire. quod niſi feceris, ægre & moleſte purgatio procedet, ut & tormina, & uertigines, & anxietatem, & ſummā moleſtiam ſit allatura. idq; eſt, quod Hippocrates litteris conſignauit, Corpora cū quis purgare uolet, ea fluida faciat oportet, ſiue uomitibus, ſiue alui ſubductione purgatio facienda ſit. quod etiā in morbis diuturnis

Aph. 9.

©BIU Santé

diuturnis intelligendū eſt:ſiquidē id in acutis uſu nó uenit: ſed ī ipſo ſtatim initio purgatio adhibenda eſt, ſi materia turgeat, ut poſtea dicetur. Nunc autem rei, ad multa, magnaq; utilis quę in purgatione adhibenda, & in medicamentis dandis, (quod quidem idem eſt) contingit, te admonebo: quam ſemper tibi hærere in memoria peruelim. cum noſtrum corpus ad morboſam affectionem paratum ſit, ut illa inibi ſit, ut prope confecta ſit, ſi quid extrinſecus accedat, affectionem illam arguit, & apertam facit: ac uel febrim accendit, uel dolorem capitis, aut deſtillationem, aut tuſſim, aut aliud quidpiam mouet. deinde uero homines ex illa morboſæ affectionis præparatione cum periculo languent, cum neque curſus, neq; alius ualidus motus, neque intemperantia, neque refrigeratio, neque calfactio, neque res uenereæ; neque uinum, neque aliud quid huius generis morbum excitarit: propterea quod nihil horum ſatis eſt, ut ſuapte natura uehementem imbecillitatem gignat: ſed uel ephemeram febrim, uel quid tale, quod ad exigui ſpatiū temporis perduret, afferre poſſit.

sit.proinde non est ignorandum, has nō es se causſas, sed potius occasiones morborum.ceterum eæ occasiones sunt multipli ces,ut cursus,luctæ,pācratia, res uenereæ, frictiones,æstus, refrigeratio, uigilię, irę, tristitiæ,& timores.ex ijs res uenereæ,quæ spiritum perturbant, quia morbus a malitia humorum non est exortus, purgationē non postulant.raucos uero, ac lienis uitio laborantes purgare cōuenit.in quibus autem exigua inest copia sanguinis, & spirituosos,& qui tussiunt, nec quicquam reijciunt,quiq; sticulosi sunt,non item. sed de spirituosis, aut inflatis quæstio est: siquidē multæ causſæ sunt, ut quidam uenæ sectionem, quidam purgationem, quidam aliud denique remedium exigere uideantur. nihil tamen,nisi adhibita distinctione,facien dum:nisi uelis multos in facienda medicina,errores committere. Equidem Hippocratis diligentiam cum in alijs rebus omnibus,tum uel maxime in eo commendo, quod scopum eum,qui non in uno,alteroue morbo solum,sed in omnibus ad purgationem indicandam præstet ceteris, non omiserit. is autem ex ipsius sententia, est

qui

©BIU Santé

qui ab affectus magnitudine ſumẽdus eſt, quem omnes fere neglexerunt. atque empirici quidem aiunt, ſe obſeruaſſe, euacuationem tum denique faciendam eſſe, cum ſuus ille plethoricus concurſus, ut uocant factus ſit. ac perſpicue fatentur, ſe in nihil aliud, quod ægroto accidat, intueri: ſed ita ad euacuationem accedere. & tamen fit interdum, cum non adſit plethoricus concurſus, ut mittendus ſanguis ſit. Si enim morbus ualens ſit, uireſque ægroti robuſtæ, nemo erit, qui in medicina facienda ſit exercitatus, qui nõ eſſe miſſurus ſanguinem uideatur. ac quemadmodum ſanguis propter magnam ipſius copiam, & morbi magnitudinem, mittitur: ſic purgatio propter alterius cuiuſdam humoris redundantiam & morbi robur adhibebitur. De uenæ autem ſectione eſt a nobis in alio libro diſputatum, & item deinceps differetur: nũc uero de purgatione loquemur. hac autem opus habent ægroti, non modo quia humorum redundantia, quæ noxia eſt, expurgetur: ſed etiam ut auertatur, & euacuetur. atque in hydrope quidẽ ſtatim in principio adhibenda curatio eſt. ubi uero conſtiterit,

rit,in primis addenda erunt,quæ pituitam per ſedem educant:deinde utemur ijs,quæ excito uomitu euacuant: tum uſus eorum erit accommodatus, quæ ad euocandam ex ore pituitam ualent, ut a capite pituita detrahatur:at ubi humor pituitoſus in totum ſit corpus diſtributus,tum corpus erit eo expurgandum medicamento, quod illi uniuerſo expurgando ſit. quãquam ad craſſos humores incidendos,& ut urina procedat,etiã medicamenta, quæ incidendi uim habent,erunt nobis uſui, atque adiuméto. Eodem quoq; modo morbum, quem regium appellant, omnibus admotis remedijs curamus, ut purgatione, uomitibus, prouocata urina,per palatum,per nares,& uno uerbo,per ſuperiora, & per inferiora. id quod in omnibus fere uehementibus, ualentibuſq; morbis, quos malitia humorum procreauit,eſſe faciendum uidetur.ceterum morbus omnis tribus modis ualẽs efficitur,aut propter eius partis, quæ affecta eſt,nobilitatẽ,aut propter affectus magnitudinem: aut propter ipſius malitiam. horum omnium Hippocrates in libro de ulceribus mẽtionem fecit: quo in loco de

purga-

purgatione ſcripſit hæc: Purgatio, inquit, per aluum plurimis ulceribus confert. itemque uulneribus capitis, uentris, articulorum, & ijs omnibus, in quibus periculũ eſt, ne os corrumpatur. * hoc igitur nobis conſilij dat Hippocrates, ut purgemus, ac redundãtem humorem euacuemus: idque modo ſanguinis detractione, cũ is ceteros humores ſuperet: modo medicamento purgante, cum aut flaua, aut atra bilis, aut pituita redundet: præſertim uero ſi malitia humorum adiuncta ſit, aut plenitudo, aut inflammatio, aut herpes, aut aliud quid huius generis. quo circa ſtatuẽdum eſt, purgationes eſſe perutiles & cum morbi magni ſunt, & cum quibus permagna eſt humorum iuncta redundãtia. Non defuerunt tamen, qui hanc habuerint ſententiam, prius quàm ita aut ſanguinis miſſione, aut purgatione educas id, quod ſuperuacaneum eſt, calfacientibus utendum eſſe, atque ita diſcutiendum. Sed illi materiam ad locum affectum attrahunt potius, quàm ut per cutim inaniant. perſpicuum enim eſt, tum denique medicamentis uti, quæ ad locum ſint accommodata, nos debere,

bere, cum uniuerſum corpus ſit expurgatum. Iam uero uenæ ſectionem adhibemus, purgationeque, & clyſteribus utimur & inediam imperamus, cũ uniuerſum corpus plenum, aut malis affectum humoribus uidetur. Si neutrum horum ſubſit, tũ ad remedia loco imponenda ſtatim confugimus. & quoniam hoc artis medicæ officium eſt, omnes ſingularum corporis partium naturales actiones recuperare, cum illę corruptę ſint, eaſque cuſtodire, cũ ſint integræ, eæque naturalem corporis fabricationem conſequãtur: profecto & ipſam cum adeſt, tueri, & cum corrupta ſit, recuperare neceſſe eſt, princeps autem functiones a particulis ſimilibus inter ſe perficiuntur: ſecũdariæ uero, ab organicis. proinde ſpectandum eſt, qui humores ſint in corpore, quamque utilitatem, aut damnum particulis afferant. itaque interdum ſolum caput grauitate tentari ſentimus, aut affectione quadam ulceris ſenſum referente conflictari: aut muſculos temporales intendi. idque uel abſolute, uel cum maiore calore quodam. ita etiam in iecinore, liene, uentriculo, coſtis, ac ſepto tranſuerſo grauita-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 129 sur 584

©BIU Santé

tem per ſentiſcimus,ſæpe etiam in ore uen triculi ſenſus quidam grauitatis, aut morſus,aut nauſeæ, aut auerſionis ciborũ, aut cuiuſdam abſurdi appetitus oboritur.præterea uero fixi in particula quapiam dolores.cuius rei cauſſa eſt aut copia humorũ, quæ confertim illuc comportata eſt, aut ſpiritus flatuoſus: idque euacuationẽ eſſe faciendam indicat. Sunt etiam interdum nudæ quædam intemperies, uacantes humoribus, interdum cum humoribus coniunctę. hæcque euacuationem humorum corpus affligentium, aut uaporum indicant omnia. ipſaque euacuatio hominem a morbis, affectibuſque liberum reddit:ac ſatis eſt purgare, frictione, balneoque uti,& diſcutienti medicamento quodam inungere. cum his autem ſpectanda eſt ætas,naturaque ægrotantis, itéque anni tempus,regio, & alia, quæ ſupra memorauimus.ceterum cognitio loci affecti difficilis eſſe ſolet. cognoſcitur autem affectus locus,ut ſcis a nobis eſſe í eo opere,quod de locis affectis edidimus,demonſtratum,ab excretis,ab ijs,quæ affectis adnaſcuntur partibus, & ab actionum noxa:

ad

BIU Santé

ad quæ aggregãtur colores, qui præter naturam ſunt,& figuræ.quæ cum omnia compereris,ſcito euacuationem eſſe admolien dam.ac puta,cum ea plenitudo, quæ ad uires pertinet,fuerit, ſanari eam cõtinuo nõ poſſe,quod cũ ipſa euacuatione uires una interdum exoluantur. quanquam inuenti quidam ſunt, qui ſtatim poſt euacuationẽ ſint ab omnibus moleſtijs liberati:uerũ neque omnes medici illorum affectiones norunt:neque ſi norunt, a ceteris diſtinguere ſtatim poſſunt.nam neque in ſudores,neq; in odores intueri illic oportet. in primis enim nihil ibi indicant:ac ſudor & odor nõ idem eſt: cum ſudor ſit tenuis humiditas quædam,& ex ipſis humoribus proficiſcatur:odor uero,ueluti fumus quidam ex humoris materia reſolutus. proinde ad hæc adhibere animum non oportet. Sed corrigenda medicamẽta ſunt: ſiquidem docuimus omnia medicamenta uentriculũ,præſertim uero eius os, propterea quod maxime neruoſum ſit, & ſenſu præditũ, lędere. quam ob rem odorata admiſceri ſolent,ut ne ſola medicamenti facultas uẽtriculi os attingat. admiſcentur autem femina, quæ

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 131 sur 584

©BIU Santé

uim medicamentorum obtundant, ipſorũque actionem non impediant: quæque attenuandi, atque incidendi uim habeant. præterea uero quæ admiſcentur, ſibi inuicem conſentiant. alioqui inæqualiter fit euacuatio. neque uero omnes, qui quoquo modo affecti ſint, nec quocunque tempore, nec ſtatim ubi contigerit, purgandi ſunt. ac ſanos quidem, & in quibus nihil redundat, purgare non oportet. quorſum enim decet, accommodatam naturæ, & culpa uacantem & non morboſam materiam auferre? immo uero, præter quàm quod id cum moleſtia & labore facis, non mediocris noxa conſequetur. quicquid enim per uim quidpiam facit, id dolores, labores, interdum uero etiam animi defectiones, ac partium exolutiones, aliaſque moleſtias inuehere cõſueuit. euacuaris tu quidem, ſed quidpiam naturæ accommodati, & quod rei eſſentiam attingat, detraxeris. Verum ſi in homine aut pituita, aut flaua bilis, aut alius quiſpiam humor redundarit, tũc erit oportuna euacuatio. Sed tamẽ craſſos humores attenuare, ac tenaces incidere plane decet: alij uero euacuandi ſunt. utriſq; enim

enim auxiliantibus & natura,& medicamẽto recte ſuccedit purgatio, eaque facilius, ac melius peragitur cum moleſta materia ſecedit. Sed, ut monui, obſeruare eos oportet,qui pingues ſunt, & quorum tabidus eſt habitus.temporum quoque anni repentinas mutationes, aſtrorumque ortus, & occaſus,a quibus tẽpora ualde immutãtur,arcturum dico,uergilias,ſolſtitia, æqui noctia,caniculamq; obſeruare par eſt, qua de re ipſe in libro de aere,aqua, habitationibus,locis, & regionibus mentionem fecit.prius enim quàm probe cõſtiterint, nõ eſt accommodata euacuatio. Age uero in ijs purgationibus,quæ per inferiora fiũt obſeruandę ſunt hæmorrhoides, fluor muliebris cruentus,itemque omnes, qui crebra deſidendi cupiditate urgentur, quem morbum tineſmum uocant: quique alui fluore tentantur,& quorum inteſtinum ulceratur, quorum denique ſicca mirum in modum aluus eſt. in purgationibus uero, quæ per ſuperiora fiunt, obſeruabis tuſſes, aſthmata,interna ulcera, ac pulmonis quidem tabem,iecinoris colliquationem,ſanguinis ſputum: & ſi quem in gurgulione,

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 133 sur 584

aut faucibus,aut ceruice morbus exercere consueuit.huc accedunt oris stomachi dolores,& cum cibum homines non continent: nec tamen ipsum uomitu reijciunt. itaque pituitosi per supernas partes:bilioſi per infernas purgandi sunt,præsertim quibus atra bilis euacuanda est. Verum ubi opus euacuatione est, non debemus ipsam ita absolute, simpliciterque admouere:sed diligenter expendere, quomodo ea facienda sit,& qualia futura sint ea,quæ sumus euacuaturi,& per quem locum,& quo tempore,& quatenus educenda. ac quod diximus,quomodo facienda sit, significat transitus aperiendos: idque non simpliciter,& ut fors fert: sed ut decet. quod nobis significat modum,quo ad inanitionem faciendam utamur, ut, exempli gratia in ijs quæ uentre continentur, per clysteris, glandisq; usum,& item medicamentum, quod aluum subducat: & hæc singula per certa quædam: cum & clyster, & glans,& subducens medicamentum multis confici modis possint. quod uero diximus, qualia futura sint, quæ euacuanda sunt, intelligimus, attendēdam esse qualitatem eorum,

quæ

quæ euacuantur. ut noſcamus, aqueum ne & tenuem, an pituitoſum, an bilioſum, melancholicumve humorem præſtet educere. iam quod diximus, per quem locũ huc pertinet, nobis ſpectandum eſſe, per quam partem euacuare oporteat. quamuis enim perſpectum habeamus, per inferiores partes euacuationem eſſe faciendam, tamen per quam ex inferioribus tentanda ſit, diſtinguendum eſt: ut per ueſicam ne, an per aluum, an per uterum: rurſus uero ſi per ſuperiora, utrum per nares, an per os. eſt etiamnum euacuatio, quæ per totum corpus fit, eaque aut per ſudorem efficitur, aut per eã perſpirationem, quæ latere ſenſum noſtrum dicitur: quæ quidem propter tenuitatem eorum, quæ educuntur, oculorũ effugit obtutum. etenim cum eius facultatis, quæ animal continet, imbecillitas, & tenuitas humorũ in idem conueniunt, eſtq; eis calida febris adiuncta: aliquid ſemper propter imbecillitatem quidem extra cutim excernitur, uerum ſub aſpectum præ exiguitate non cadit: utpote tenues humores defluãt. quod ſi etiam locus ſit calidus, & anni tempus æſtiuum, & cæli ſtatus calidus,

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 135 sur 584

dus,ac ſiccus, tunc homines in huiuſmodi affectionem promptius cadent: ac magis etiam,ſi natura ſint bilioſiores, oſque uentriculi habeant imbecillum. Præterea uero,quod addidimus, quo tempore, ſcito, uidendum eſſe, quo ſit tempore uacuandum,utrum in principio, antequàm morbus cõcoctus ſit; cum inquam,ut ipſe poſt dicet,turget,& ad humorum excretionem nos impellit natura,quæ animantia gubernat:an poſtquam noxij humores ſint concocti.quod deniq; diximus, quatenus, ſcire debes, copiam euacuationis nobis eſſe perpendendam, cuius habere rationem medicus debet: ut ſudor interdum uidetur eſſe ægroto utilis, & tamen ipſum quoque eſſe moderatum oportet: propterea quod ſi immodicus ſit, uires diſſoluat.multo autem accuratius ſeruare modũ decet in ijs,quæ uomitu reijciuntur,quæque per aluum educuntur, ac quæ per ora uenarũ, perque uterum euacuantur.Eſt autem tentanda euacuatio autumno,& uere,per quã potiſſimum partẽ prodeſſe uidetur, ut nuper dicebam. ſi uero hieme & æſtate euacuare aliquid cogaris,dato operam,ut hie

me

©BIU Santé

me per inferiora;æſtate per ſuperiora id fa cias.idq; ipſe in libro de ſalubri diæta mo-nuit.cauſſa eſt, quia hieme pituita in uen-tre gignitur.quocirca iubet, eam ut uomi-tibus euacuemus:at æſtate uult ut bilim ſu pernatantem deorſum retrahamus.uerum ſi totum euacuare corpus uelis, æſtate per ſuperiorem uentrem, hieme per inferiorẽ medicamento faciendum eſt,ut in aphoriſ mis habes: at quæ prohibere uoles, ne au geantur,ea per loca contraria reuellere cõ ueniet.& tamen in læuitatibus inteſtinorũ cũ in extremitate ſunt exulcerationes ab acri, tenuique humore exortæ, licet mor-bus medicamentum per ſuperiora poſtu-let, quod potius huiuſmodi humores ſu-perfluitent, quàm infra ſecedant: tamen hoc hieme non eſt faciendum: ut modo di cebamus. cum uero humor pituitoſus ad-hæſit inteſtinis, non eſt per ſuperiora pur gandus,hoc eſt per medicamentum uomi tu purgans educendus. eſt enim natura cõ paratum, ut ea ſolum, quæ in uentriculo ſunt,euomantur.eorum uero', quæ inteſti-nis cõtinentur,nihil eſt, quod euacuari uo mitu poſſit. quam ob rem in facienda me-

dicina

©BIU Santé

dicina mentem, animumque adhibere diligenter, ne erres, oportet. hanc autem ad rem non parum facit etiam consuetudo: si quidem ipsa quoque modum euacuationis declarat. nã qui uomere soliti sunt, eas purgationes minore cum molestia ferunt, quæ per superiorem uentrem fiunt: insueti uero, non sine periculo id faciunt. ac magis etiam cum elleboro uomitus cietur: quo remedij genere cum ueteres plurimũ usi sunt; tum uel maxime Archigenes, cuius liber, qui est de elleboro propinando inscriptus, adhuc extat. Est etiam morbi genus spectandum. qui enim aquam inter cutem ex pituita habet, is medicamentum pituitæ educendæ postulat: ac primum quidem per inferiorem uentrem, deinde & per uomitus, & per ea, quæ pituitam per os euocant. cum enim in toto corpore sit dispersa redundantia, omnia euacuationũ genera adhibebimus. at hydropi ascitę medicamenta dabimus, quibus aqua educatur: sicut regio morbo correptis ea propinabimus, q̃ bilim ducant. in quibus etiam bilis multis modis expurganda est, ut per inferna, per superna, per urinas, per palatum,

©BIU Santé

tum,& per nares. Eodemque modo ſi melancholici humores abundarint,ut in melancholia, cancro, & elephantiaſi uſu uenit, medicinis utemur, quibus atræ bilis humor euacuetur. in comitiali morbo pituitam expurgantia medicamenta danda erunt. Quædam etiam intemperies ſine humoribus comperiuntur: in quibus refrigerare, calfacere,exſiccare, humectare,& aliquid horum coniuncte facere oportet. in ijs autem, quæ ex humoribus conſiſtũt, ſi particula ſibi ſoli inſeruiat,tibi licebit audacter euacuare, prout affectio ſuadebit, uiribus tamen etiam perſpectis. ſin eius miniſterium ſit omnibus animantis partibus neceſſarium, cuiuſmodi eſt iocinoris, aut uentriculi, non parua ſolicitudo de uiriũ robore habenda eſt, ut ne una euacuatione magna affatim adhibita ipſum diſſolua mus. Ita etiam qui in corporis ſuperficie laborant intemperie,ijs medicamenta, quæ poſtulet intemperies, adhibebimus. quibus autem in imis corporis partibus intẽperies eſt, in ijs ineunda eſt interualli ratio. ceterũ quæ per ſingulos dies in nobis coaceruantur, ea erunt exercitationibus expur-

expurganda. ea autem quæ uſu balneorũ fit euacuatio, nõ magna eſt: ac ferme quidpiam eorum, quæ cute continentur, euacuat. quæ uero in profundo corpore inſunt, & per carnem ſunt diſperſa, ac ſolidis partibus inhærent, non iam ſatis a balneis euocantur. neque tamen euacuatio medicamẽtis facta purgãtibus eſt idonea: quãquam ijs, qui ualde purgatione indigent, & ex longis etiam interuallis accommodata eſt. Si uero quiſpiam euacuationem moliri uelit, uereaturque, ne plenitudo colligatur, atque ita in morbos cadat, is ſciat, præſtantiſſimum eſſe ad euacuationem incundam tempus, uer: ab hoc, autumnum. is enim ſæpenumero circa uergilias conſtitutionem ueri parem ſortitur: ut quidã nõ ægre purgentur; & id oportuno tempore faciant prius, quàm æſtiua excrementa ab hieme excepta condenſentur, & corporibus infigantur. & ob eam cauſſam purgationes uerno tempore ſunt optimæ, quod excrementa hieme collecta educũt prius, quàm calor exuperans ea moueat, ac perturbet. quo in loco par eſt attendere communem medicorum erratum, quod in pluri

mis

©Wellcome Library, London

mis affectibus plerunque committitur. nã quod ſuperuacaneum eſt euacuant illi qui dem, ſed tamen ne ei quod euacuatum ſit, quid perſimile gignatur, nullo modo ſibi curandum proponũt. Iam uero, cum ægro tus medicamentum bibit, ei dãda ſorbitio eſt: interim uero dum fit purgatio, ſorbitio nem non dabis. & tamen plerique medici, cum euacuant, copioſe hominem alunt. at Hippocrates nobis auctor eſt, ut pauciora demus: propterea quod corporum, quę ex purgata ſint, facultas purgatione conflicta ta, neque ferre, neque probe conficere ali mentum poteſt. nũc uero quoniam etiam inteſtini natura facit, ut facile, aut difficul- ter aluus ſubducatur, bene actũ iri nobiſ- cũ puto, ſi is, qui recte per ſuperiora, perq; inferiora purgaturus eſt, huius rei non erit ignarus. Vẽter enim in hominibus ſuapte natura oſculum habet aduerſum: & in dex tra parte ad ſpinam, latius quàm in ceteris animantibus: inde uero fit anguſtius: dein- de meſaræum ſubit: atq; ita deinceps uſq; ad principiũ coli inteſtini. ij, qui tales ſunt, cibis facile euacuantur: at quibus oſculum ſuperius uergit, uel eſt anguſtius, quàm

par

©BIU Santé

par sit, uel quod ita ab ortu sit factum, uel quod aliqua inflammatio obsideat, aut durus tumor postea enatus comprimat, aut aliud quid impediat; ijs cibi difficulter descendunt. sed facile subducũtur. quos quidem omnes per inferiora purgare nondebemus. at quibus os uentris propter morbos angustum est factum, si progressu temporis morbi soluantur, symptomata quoque solui solent. quocirca nõ semper sunt eodem modo ad purgationes per aluum affecti. & quæ natura fiunt, semper obseruanda sunt: quæ uero ui morborum, quatenus morbi uetant. Quoniam uero ex medicamentis alia decocta damus, quibus ægri uescantur, alia sicca in puluerem redacta, aut contusa, aliorum uero liquores, aliorum denique radices exhibemus, non sunt cocta crudis commiscenda; nec radices liquoribus admodum temperandæ. adhibere igitur animum oportet, ut cui morbo unumquodque medicamentum conueniat, intelligas. nam quæ maxime contrarijs morbis conueniunt, non sunt simul cõmiscenda. ergo feruida refrigerãtibus, fortia debilioribus temperantes offeremus.

itemq;

©BIU Santé

itemque inſuauia iucundis, ut pulegij, nepitæ, & thymi coma, & ſemine petroſelini, dauci, & aniſi, & pipere, & † alijs condiẽdo; quorum quędam purgationem adiuuant, ut piper, atque etiam ſal: quædam uetant, ne quid plus, quàm oportet, purgetur: ut prædicta ſemina faciunt. quædam medicamentum perducunt ad ea, quæ purgationis indigent. nunc uero meo me functum officio ſatis putabo, ſi medicum cohortabor, ut nihil plane eorũ, quæ ad artẽ ptinẽt, negligat. ſiquidẽ ſunt his de rebus integra a nobis conſcripta uolumina: ut etiam de uenæ ſectione eſt ſæpenumero uarijs in locis actum: & tamẽ in præſentia mihi propoſui pauca quædam ſummatim, & perſpicue eſſe afferenda: præſertim cum tu mihi mandaris, ut hæc celeriter, breuiterq; cõſcribam. Primum igitur, quod eſſe in uenæ ſectione propoſitũ debet, eſt morbi magnitudo, & robur uirium, exceptis ab hoc ſermone pueris, & ijs, qui ad ſummam ſenectutem peruenerunt. ſcire enim conuenit, non ſolum particulis animantiũ ſuppeditari a ſanguine alimẽtum: ſed etiã natiuum calorem ſuam in ſanguine ſedem habere

† *In altero exemplari pro* ἄλλοις *legitur* ἁλ ῒ *i. ſale.*

habere collocatam. is autem calor, quiin corde eſt, tum minor ſe ipſo redditur propter magnam eiuſdem inopiã: aut propter frigidam qualitatem: tum maior, uel propter calidam ſanguinis qualitatẽ, uel propter inopiam exiguam. quemadmodum autem in uentriculo prauæ concoctiones fiunt, cum ea, quæ ſumpta ſunt, aut magis pituitoſa, aut magis bilioſa redduntur, aut corruptelam quandam patiuntur, aut cruda, & mutationis expertia plurimum manent, & in flatum uertuntur: ita etiam ubi ſanguis non gignitur, humorum in arterijs, uenisque affectiones proportione reſpondebunt ijs, quæ a fruſtrata in uentriculo concoctione proueniunt. alimentum autem, quod a uentriculo diſtribuitur, quando a natura non ſuperatur, & in boni ſanguinis generationem non mutatur, multas experiri corruptelas ſolet. quę autem ex materia calida computreſcunt, calidiora redduntur: proinde putreſcens ſanguis erit calidior. qui cum ſit factus calidior, etiam cauſſam afferet, ut particula, in qua putreſcit, calidior ſentiatur: & quæ uicina ſunt, una cum particulis ita affectis,

ctis, calore inquam acri, & mordaci, inca
lescant. cum igitur in aliam particulã decũ
bit, in ea tumorem præter naturam excitat.
ex quo genere est inflammatio. cumque is
sanguis, qui decubuit, crassior sit, & magis
melancholiam imitetur, tum scirrhi naturã
tumor nanciscitur: ut esse laxus solet, cum
sit fluxio pituitosior. at si biliosa sit, ignis sa
cer gignitur. quæ omnia nos in methodo
medendi, itemque in eo libro, quem ad
Glauconem misimus, & alijs plerisque in
locis, accurate distinximus. itaque cum ple
nitudo sit duplex, uti dixi, tũ ea, quæ ad ui-
res refertur, tum ea quæ ad affusionem per
tinere dicitur, celeriter euacuãda est prius,
quàm magnum quidpiam malum excitare
in hominibus incipiat. quocirca si inire de
uena secanda cõsilium uelis, in hæc propo-
sita potissimum intuebere, quanta inquam
sit plenitudo, & qualis, tum perspicies na-
turalem corporis facultatẽ, deinde ipsius
corporis totius habitum, tũ anni tempus,
regionem, & antecedentem uitam: & utrũ
aliqua solita excretio sit præter consuetu-
dinem cohibita: denique utrum homo gra
cilior euaserit, aut crassior. cumque perspi-

©BIU Santé

cua plenitudinis adſint ſigna, ac ualentes uires ſint, uenam ſecabis, ſi uidelicet tẽtionis ſenſum afferat affectio, ſine ullo diſcrimine: ac multo etiam magis ſi ſenſum inflammationis aduehat. ſi uero plenitudo aggrauans moleſta ſit, ſanguis non perpetuo mittẽdus erit. at uenam ſecabis ijs, quibus hæmorrhoides ſuppreſſæ ſunt: & ijs omnibus, quoſcunque æſtiuo tempore morbi a plenitudine profecti corripiũt: & item qui in eiuſdem generis morbos uerno tempore cadunt. ceterum intemperantes, uinoſos, atque abdomini deditos ſiue purgatione, ſiue ſanguinis detractione euacuaris, nihil iuueris. Iam uero non ſolum incidẽda uena eſt, cum ſubeſt plenitudo ſed etiã ſine plenitudine in principio inflammationis, q̃ ſit uel ex ictu, uel ex dolore, uel ex partium exorta imbecillitate. tria igitur ſunt, q̃ agnitionẽ continent, morbi magnitudo, eaq; aut præſens, aut imminens: ætas, & robur uirium: hæcque tria propoſita ad ſanguinis miſſionem ſuadendam eſſe ſatis poſſunt. ac ſi quando tanta crudorum humorum coaceruata ſit copia, ut uenę ſectionem prohibeat, non tamen coargui noſtra debet oratio:

tio:propterea quod in huiuſmodi robur ui rium non adeſt.ergo in ijs,quibus euacuatione opus eſt, maturandum eſt euacuare, niſi ſit quædam concocti alimenti in uentriculo facta corruptela.In febribus autem,ſi continentes febres ſint, & manifeſtam aliquam acceſſionem afferant, in qua accedentes in eadem permaneant magnitudine, & ordinatas, aut inordinatas inuaſiones faciant, erit ſumma diligentia animaduertendum, ne increſcentibus inuaſionibus detractiones moliamur.ſed id temporibus placidioribus faciamus. ſanguinis autem detractio multis fit e partibus. ac ſi a fronte ſanguis auferendus ſit, recta in fronte uena ſecãda erit.atque in plurimis, in frontis partibus ſuperioribus, & caluaria, ubi uena ad Y litterę ſimilitudinẽ ſcinditur. ſectio autem in parte inferiore, apud ipſam uenæ ſciſſionem facienda eſt. quę uero in angulis oculorum ſunt, eas prope ſupercilia, multo ſupra angulos incidere ſolemus. ſecundum aurem uero ſecanda eſt ea, quæ duræ auris parti eſt oppoſita. ſub lingua autem aut utranque, aut certe maiorem, quæ dextra eſt, incidimus. in brachio

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 147 sur 584

©BIU Santé

uero eam, quæ ex humero deſcendit. in manu eam, quæ inter medium & annularẽ digitum interiacet: in poplite eam, quę media eſt maxime: in malleolis, internam. paruitas autem perſæpe facit, ut non ſit nobis integrum, ut quam uelimus, incidamus. In uenis autem cubiti ſecandis, ſi ſecundum naturam ſint, ut in plurimis uſu uenit, tres erunt ad incidendum accommodatæ, eæq; perſpicuæ, ea nimirum, quæ ſupra eſt ad muſculũ, & media, & quæ ad brachij exortum eſt. quænam autem ſit in aliquibus ſecanda, diſcernimus. in animi enim defectionibus, aut in aliquo ſtomachi uitio, aut in uiribus ſuſpectis, incidenda eſt ſuperior: quibus autem confertim facta detractione, & concitata euacuatione opus eſt, media: at qui mutationem in melius poſtulãt, quo in numero ſunt, qui comitialem morbum patiuntur, inferior. Iam uero in cubiti articulatione multas uenas, quas incidere medici ſolent, comperies: de quibus in libris de diſſectione, deque uſu partium, & in eo, qui eſt de diſſectione uenarum, diſſeruimus. Terminum autem mittendi ſanguinis Hippocrates coloris mutationem

ſtatuit,

ſtatuit. ſed ſcire par eſt, quicquid ſanguinis in inflammatione eſt, id ipſum magna ui caloris mutare colorem: reliquum uero ſanguinem perſimilem in omnibus particulis permanere. tunc enim Hippocrates de inflammatione, quæ coſtas obſidet, loquebatur. quocirca ſi ſanguis, qui toto corpore continetur, ſit pituitoſior, certe is, qui in coſta inflammata habebitur, erit rubicundior. ſi ille fuerit ruber, is qui in parte inflammatione obſeſſa eſt, aduſtus ad nigritiem permutabitur. liuidus autem medius eſt in ea mutatione, quæ a rubore ad nigritiem efficitur. atq; hoc quidem eſto ſignum ex Hippocratis ſententia. Illud uero non eſt nobis ignorandum, ſcopos cum augentur, indicio eſſe, copioſiorem fieri euacuationem oportere: cum non augentur, tantum eſſe de copia euacuationis detrahendum, quantum illi ſint imminuti. adhibere autem maxime animum debemus pulſuũ mutationi, utpote quæ minime fallax ſignum ſit: ac ſi uel in magnitudine, uel ulla inæqualitate commutentur, ſtatim ceſſandum erit. ac de hoc præſidij genere hactenus. qui ſcire quidpiam accuratius aueat,

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 149 sur 584

is totum librum noſtrum, cuius inſcriptio eſt, De curandi ratione per ſanguinis miſſionem, legere poterit. De euacuatione autem, quæ uomitu fit, quid opus eſt dicere? perſpicuum enim eſt, eam interdum ac commodate adhiberi ijs, qui uomere ſoliti ſunt: interdum uero conſuetudinem eſſe interrumpendam. ſi igitur in uentriculum flaua bilis confluat, homoque ſit ea natura, ut amara bilis in eo coaceruetur, regioque calida ſit, & uitam laborioſam, atque ærumnoſam homo degat, is aſſuefaciendus ita eſt, ut bilim prius, quàm cibum ſumat, euomat. ſi uero malum inde ortũ ſit, quod multum uini a balneo ante cibum, uelit bibere, tum & uomendi conſuetudo omittenda eſt, & de potus deq; paſtus copia eſt detrahendum. uẽtriculus enim propterea factus imbecillis, totius corporis redundantias, in ipſum confluentes, excipit. interdum uero accommodatus eſt uomitus, ut humorem glutinoſum, eumq; plurimum a uentriculo abſtergamus. ac ſi quis ſit, qui huiuſmodi humorem continenter in uentriculo colligat, eum quoq; uomere continenter oportet. contra uero ſi uentri

culus

©BIU Santé

culus propter imbecillitatem cõtinere ea, quæ ſumpta ſint, non poterit, uomitu non erit utendum: & pauci cibi, ijque ſtomacho idonei dandi erunt. ipſumq; medicamentis ijs, quæ foris ſuperdantur, confirmabimus. Quoniam autem ijs, qui difficulter ad uomitum impelluntur, non mediocre periculum imminet, ne & uenula rumpatur, & aſpectus offendatur, & gurgulio, ac ſtomachus dolore conflictetur, & alia item incõmoda patiantur; ideo medici modos excogitarunt, quibus modis homines uomere facile poſſint. proinde in quibus excitare uomitum a cæna ſine ulla moleſtia uolumus, ijs narciſſi bulbos una cum eſculentis dabimus, quibus ueſcantur: hacque ratione fiet, ut illi facile uomant. Valet etiam ad prouocandum uomitum anagyri ſemẽ, & glandis unguentariæ carnis denarius ex aqua mulſa potui datus. hoc etiam ſæpe aluum ſubducit, atq; adeo, ut iecur & lienem ex poſca repurget. Vomitus autem multa commoda affert. nam & pituitam euacuat, caput, alioqui graue, leuat, totum corporis habitum agiliorem reddit: ac uetat, ne is, qui nimio ſe uino ingurgitauit, aut mul

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 151 sur 584

©BIU Santé

ta deuorauit, offendatur. Ceterum qui ſibi eſſe uomendum propoſuerit, ſpectare debet, ne quibus ueſcitur, aut acerba, aut arida ſint: ſed tum dulciora, tum liquidiora, tum deniq; acriora. quarum rerum magnã copiam in noſtris de ſimplicium medicamentorum facultatibus commentarijs habebis explicatam. huiuſmodi autem ſunt radicula, eruca, uetus ſalſamentum, origanum uiride, modicum cepæ, atq; porri: tum uero etiam ptiſſanæ ex leguminibus confectæ, & quæ mel mixtum habeant, ac lomenta fabarum, & carnes pinguiores. e uinis deligenda ſunt dulciora. cauſſa eſt, quia ea magis ſuperfluitant, ac magis etiam ſi ſint, quàm conſueuerint, dilutiora. non debet autem is, qui ad uomitum incitatus eſt, cogi, ut omnia accurate uomat: ſed ubi ſatis ſit euacuatus, tum ceſſandum eſt. cumque tantum uomuerit, quantum eſſe conſentaneum uideatur, tum uentriculum, ceu uas quoddam, lauet, atquæ mulſæ potu, aut magna ui aquæ, & iterum uomat. Clyſteribus autem ſæpenumero in morbis utimur, cum uti alijs remedijs non licet. multis uero cõficiendi modis ſolent. alij enim molles ſunt, acres

©BIU Santé

cres alij.molles ex aqua calida, ex aqua & oleo commixtis,& item ex lacte fiunt. huius quoq; generis eſt aqua in qua alicã, tragum,lini ſemen,maluamq; decoxeris. quibuſdam anſerinum,ſuillum, caprillum, hircinum, gallinaceumq; adipem adiũgimus. ſicut etiam butyrum, reſinam terebinthinam,rutam,cuminum,lauri bacas,anethũ, & quæ ſunt generis eiuſdem.acres conſtãt ex muri,aqua marina,garo ſiluri, decoctione iridis,thymi,ſatureiæ,ariſtolochiæ rotũdæ,cucumeris agreſtis, abſinthij, colocynthidis, cnici, ueratri nigri, polypodij, & mercurialis:& ex uino mulſo cum ſale, & nitro, & centaurij ſucco.molles autem adhibentur ijs, in quorum inteſtinis ſtercus durum inſidet.& quibus maius aliquod ad mouere remedium uolumus, ut dropacẽ, ſanguinis miſſionem, aut chirurgicã actionem quandam. acribus utimur ad lateris dolores, gingiuarum defluxiones, capitis dolorem,propẽſionem in ſomnum nimiã, peripneumoniam,anginam, rigorem,morbum comitialem, inſaniam, coxendicis morbum, inflammationem oculorum, & cum homo non niſi recta ceruice ducere

ſpiri-

©BIU Santé

ſpiritum poteſt, deniq; ad ueternum. ſed ſtercus aut ſupra, aut infra continetur. id quod ex his notis dignoſces. ergo ſi ſtercus propter affectionem, quæ in ſuperioribus ſit partibus, contineatur, ſtomachi diſtentio aderit, & dolores dorſi, ac ſpiritus anguſtiæ comitabuntur. ſi uero in ieiuno, & gracilibus inteſtinis cohibeatur, nauſea, ſaliuæ copia, & frequens circa umbilicum æſtus ægrum afflictabit. at ſi colon inteſtinum male affectum ſit, flatus cohibentur, tormina uiolenta adſunt, lumbi grauitas ſentitur, quæ laſſitudinis ſenſum inuehit. quocirca fit, ut clyſteres ſint ad multas res utiles, ut in extremo inteſtino ægrotante uſu uenit, itemque in choleris ſiccis, in leuitatibus inteſtinorum, in alui fluore, in crebra deſidendi cupiditate, & alijs permultis, quæ nunc non ſunt nobis recenſenda. uſus uero etiam quandoque poſtulat, ut ex aqua ſalſa clyſterem paremus, ut cũ ulcera inteſtinorum in dyſenteria computreſcunt. idque facimus, ut quicquid computruerit, abſtergamus: ac ſimul multas ueluti ſquamas ulcerum educamus. quod quidem uſque faciendum eſt, donec inteſtinum

©BIU Santé

ſtinum expurgatum ſit. quod ubi factum erit,tum in clyſteres medicamenta conijciemus, quibus expurgare, quæ ſuperuacanea ſunt, poſſimus. Iam uero præter clyſteris uſum, alia multa nobis ſuppetunt, quæ & corpus, & ſingulas eius partes, ut caput, & ceteras euacuẽt. huiuſmodi ſunt aut apophlegmatiſmi, quibus pituita educitur, aut per nares expurgantia, aut quæ ſuffumigationes uocantur,aut quę excitis lachrymis materiam inaniunt.Suffumigatio tamen nõ multis illa quidem prodeſt, ſed ijs ſolum, quorum thorax male affectus eſt: ac ne his quidem omnibus: ſiquidem non congruit ijs, qui ſputo ſanguinis laborant, neque ijs, quos morbus ſiccus in thorace uexat. apophlegmatiſmus uero eſt poſt totius corporis purgationem accommodatus. ita etiam quæ per nares caput purgare dicuntur. eaque aut ex centaurij ſucco fiunt, aut betæ, aut triti elaterij, aut cedriæ, aut aliorum, quæ huiuſce ſunt materiæ. Eorum uero, quibus lachrymæ cientur, uſus eſt perexiguus: ſiquidem ea ſolum adhibemus, cum oculi diuturno ſunt morbo exiccati: & cum palpebras

ſcabies

©BIU Santé

ſcabies obſidet. Reliqua autem ſunt, quæ per urinas euacuant:quæ non omnibus cõ ueniunt. uitanda enim ſunt in tabeſcentibus, propterea quod eos ualde perturbant. ceterum ex ijs, quæ urinam cient, quædam per os ſumuntur, quo in genere ſunt, quæ potui dantur: quædam glandi cõlis imponuntur. atque his utimur, cum lotij plena ad ſummum ueſica, eijcere ipſum non poteſt. De ijs uero, quæ ſudorem eliciunt, deque balneis, ac ceteris, in quibus eſt uis euacuandi, quæ ipſe uno nomine remedia uocat;non eſt nunc oportunus ad dicendum locus. quam ob rem ad ea, quæ deinceps ſequuntur,accedemus.

12 *Declinatio.*

Hoc etiam unum eſt medicinæ faciendę genus. cum enim euacuare, aut purgare ſemper non poſſimus, ſitque infixum quid in particula, quod eam uexat, damus operam, id ut declinemus: ut neque particulæ moleſtiam afferat, neque eo in loco cõputreſcat:quod quomodo ſit faciendum, ipſe deinceps docet,cum hæc ſubiungit.

13 *Deriuatio in caput,in latera, qua maxime uergit.aut reuulſio in ſupernis deorſum: in infernis, ſurſum.*

©BIU Santé

ſurſum. aut exſiccare, aut aliquibus inferna ; aut aliquibus ſuperna. aut eluitur ; aut quibuſdam mitigabitur.

Deriuatio eſt eiuſdem generis, cum euacuatione, quæ fit per eam partem, quæ fluxionem excipit. uſu autem reuulſionis prohibemus, ne uehementiſſimi humorum effluxus confertim in partem decumbant. hæcque ſunt ab Hippocrate reperta communia cuiuſcunque immodicę euacuationis remedia. fit autem deriuatio ad uicina loca: reuulſio ad contraria. ut ſi quid per palatum uacuetur, ad nares deriuamus: ſurſum uero reuellimus. Medicus autem debet naturam imitari. id ipſum uero ipſa facit perſæpe, ut eſt in aphoriſmis cõſcriptũ. Si, inquit, mulier ſanguinem uomat, menſtruæque purgationes ſuperueniant, morbus ſoluitur. quocirca nos cum menſtruæ purgationes uehementius, & cõfertim euacuantur, & cum ſanguis ex utero fluit, ſurſum reuellere conſueuimus. quod, cucurbitula maxima ſub mammis affixa, facimus. Sanguinis uero ex naribus profluuium, inita ratione contraria, hoc eſt maximas cucurbitulas præcordijs adhibentes, cohibemus.

©BIU Santé

bemus. Sic etiam cucurbitula defigenda occipiti eſt,ut materiam, quæ in poſteriore eſt parte, & ad oculos comportatur, reuel lamus,eademque ratione uenam in fronte ſecamus,ut materiam,quę in poſterioribus cerebri partibus continetur, ad anteriores trahamus. Sic etiã ſi a nare dextra ſanguis fluat, iocinori affigenda cucurbitula eſt,ſi a ſiniſtra, lieni: ſi ab utraque, uiſceribus utriſ que admouendæ ſunt. atque ad hunc modum in omnibus fluxionibus tum reuelles, tum deriuabis: ut quæ per aluum fluunt, ea uel per urinas, uel per uterum traducas: quæ per urinam, ea uel per uterum, uel per ſedem: ſimilique modo quæ per uterum, ea aut per urinam, uel per aluum trãsferas. in ijs autem quæ per oculos, & aures,& palatum fluunt,ea per nares deriuantur: reuel luntur autem quæ ſupra ſunt omnia, deorſum:ſicut in ijs omnibus quæ infra ſunt,ſurſum fit reuulſio: præterea a dextris ad ſiniſtra,& a ſiniſtris ad dextra:& ab internis ad externa, & uiciſſim ab his ad illa.Ipſe enim in ſexto de uulgaribus morbis libro cenſuit reuellendum eſſe, ſi non qua oportet, materia uergat. at ſi qua oportet,his aperire,

©BIU Santé

re,quemadmodum ſingula uergant.ac nos iam ante didicimus, ducenda eſſe qua uergunt, per loca oportuna: auertendaque,ac reuellenda, quæ non rite uergant.id ipſum autem facies, ſi humores ad cutim uergentes, per ipſammet euacuabis. *

eodemque modo ſi pars capitis poſterior dolore affligatur, recta uena in fróte ſecta, ut diximus, prodeſt: propterea quod non euacuat modo, ſed etiam reuellit: cum reuulſio, ut monui, ad loca contraria fiat. ut exempli cauſſa in longitudine ſupra, & infra, in latitudine uero, hinc & inde,hoc eſt a dextris, & a ſiniſtris: in altitudine, retro, & ante. atque ita ſæpe diuturnæ oculorum fluxiones ſanatæ ſunt,ex partibus occipitis miſſo ſanguine & cucurbitulis admotis. ita etiam in libro de ulceribus ſcriptum comperies: in omni inquit, ulcere, cui ignis ſacer ſuperuenit,purgandum corpus eſt,qua ulceri maxime prodeſt,ſiue id per ſuperna, ſiue per inferna fiat. ac nobis eandem obſeruãdam eſſe diſtinctionem tradit,ut ſciamus, ad ea loca materiam eſſe reuellendã, ad quæ maxime uergit. quare ſi uehementer fluxio feratur, eam ad contraria reuellemus;

©BIU Santé

lemus:ut ſi in ſuperioribus ulcus ſit,per inferna purgemus: ſi in inferioribus conſiſtat, ſuperiorem uẽtrem euacuemus. quod ſi fluxio ipſa ceſſarit, & in membro fixa ſit, deriuare fuerit melius; & quod tranſlatio ſit in propinquiora, & quod tum attractio e uicina parte promptior medicamẽto purganti ſuppeditetur. in quam etiam ſententiam affirmamus uenæ ſectionem remedio eſſe uehemẽti ſanguinis profuſioni. ac nos ſæpe id ſumus experti, immodicam ſanguinis fluxionem, ita euidenter cohiberi.perſpicuũ autem eſt, uenam humeralem eius brachij, quod recta uia ei nari, e qua ſanguis large fluit, reſpondet, incidendam eſſe.ſique ex utraque nare profluat,utranque uenam ſecandam. neque enim euacuationis, ſed reuulſionis gratia uenã incidimus. ſectio tamen ante profluuium adhibenda eſt. atq; Hippocrates quidem iubet reuulſionem eſſe ad cõtraria faciendam: euacuationis uero gratia, directo. & quæcunque ſanguinis profluuia directo fiunt,ea maximam afferre ægrotantibus utilitatem affirmat. quæ uero contrario modo fiunt, tantum abeſſe, ut proſint, ut etiam interdum lædant:

lædant: quod uires diſſoluant, nec ulla morbo afferatur leuatio. ſiquidem neque in liene turgẽte ſanguis e dextra nare profluẽs, neque in iocinore, ſi a ſiniſtra erumpat, ullũ uſum parit: ſed reuulſio quibus directo adhibetur, euidentem utilitatem celeriter oſtendit: contrario uero modo, non item. quam ob rem cum humores intro uergũt, ſunt extra reuellendi: cum in poſteriores partes ſe recipiunt, tu eos in anteriores attrahes. cum huc, tu contra, in contrariam partem adduces. cumque morbus thoracem, ac ſtomachum petit, tunc manus, ac pedes adhibita ui ſunt uinculis excipiẽdi, ut quod moleſtum eſt, illuc reuellatur. eodem quoque modo ſi redundantia ad caput, aut uentrem feratur, medicamenta mordacia manibus, pedibusque admota reuellere cõtrariam in partem ſolent. quin etiam ſi materia in os, aut palatum, aut gurgulionem fluat, erit ad nares deriuanda uſu medicamentorum mordacium, quæ per nares caput purgantia nominantur. quæ uero ad oculos fertur, eam ad os per mordacia gargariſmata retrahes. in ceteris uero & per quæ admouere oporteat remedium, &

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 161 sur 584

©BIU Santé

quonam modo, ipſe loci poſitus commonſtrat. atque id eſt, quod ipſe ait, in ſuperioribus, deorſum: in inferioribus, ſurſum. fluentium enim adhuc humorum reuulſio: eorum uero, qui iam particulam occuparunt, deriuatio medela eſt. utrunque autē genus euacuationis iubet Hippocrates p communes uenas eſſe faciendum. ueluti in utero, ut dixi, reuulſio erit, ſi uenam cubiti ſecueris: aut cucurbitulas prope mammas affixeris: aut manus calefeceris, & fricueris, & deligaueris. deriuatio autē erit, ſi uenas poplitis, aut malleolorum incideris, & cucurbitulas feminibus applicueris: ac ſi crura calefeceris, fricueris, & ligamento exceperis. at ſi contrarias partes fricueris, præſertim uero ſi id feceris, medicamentis adhibitis, quæ uim calfaciendi habeant reuellens remedium admoueris: ut ſunt etiā naturales meatus oppoſiti, ſi adaperti ſint. Itaque ſi dextra uteri pars male affecta ſit, e dextro brachio, dextroque crure mittendus ſanguis erit: ſi in ſiniſtra, tum e membris ijs detrahes, quæ illi recto tramite reſpōdeant. ſi uero in ſupernis partibus quid inflammatione tentetur, ut in angina, inflā-

matione

matione oculorũ,& ijs omnibus quæ in ca pite ſunt, uſu uenit: uenas exteriores, & quæ ad rectitudinem ſitæ ſint,incides. liene autem inflammationem patiente, uenã ſiniſtræ manus internam ſecabis. ſi iecur,in ternam dexterę.artubus uero patientibus, euacuationem,ſiue reuellere,ſiue deriuare uelis,a coniugibus faciendã ſcito: niſi mor bus ſit diuturnus: propterea quod eo caſu ab ipſo affecto membro detrahere ſangui- nem oportet. ita etiam in angina, uenas, quæ ſub lingua ſunt,incidimus,ubi nimirũ corpus totum iam ſit uacuum, morbuſque ſit diuturnus. eademque ratione, & lieni, & iocinori cucurbitulæ affiguntur.ſic aliud etiam quod uis membrum affectum ſcarifi camus,ſi non amplius confluere humores uideantur. Quoniam autem corporis par- ticulæ quædam ſpatia intus habent,quædã extra, quædam utrinque, quædam neutra ex parte,ſcire conuenit,quænam exſiccan- dæ ſint, quæ ſecus.atq; ex ſimplicibus qui- dem arteriæ,uenæ,ac nerui;quę in artubus ſunt,intus habent: quæ intra peritonæum, utrinque. nerui autem, qui in artubus,neu tra in parte. qui intra peritonæum, ex al-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 163 sur 584

©BIU Santé

terutra parte. uiſceribus uero fere omnibus ampla ſpatia & intus, & extra inſunt. caro quoque, ut pulmonis, rara: contra uero, renum denſiſſima. poſt hanc iocinoris. lienis uero caro, quo eſt denſior carne pulmonis, eo eſt, quàm iocinoris, rarior. in his omnibus, quæ neutra in parte habent ſpatia, quibus ſuperuacaneam fluxionem excipiant, ea exſiccanda ſunt, licet ſuapte natura non admodum ſicca fuerint: cuiuſmodi ſunt nerui, præcipueque ij, qui ſint in artubus. ſed quæ intus, & extra aliquid relaxare inflammationis poſſunt, ea non iam poſtulant, quæ exſiccare ualde poſſint: præſertim ſi laxam carnem, ut pulmo, habeant. Quædam etiam ſunt, quæ abluere oportet aut clyſteribus, aut medicaméto, quod excire uomitum queat. qua uero ex parte ſuperiore ne, an inferiore hoc faciendum ſit, nemo, opinor, ignorat. quatenus uero progrediendum ſit, ipſe mitigationem pro termino ſtatuit.

Ne humores effuſi intro retrahantur: ſed tranſitus exſiccentur.

Aggreſſus eſt Hippocrates multos curationum

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 164 sur 584

©BIU Santé

tionum modos nos docere, de quibus eſt in alijs eius libris ſcriptũ perfectius: ut de purgatione, deque euacuatione, & alijs eſt a nobis declaratum. docuit enim deriuandum eſſe, cum humor aliquis euacuationis indigens non cœperit per oportunum locum ferri, neque tamen admodum procul ab oportuno, neq; in eum, qui ſit maxime contrarius: ſed ſi per urinam euacuari cœperit, uitiata ueſica, aut renibus, tunc præſtat, per aluũ deriuare. deinceps uero poſt deriuationem de reuulſione agendum putauit: ut humorem non progredientem, ducamus. ſi enim infeſtus humor excernatur, ac moderata ſit euacuatio, ſinendum eſt, ut fiat, neque ulla cura adhibenda: at ſi immoderata ſit, aliquid a medico faciendum eſt, ut modo copiã eius nimiam cohibeat, modo eius defectionem irritet. Itaque docet, eos humores, qui ad cutim uergunt, per cutim eſſe euacuandos: propterea quod procul ſane perducentur, ſi eos in imas corporis partes reuulſeris, ut per aluum, aut per uomitum euacuentur. ipſe enim uocare † effuſa, & effuſiones, & effuſos humores ſolet eas excretiones, & euacuationes, quę

† ἐκχυμώμενα. ἐκχυμώσεις. ἐκχυμώματα.

©BIU Santé

ex uaſculis fiunt: quæ quidem fieri ſolent, cum uenæ, quæ in cute ſunt, cõtunduntur, ac ſanguis per ipſas contuſas effunditur. is tamen non uno loco ita effuſus ſtatim in grumos coit: ſed poſtquam effuſio per perſultationem efficitur. ſi uero ſanguis ita cõ ſtiterit, locus palleſcit, ac nigreſcit: propterea quod ſanguis in multas ſit corporis particulas diffuſus. quocirca adhibenda diligẽtia eſt, ut prius, quàm nigreſcat, curetur. quod faciemus, ſi ſanguinem diſcutere conati erimus, cum ipſum ægre poſſe diſcuti ubi in grumos coierit, intelligamus. Ceterum quomodo effuſa curanda ſint, recta uia ac ſcientia in methodo medendi perdiſcere potuiſti. & itẽ in ijs libris, qui de medicamentis locorum conficiendis conſcripti a nobis ſunt. & tamen nunc quoq; non nulla afferentur. partes igitur intimæ corporis omnes, quæ male affectæ ſint, ualentiora poſtulant medicamenta, quàm quarum in ſuperficie morbus eſt. omnibus autẽ effuſionibus euacuatio pro medela propoſita eſt. cumque foras uergant, nullo pacto intro eas retrahere fuerit conſilium. id que ipſe paulo ante nos docuit, educenda eſſe

©BIU Santé

eſſe omnia, qua uergant, per loca oportuna. proinde ijs, quæ calefacere eas ac modice ſiccare poſſint, utemur. nam quæ ualéter ſiccant, digerunt illa quidem inter initia euidentius, quàm imbecilliora: ſed tamen quaſdam affectus reliquias prędoras, quæque curari uix poſſunt, relinquunt. medicamenta uero, quæ humectant, & calefaciunt, & ea, quæ omnes relaxantia ſolent appellare, & ex ijs, quæ ad ſiccius uergunt, neque tamen perſpicue, neque euidenter cõtrahunt, ſunt omnium effuſionum remedia. Cum uero totum id, quod effuſum eſt, diſcuſſum ſit, tibi integrũ erit, rupta, ſi qua erunt, uehementius exſiccare: ac deligatura coniungere.

Turbatio, infuſio, ablutio, quibus ad ſedem abſcedit: unde exoluitur aut medicamentum, aut ulcus, aut humor quiſpiam, qui conſtiterit, aut germen, aut flatus, aut cibus, aut paruum animal, aut æſtus, aut alius affectus quidam.

Multos curationis modos nos docet, aut potius ad prædictos aggregat, quibus utamur, cum quid ſedi, uel inteſtinis, præſertim recto, moleſtiã afferat. affectus porrò cauſſa eſſe poteſt aut abſceſſus, aut me-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 167 sur 584

©BIU Santé

dicamentum; hoc est quippiã ueneni uim habens: aut ulcus, aut humor aliquis ibidem compactus,& infixus, aut exortus alicuius rei, & germinatio, aut flatus illic cõtentus, & cui transitus non pateat, ut prodire queat: aut cibus non confectus, aut exiguum quoddam animal ibi genitum, cuiusmodi sunt lumbrici: & cetera huiusmodi parua animalia: aut æstus uexans, aut aliud mali genus. hæc enim omnia irritatione, quam ipse turbationem uocat,& infusione per sedem, & ablutione uel curantur, uel certe mitigantur. ac nos iam de his locuti sumus in ijs libris, qui sunt de locis affectis: neque opus est, nunc longiorem orationem de eis instituere.

Hæc autem spectanda sunt: quæ sponte sua desinunt: aut uelut pustulæ ab exustione excitatæ. in quibus qualia lædant, aut prosint. figuræ, motio, in sublime sublatio, & rursus subsidentia: somnus, uigilia, anxietas, oscitatio, horror; ut quæ facienda, aut prohibenda sunt, anteuertas.

Cum aliquid sua sponte fit, id quomodo desinat, spectandum est: utrum inquam morbum soluat, an uero alium affectum quendam pariat: an pustulas quasdam excitet,

tet, ut in æstu, atque ambustis fieri consue uit. quo sane casu est præterea uidendum, illa ne prosint, aut noceant. Si enim utilita tem afferant, ea sic erunt sinenda, nec ulla eis adhibenda curatio: si uero noceant, tũ & prohibenda, & curanda esse scito. Signa autem erunt hæc: figuræ corporis, faciei, oculorum, decubitus, &, uno uerbo, ip siusmet ægroti. Hæc uerba aliter quoque scripta comperiuntur, ad hunc modum: figuræ ipsarum: ut hoc de pustulis dictum in telligamus: quo figuram ipsarum spectemus, latæ ne illæ sint, an rotundæ, an globosæ, an aliam figuram habeant. nam quæ a calido humore gignuntur, eæ tum cito iu dicantur: tum minime latæ sunt: quæ uero a frigido, eæ & latæ sunt, & diutius perdurant. quocirca ab Hippocrate dictum est, latas pustulas non admodum pruritum excitare. solét autem exoriri, cum natura partes imas corporis expurgat, ut nonnunquã per excretionem, ita per decubitum ad cutim. mea uero sententia est, quæ hoc loco dicta sunt, in ægrotante esse accipienda. addit enim, motio, sublatio, & cetera: siquidem mentis torpor, corporisque pigritia, & pro-

©BIU Santé

& propenſio ad ſomnum, & capitis grauitas, ac ructus acidi, in uentre redundantes, a pituita originem ducunt: ſicut eleuatio, & ſubſidentia a flaua, atraque bili oriuntur: uigiliæ autem a flaua, aut potius ab utraque bili excitantur. atque ea quidem, quæ ad ſomnum, quæque ad uigilias pertinent, accurate ſpectanda ſunt; ut oportune adhibeantur: ut uideamus, an in principio acceſſionis, an in ſtatu, an denique in declinatione ſomnum concedere par ſit. etenim in principio acceſſionis febris, cum humores & crudi, & copioſi ſint, ſomnus ſemper nocet: ut etiam noxius eſt, cum abſceſſus uentrem uexat. cauſſa eſt, quia calor intro ſe recipit, & cum eo ſanguis quoque intro recurrit, cumque eo tempore natura nihil aduerſus morbum agat, longior fit acceſſio. at ſi crudi quidem humores in aliquo ſint, ſed tamen pauci, ſitque uirium adiuncta imbecillitas, tunc ſomnus potius commodum, quàm damnum afferre ſolet. interdum etiam in eiuſmodi ſomno ſplendores quidam e redundantibus excitati humoribus, oculis obuerſantur. *

Sic habetur utroq; exẽplari.

* * Anxietatem autem uocauit, quam

quam plerique tędium ſui nominant. aiunt enim eos ægrotos anxios eſſe, qui decubitum ferre non poſſunt, ſed formas mutant, quia præſens eis ſemper moleſta ſit. quod ijs potiſſimum euenit, quibus in ore uentriculi propria quædam moleſti humoris qualitas continetur: qui humor neque multus ſit, neque in uentriculi ſpatio innatet, ſed in eius ſit tunicis immerſus. Oſcitatio uero eſt ueluti pandiculatio: quam uel humor flatuoſus, uel flatus uaporoſus in muſculis contentus gignit. Horror autem eſt affectus prauorum humorum per cutim diſcurrentium. In extrema autem dictione, iubet maturandum eſſe, ſi quid faciendum, uetandumve ſit. dixit enim in aphoriſmis, præcipitem eſſe occaſionem. quocirca minime par eſt, res agendas in aliud tempus reijcere, ac ſocordes eſſe: ſed anteuertere, atque accelerare.

Correctio per uomitum: inferne, per exitum, 18
aut ſputum, mucum, tuſſim, ructum, ſingultum, flatum, urinam, ſternutationem, lachrymas, pruritus, euulſiones, contactus, ſitim, famem, repletionē, ſomnos, labores, laboris uacuitatem, corporis, mentis, per diſciplinas, memoriam, uocem, ſilentium.

Morbi

©BIU Santé

Morbi complures inueniuntur, ad quos tollendos aut omnia hæc remedia, aut certe eorum multa sunt accommodata: de quibus nos iam supra disseruimus. In primis autem uomitu utimur, cum magna glutino sorum humorum copia uentriculo continetur, eamque abstergere conuenit. interdum etiam uomitus non confert: ut cum uentriculus infirmus est, & totius corporis excipit in se redundantias. sed tum præcipue uomitum imperamus, cum flaua bilis in uentriculum confluat; & homo sit suapte natura biliosus, regioque sit calida, & ipse sit ad uomendum assuetus. at quæ per exitum gradiuntur, ea per infernas partes ducenda sunt: ut præceptum, aphorismique sententia seruetur: Quæ ducenda sunt, &c. Sicut quæ sursum repunt, per uomitũ euacuanda sunt. ac de hoc, ceu de signo, ipse in libro præsagiorum uerba fecit. Subiungit quoq; alios curandi modos, ut per sputum, mucum, tussim, & alios, quorum ipse mentionem fecit. atq; e sputo quidem duplex oritur indicatio. prima, colore, tenuitate, ac crassitudine, morbi genus significat: altera indicat, per sputum esse euacuationem

©BIU Santé

tionem faciendam: quod effici a medicis ſolet per apophlegmatiſmos, & ea, quæ per nares caput purgant, & catapotia quædam, quæ ſub lingua continentur. de colore autem ſputi, quod in morbis colorem contraxerit, hoc eſt, cum rubrum, aut cruẽtum, aut uiride ſit, aut alio quouis modo affectum, ipſe tum in præſagijs, tum uero etiã in libris de ratione uictus in morbis acutis locutus eſt, his fere verbis: Sputũ inquit, in » omnibus doloribus, qui pulmonem, coſtas » que obſideant, & cito, & facile excreari de » bet; quodq; flauum eſt, admodum permixtum ſputo apparere. nam flauum, quod ſincerum ſit, periculoſum eſt. album uero, & glutinoſum, & rotundum, inutile cenſetur. ſi uero admodum uiride eſt, & ſpumeum, malum eſt: ſed grauius eſt nigrum. In libro uero de uictus ratione, ad hunc modũ ſcribit: Si inquit, in dolore lateris continenti, » quiq; fomentis adhibitis ſe non remittit, » ac ſputum non procedit, ſed ſumme glutinoſum ſit, nec concoctum: & quæ ſequuntur. in lateris enim morbo dolor ſentitur, qui pungentis ſenſum inuehit, habetq; reſpirandi difficultatem adiunctam, & ſputũ

colore

colore infectũ. ideo ſi ſanguis ſit bilioſior, ſputum erit aut flauum, aut pallidum: ſi pituitoſior, erit ſputum ſpumeum, & candidum: ſi magis melancholicus, tunc erit aut nigrum, aut liuidum: ſi nihil horum ſanguis habeat, rubrum ſputum reijcietur.

* ſunt enim uentriculo duo meatus dati: quæque in ipſo praua cõtinentur, magis fluitant, & euomuntur. quędam per inteſtina ſecedunt: ut quæ per renes, ac ueſicam tranſeunt, per urinam excernuntur. quæ ex cerebro, ea potiſſimum per nares, interdum uero per palatum, auresque euacuantur. Mucum uero etiam interdum aqueum, crudumq; uidemus, quẽ prohibere oportet uſu rerum, quæ odoratui offeruntur, & medicamentorum, quæ per nares attrahuntur, & eorum, quæ imponi auribus ſolẽt. cuius ſane generis ſunt grauedines, quas uocant: quas inter initia lædit ſternutatio, cum nimirum crudi, incoctiq; humores ſint. ſed neq; etiam interdum rerum uenerearum uſus prodeſt: propterea quod uehemẽs quædam fit motio, quæ replere caput conſueuit. idque eſt affectui contrarium, quippe qui tranquillitatẽ, & quie-

& quietem poſtulet, & modicum calorem expetat, ut crudi humores coquantur, ac non fluant. cum enim iam cocti fuerint humores, fluxus cohibetur, atque euacuatio per ſternutationes fit. porrò grauedinis, ac deſtillationis cauſſa eſt cerebrum, cum ueluti e ſimilibus inter ſe particulis conſtans, in frigore intemperiem contraxit. ac deſtillationem quidem uocamus, cum excremẽtum in os defluit: grauedinem, cum in nares: raucitas uerò deſtillationes ſequitur, cum fauces humore imbutæ fuerint. Si uero in * * *

Cum uero aut nulla ex parte concoctitur, aut diminute, aut uitioſe, tunc flatus fluctuationesq; conſequuntur. ac flatus quidem, cum & cibi flatui gignendo ſunt, & uentriculus non ualde frigidus ſit. fluctuationes uero, cũ in eo nihil ineſt, quod uerti in flatum queat, aut cum ſit uehementer perfrigeratus. De uitioſis autem eius motionibus, ut quædam tremorem, quædam palpitationem, aut ueluti fluctuationem, conuulſionemq; afferant, eſt iam a nobis diſputatum in eo libro, quẽ de ſymptomatum differentia conſcripſimus. nunc

ſcire

ſcire conuenit, motum uentriculi, qui fere conuulſionis ſpeciem præ ſe fert; qui in ſingultu accidit, non eſſe conuulſionem eam, quæ ſolis accidere muſculis conſueuit: propterea quod neq; uentriculus, neq; eius gula muſculus eſt. motio enim uitioſa quædã eſt expellentis facultatis, quæ aliquid moleſti reijcere cupiat. proinde in uomitibus reijciuntur ea, quæ in eius ſunt amplitudine: in ſingultibus uero ea, quæ in uentriculi ſunt corpore: ſicut in tuſſi omnes uentriculi partes id, quod eis moleſtum eſt, expellunt. ſingultus autem ex nimia inanitione, aut repletione fieri aiunt. qui ex inanitione oriuntur, inſanabiles ſunt: quos excitauit repletio, ij ab incidentibus, abſtergẽtibusq; ea, quæ impacta ſunt, medicamentis curantur.

Conuulſionem igitur, tremorem, palpitationem, rigorẽ, horrorem, ſingultum, tuſſes, ructus, ſternutationes, & oſcitationes eſſe motus uitioſos, iam eſt a nobis declaratum. ſimulque oſtenſum, eadem eſſe naturæ opera, quæ ab aliqua morboſa cauſſa ad motum uiolẽter impellitur. ceterum uellicationes, ſingultus,

gultus, tusses, sternutationes, pruritus, quę que sunt huiusmodi, si parua, debiliaq; sint, cessant si quis ea ferat, seq; ab eis abstineat. molesta autem est sitis uel maxime: eaque duabus de caussis oritur, tum penuria humiditatis: tum caliditatis redundantia. sed primum genus ægre curatur: alterum tollit acetum ex aqua epotum. ideo ijs, qui noctu siti torquentur, conuenit super dormire: propterea quod concoquitur, ac descendit per somnum sitis caussa, quæcunq; ea fuerit. si enim ex potus penuria sitis orta sit, curabis, si potum dederis: si ex uini calore, aqua restinguetur. * planum est enim contraria curari cõtrarijs. ita famem curabis, si cibos offeras: ut expletio tollitur penuria, & euacuatione: ut somnus, insomnia: labor uacuitate laboris, quæ uel ad corpus, uel ad animum, uel mentem, uel rationem, uel ratiocinationem pertineat. itemq; uox, hoc est sermo, silentio, & uicissim, contra. νοῦν uero nunc uocat intelligentiam, quam mentem atq; animum communi nomine homines appellant. Eorum uero, quæ uoce proferuntur, est ratio, qua & consequentia, & repugnantia cognoscimus:

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 177 sur 584

©BIU Santé

gnoſcimus. quibus & diuiſio, & coniunctio, & reſolutio, & demonſtratio, & cetera conſimilia continentur. Quomodo autẽ mens idem quod intelligentia, & intellectio apud ueteres ſignificet, eiusq; rei multa afferri poſſint teſtimonia, ſuperuacaneũ eſt memorare. Iam uero animi quoq; ægritudines ſunt ira & triſtitia. ſed animus, & & ira differunt ab angore, & triſtitia in actionibus. in ira. n. atq; animo calor naturalis intenditur, ac propagatur, bilisq; tũc gignitur, atque augetur: in triſtitia uero, atque angore contrahitur natiuus calor, & frigidus, pituitoſusq; humor generatur. itaque cum in corpore frigidi, pituitoſiq; humores redundant, tum non modo corporis motione, ſed etiam agitatione mentis excitare, ac uelut accendere natiuum calorem oportet. qua in re iram, non tamen uehementem, corporis motionibus adijcies, ut calor propagetur, & humores ad extimas partes expellantur. hoc enim iam eſt a nobis in libro *
de morbis uulgaribus demonſtratum.
* * * Sed etiam in dolore capitis, cum mali cauſſa eſt eiuſmodi humor,

humor, qui mediocrem calorem poſtulet, ſcito in deligatione eſſe remedium. ſi uero humor aqueus ſit, etiam ſternutamentis adiuuatur: at contra ſi ſit bilioſus, excitandæ ſternutationes non ſunt: propterea quod humor perturbatur, & augetur. Qđ uero ad loquelam & ſilentium pertinet, nõ eſt temere ab eo adiũctum. cum enim uox ſit motio inſtrumentorum reſpirationi deſeruientium, in multis morbis loqui, in multis ſilere prodeſt: ut in ſputo ſanguinis utile eſt neque clamare, neque uehementer ſpiritum ducere, aut mittere: neque pulmonem, neque thoracem, neque aſperam arteriam ualenter mouere. Vrinam autem eſſe optimam ipſe dixit, cum alba ſunt ſubſidentia, leniaque, & æqualia. idque omni tempore uſque, dum morbus ſit iudicatus. ita enim tutelam indicat, & morbum fore breuem ſignificat. De ſomno hoc eſt etiam ab Hippocrate conſcriptum: eſſe nobis natura comparatum, ut die uigilare aſſueti ſimus, noctu dormire, ſi hoc immutetur, malum eſſe: peiusque cenſeri, ſi neque die, neque nocte quiſpiam dormiat. huius rei afferre cauſſam poteſt aut dolor aliquis, aut

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 179 sur 584

©BIU Santé

labor, aut animi ægritudo, aut corporis affectus. quem, utrum curationem postulet, intueri maxime debemus.

19 *Hysterica purgatio: quæ superne erumpunt, ac torquent: pinguia, sincera, spumea, calida, mordacia, æruginosa, uaria, ramentosa, fæculenta, cruenta, flatus expertia, cruda, cocta, sicca: quæcunq; circunfluunt; contemplanda sunt: itemque ferendi difficultas prius, quàm periculum adueniat: quæque sedare non oporteat.*

Hysteram plerique non medici solum, sed etiam philosophi uterum appellarunt, eam inquam partem, quam natura mulieribus ad concipiendum dedit. equidem multas ego hystericas fœminas uidi, quarum nonnullæ ita iacebant, ut sensus, motusque expertes essent: pulsumq; & languidissimũ, & minimum haberent, aut certe nullũ penitus habere uiderentur: nonnullæ uero & sentirent, & mouerẽtur, ac ratione integra sine noxa, uterentur, uix tamẽ respirarent. nonnullæ denique, quæ artus contraxissent. uteri autem affectuum sunt multæ differentiæ: quas omnes, ut ita dicam, in sexto de locis affectis recensui. extitit autem quæstio

quæstio a nonnullis allata, utrum omnes mulieres ita affectæ, sint mortuæ: quæ sane absurda quæstio est. cum enim quædam in columes euaserint, perspicuum est, eas nō esse mortuas. sed, inquiunt, non respirant. respiratio autem a uita, & uita a respiratione non separatur. ita quicunque uiuit, omnino respirat: quique respirat, is etiam omnino uiuit. inire igitur hanc rationem possumus, exiguum eis relictum esse calorem ex arteriarum, & cordis actione: quam perspirationem quidam uocant: sicut respirationem eam nominant, quæ a thorace, & pulmone efficitur. quoniam uero in ijs, quæ ex utero suffocantur, totum corpus est refrigeratū, ideo respiratio, per os nullo modo efficitur: per arterias uero fit. sed hæc, cū sit perexigua, sensum latet. porrò in hosce uteri affectus incidere mulieres propter menstruas purgationes, retentas, aut propter semen, probabile fuerit. quanquam seminis retentio maiorem habere uim ad lædendum corpus, quàm menstruæ purgationes suppressæ, uidetur: præsertim ijs in corporibus, in quibus semen suapte natura peioris succi sit, & copiosius, ac uita in

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 181 sur 584

otio traducatur:& eæ mulieres frequentio re admodum concubitu prius uterentur: deinde ex toto,& confertim a priſtino uſu ſe abſtinuerint. hæc autem ſymptomata, quæ hyſterica nominantur,ad uterum,tanquam ad radicem pertinent. ac quidam arbitrantur,uterum eſſe uelut animal, quod gignendæ prolis deſiderio trahatur:proinde ſi priuetur ijs, quæ concupiſcit, totum ab eo corpus lædi. atque hoc ipſum apud Platonem ſcriptum inueniri aiunt,his fere uerbis:Qui autem,inquit, uterus ac uulua in mulieribus appellatur, cum animal ſit creandæ prolis cupidum, ſi intempeſtiue, ac diutius uacans fructu fuerit, ſuccẽſens, ægre,moleſteq; fert: & in omnem corporis partem pererrans, ac ſpiritus uias obſtruens,nec ſinens fœminas munere fungi reſpirationis, in extremam dubitationem conijcit: atque alios omnigenos morbos affert.ſed hoc ſciendum eſt, ut alibi demõſtrauimus,uterum neque animal eſſe, neq; per corpus uagari: ſed modo ſurſum, modo in latus retrahi, propterea quod ſpiritu impletur.itaque latitudo amplificatur,longitudo uero fit breuior: ob eamq; cauſam

ſurſum

ſurſum trahitur. plenitudo autem ex menſtruis purgationibus, quæ retentæ ſint, oritur. atque ita uteri uincula humore perfuſa, extenduntur. his porrò extentis, uterus continui ratione ſimul contrahitur. itaque ſi æqualiter ex omni parte trahantur, ipſorum commutatio in nullam partem propẽ debit. Si uero inæqualiter, ad partem uehementius trahentem extendentur. Vexat uero etiam interdũ fœminas fluor is, quẽ muliebrem nominant: idque ſine ulla uteri affectione: cum uniuerſum corpus per uterum expurgatur, & euacuatur: ſicut etiã euacuari quandoque per renes ſolet. Vteri autem inflãmatio ex multis excitatur cauſſis: ut ex ictu, ut ex menſtruis ſuppreſſis: ut a refrigeratione, ut ab inflatione, ut ex abortu, ut ex partu ægre edito. inflammationem ſequitur acuta febris, capitis, ac ſedis oculorum dolor, colli cõuulſio, inclinatio in aduerſum, ſtomachi ex conſenſu dolor. tum uero os uuluæ conniuet: pulſus parui, crebrique redduntur. Inflammatio uero in abſceſſum tranſit. quo tempore inordinatæ cum horrore acceſſiones mulieres inuadunt. & exulceratur ſæpe uterus ex diffici-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 183 sur 584

li partu, aut fœtu extracto, aut corrupto, uel ab acribus medicamentis, aut a fluxu, aut a ruptis abſceſſibus: atque interdum in cancrum deſinit. quinetiam ſcirrhum uulua contrahit, aut duritiam, aut inflatio nem, a quibus uexatur. quorum morborũ remedia ego breuiter ſubiungerem, niſi de eis ſæpe uerba feciſſem, ac nunc non eſſet de ijs loquendi locus: ſicut neque de utero procidenti, neque de eodem, cum eius os occluditur, neque de alijs eiuſdem morbis in præſentia dicendum eſt. *

Eas uero, quæ ex utero ſtrangulantur, quæ ſint frigidiores. *

admotis ſemi nibus odoratis. pulegij coma. artemiſia, ruta. acorum.

ſuperdare autem conuenit. tum ex myrrha, &

quæ craſſitudinem incidant.

ſi uero propter uteri humorem non poſſis

at eius, qui

qui ſiccior ſit, eſt a contrarijs petenda curatio.

ſed flatus, qui uterum uexent, prohibet, & auxilia, quæ admouentur, repellit. quocirca oportet aliam curationis inire rationẽ.

inutile eſſe plane perſpicitur. ſed & illud eſſe incommodum uidetur, quod æruginoſum, uarium, aut cruentum, aut ramentoſum, quæque boni, & quæ mali conſulenda ſint, ab ipſo perdiſce. Sic enim ſcriptum reliquit: Alui, inquit, excrementum optimum eſt, quod molle eſt, & conſiſtens, & eodem tempore, quo in bona ualetudine, excernitur, & ad proportionem eorũ, quæ ingeruntur. Si.n. talis deiectio ſit, inferiorem uentrem recte ualere declarat. at ſi liquida fuerit, utile erit, ut ſine ſtridore, neque frequenter, neq; ex breuibus interualis deijciatur. creber.n. deſidendi labor inſomniam

ſomniam parit. cum uero æger affatim, ſæpeque deijcit,ne animus ipſum deficiat,periculum eſt. In his nos docuit, ut perſpecta conſiſtentia, quantitate,& tempore dejectionis, quæ optima ſint alui excrementa, cognoſcamus. ut autem excrementa liquida ſint,cauſſa eſt, quia ex uentriculo in iecur non ſit facta diſtributio: uel quia de iocinore, aut liene aliquod excrementum in ipſum defluxerit:idque & bonum,& malum eſſe poteſt. ac bonum quidem,ſi & iecur,& lien,& totum denique corpus per iecur expurgetur: nõ bonum uero, cum ſymptoma eſt, propterea quod non recte ſit facta diſtributio

nunc uero indicat,peſſima excrementa non modo a conſiſtentia, quantitate,& tempore,quo deijciuntur,dignoſci: ſed ex colore,odore,& ſonitu, qui cum eis ſit coniunctus. ait enim: Quod uat

dc

de liquidum eſt, albicans, aut pallidum, aut rubrum uehementer, aut ſpumeum, prauũ eſt: ſicut etiam glutinoſum, album, ſubpallidum, lene: cauſſa eſt, quia liquidum, eſt crudi tatis ſignum: album uero indicat, pallidã bilim in uentrem ex iecore non deſcendere: pallidum, magnã pallidæ, æruginoſæq; bilis copiam admixtam eſſe. ſpumeum uero modo indicabit flatuoſum ſpititum eſſe cum humore, qui difficulter ſoluatur, permixtum: modo uero caloris copiã. exigua porrò, tenax, albaq; deiectio erit colliquationis nota: quod nimirum pinguedo ab igneo calore, qui tamen nõ admodum malignus ſit, liquefiat. quæ uero ſubpallida, leniſq; eſt, eiuſdem eſt colliquationis indicium: ſed ſignificat pinguedinem a uehementiore calore conſumi: aut quia pinguedo uetus, aut ſemiputris exiſtat.

∴ ∴

Præterea ubi ait:

∴ ∴

itemque

itemque cum ſub iungit: nigra, pinguia, liuida, æruginoſa, fœtida. planum eſt nigra cum colorem ab atra bili pura contraxiſſe. liuida ab eadem, ſed modica. pinguia autem deijciuntur, quod pinguedo ab igneo calore ſimul col liquetur. fœtida uero corruptelam ſubeſſe ſignificant.

∴

proinde ſit uaria multorum affectuum ſint indicia.

∴

ſinceras uero ipſe deiectiones appellare cõſueuit, quæ nulla ſunt aquoſa humiditate permixtæ: ſolo humore, qui uacuatur ſiue is biliõſus ſit, ſiue melancholicus, ſiue porri colorem imitetur, ſiue bilis ſit, quæ æruginoſa nominatur, inteſtina peruadente. huiuſmodi enim deiectiones exuſtam eſſe omnem natiuam humiditatem a calore febris indicant. uſu uero etiam quandoque uenit, ut ſincera, quæ pallida, aut flaua, aut fulua, aut rufa, aut æruginoſa, aut nigra ſint, deijciantur: ſicut etiã prærubra illa eſt proluuies, quæ in iocinoris

ris affectionibus excernitur. quam ob rem modo cruentæ, modo prærubræ deiectiones redduntur.

ut in ſecundo de uulgaribus morbis oſtenſum eſt.

∴ indicans quoque, perinde ac ipſemet ægrotum quempiam conſpexerit, in quo natura impellente proruperit ad inteſtina, & uentrem inferiorem.

∴ ∴ plerunque enim huiuſmodi deiectiones cum torminibus excernuntur: cum nimirum affectio, in qua talia excernuntur, praua fuerit. ∴ ∴ ∴

∴ ∴

∴

non

quo

quo in loco de aqua mulſa differit. ceterum ſpumea alui excrementa, ac potius quæ ſunt magis, quàm par ſit, bilioſa, ac magis etiam calida, educit ea mulſa, quæ magis pura eſt, quàm quæ aquea. nam quo ſincerior ſit, eo maiorem uim ad excernendum habet. hæc que eſt bilioſarum, ſpumantiumq; deiectionum cauſſa. Mordacia autem excrementa duobus modis ad motum incitantur: uno, cum ab ipſo corpore ſenſibili impelluntur: utpote quod eius, quod alienum ſit, expellendi uim habeat: ut in commentarijs de naturalibus facultatibus probatum eſt: altero, cum uehementiore motu agitantur, quem uel exercitationibus, uel frictione adipiſcitur. quæ igitur ſubcallida, putriaq; excrementa ſunt, ea non modo horrorem, ſed rigorem quoq;, & febrim afferre poſſunt. cruda uero, ac tenuia, ut horrorem quidem & rigorem afferant, certe febrim non accendunt: niſi notabilis quædam copia utriſq; accedat.

∴ ∴

∴ ∴

∴ ∴

propterea quod uſu non

non uenit, ut ægrotus, præſertim morbo acuto, habeat uentrem robuſtiorem, quàm in naturali ſtatu habuiſſet. quãquam quod cum morſu aliquo celeriter ſecedit, neque robur uirium, neq; imbecillitatem plane indicat. ſed quod ſine morſu, aut aliquo alio ſymptomate, & oportuno tempore ad motum excitatur, id ipſum tres uentris facultates alterantem, retinentem, & expellentem ualentes eſſe declarat. crudum uero alui excrementum erit tenue, aſperum, ſucci expers, & quod eorum, quæ ingeſta ſint, qualitatem ſeruet. quod uero ex ijs fit excrementis, quæ ex toto corpore in uentré confluunt, id rufum ſine permixtione eſt: quod tum deniq; accidit, cum amaræ bilis humor purus, & copioſus in uentrem confluit. uiride autem eſt æruginoſæ indicium: ut nigrum eſt uel atræ, uel ſanguinis in eo loco peruſti. ſi uero uelut quid liuidum in excrementis appareat, nec quid tale æger ſumpſerit, refrigerationem quandam, & extinctionem partium internarum indicabit. ſicut etiam ſi pingue ſit, nec quid eiuſmodi æger comederit, eſt, ut dixi, colliquationis nota. & quod ualde fœtet, ſi hoc etiã

ex

ex cibo non proficiſcatur, non mediocrem ſubeſſe corruptelam declarat.

∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴

multæ enim affectiones longius tempus, in quo concoquantur, poſtulant. periculumq; multitudini, & copiæ par afferunt. facilius enim ſimplex concoquitur affectio, minusq; eſt, quàm multiplex, periculoſa. Ceterum Hippocrates terminum deiectionibus præſcripſit facilitatem, aut difficultatem tolerandi: ut ſciamus, quo in loco ceſſandum, in quo ſecus. " ſic etiam in aphoriſmis cenſuit, cum ait, Si " qualia purgari oportet, purgentur, confert, & facile ferunt. contraria, difficulter. nam ſi quæ uexant, euacuentur; ægroti facile ferent: ſi quid uero aliud euacuetur, ac non id, quod moleſtum eſt, omnino neceſſe eſt eos id moleſte eſſe laturos. Turpe enim medico eſt, ſi permittat, ægrotum adire periculum prius, quàm id, quod immodice circunfluit, cohibeat, & comprimat. quocirca iubet, ut excrementa alui perſpiciamus,

ciamus, ac non ſolum qualitatem, ſed etiã quantitatem contemplemur: tum tolerandi facilitatem, & difficultatem, & uires ægrotantis, ac ceteras diſtinctiones, de quibus nos iam perſæpe locuti ſumus, diligenter attendamus.

Maturatio, deſcenſus corum, quæ infra ſunt: fluctuatio eorum, quæ ſupra. quæ ex utero: ſordes aurium: irritatio: adapertio: euacuatio, calfactio, refrigeratio, intrinſecus, extrinſecus: horum etiam, horum non. Alui autem egeſtiones ijs, qui ſeſe laboribus exercent, quandiu parum ederint, parumque potauerint, modicas, ac duras eſſe oportet. quæ uero liquidiores ſunt, ut in tranſitu conformentur, hæ ſane ſunt omnes deteriores. at ijs, qui multum edunt, multumq; laborant, oportet tranſitum excrementorum mollem, ſiccumque eſſe. ſi uero inſuper homines febrim habeant, aut alui profluuia repetierint, eaque longa fuerint, penitus mala cenſentur, ſiue ea bilioſa, ſiue pituitoſa, ſiue cruda ſint. Et cetera, uſque ad eum locum, Cum infra.

Paulo poſt monebit, concocta medicari oportere. & ſupra etiam dixit, maturationes intro, aut foras, aut quo decet, uergere: idem momentum, & eandem inclinationem humorum nunc innuit eſſe attendam.

©BIU Santé

dendam. nam quæ infra deſcendunt, ſi matura, concoctaque ſint, per infernas educi partes poſtulant: quæ uero ſuperfluitant, hoc eſt, quæ ſupra uergunt, per ſuperiores. ceterorum eſt eadem ratio. Sordes autem aurium ſpectare oportet. comperies enim, quorum aures deſtillatione laborent, modo liquore quodam tenui, ac liquido: modo ceu purulento, ac fœtido: cum membra debilia & multum, & prauum colligere excrementum conſueuerint. Nam & grauitates audiendi, & ſorditates aut propter aliquam aurium particulam, aut propter neruum, qui in eas a cerebro pertinet, aut propter cerebrum ipſum in ea parte læſum, unde neruus exoritur, conſtare uidentur. aut etiam a tumore aliquo præter naturã profiſciſcuntur, qui in meatu excitetur, quod ibi germen quod tofi, aut carnis ſpeciem gerat, ſit enatum: idq; ex illis ſit, quæ præter naturam meatum obſtruunt: e quorum numero ſunt etiam ſordes, quæ de more in auribus gignuntur. Irritationem quoque ait eſſe attendẽdam. in pleriſq; enim aphoriſmis uerbo ἐρεθισμὸν hoc eſt turgere, & irritare, cum de ijs agit humoribus, qui ſunt ad excretio-

©BIU Santé

excretionem paratiſſimi, & ad euacuationem properant, uti uidetur: idq; per tranſlationem ab animantibus ad uenerem concitatis: ut in ſequenti commentario oſtendemus, cum ea uerba, quorum initium eſt hoc, Concocta medicari, interpretabimur. Adapertio autem aut meatuum, aut effluxuum, qui in toto ſunt corpore, interdum nocet, interdum prodeſt. ac uenæ etiam in ſanguinis eruptionibus aperiuntur, & reſe rantur: & item quæ ſuperuacanea ſunt, adapertis uaſis fluere ſolent. quo ſane tempore inſpicienda euacuatio eſt, calorisq;, ac refrigerationis partium, præſertim extremarum, eſt habenda ratio: ac conſiderandum, extrinſecus ne, an intrinſecus, an contra, ducere conueniat: & ubi hoc ſit agendum, ubi ſecus. multa enim ſunt, quæ nec calorem, nec refrigerationem poſtulant. multa uero, contra. id autem non modo in corporis particulis tibi pernoſcendum eſt, ſed in morbis quoque, & ſymptomatis: quæ certe non te fugient, ſi noſtros de cauſſis morborum, & ſymptomatum perlegere libros uolueris. Quæ autem de alui deiectionibus, deque alijs hic dicuntur, in uete-

©BIU Santé

ribus libris non reperiuntur.

21 *Cum infra umbilicum eſt id, quod torquet, tum & tardum, & molle tormen eſt. ſi uice uerſa ſit, contra.*

Vt eſt ab ipſo in aphoriſmis conſcriptũ, ſi citra febrim tormina adſint, genuumque grauitas, & dolor lumborum, inferna opus eſſe purgatione ſignificant: ita hoc etiam loco ait, tormina tarda, molliaq; eſſe, ſi partes infra umbilicum obſideant. contra uero fore, ſi a ſuperioribus oriantur. ceterum curanda ſunt tormina, cũ ex morſibus quibuſdam, aut torminibus diſſolutiones proueniunt.

22 *Quæ deijciuntur, qua uergunt: non ſpumea, concocta, cruda, frigida, fœtida, ſicca, humida, male olentia.*

De ijs agit, quæ ſua ſponte deijciuntur. uidendum enim eſt, qua uergant. ac ſi per loca oportuna, & ut oportet, & qualia, & quanta deijci opus eſt, permittendum, ut egerantur: præſertim ſi non ſpumea, & concocta ſint: ſiquidem natura tunc eadẽ per iudicationem excernit, ac fortaſſe etiam in die critico facit. Verum ſi cruda ſint, tunc habe in memoria eas diſtinctiones, quarũ

ſupra

©BIU Santé

ſupra mentionem feci: hoc eſt facilitatem tolerandi, & difficultatem. Siue enim cruda, ſiue frigida, ſiue fœtida, ſiue liquida, ſiue ſicca ſint, ægrotus uero facile ferat, cohibenda non ſunt: at ſi ille ægre, & difficulter toleret, ſupprimenda.

Sitis, quæ prius non adfuit: neque æſtus, neque alia occaſio, urina, naſi humectatio. 23

Hæc pro ſignis adhibuit: ſi enim ſitis, quæ prius non adfuit, nunc infeſtum hominem habeat, adauctum eſſe calorem ſignificat: præſertim uero, ſi neque æſtus ſit, neque ulla alia occaſio ſubſit. Occaſiones autem interdum Hippocrates uocat eas, quæ falſo cauſſæ appellantur: ſæpe etiam ita manifeſtas cauſſas uocat. Sic enim hoc nomẽ uſurpauit in quarto de ratione uictus in morbis acutis libro: Quocirca, inquit, qui medicinam facit, debet animaduertere, ne ulla ipſum fugiat occaſio. Adhibere quoque animum urinæ oportet: ac magis, ſi prius neque talis, neque tanta erat: itemq; naſi humectationi, ut facias, quod ipſe nos monet; ijs, quæ nuper accidunt, nouo occurras conſilio.

Deiectionem, ſiccitatem, ſi corpus non concidit, 24

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 197 sur 584

©BIU Santé

ſpiritum turbidum, hypochondrium, extrema, oculos male affectos, coloris mutationem, pulſus, frigus, palpitationes, cutis duriciem, neruorum, articulorum, uocis, mentis, figuram uoluntariam, pilos, ungues, tolerandi facilitatem, aut difficultatem, & nũ qualia oportet, ſpectabis.

Veteres, ac recentiores Hippocratis interpretes, cum, nomen deiectionis quid ſignificet, ignorarint, multa, quæ minime decebat, attulerunt. Glaucias enim, & Heraclides Tarentinus, itemque Zeuſis, qui primi in omnes fere libros Hippocratis cómentarios conſcripſerunt; deiectionem eſſe perturbationem quandam putant, cum æger conſiſtere uno in loco nõ poteſt. Sed modo huc, modo illuc ſe iactat. Rufus Epheſius, ac Sabinus, inter iuniores, non hoc, ſed quid grauius, eſſe deiectionem dixerunt. eſſe inquam mortiferum quoddam ſympтoma, quod ſolet euenire, cum quiſpiam inibi eſt, ut ſe moriturum opinetur. incidit enim, inquiunt, in eum timor quidam, ex ijs rebus profectus, quas ante geſſit, ut metus ac ſolicitudinis plenus reddatur. quo ſane tempore nec cibum ſumit, nec potum, ſed timet omnia, ac ſuſpectum habet

©BIU Santé

habet non medicum ſolum, ſed eos etiam omnes, qui adſtant, quipe operam illi ſuam præſtant. Artemidorus, cognomento Capito, & Numeſianus is, qui explanationem in aphoriſmos edidit, aliud de hoc nomine excogitarunt: quod & abſurdum eſt, & indignum, cuius nunc fiat mentio. Sed Capitonem ego ita ſentire non miror, quippe cum alij permulti eius errores inueniãtur: at de Numeſiano magna me capit admiratio: quem & ſapientem, & prudentem, ac non delirum, ſemper noui. ſed peſſime omnium hunc locũ Lycus explanauit. is enim maleuolentia in Hippocratẽ ſuffuſus, omnia illius cogitata, omnesque ſententias peruerſe interpretatus eſt. Iam uero neque Aſclepiades, neque Diocles Cariſtius hãc uocem recte intellexerunt. neque enim eſſe corporis ſymptoma, quod ad uires pertineat, ſed mentis, quod ad animum referatur, putauerunt. ſed quis Lyci Macedonis inſolentiam, & Artemidori inſcitiam, itemque aliorum loquacitatem, & abſurdos ſermones ferat? ac ne nos quoque huius culpæ affines ſimus, iam quid deiectionis nomen apud Hippocratem ſignificet, explice

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 199 sur 584

©BIU Santé

mus.In primis igitur,ſcire conuenit,ei nũc eſſe de ægrorum decubitu ſermonem inſtitutum: quos in præſagiorum libro dixit inueniri debere a medico in dextrum, aut ſiniſtrum latus in lecto iacentes, atque ita, ut totum corpus non ſiccum,ſed humidum ſit, ut eo in loco ſcriptum legimus.ſupinos autem iacere,minus bonum cenſet.Si quis uero decliuis ſit,& a lecto ad pedes delabatur, grauius id erit.mortale uero eſt,ſi hiãs quis dormit: imbecillitatem enim uirium ſignificat. quocirca oportet, ut ipſe conſulit, brachia, & crura parum reducta eſſe,ut totum corpus iaceat, extra figuras extremas conſtitutum.extremas autẽ figuras intelligo, in quibus longa extẽtio,aut flexus ſiue artuũ,ſiue ſpinæ ſint: quæ neruis ſupra modum extentis fiunt. hæc autem egregij illi interpretes ignorãt: qui uerbo tenus ſe Hippocraticos nominant; ſed ſi rem, atque doctrinam attendas, nihil eſſe aliud, quàm Sophiſtæ, & ſolo nomine medici, uidebuntur. Scito igitur, nunc deiectionem appellari, cum quis modo hominis uiuentis decumbere non poteſt, ſed tanquã mortuum, inanimumque corpus deorſum fertur.

©BIU Santé

tur. cum enim quis iacens ad pedes ſúblabitur, ut Hippocrates ſenſit, ſignum eſt, uirium ad extremam imbecillitatem perductarum. non poſſe autem ſtare, uel ſedere, uel exurgere eſt certe minus graue: ſed deiectum eſſe modo inanimi corporis, cum robur uniuerſum eſt ex omni parte exolutum, & perditum, id corpus dicitur ab Hippocrate ἐκπίπτειν, hoc eſt deiectũ eſſe, & profligatum: ipſeque affectus, ἔκπτωσις: hoc eſt uiriũ deiectio nominatur. proinde alio in loco dixit, corporis cótentiones, artuum duritias, & confractiones, cum diſſolutus homo ſit, in malis eſſe habendas: ut ſciamus, corpus neque contentum, neque relaxatũ, ſed moderate affectũ eſſe debere. eſt enim perſpicuum, ipſum neque ſiccum, neq; humidum immodice eſſe oportere. Si uero ſit, non erit ignorandum, ſiccos, aut humidos affectus in ipſo conſiſtere. ac morbi ſicci, qui in arterijs, uenisque uerſantur, & ex linguæ ſiccitate, & ex totius corporis ſqualore cognoſcuntur. ſed in externis quoque ulceribus ſiccæ inflammationes oriuntur, cum nullus ex eis tenuis humor fluit. itẽq; oculorum inflammationes ſæpenumero ari

dæ

©BIU Santé

dæ ſunt, ac nihil inde excernitur. affectus quoque, quibus cerebrum obſidetur, cum nihil per nares, & palatum repurgatur, ſicci dicuntur. de humidis contraria ſentienda ſunt, ut eos humidos cenſeas, cum de locis affectis ſuperuacanea excernuntur. Vide igitur, num corpus deiectum ſit, & profligatum: aut ſqualidum, aut humidum, aut ſiccum. at ſcito, remedia eſſe, ut ipſe docuit, a contrarijs petenda. Deinde ſpectandum eſt, utrum tota moles corporis concidérit. mitior enim is morbus eſt, in quo totus corporis habitus non collapſus ſit: ſed tamen in longius produci tempus conſueuit. Quod ad ſpiritum turbidum attinet, nó eſt recte dictum, neque ego id eſſe ab Hippocrate conſcriptum arbitror: ſiquidem in ea editione ſolum, quam in uulgus protulit Dioſcorides, hoc uerbum eſſe ſcriptum inuenitur: ac fortaſſe eſt ab ipſomet interiectum. In nullo enim alio libro, qui uerus Hippocratis ſit, turbidum ſpiritum eſſe dictum comperies, non in præſagijs, non in libris de uulgaribus morbis, non in aphoriſmis, non alibi denique. dicimus quidem aquam turbidam, urinamque turbidā, quæ

urinæ

urinæ iumentorum similis sit; sed quid turbidus spiritus sit, cum ignotum est, tum uero nemo ita loquitur. Quidam uero ignari, quid spiritus turbidus sit, aliud quid nec minus improprium, nec minus obscurum inuexerunt: scribunt enim nō † turbidum, † sed floridum, idque a uerbo florendi ducunt. fuit hoc Sabini inuentum. Sed quid est, quod ille non audeat? faciem quidem floridam quasi bono habitu, coloreque perfusam ut dicat fortasse aliquis, certe spiritū floridum nemo dixit. præter eum, opinor, qui librum prædictionum adornauit. Sed nos perspicue nouimus, eum librum non esse Hippocratis uerum. itaque uidetur, ab aliquo fuisse uox illa adscripta, tum a librario in contextum uerborum translata. Verum hæc negligenda, paruique facienda sunt, sicut ea omnia, quæ ad uerborum explicationes pertinent. Hypochondria uero utrum distenta, laxaue sint, an dolore cō flictentur, an alium morbi sensum afferant, ut ipse in libris de uulgaribus morbis sæpe memorauit, spectare conuenit. Sic utrum extrema calida, an frigida, an alio modo affecta sint. Oculorum male affectorum est

† θολερὸν θαλερὸν παρὰ τὸ θάλλειν.

eadem

©BIU Santé

eadem ratio:uidendum enim eſt,utrum cō caui ſint, an prominentes, an aliam quampiam ſubeſſe affectionem indicent. quinetiam coloris mutationem de qua ſupra dixi,non contemnes. color enim uel ob morbi malitiam,uel uigilias, aut aliud ſymptoma quoddam ſolet mutari. etenim propoſitum eſſe debet,dandam eſſe operam,ut,unde id profectum ſit,dignoſcas: ducto ex eo colore,qui præter naturam in toto corpore cuiuſque hominis ſit exortus, argumento;tum e morbis, ſymptomatis, anni tempore,regione,ætate,ſtatu cæli, natura ægroti, morbis graſſantibus, & uictus ratione. Sed pulſus quoque totius corporis ſpectā di ſunt. Veteres autem nō iam omnem motum arteriarum, ſed eum ſolum qui ſenſibilis eſſet, atque ipſi homini prorſus uehemens,pulſum uocabant: Hippocrates primus motum arteriarum omnium, qualiſcūque is eſſet,pulſum appellauit. Age uero & refrigerationes,& palpitationes,& rigores,& tremores conſiderandi ſunt; de quibus eſt in manibus noſtrum integrum uolumen: in quo & de conuulſione, & de ijs, quæ generis eiuſdem ſunt,diſſeritur. Cutis autem

autem modo durior, modo ſiccior redditur: interdum uero madores quidam, & calidi uapores ab intimis corporis partibus efferuntur: in quibuſdam ſiccitas, aut duricies, aut mollities, diu perſeuerat: id quod ijs potiſſimum uſu uenit, qui ſe nimio labore fatigarunt, aut refrigerati ſunt, aut qui, una cum laſſitudine, a ſole exuſti: ſicut interdum etiam corporis gracilitas, oculorum cauitas, & inſueta quædam coloris priuatio apparent: quæ ſolent eſſe communia eorum, qui quouis modo in ſolicitudine, curiſque uerſantur. Articulis autem multa accidunt: quæ omnia ſunt a medico conſideranda. idem de uoce cenſendum. uitiatur enim quamuis actio naturæ nõ tota ſit omnino perdita. Non eſt autem idem uox, quod loquela, & ſermo: ſed uox eſt munus uocalium inſtrumentorum: † Loquela eorum, quæ ad ſermonem pertinent: quorum omnium princeps eſt lingua, tum nares, & labra, & dentes. Vocalia uero inſtrumenta ſunt guttur, ac muſculi ipſum mouentes, itemque nerui omnes, qui ad eos uim a cerebro afferunt. † Sermonem uero non omne id, quod proprie in ſenſum auditus cadit,

† διάλεκτος

† ακοὴν

dit, neque id ſolum, quod ore emittitur, in quo genere ploratus, ſibilus, fletus, tuſſis, & huiuſmodi continentur: ſed ſolam homi num uocem, qua inter ſe colloquuntur, ue teres appellabant. Multa quoque mala angere mentem ſolent, quæ & accurate intueri, & in eis diſcernendis exercitatum eſ ſe oportet. Ita etiam figuræ, in quam ſua ſponte, aut inuiti ægroti ſe uertunt, eſſe peritum par eſt. Iam uero & pili, & ungues liuidi, & nigri quidpiam indicant, quod non eſt contemnendum: quemadmodum ſcimus aduncos reddi ungues tabeſcentibus, quod carnes, quibus utrinque infiguntur, colliquatæ ſint. quam ob rem ipſe in præſagijs dixit, Si uero præter grauitatem, ungues, digitique liuidi ſint, mors eſt cõtinuo expectanda. perſpectum enim habemus, liuorem nobis indicare, calorẽ natiuũ extinctũ eſſe. Quoniam uero facilitas, & difficultas tolerãdi magnã uim, & ad mortẽ, & ad ſanitatem habet, ideo nobis eam in memoriam eſſe reuocandum exiſtimauit. Addidit etiam, qualia oportet, ut intelligamus, utile eſſe, ut hæc, & quæ his ſimilia ſunt, facile feramus: id quod ſupra ad euacuationem

nem tranſtulit: ſiue, cum natura corpus expurgat, ſiue cum nos medicamentum purgans damus, humorum corpus uexantium fiat euacuatio.

GALENI IN LIB. HIPPOC. DE HVMORIB. COMMENT. SECVNDVS.

SIGNA *hæc ſunt: odores corporis, oris, ſeceſſus, auris, flatus, urinæ, ulceris, ſudoris, ſputi, naris, cutis ſalſa, aut ſputum, aut naris, aut lachryma, aut alij humores, penitus ſimilia quæ proſunt, quæque obſunt.* I

Eſt hoc ab Hippocrate recte proditum, non modo communem omnium hominũ naturam, ſed etiam cuiuſque propriam eſſe medico pernoſcendam. ita enim fiet, ut neque qualitatem, neque quantitatem remediorum, quibus opus ſit, neque etiam, quo modo admoueri debeant, ignoremus. etenim ad ægrotos ſæpenumero accedimus, quibus

quibus cum prius, cum integra ualetudine fruerentur, nulla nobis neceſſitudo interceſſit. proinde neque quo colore, neque quo habitu, neq; quo natiuo calore eſſent, aut quis eorum eſſet motus arteriarum, plane ſcimus: ut de morbi magnitudine recte iudicemus: ſi quidem ei ſolum, qui naturalem ſtatum accurate perſpectum habeat, integrum eſt noſſe, quantum quiſque naturæ ſtatum exceſſerit, & ad quantum magnitudinis morbus peruenerit. Cumque hoc ignoremus, ne omnino hæreamus, ad ſigna confugimus: quorum perfecta notitia nobis, qui mites, quique maligni morbi ſint, declarat. huiuſmodi autem ſigna aut aſpectabilia ſunt, hoc eſt uel in toto corpore, ac magis etiam in facie aſpiciuntur: aut primum nõ uidentur, poſtea uero ſub aſpectum cadũt. huius autem generis ſunt omnia, quæ ab urinis, alui excrementis, ſputo, ſudoribus, ſordibus aurium, muco, & ab alijs omnibus trahuntur, quæ a corpore, aut natura, aut ui medicamenti extruduntur, alia uero ſolum audimus, quo in numero ſunt dolores, ſolicitudines, & cuncti mẽtis & intelligentiæ, ac ſenſuum morbi, atq;

noxæ.

noxæ. Volunt enim eam etiam tractationem, qua signa continentur, medicinæ partem esse: quandoquidem necessaria est ipsorum ad curationem adhibendam obseruatio. quin etiam uel citra curationem, necessarium est signa cognoscere, ut qui curari possint, quique non possint, intelligas: ne si manum admoueas ijs, qui sanari non queunt, in errorem inducaris. Iam uero hæc ipsa pars, quæ ad signa pertinet, in tria distribuitur: in cognitionem præteritorũ, in contemplationem præsentium: & præsagitionem futurorũ. etenim præterita symptomata, itemque præsentia diligenter ad morbi causſam inueniẽdam, intuemur. sed necesse etiã est, nosse, mors ne, an salus expectanda sit. ceterum signa quædam eiusdẽ sunt speciei, aut generis: quædam neque eodem genere, neque eadem specie continentur. eiusdem sunt speciei, quæ in uno morbo contingunt, cuiusmodi sunt, quæ sputo reijciuntur: quæ quidem signa sunt eius affectionis, quæ pulmonem, thoracẽ, asperam arteriam, & instrumenta respirationis obsideat: ut morbi cerebri membranarum sunt ea, quæ per nares, aut palatum

©BIU Santé

excernuntur.quæ porrò neq; eiuſdem ſpeciei, neq; eiuſdem ſunt generis, nemo eſt, qui neſciat.non omnes tamen,qui explanationes conſcribunt, norunt ſigna alia eſſe morbi propria, quæ quia affectum indicãt, ideo παθογνωμικὰ nominantur: & ad præſagiendum accommodata; alia uero inſeparabilia. cumq; de his non dubitamus ,propterea quod nullam nec propriam , nec inſeparabilem morbi notam perquiramus, uerum illud indagemus, ſalus ne, an mors ægroti expectanda ſit: tum omnia & ſigna, & ſymptomata, quæ in corpore apparent, neceſſe eſt diligenter perpendere.ſunt etiã quædam concoctionis & cruditatis ſigna, ſicut quædam ſalutis, aut mortis: quædam iudicationis. ac concoctionis quidem, cruditatiſque ſigna ſunt alui excrementa, ſputa, & urinæ: ſalutis, ac mortis ſunt, quæ cũ illis excernuntur, & in toto apparent corpore.iudicationum uero nõ eſt unum proprium, præcipuum que genus ſignorum: ſed alio in tempore,& in alio morbo erunt critica ſigna, in alio uero affectu, aut alio morbi tempore erunt uel ſymptomata,uel praua ſigna, ac nullo modo critica. quocir

ca

cá Hippocrates in ſecundo de uulgaribus morbis libro recte cenſuit, critica non iudicantia partim mortalia eſſe, partim difficulter iudicare.ac ſigna quidem concoctionis bona ſemper ſunt:cruditatis,non bona. nam ſi capitis dolorem, aut delirium, aut reſpirationis difficultatem, aut grauem ſoporem ſubeſſe uideas: in ijs nihil firmum, nec bonum, nec malum prænoſcere poteris: ſicut nec etiam,ſi intuearis ſudores,aut copioſam alui, aut lotij excretionem, aut ſanguinis e naribus, aut ex utero, aut hęmorrhoidibus effluxionem.immo uero ne ſi tumores quidem ſecundum aures, aut alios abſceſſus perſpicias. cauſſa eſt, quia hæc omnia & critica,& nõ critica eſſe poſſunt. atque id quidem duobus modis, uel quod nullo modo,uel quodmale iudicationem faciant. Alterum uero genus eſt non modo ſignorum, quæ critica ſint, ſed quæ etiam cauſſarum uim habeant. hoc genere continentur uomitus,alui deiectiones, urinæ copia,ſudores,ſanguinis profluuia, tumores ſecundum aures,atque abſceſſus.Iã uero aliud quoque genus comperies, eorum, quæ uno eodemq; tempore & ſigna

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 211 sur 584

©BIU Santé

erunt,& ſymptomata.hocq; genus neq; iu dicationem affert,neque æq;, atque illud, quod in coctionibus uerſatur,fidum eſt,ne que omnino infidũ: ſed in hoc genere quæ dam ſemper bona ſunt,quædã mala. quod
" ipſe declarauit,cum dixit,Mentem conſta-
" re,rectq; ſe ad ea,quę offeruntur,habere, bonum.facilis quoque reſpiratio, & inte-gritas pulſuum in bonis habetur.ita etiam facilis tolerantia,& facies beneualentium faciei ſimilis, & decens decubitus, & cor-poris æqualitas boni conſulitur. horum cõ traria, in malis ſtatuenda ſunt: quæ omnia ſunt in præſagijs ab Hippocrate ſcripta di-uinitus. Age uero ſignum a colore profe-ctum non eſt deſpiciẽdum: ſiquidem color ſanguini proportione reſpondet. ſanguiné autem nunc intelligo humorẽ uniuerſum, qui in uaſculis ineſt,in quo & pituita, & bi les,& tenues liquores continentur. hic.n. & melior,& deterior efficitur.at is, qui ſan guis per exuperãtiã appellatur,aliũ,prẹter rubrũ,colorẽ habere nó pót.Cererũ Hipp. hoc loco nõ diſtinguit,utrũ ſigna bona ſint an mala:aut utrum nec bona,nec mala,aut utrũ ſalutaria, aut mortalia ſint:quẽadmo-

dum

dū in libro præſagiorum, ac de morbis uul
garibus: neq; etiā numerauit omnia. ait au-
tem hæc ſigna eſſe, ut ea ne putes aut cauſ-
ſas eſſe, aut ſymptomata, atque ita falſus
non recte medicinam facias. In primis au-
tem ſtatuit odores corporis. qua in re ſcire
conuenit, in omnibus rebus fere mutuo
conſentire odoratum ac guſtatum: non ta-
men in iis, quæ ſuauiſſimum odorem ex ſe
mittunt: propterea quod ea tantum abeſt,
ut guſtantibus ſuauia ſint, ut etiam nō mo-
dicam amaritudinem præ ſe ferant: ut in ro
ſis cernitur. porrò odoris ſenſus in cerebri
uentriculis fit: & rerum, quæ odore perci-
piuntur, eſſentia eſt huiuſmodi, ut uaporē
exhalet. quæ enim defluunt e corporibus,
aeri nos ambienti admiſcentur, deinde per
inſpirationem in cerebrum comportātur,
ſenſumque mouent. uaporum tamen diffe
rentijs non ſunt impoſita nomina. ut enim
dicamus quidpiam odorem acidum, aut
acrem habere, certe uel auſterum, uel acer
bum, uel ſalſum uel amarum, ut in humori
bus uſu uenit, non dicemus: ſed hiſce dua-
bus appellationibus omnia comprehende
mus, ut beneolentia, aut graueolentia no-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 213 sur 584

©BIU Santé

minemus.quocirca e beneolentibus edulijs quæcunque computruerunt, quæq; nobis odore moleſtiam afferunt, ea quampri mum reijcimus,ac ne guſtare quidem tentamus.iam eorum, quæ excernuntur,& colores præter naturam,& odores ſequi morbos neceſſario, non opus eſt oſtendere: ſi modo nihil tale ſine intẽperie proueniat. Nunc uero corporis totius, & oris odor quibuſdam ineſt prauus ſuapte natura: in quibuſdam culpa uacat: in quibuſdam uero ex negligentia uitiatur, quod ſe nihil errare arbitrentur. quam ob rem ſpectandũ eſt, ſitne id natura, an præter naturam, & cauſſæ indagãdæ.in ore exempli gratia, an cauſſam tetri odoris afferãt gingiuæ putreſcentes, an uitiati dentes, an ulcus, qđ os obſideat: an id ſit uitio ſtomachi, an aliunde oriatur. eadem eſt aliarum corporis partium ratio: quemadmodum ſi in auribus pus ſit, aut ulcus. itemque in ſputo, urina, & alui excrementis.nam & urina,quæ ualde fœteat, quæque pinguis ſit,quam oleoſam uocant, pernicioſa eſt. ſputum uero, quod in peripneumonia, & pleuritide ualde fœtidum eſt, uehementi dolore, aut difficultate

ficultate reſpirationis cõflictari hominem indicat: ſicut etiam excretiones in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæque malæ ſunt. quæ quidem plerunque fiunt huiuſmodi eo modo, quo ex putridis ulceribus ſanies profluit: nónunquã uero, ut pus ex rupto abſceſſu prorumpit. eodem modo eſt de uomitibus iudicandũ. fœtor enim eorũ, quæ uomitu reiecta ſint, præſertim uero quæ atra exiſtãt, morbi magnitudinem indicat. ſiquidem fœtida ſemper pernicioſa ſunt: quemadmodum ipſe quoque in libro præſagiorum memorauit: Omnes inquit, ſubputridi, fœtidique odores in ijs omnib. quæ uomitu reiecta ſunt, mali. quocirca omnes fœtidos odores, qui præter naturam excitantur, in ſymptomatum loco ſunt habendi. poſt hos uero ſtatuenda ſunt quæ in auribus, naribus, alis, & item quæcunque particulæ propter aliquẽ affectum computreſcunt. Idem quoque in ructibus licet inuenire, ſiue illi fumeam, ſiue acidam, ſiue uiroſam, ſiue piſcoſam, ſiue aliam quamuis qualitatem referant. Cutis quoque ſalſa perſentiſcitur. propterea qđ ægroti ſudorem in os profluentem nonnũ

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 215 sur 584

quam guſtant: a quo etiam ſaliuæ qualitas immutatur. Simili quoque modo quæ ex pulmone reijciuntur,& quæ ex uentriculo euomuntur,alijs acida,alijs ſalſa, alijs amara,alijs dulcia,alijs auſtera ſentiuntur.Quidam etiam medici & ſudores, & item ſordes aurium deguſtant, quod ex illis coniecturam quãdam facere ſe dicant: ſicut alui excrementorum fœtor aut malam concoctionem,aut humores uitiatos indicat. Ita etiam lachrymæ oriuntur, cum interdum natura ſuperuacaneum humorem expellit: aut ipſum in oculorum glandulis deficientem procreat:interdum uero morboſam affectionem conſequuntur. Narium autem humiditas oritur, quod excrementa, quæ in cerebro collecta ſint,excernantur.auriũ quoque ſordes fiunt,natura cerebri excrementa repurgante.Saliuæ autem in ore generatio inter ea numeratur, quæ a natura prouide fieri dicuntur: ſicut ſputi e pectore,pulmoneque reiectio. Verum & ab alui excrementis, & a uomitibus ſumere utiq; ſigna poteris.ſi.n.atra bilis in ſputo,alui excrementis,aut uomitibus, aut urina appareat,mortale admodũ ſignum eſſe ſtatuũt.

poſt

©BIU Santé

post eam uero sequitur flaua bilis, si sincera sit. at ceteri humores, si cum aliquo horum appareant, non ita noxij censentur. Nunc uero quemadmodum cibi excremẽta mirabilem sunt distributionem, quod ad excretionem pertinet, consecuta, ut in libris de usu partium dictum est: sic etiam quod ad flatum expellendum pertinet, siue is per rectum intestinum emittatur, siue per gulam, quem ructum nominant, quę dã naturæ perspicitur prouidentia: cum utrunque instrumentum, in quo flatus colligitur, ad ipsum extrudendum insurgat. excernuntur enim flatus etiam si ij, in quibus insunt dormiant, aut propensione in somnũ, aut sopore, aut ueterno, aut delirio sint occupati. Ideo nunc iubet, ut in cũctis humoribus, & excretionibus, quæ prosint: quæq; noceant, intueamur: ut quæ nocent uitantes, auertamus: quæ iuuãt, accersamus, inducamus, & accipiamus, ut paulo post dicetur. nunc uero, quod totius dictionis est reliquum, explicabo.

In somnia, qualia quis uideat, spectandum: & in somnis qualia faciat. an acute audiat. an animo parato ita sit, ut obediat. an fortiora, pluraque sint commoda, 2

©BIU Santé

commoda, quæ ſeruant, quàm alia. an omnia omnibus ſenſibus ſentiant, & ferant.

Inter ea, quæ aliquam indicare corporis affectionem ſolent, inſomnia numerantur. quam ob rem ſi quis in ſomnis ſe uidere incendium putet, hunc flaua bilis uexat. ſi imber ei uideatur, ſcito frigidam humiditatẽ redundare: ut ſi niuem, aut glaciem aut grãdinem uideat, pituita frigida ipſum infeſtũ habet. qui uero ſe in fœtido eſſe loco putet, corruptelam ſubeſſe humorum indicabit: ut criſtæ gallorum, aut res quædam fluuæ, ſanguinem redundare ſignificant. at ſi quis caliginoſa uideat, aut tenebricoſis in locis uerſari uideatur, flatus in eo eſſe, argumento erit. Tempus autem, in quo inſomnia fiunt, perquirendum eſt: utrum appareant in acceſſionis inuaſione, an in ſtatu, an alio tempore: &, utrum a cibo, an ſine ullo ſumpto cibo excitentur. nam qui in ingreſſu acceſſionis, quæ cum horrore, aut rigore, aut per frictione fiat, ſe niue conſpergi exiſtimet, id potius tempori, quàm affectioni corporis erit acceptum referẽdum. at ſi quis in declinatione id intueatur, eo uiſo potius exſuperantium humorum frigiditatem

tatem indicari ſuſpicaberis. idque magis, ſi edulia pituitoſa ille † non comederit. illi item, qui ſe uerſari in ſtercore uidentur in ſomnis, fœtidos in ſe, putreſcentesque humores habent: aut etiam magnam ſtercoris copiam in inteſtinis continent, qui ſe in ſuaueolentibus eſſe locis putant, in contraria illorum ſunt affectione corporis conſtituti. quibus quidem fit rebus, ut ſomnia nobis indigentiam, & redundantiam, & qualitatem humorum ſæpe indicent. Iam uero in morbis, ut in ijs, qui phrenitici ſunt, ita perſpicue & aperte ſomnia uidentur, ut uel de ſomno propter uiſorum euidentiam exturbati exiliant, aut loquantur. quæ res affectionem, qua uexantur, indicat. ſiccitas enim ipſa eſt uigiliarum cauſſa: facitque ut ſomnia conſpiciantur. Melancholicis quoque propter ſiccitatem uiſa in ſomnis prorſus euidētia apparent. ſic etiam in bona ualetudine euidentia fiunt inſomnia ijs, qui parcius comederunt. at qui ſe aut cibis expleuerunt, aut uino ingurgitarūt, ijs ne ueſtigia quidem ſomniorum propter ipſorū obſcuritatem, relinquuntur. omnes itē affectus, qui cerebri humiditatem cōiunctam habent,

† A uetuſtiſsimo lib. abeſt negatio: in altero eſt. & recte quidē.

©BIU Santé

habent,comatoſi, ſomniculoſique, & uiſis uacantes ſunt.ſed quoniã ſunt pituitæ multa genera, ſcire conuenit, eam quæ dulcis eſt,ſomniculoſos homines,eam uero, quæ acida ſit,famelicos reddere: ſicut ſiticuloſos cum pituita ſalſa præſtat ceteris, & appetitum tolli,cum cruda abundat.quod autem ad ſomnos attinet,ex alijs quidem pituitæ generibus paulo ſupra naturæ modũ excitantur: at crudus humor non ſecus, quàm pituita dulcis ſomniculoſos aperte reddit.cum enim principium ſentiendi humectatur,ac refrigeratur,affectio comatoſa gignitur:ſicut uigilia, cum idem exiccatur,& calefit.proinde bilioſi ex utraque bilì inſomnes ſunt. Quidam tamen comperiuntur,qui & ſomnia,& auguria,& portẽta contemnant.at nos præſagia ſæpe nobis ab inſomnijs fuiſſe ſuppeditata, habemus exploratum: atq; etiam nos duobus inſomnijs euidentibus admonitos, ad arteriam, quæ inter indicem magnumq; dextræ manus digitum eſt,incidendam deueniſſe: ac iuſſiſſe tã diu fluere ſanguinem, quàm diu ſua ſponte profluxiſſet: quod ita nobis inſomnium innuiſſet. quinetiã alios pleroſq; ſanaui,

BIU Santé

ſanaui,cum ex præſcripto inſomnij remedia adhibuiſſem:immo uero patris inſomnijs admonitus in medicinæ ſtudium incubui. quocirca diligenter intueri ſomnia oportet,ut & qualia in ſomnis uideantur,& quid in eis fiat,intelligas:quo tum præſagire in poſterum,tum uero medicinam recte facere perdiſcas.Deinde uidendum eſt,an æger acute audiat: ſiquidem ſurditas male eſſe affectum caput oſtendit. eadēq; indicio eſt,cerebrum uexari. ſolet autem ſurditas gigni,quod aliquis humor ſit in audiendi meatibus infixus atque impactus: interdum uero etiam fit, quod audiendi facultas ſit extincta:quam ſane in acutis, turbulentisque morbis concidere conſpicimus. ſciendum autem eſt,ſigna,quibus futurum morbum præſagimus, duplici differentia contineri.nos uero recordationis cauſſa afferamus ea,quę a naturæ ſtatu uariata ſunt quantitatibus,aut qualitatibus,aut temporibus,aut ſuis met formis. cuiuſmodi eſt intenta,aut exoluta ciborum appetentia,aut quæ non conſueto tempore excitetur, aut quæ non conſuetorum eduliorum ſit: aut ad excretionem cibi ſuperfluitatum pertinear,

©BIU Santé

neat,quæ uel plures, uel humidiores, uel duriores ſint.ſic etiam appetitus præter cõ ſuetudinem potus copioſioris, aut paucioris,aut calidi,aut frigidi.itẽq; ſudores plures,aut pauciores, quàm par ſit. & torpor ad motiones,aut grauitas eorũ, qui ſe mouere conentur:aut uehemens exolutio:aut ſuppreſſio purgationum menſtruarum: aut maior,uel minor euacuatio.uoluptas quoque in eſculẽtis,aut poculentis maior, aut minor,quàm prius. intelligentiæ item hebetudo,quę ſuapte natura non ineſſet.obliuio etiam inſolita.Iam uero auditus,odoratus,aſpectusque hebetiores,aut magis caliginoſi,ſunt futurorum morborum notę.ſimili quoque modo quæcunque per nares, aut palatum,aut aures,quibus uijs cerebrũ expurgatur,aut in quantitate,aut in qualitate,aut in temporibus uariantur. prętera uero morſus uentriculi,aut in eius ore, aut in inteſtinis,cum aluus ſubducitur,aut uomitus cietur,aut urina excernitur.huc pertinet etiam capitis grauitas,& dolor. ſimilisq; ratio guſtatus habenda eſt:cum quidpiam ſalſæ,aut amaræ, aut alterius qualitatis ſpeciem facit: aut cum ſaliua talis eſſe uidea-

uideatur. in odoratu autem, cum aliquam perſentiſcimus qualitatem,& tamen nihil, quod ſenſum odoratus mouere queat, tũc adſit.in auditu,cum ſonos,& ſtrepitus uidemur audire,& nihil adeſt huiuſmodi: ſicut etiam in aſpectu uſu uenit, cum multa, eaque & nigra,& rufa,& flaua,& omnis generis obuerſari oculis exiſtimẽtur. in tactu cum quædam inæqualitas, aut ſpiſſitudo, aut diſtentio, aut grauitas totam corporis habitudinem occupare uideantur,enunciare morbum ſolent. quocirca intueri oportet, utrum quiſpiam acutius,an obtuſius uideat,uel odoretur, uel guſtet,uel magis,minuſue, quàm conſueuerit, ſenſu tactus præditus ſit. an prompta quædam uis adſit, ut homo audire, atque intelligere uelit omnia. & utrum omnibus ſenſibus ſentiat. In his enim omnibus illud ſcire nos decet, ſi plura, eaq; ualentiora, tempore oportuno accidant, ea ad ſalutem: Si uero maiora, & plura non ſint oportuna, ea ad noxam inuehendam referri. Poſtremã omnium ferendi facilitatem ſignificauit, cum dixit, Et ferant.niſi enim ęgroti ea ferãt,ſigna illa ad ſalutem eſſe non poſſunt.

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 223 sur 584

©BIU Santé

3 *Vt odores,ſermones,ueſtitus,figuras.*

Sicut in morbis,ita etiam in ſignis iubet odorum habendam eſſe rationem, utrum eos ægroti perferant.itemq; ſermonum. ac mentem adhibendam eſſe, ut quales ſermones illi habeant, intelligamus. oratio enim animi ſenſum aperit, & tantum non eſt animi interpres.quinetiam decubitum, figuras,ac totius corporis formam, ut iam ſupra diximus,ſpectare nos oportet.

4 *Atque hæc quidem facile. quæ etiam ſi ſua ſponte appareant, proſunt.*

Quæ ſua ſponte fiunt, ac proſunt, ea facile ferunt.quæ uero non proſunt, ea difficulter ferre ſolent.quemadmodum autem quæ proſunt,ſæpenumero ſponte ſua eueniunt,ac tum ægroti facile ferunt:ita etiam ipſe hoc nobis conſilij dat,ut ea, quæ natura facit, imitemur.

5 *Et cum talia ſunt,ut iudicationem afferant:itẽque tot,& talia,ut flatus & urina, qualis quanta, & quando. quæ uero contraria ſunt, ea auertere, eiſq; aduerſari par eſt.*

Iudicationes ſex modis fiunt: nam uel repente fit in ſanitatem mutatio:uel repen

te

te hominem perimunt: uel utrunq; horum paulatim, uel per mixtionem contingit: ac paulatim quidem, uel morbo ſeneſcente ac ſe remittente, aut ægri uiribus debilitatis. per mixtionem uero, cum æger in deteriorem, aut meliorem ſit ſtatum commutatus, ac deinceps uſq; ad perfectam ſolutionem, aut mortem reliquum tempus totum abſumptum ſit. illud autem ſcito, primam iudicationem, quæ eſt repentina in ſanitatem mutatio, omnium aliarum, quæ dictæ ſunt, eſſe optimam. ex alijs uero, quæ in ſubitam mortem deſinit, mala eſt: quæ uero iudicationes aliquam mutationem, non tamen perfectam morbi ſolutionem afferũt, eæ imperfectæ nominantur: ſicut quæ paulatim fiunt, non iam iudicationes, ſed ſolutiones appellantur, ac criſis quidem fit omnino manifeſtis quibuſdam excretionibus aut abſceſſib. notabilibus. has autem excretiones, & abſceſſus præcedit quædam non exigua in ægrotantis corpore perturbatio. etenim difficultas tolerandi, & uigiliæ, & deliria, & capitis, aliarumq; multarum partium dolores accidunt. nonnullos uero ſonitus aurium exercent, & ipſi lachrymas in

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 225 sur 584

©BIU Santé

uiri mittunt: ipſiſq; urina retinetur: & labrum concutitur. & tremores oriuntur, & rerum obliuio, ac præſentium ignoratio eos capit. nec poſſunt in eodem ſitu decumbere: & omnis generis euacuationes repente ſimul accidunt. eaque res non paruum aſpicientibus metum incutit. Hippocrates autem in libro præſagiorum multa nobis ſigna, quæ iudicationis modum indicent, ſcripta reliquit: quibus non pauca etiam in prædictionibus, & in libris de morbis uulgaribus ſingillatim allata ſubiunxit: cuiuſmodi illud eſt, Si labrum inferius quatiatur, futurum uomitum indicari: & illud, Grauis ſopor poſt capitis dolorē, & ſurditas repente oborta, abſceſſuum ſecundum aures ſigna ſunt. Ceterum in iudicationis modo ſolum ſpectandum eſt, quo natura uergat, ut poſt oris uentriculi morſum & rigorem ſecuturum eſſe uomitum: poſt reſpirationis difficultatem, & ſplendores, qui oculis obuerſantur, ſanguinis profluuium e naribus. ſi item alui excrementa, neq; bilioſa, neq; ſincera ſint, neq; facile ſoluantur, neq; copioſa urina ſit, multaq; habeat ſubſidentia, planum erit morbum illuc uergere,

gere, & per ea expurgari. Erit quoq; medi co integrum ab ætate, anni tempore, regio ne, & ægri natura iudicationis ſigna cape- re. quanquam ſi per aluum futura iudica- tio ſit, non iam ullum ita clarum, aut pro- prium, ſicut in ſanguinis profluuio, & uomi tu, ſignum habetur: ſed illam ita fore co- gnoſcimus, quod iudicationis ſigna adſint: quæ uero aut uomitus, aut ſanguinis pro- fluuium, aut ſudores indicant, non appa- reant. quinetiam ſi nihil horum ſubſit, etiã per hęmorrhoidas, aut menſtruas purgatio nes in mulieribus fieri poteſt iudicatio. quo caſu, ſi per menſturas purgationes fu- tura ſit, ipſas præcedit non mediocris gra- uitas, itemq; dolor, ac diſtẽtio lumborum. ac notæ quidem propriæ communeſq; mo di iudicationum ſic diſtinguendę ſunt, ut nos in tertio de criſibus libro diſſeruimus. Hippocrates autem in præſagijs notas eiuſ modi, quaſi exempli cauſſa, tradidit ijs, qui eius intelligere uerba poſſint. eſt tamen, cum uiolentia acceſſionum anteuertere iu dicationes ſæpe cogit: id quod faciunt etiã uaria ęgrorum in ſe peccata; & item errata medicorum: nec minus quæ ægrotis uitio

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 227 sur 584

©BIU Santé

miniſtrorum, & quæ item extrinſecus acci dunt. quam ob rem exiſtimare conuenit, morborum ſolutiones, quę cum magno certamine & ſubito fiunt, febrium quæ ex calidis conſtant humoribus, proprias iudi cationes eſſe. poſt has uero, ſolutiones ea- rum affectionum, quæ calidæ ac facile mo- biles ſunt, easque partes obſidẽt, quæ prin cipatum tenent. Ephemeræ uero & hecti- cæ febres, & ſine magna perturbatione, & non ſubitas mutationes faciunt. ubi autem aut facta iam eſt iudicatio, aut fit, ibi totum negotium eſt naturæ permittendum, ac ni- hil noui faciendum: ubi uero imperfecta fuit iudicatio, ibi medicus addit, quod re- ſtat. Illud etiam de iudicatione ſcire nos de cet, meliorem cenſeri eam, quæ per euacua tionem, quàm eam quæ per abſceſſum fiat: & eam, quæ noxium, redundantemque hu morem, quam eam, quæ alium quemuis euacuet: eam denique, quæ recto itinere, quã quæ ſecus. has porrò excipit illa, quę iunctam habet tolerandi facilitatem. tum ea, quæ concoctis humoribus, & die critico fit; de qua in hoc commentario uerba fient. Modum uero, ac tempus ipſe indica-

uit,

©BIU Santé

uit, cum dixit, tot, & talia, & quanta, & quã do. nam quod ait, quanta, significat quanti tatem; quod uero dixit, talia: qualitatem eo rum quæ euacuantur, indicauit: cum uero, quando, innuit tempus, hoc est diem, in quo fiat. si enim iudicatio fiat, tantaq; ac ta lia, quanta, & qualia oportet, euacuentur, & ægrotus facile toleret: profecto tantum non perfecta uocatur iudicatio. si contra- ria accidant, tunc dãda opera est, ut ea pro hibeamus, eaq; auertamus, & ipsis aduersẽ mur. si uero natura non perfecte agat, uult hoc loco Hippocrates, nos naturam ip- sam adiuuare.

Quæ propinqua, communiaq; affectibus sunt, ea primum, maximeq; affliguntur. 6

Est a nobis dictum persæpe, cognoscen dam ex dissectione esse cuiusq; particulæ naturam, qualis nam ea sit: tum uero actio nem, & qua sit cum propinquis societate coniuncta: id quod in situs, ac positus no- mine continetur. nam si uesica distenta ho minem non emittere urinam contingat, ac citra ullum tumorem, qui uesicã obsideat, urina retineatur, certe necesse erit, ut in ta- li urinæ cohibitione obstructio aut urete-

©BIU Santé

res, aut renes occupet. ſiquidem quæ propinqua ſunt, & cum partibus ægris ſocietate coniuncta, in affectus, doloriſq; conſenſum ueniunt. proinde in intemperie, ſpectare cauſſas oportet, ſint ne illæ totius corporis communes, an partium non nullarum propriæ, quæ per conſenſum aliam partem uexent. etenim a capite. * * *

©BIU Santé

ximas partes, ut crus in femur, tibiam, & pedem: itemq; manus in brachium, cubitum, & ſummam manum diuidatur: tum digiti in oſſa, chartilagines, ligamenta, neruos, arterias, uenas, membranas, carnes, & alia permulta. quare ſpectare oportet, propinqua ne membra ſint: ut ſcias, utrum ipſa per ſe, & primo, an per conſenſum, & communionem aliorum patiantur. proximæ enim partes magis, quàm ceteræ laborant; ut ſi crus fractum ſit, tibia magis, itēque pes, & genu uexatur, quā uel manus, uel brachium, ac magis etiam, quàm partes capitis: niſi aliud quidpiam accedat; ad quod adhibere animum oportet.

Conſtitutionem autem contemplator, habita ra 7
tione eorum, quæ prima incipiunt: quicquid tandem excernatur. ex urinis, quales nam ſint: & qua lis ſit collapſio corporis, mutatio coloris, imminutio ſpiritus: & cum his reliquæ uictus rationes.

Hæc etiam ad iudicationem pertinent, ut ea itidem quæ ſequuntur uſq; ad eum locum, Concocta medicari, & mouere, &c. De urinis autem illud didicimus, eas, quæ

tenues, decolores, paucæque sunt, aut crassæ & paucæ, prauas esse: sicut etiam crassas illas quidem, sed tamen quæ nulla aut plane exigua, habent subsidentia. idque eis accidit, propterea quod non bene subsideãt. de prauis autem subsidentibus in libro prę sagiorum dictum est. Scire autem conuenit, quodcunq; signum concoctionis apparuerit, id nobis indicare, morbũ & breuẽ fore, & salubrem. cuiusmodi nobis indicio est sputum in lateris dolore. excrementum enim cuiusq; particulæ corporis, quæ nam affectio particulam ipsam uexet, declarat: ac si concoctum sit, salubrem: si incoctum, morbosam esse significat. in urinis uero, quæ sunt sanorum urinis quàm simillimæ, & satis bene ualere uenas ostendunt: quæ crudiores sunt, earundem imbecillitatem arguunt. quæ maxime contrarię urinis sanorum sunt, cum ipsæ ex omni parte crudæ sunt, tum uero magnam uenarum omnium imbecillitatem, infirmitatemq; significant. quæcunq; autem malitiam caussæ dominantis indicant, ut nigræ, eæ ad somnum pernicioſæ censentur. hæcq; tria genera signorum propriam cuiusq; concoctionem

ctionem indicant. ac uentris quidem inferioris concoctionem significant excrementa, secundum naturam prodeuntia: uenarum, urinæ: organorum uero respirationis solum, sputa. Ceterũ habeas in memoria, Hippocratem in aphorismis accurate de urinis disseruisse: de ijs uero, quæ morbos acutos comitantur, in libro præsagiorum conscripsisse, nunquam autem usu uenit, ut signum concoctionis non boni quid significet. nam & sanguinis profluuia, & sudores, & parotides, & alij abscessus, si oportune fiant, prodesse solent: si importune, nihil iuuant. cum uero signum concoctionis adest, seruatum quidem iri hominem, sed non tamen prorsus iudicatum iri declarat. neque enim siue mutationem in morbo confertim factam, siue eam perturbationem, quæ illam antecessit, iudicationem intelligamus, signa concoctionis erũt necessario: cum illud exploratum habeamus, fieri posse, ut morbus longiore temporis spatio paulatim concoquatur, & ad perfectam solutionem ueniat. In febribus autem, quoniam uenosi generis affectus sunt, urinis præcipue mentem adhibebis.

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 233 sur 584

©BIU Santé

in morbo lateris, primum ſputis, deinde urinis: quod lateris dolor febrim omnino iunctam habeat. in uentris affectionibus, ſi febris abſit, ſola alui excremẽta inſpicies, ſi febris adſit, etiam urinarum habenda ratio eſt. Cenſet igitur hoc loco morbi conſtitutionem faciendam eſſe ex ijs, quæ excerni primum incipiant, ut ex urinis, ſi ita ſors ferat, aut ſputis, aut alui excrementis, aut uomitibus, aut ſanguinis profluuijs e naribus, aut etiam ex hæmorrhoidibus. addit etiam collapſionem: hoc eſt, cum totius corporis moles concidit. ut uideas, utrum corpus conciderit, quod ei accidit, cum aliqua laſſitudine uictum eſt, & facultates quaſi exſolutæ ſunt. quæ res & uehementiam, & malitiam morbi indicat: præſertim uero, ſi id in primis diebus contingat. Spectandum etiam eſt, an coloris natiui flos contabeſcat: aut magna ſit eius facta mutatio: & an ſpiritus diminuatur: hoc enim ægroti imbecillitatem, & fere caſum uirium ſignificat. Alias autem uictus rationes uocat, quæ hæc conſequuntur: hoc eſt, utrum facile toleret, an difficulter: utrũ medico dicto audiens ſit: utrum ea ſumat,

quæ

quæ ei offeruntur, eaque contineat. Adde uero & decubitum,& figuras, & ſomnos, & uigilias, & inſomnia turbulenta: quæq; eiuſmodi non ſint: & item alia permulta, quæ ipſe in libro præſagiorũ memorauit.

Vtrum uero, quæ decedunt, ſimilia ſint, nec ne, ſciendum eſt: exitus, urinæ, quæ per uterum, ſputa, quæ per nares, oculi, ſudor, quæ ex tuberculis, ex uulneribus, ex puſtulis, quæ ſua ſponte, quæ arte, ſpectanda ſunt. quæ iudicant, ſimilia eſſe inter ſe omnia.

In eo libro, qui eſt de officina medici, non ſecus, quàm hic, cenſuit uidendum eſſe, utrum ſimilia, an diſſimilia ſint. Si enim ſint ſimilia, mouere ea non oportebit. ſi diſſimilia, conandum eſt, ut ad ſimilitudinem adducantur. ſpectandum eſt igitur, utrum quæ decedunt, ſint ſimilia: quia ita intelligitur, ſecundum naturam eſſe omnia. Vel quod ait, ſimilia, ſignificat, omnia, quæ exeunt, unius eſſe generis: ac tunc ad aliud non eſſe traducenda: aut ſimilia eſſe bene ualentibus. ipſe enim pleriſq; rationibus nobis oſtendit quomodo communia a proprijs,

©BIU Santé

prijs,& ſimilia a diſſimilibus diſcernamus. hæc enim triplex contemplatio, unum idẽ que poteſtate eſt: quæ inquam propria & communia contemplatur, quæque res, quę conferuntur ſimiles ne inter ſe, an diſſimiles ſint, diſtinguit: & tertia, quæ quid in eis idem, quid alterum ſit, uidet. interdum enim appellamus ſimilia ea, quæ aliquid, quod idem ſit, in ſe habeant. de quibus omnibus accurate dictum eſt a nobis in ijs libris, qui ſunt de Hippocratis, Platonisque decretis: & in libro præſagiorum. Quibuſdã placet, ſimile duobus dici modis, uno, cum ſimile intelligitur, quod nullo modo uariat, ut gemini Iouis filij dicuntur: altero, cum quid magis, aut minus ad aliud accedit. ueteres tamen confuſe, & ſine ulla diſtinctione uocabulum ſimilium uſurparunt. ſimilitudines autem perſpicere oportet, propterea quod dubitationes, & erroris cauſſas etiam præclaris medicis afferre ſolent. atque adeo, ut non modo uulgares medici, ſed etiam præſtantiſſimi in ſimilitudinibus decipiantur. Itaque ſi diligenter quiſpiam ægroti naturam, quam ab ortu nactus eſt, cognoſcat: tum ſciat, quam ob cauſſam

cauſſam nunc ægrotet,& ex multis ſermonibus, quos ipſe paulatim animaduerterit,euidentes ſimilitudines, & quæ eſſe diſſimilitudines uidentur, ſit contemplatus, itemque alia, quæ neceſſaria eſſe,iam diximus, recte compererit, hic profecto curare optime poterit. quibus autem in rebus ſpectanda ſimilitudo ſit,ipſe perſpicue docuit. connumerauit enim exitus,id eſt,alui excrementa:itemque urinas, & quæ in mulieribus per uterum excernuntur: tum ſputa,eaque potius in lateris dolore, pulmonisque uitijs, &, uno uerbo, in ijs affectibus, qui in organis reſpirationis inſederunt. tum quæ per nares euacuantur, quæ ex oculis exprimuntur,ut lachrymæ, & excrementum id, quod in angulis oculorum ſolet conſiſtere: ſudorem deniq; uel unius particulæ,uel corporis uniuerſi. hæc enim omnia ſignificare etiam concoctionem ſolent. nec minus id faciunt, quæ ex tuberculis, quæque ex puſtulis,& alijs tumoribus, qui præter naturã in corpore ſunt, effluũt, & exeunt: ut etiam quæ ex uulneribus, ulceribusque emanant. In his autem omnibus uidenda ſunt, quæ ſua ſponte fiant, quæque

quæque arte parentur: eaque comparanda inter ſe, ac diligenter expendenda, ut an iudicationem faciant, uideamus deinde, utrum ſimilia ſint, an diſſimilia: & utrũ, omnia ne, an non, ſed partim †

* * *

† *In altero lib. hæc inſunt: ſimilia, quibus ager leuetur, aut magis conflictari uideatur.*

tunc enim ea pertinere ad iudicationem intelligemus. ſecus uero, non item.

* * *

hæcque in libris de criſibus ſunt recte a nobis explicata: nec par eſt: ut nos breuitatis ſtudioſi, eadem in hunc locum transferamus.

9 *Quæ proſunt, quæ nocent, quæ liberant: ut illa effugiens, auertat: hæc accerſat, adducat, & aſciſcat,*

Hæc uerba cõiuncte cum ſuperioribus multi legunt, ut poſt illa, Quæ iudicant ſimilia eſſe inter ſe omnia: ſtatim addantur hæc, Et quæ proſunt, & quæ nocent, &c. Verum ſiue coniuncte, ſiue ſeparatim legãtur, nihil intererit. dat enim nobis hoc conſilij, ut uideamus, quæ ex ijs, quæ abeunt, proſint,

prosint, quæ noceant, quæque a morbo ægrotum liberent: ut illa uitemus, quæ nocent: hæc accersamus, quæ prosunt: ea denique admoueamus, & asciscamus, quæ liberent. in quam sententiam addit etiam hæc, quæ sequuntur.

Et item alia eodem modo: ut in cute, extremis, hypochondriis, articulis, oculis, ore, figuris, somnis, qualia iudicent, & quando ea machinari oporteat, intelligamus. 10

Vtrum cutis humida, an arida, an contenta, an laxa sit, considerandum est: ut ipse in libro præsagiorum in principio admonuit: ita etiam utrum extrema sint refrigerata, an calida, aut alio quouis modo affecta. hypochondriorum est eadem ratio, ut uideas, utrum grauitas, an distentio, aut aliquis dolor in eis sentiatur. ipse enim dixit, optimum hypochondrium esse, quod uacet dolore, molleque, & æquabile sit. ac partes quidem abdominis, quæ crassiores sunt, eæ etiam meliores censentur: quæ macilentæ, eæ etiam prauæ, & ut signa, & ut causſæ habentur. sunt enim signa imbecillitatis partium extenuatarum; causſæ uero, quod

BIU Santé

quod nec in uentre ciborum concoctio, nec in iocinore ſanguis probe fiat. ad hoc accedit, ut harum partium extenuatio non ſit ad infernas purgationes tuta. De flatu autem hypochondriorum multa ſunt a nobis dicta: ſiquidem eſt tertia quædam melancholiæ differentia, ad morbi comitialis ſimilitudinem, cum a uentriculo originem ducit. hancque affectionem medici quidã hypochondriacum, flatuoſumque morbũ nominant. ac ſi prima ſymptomata circa uentriculum incipiant, & ipſis adauctis melancholici affectus ſequãtur, profecto alui deiectionibus, uomitibus, proba cõcoctione, ructibusque leuabitur. ſymptomata autem ſunt mœſtitia, & metus. Præterea ex hypochondrijs febres quoque excitantur. quique abſolute ſcripſit, febres ex hypochondrio malignas eſſe, neque eas addidit diſtinctiones, quas in præſagijs Hippocrates ſcriptas reliquit, aperte mentitur: quemadmodum eſt a nobis demonſtratum in ijs commentarijs, quos in prædictiones confecimus. quædam enim ipſarum malignæ. quædam mites ſunt, ut in libris de locis affectis docuimus. Idem eſt de articulis, ocu

lis,

lis, & ore intelligendum: propterea quod multa contingunt, quæ iudicationem futuram nunciant: ut in præsagijs, & libris de uulgaribus morbis didicimus. multa autē a natura non fiunt, quæ nos oportet machinari: ad quæ noscenda magnam adhibere diligentiam oportet: quando eadem etiā præclaros medicos, quique longissimo usu rerum periti, & in medicina ualde exercitati sint, fallere consueuerint. quando autem ea facienda sint, aut auertenda; docent ij libri, quos de crisibus nos conscripsimus.

Præterea uero quinam tales abscessus fiant: 11
qualia prosint cibis, potionibus, odoribus, aspectu, auditu, cogitatione, egestionibus, humoribus, calefactione, perfrictione, siccitatibus, humectando, siccando, unctionibus, illitionibus, cataplasmatis, emplastris, insperſionibus, tum uero epithematis, quæ superdantur. Figuræ item spectandæ, defrictio, curatio, labor, otium, somnus, uigiliæ. Spiritibus superne, inferne, communibus, proprijs, artificiosis: in accessionibus neque præsentibus, neque futuris, neque pedum frigore: sed in morbo, qui deorsum inclinet, adhibenda mens est.

Fiunt morborum uicissitudines ad per-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 241 sur 584

©BIU Santé

niciem, & ad iudicationem tum pro morborum, tum uero pro locorum affectorum differentia. nam quæ in morbos leuiores, partesque ignobiliores fit, ea eſt ſalutaris: quæ in grauiores morbos, ac loca præſtantiora, pernicioſa eſt. eadem eſt abſceſſuum ratio: qui per effluxum fiunt, meliores ſunt: qui per decubitum, minus commodi cenſentur. atque ex eis, qui longius ab affecto loco, & in partes ægroti ignobiliores fiũt, boni ſunt: horum contrarij, mali. quam ob rem ſi magna ſanguinis copia quouis modo excreta ſit, in ſpe ſalutis eſſe nos decet: atque æger per abſceſſum, & per commutationem incolumis euadet. differunt enim hæc inter ſe, quod abſceſſus iudicationem afferat, ægrotumque omnibus liberet moleſtijs: commutatio uero aliarum acceſſionum, laborumque principium habeat: ut locus is corporis, in quem noxiorum humorum eſt facta commigratio, aliud etiam tempus ad concoctionem requirat. Cum autem magna ſit crudorum humorum copia, tum fieri abſceſſus ſolent. qui ſi exigui ſint, nihil plane iuuant: ſi magni, eos ferre natura non poteſt. Itaque eorum, quæ

©BIU Santé

in uentre concoquuntur, excrementa per aluum deiecta cruditatem, concoctionemque ſua forma indicant: eorum quæ in pectore, ac pulmone, quæ tuſſi excernuntur: eorum, quæ in cerebro, quæ per nares educuntur: eorum, quæ in uenis, quæ cum urinis effluunt. Ipſe autem pleriſque in locis cẽſet maturationes eſſe ſpectandas. eſt autem perſpicuum, omnia, quę moderate calfaciunt, maturationes efficere, cuiuſmodi ſunt cibi, perfuſiones, & cataplaſmata. frictio quoque modica, & balneum huius ſunt generis. ac nunc etiam mandat, ut abſceſſus contemplemur. quocirca ſi ad uentrem excrementa uergant, eis adiumento eſſe debebimus uſu clyſterum, in quibus ſit uis materiem illuc attrahendi: & item uſu eorum, quæ in tota uictus ratione ad id ipſum accommodata cenſeantur. ſi ad renes ferantur, uſu eorũ, quibus urina cieatur. ſi ad colon, acribus illud medicamentis erit calfaciẽdum. qua in re illud non eſt ignorandum, cruda, & incocta ad malos conuerti abſceſſus. quod in cauſſa fuit, ut præcedenti oratione dixerit, qualia iudicent: in hac uero ſcri-

©BIU Santé

pſerit, Qualia proſint: propterea quod quæ proſunt, eæ iudicationem afferre, & ſoluere morbum poſſunt: at quæ nocent, eæ neque criticæ ſunt, neque morbum propellunt. Deinde ueros modos adhibet, quibus abſceſſus fiant, & ad bonum, & ad malum terminentur. Præterea docet, neque in ipſis acceſſionibus, dum adſunt, neque ſi mox futuræ ſint, prodeſſe abſceſſus, ſi tunc fiant: ſed neque etiam in pedum frigore: uerum cum morbus deorſum inclinat. in illo enim *

Deſunt

©BIU Santé

Deſunt multa: deſiderantur enim in libro antiquiſsimo duæ pagellæ: & in altero tres ſunt albæ relictæ.

*

Vt in libris, qui ſunt de methodo medendi, expoſuimus. nec minus etiam in libris de criſibus hæc ſumus perſequuti. Sed hæc ad aliquod memoriæ lumen afferendum dicta ſint nobis. tantam enim, talemq; afferunt utilitatem, ut neque me bis eadem ſcribere, neque eum, qui cupiditate, ſtudioque doctrinæ trahatur, legere iterum, pigere ullo modo debeat.

In acceſsionibus per circuitum repetentibus cibi dandi non ſunt. neque cogere oportet, ſed ante iudicationes, detrahere de ijs, quæ offeruntur. 12

Agit hoc loco de ratione uictus ægrotorum: quam rem ipſe in libris de ratione uictus in morbis acutis plane docuit: ac nos in commentarijs in illos libros editis

©BIU Santé

quicquid ad eam rem pertineat, cumulate præſtitimus. Loquitur autem de longis, acutisque morbis: atque in acutis quidem, quorum ſtatus & iudicatio intra primum quaternionem futura ſit, modo uires robuſtæ ſint, ægrum in perpetua inedia continebimus: (exploratum enim habemus, in ſingulis morbis totam uictus rationis formã duobus e ſcopis duci, tum ex futuro totius morbi ſtatu, tum ex uiribus ægroti.) in quibus uero iudicatio primam hebdomadam non ſit ſuperatura, ſi uires ſint ualidæ, ſola aqua mulſa uti ſufficiet. Si uero non iam ſatis uiribus ægroti confidamus, ptiſſanæ cremorem offeremus. atque ut quiſpiam accommodate poſſit ſingillatim cibos dare, in hac etiam oratione declarat, cum monet, cauendum eſſe, ne quid in exacerbationibus demus: ut cum neque iam adſint exacerbationes, neque iamiam ſunt futuræ, cibum præbeamus: ſed cum declinant, ac deſinunt. Ceterum quonam potiſſimum modo futurum morbi ſtatum prænoſcas, in quo iudicatio fit, in primo de criſibus libro dictum eſt. nunc uero id ſolum dicere conuenit, a morbis ipſis declaratum iri, &

quam

BIU Santé

quam inter ſe proportione ſeruaturæ ſint acceſſiones, & quæ ſit ipſorum conditio, ut inter febres intermittentes, tertianam habere celerem iudicationem; quotidianam uero, longam: quartanam, longiorẽ. inter continuas, ardentem eſſe acutam: fumantes uero cum humoris ſuccenſi copia, diuturniores: medias inter has eſſe ſemitertianas. quomodo autem has febres omnes in prima cognoſcere inuaſione quiſpiam poſſit, nos in ſecundo de criſibus copioſiſſime docuimus. non eſt autem oportunum, ut quæ iam alijs in locis recte diximus, huc transferamus: & de eadem re loqui in pleriſq; locis ſæpe conemur. quocirca ad ſententiam nobis propoſitam redeamus. Itaque uictus ratio ad tria capita potiſſimum redigitur: ut quanta, ut qualia, ut quomodo des, intelligas. quantum uero ſit dandum, alibi eſt declaratum, ut in libris de ratione uictus in morbis acutis, & item in aphoriſmis; ut cum ait, Qui augentur, plurimum natiui caloris habent: itaque plurimi alimenti indigent. itemque in illo loco, Ventres hieme, & uere ſunt natura calidiſſimi, & ſomni longiſſimi: quam ob rem his

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 247 sur 584

©BIU Santé

« temporibus plura quoque alimenta danda
« ſunt. de qualitate autē diſſeruit in eo apho
« riſmo, cuius initium eſt, Humidæ diætæ
omnes febricitantibus proſunt. denique
« uero de modo egit in illo, Quibus ſemel,
« aut iterum, aut plura, aut pauciora, & parti
culatim: dandum uero eſt etiam aliquid
tempori, regioni, ætati, & conſuetudini.
tum in eo, qui hunc aphoriſmum deinceps
excipit, & item in alio, quem eſſe eundem
cum eo, qui nunc eſt in manibus, affirma-
mus: niſi quod in uno, aut duobus uerbis
« differt. Sic enim ſe habet: Qui per circuitus
« exacerbantur, nihil dare, nec cogere, ſed
detrahere de his, quæ offeruntur, ante iu-
dicationes oportet. In morbis autem, qui
ordine quodam inuadunt, ex ipſis exacer-
bationibus, quo præcipue tempore dare
cibum conueniat, cognoſcere poterimus.
at ſi acceſſiones quidem fiant, non tamē ſta
tis circuitibus, neque ordine ſeruato, in ijs
uix, aut ne uix quidem uerum & accommo
datum cibi offerendi tempus inueniri po-
teſt. in ijs uero, quæ per circuitum redeūt,
ordinemque ſeruant, uitare oportet, ut di-
ximus, ne in principio demus. quo, ne, ſi-

cut

cut in oratione ſuperiore ipſe cenſuit, iam præſente, ne ue mox futura acceſſione ægrum alamus. Dixit autem ante iudicationes: ſi futuram eſſe iudicationem ſuſpicemur. Vel poteſt etiam intelligi perinde, ac ſi dixiſſet, ante ſtatum: ſiquidem iudicationes in ſtatu morbi fieri ſolent: quod in libris de criſibus demonſtratum eſt. erit igitur accommodatum & tutum, ægros in morbi declinatione alere.

Quæ iudicantur, iudicataque ἀπαρτὶ ſunt, nec 13
mouere, nec quicquam nouare, ſiue medicamentis, ſiue alijs irritamentis: ſed omittere oportet.

Eſt ab Hippocrate hæc pronunciata ſententia, Incipientibus morbis, ſiquid mouendum uidetur, moue: uigentibus uero, præſtat quieſcere: propterea quod omnia ſymptomata circa principia & fines imbecilliora ſunt: circa ſtatum, ualentiora: ac circa ſtatum iudicatio fere fit. unde planũ eſt, nihil mouendum, nihilque innouandum. ſi enim in iudicatione quædam fit turbatio, magnaque concertatio eſſe ſolet, certe ſequitur, ut natura labore conflictata neque

©BIU Santé

neque remedia, neque medicamenta, neque irritamenta ferre queat. Itaque cum fit iudicatio, totum negotium est naturæ committendum, ut ne tu, quidpiam molitus, magis prægraues, aut ad immoderatam euacuationem irrites, atque ita ægroto mortem afferas. Cum igitur tibi sit propositum, medicamentum dare, quod aluũ subducat, caue, ne id facias in morbi exacerbationibus, atque inuasionibus, & diebus ijs, in quibus fieri iudicationes solent. uis enim medicamenti corrumpitur, quod forte humores sursum uergant, & contra, quàm ut fieri euacuationem oporteat. Si uero necessitas urgeat, ut uacuare cogaris in exacerbatione, tum scito, per superiores partes esse euacuandum, ut per sanguinis profluuium, aut uomitum, aut quid huiusmodi. cum uero exacerbatio desierit, tum per inferiora euacuabis, ut per urinã, aut per sedem, & eiusmodi loca, quemadmodum esse accommodatius uidebitur. Idem esse post iudicationem faciendũ monet: præsertim si morbus iudicatus sit ἀπαρτί, hoc est perfecte: in quam significationẽ usus eodem aduerbio est Hippocrates in

secundo

secundo de ratione uictus in morbis acutis. Sed quod hic ait ἀπαρτὶ, in aphorismis dixit ἄρτιως, hoc est nuper. Significat enim perfecte, ut dixi, & integre, & non diminute, & absolute. Quare si perfecta iudicatio sit facta, aut fiat, iubet, ut totum negotium naturę permittamus, ac nos nihil noui moliamur. Si uero non integre, sed diminute fiat iudicatio, monet, ut quod restat, nos faciamus. Etenim si in aphorismis pro uerbo ἄρτιως hoc est nuper, scriptũ esset ἀπαρτὶ, aut integre, & perfecte, certe nullus scrupulus iniectus esset in animis interpretum de uerbi ἄρτιως significatione controuersantibus. Quidam enim uolunt ἄρτιως significare in diebus ἀρτίοις hoc est paribus: quod minime uerum est, quemadmodum eo ipso in loco a nobis explicatur.

Iudicantia in melius, non statim appareant. 14

Quod ait statim, significat hoc loco idẽ, quod in principio. morbi porrò principiũ intelligo totum illud tempus, in quo nondum sunt signa concoctionis. hac autem de significatione dictum est a nobis alio in loco. cum enim morborum tempora diuideremus,

©BIU Santé

deremus,morbos ipſos ex principio,incre mento, ſtatu, declinationeque conſtare af firmauimus. ſed iudicari in principio nul. lus poteſt: hacque de re in libris de criſi. bus eſt a nobis abunde conſcriptum. qua- re quicquid ad hanc rem pertinet, ex illis libris qui uelit, perdiſcat.ego enim totã il- lam diſputationem, utpote quæ longior ſit,quàm ut eam nunc perſequar, huc tranſ ferre nequaquam uolo:ſed hoc ſolum me- morabo: poſtquam natura ad excretionẽ impellitur, perturbationem quandam no- tabilem in corpore excitari, quæ cauſſam afferat,ut multa ſymptomata cum manife ſtiſſimis concoctionis ſignis appareant,ſed caue, ne ſigna concoctionis te fallant, quod ea eſſe iudicationis ſigna putes: pro- pterea quod quæ iudicationis ſunt,non ſta tim, hoc eſt,non in morbi principio appa- rent.nec ſunt eædem iudicationis, & con- coctionis notæ. neque enim uſu uenit, quin illæ omnino uel bonam, uel malam iudicationem faciant.at ſigna concoctio- nis ſaṗutem quidem hominis oſtendunt: non tamen per iudicationem omnino ſer- uatum iri ægrotum declarant: propterea quod

quod possit morbus longiore tractu temporis paulatim concoctus ad perfectam solutionem deuenire. ceterũ quomodo symptomata iudicationis a signis concoctionis differant, in primo de crisibus aperuimus; quo in loco perfectæ & non perfectę concoctionis signa declarauimus. etenim & perfectam esse concoctionem docui, cum in urinis subsidet quid album, lene, æquale, & continuum: non perfectam uero, cum urina ex aquosa modice subpallida sit facta. ac signa quidem concoctionis nunquam male apparent: iudicationis uero, quandoque male apparent. eaque non in principijs, non in incrementis, sed in statibus debent apparere. quare neq; sudores, (sæpe.n. iteranda sunt ea, ex quibus summus ferri fructus potest) neq; uomitus, neq; alui excrementa, neque parotides, neque sanguinis profluuia, quæ in principio, statimque apparuerint, morbum unquam iudicarunt. atque ab his quidem, ue lut a caussis expelli morbos homines credunt. pro signis uero, quibus hæc indicentur, putant dementias, graues sopores, dolore, lachrymas, respirandi difficultates, aliaque

aliaque huius generis permulta: quæ si absque signis coctionis appareant, notæ pessimarum affectionum censentur. Verum hęc omnia, & quæ tanquam causſæ, & quæ tanquam signa iudicationis sunt, ne statim, hoc est in primo tẽpore morbi, appareant. si.n. tunc apparebunt, profecto non boni quid, sed mali indicabunt. at quæ concoctionem significant, etiam si in prima primæ accessionis hora appareant, certe ea erunt, æqui, & boni consulenda.

15 *Concocta medicari, & mouere non cruda oportet: neque in principiis, nisi turgeant: multa autem non turgent.*

Expositis ijs signis, quæ concoctionem, iudicationemque futuram indicant, de medicamentis propinandis deinceps differit. ac nos optimus medicus docet, usum medicamentorum esse ad concoctos humores accommodatum: ad crudos non item: nisi turgere eos sentiamus. ac uerbum quidem turgendi proprie dici de animantibus solet, quæ ad rerum uenerearum usum impelluntur. nunc uero est ad eos translatum morbos, qui properant, celeriterque mouentur: præcipue autem cum sensus ægroti homi-

hominis ab inordinata humorũ, ſpiritusq; agitatione quodam modo irritatur. quo ſane caſu tantummodo quiſpiam in principio medicamentis conueniẽter rationi, & accommodate utetur: quippe qui motum humorum,ac ſuccorum in corpore redundantium ad facilius attrahendum adiuuantem habeat. quod ea, quæ ex toto incocta ſunt,ſtabilia,infixaque ſint,ideoque uix, & difficulter trahi a medicamentis purgantibus queant. cumque prædixiſſet,concocta medicari oportet,intulit,non cruda:neque in principijs:ut,cum principium eſt,crudũ, & incoctum morbum plerunque eſſe, declararet. cum enim in corpore ſanguinis probi exigua ſit copia, & crudi humores ſint admodum multi,tum nec uenam ſecare,nec purgare,nec exercere hominẽ oportet.immo uero neque mouere penitus,neque lauare cõuenit.Si quidem uenæ ſectiones probum ſanguinem euacuant: & prauum,qui in primis potiſſimum uenis, quæ in iecore,& lactibus ſunt, colligitur, in totum corpus attrahũt. purgatio uero in ijs, & tormina,& morſus creat,itemque animi defectiones.adde quod nec quicquã notabile

bile educit;quod crudi omnes humores,pigri, & ad motum inepti propter craſſitudinem,frigiditatẽq; ſint : omnesq; uias anguſtas obſtruant:per quas id,quod purgando euacuatur,cõportari ad uẽtrẽ oporteat.ex quo fit,ut neque ipſi educãtur, & alios, ne euacuẽtur,impediant.quocirca ita affectis eſculenta, poculenta, ac medicamenta dãda ſunt, quæ ſine inſigni caliditate, craſſitudinem humorum extenuent, incidant, atque conficiant. quanquam ſi quis abſceſſu urgeatur, qui ab humore bilioſo, aut melancholico,aut etiam pituitoſo exortus ſit, uitare debet, ne humorem medicamento purgante diminuat.itemque cum anni tempus admodum calidum ſit, abſceſſusq; coſtas obſideat, qui ex ſanguine conſtet, isq; humor, qui exuperat in corpore, ſit bilioſus, tunc omnino cauendum eſt. humor enim ſanguineus in bilim uertitur. id qđ cognoſcitur ex eo,quod ægrotus poſt ſanguinis ſputum reijcere bilioſum ſputum ſoleat.hoc idem faciei rubor interdum indicat:ſicut alia quoque multa ſignificant. ceterum in crudis, omnino abſtinendum a purgatione eſt.Recte igitur cenſet Hippocrates,

crates,medicari oportere concocta, & nō cruda, neque in principijs, niſi turgeant: hoc eſt,niſi motus ad excretionem ipſa cō citet:neque ad unam partem adhuc ullam firmam inclinationem ac ſtationē habeat: ſed humores ita contineat, ut moueantur, ferantur,& fluant. Ceterum de hac ſententia in primo aphoriſmorū libro, ſicut etiā de ea,quæ deinceps ſequitur,agetur: quāuis in quibuſdam exemplaribus aphoriſmorum non reperiatur. De ea uero, quæ ſequitur,iam ſupra locuti ſumus: ea autem eſt huiuſmodi.

Quæ ducere oportet, quo maxime uergant, locis oportunis ducito. 16

In primo commentario, cū de locis ad euacuationem peragendam accommodatis loqueremur,inteſtina,ueſicam,uterum, cutim uniuerſam, ſtomachum, palatum, naresque memorauimus. cum igitur humores deorſum uergunt,ſi ad inteſtina tendant, tunc euacuatio erit per ſedem faciēda. cum uero ad ueſicam uergant, tum per ea, quibus urina prouocatur: ut in menſtruis mulierum purgationibus, per uterū

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 257 sur 584

©BIU Santé

euacuandum eſt; per ſudorem, ſi ad cutim repant: & per uomitum, ſi ſurſum ferantur: ac tunc quidem per ſtomachum: ut cum cerebrum expurgamus, per palatum, ac per nares in ſanguinis profluuio. Illud autem ſciendum eſt, nunc nobis hoc conſilij dari, ducenda ea, quæ neque iudicantur, neque nuper iudicata ſunt: quæ quidem eo ducenda ſunt, quo natura uergit: ac uidendum eſſe diligenter, ne inclinatio humorum noxiorum in loca minus oportuna fiat: quo fane tempore tantum abeſt, ut educere, & naturam adiuuare debeamus, ut etiam prohibere, ac reuellere humores oporteat.

17 *Quæ uacuantur, multitudine metienda non ſunt. Sed quandiu prodeant, qualia oportet. & æger facile ferat. Vbi uero opus eſt, ibi & debilitare, & animi defectionem inducere, donec id effeceris, cuius cauſſa hoc fit; interim uero alio uertere, aut ſiccare, aut humectare, aut reuellere, ſi ſufficere æger poſſit.*

In omni genere euacuationum, ut iam ante monuimus, iudicandi ratio ducitur a tolerandi facilitate. Si enim magna uis atque copia euacuetur, & tamen ægrotus ſe leuari non perſentiſcit, neque facile fert; plane

plane conſtat, neque quod noxium eſt, ne
que quod redundat, ſed quod naturæ ac-
commodatum eſt, euacuari, ac uires diſſol
ui. quocirca cõſulit, ne copiæ eorum, quæ
euacuantur, animum adhibeamus, ſed ijs
ipſis, quæ excernuntur, utrum qualia opor
tet, excernantur: & tolerandi facilitatem
attendamus: idque eſſe obſeruandum, ſiue
natura corpus expurget, ſiue nos medica-
mentum purgans demus, ac moleſti humo
res euacuentur. Vbi uero debilitare, & ad
animi defectionem uſque euacuare opus
eſt, id faciendum erit uſque, dum id ſis cõ
ſecutus, quod uoles. quo ſane tempore ti-
bi licebit, aut alio uertere, aut ſiccare, aut
humectare, aut reuellere, donec æger ſuffi
ciat. Quoniam autem multis modis ani-
mi defectio fieri ſolet, ſcito nunc intelligi
defectionem eam oportere: quę ex magna
euacuatione fit. Cuius in febribus cõtinen
tibus uſus eſt maximus: ut in methodo me
dendi demonſtrauimus: itemque in maxi-
mis inflammationibus, & doloribus uehe
mentiſſimis. adhibenda tamen diſtinctio
eſt, utrum hoc uenæ ſectione, an purgatio-
ne faciendum eſſe uideatur. habes autem

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 259 sur 584

©BIU Santé

distinctiones in libro de uenæ sectione per spicue explicatas. Iam uero in ea lassitudine, quam inflammationis speciem præferre dicimus, nisi quis detractione sanguinis, malo prius occurrat, uehementissima febris statim, accendetur. nam & sanguis in huiusmodi lassitudinibus calidissimus est, & omnes fere, qui in eas inciderunt, eo piosissimam eius euacuationem postulant. & quamuis etiam sanguis mittatur, tamen plerique eorum in febrim incidunt. quocirca non conuenit, parum eius detrahere, sed & celeriter mittendus est. & ad animi defectionem usque educendus: siquidé nihil aliud impediat. Si uero bis eodem die detrahere sanguinem uelis, primũ ita euacuabis, ut ne animi defectionem inducas: secundo loco uero nihil est, quod animi defectionem afferre uerearis. at si prima euacuatione ægrotus exoluatur, secundam euacuationem ferre nullo modo poterit. De ardentissima autem febri nihil est, cur longiore oratione nunc differam: quando in nono methodi medendi, nullũ inueniri maius, aut præsentius remedium, quàm euacuationem usque ad animi defe

ctionem

©BIU Santé

ctionem posse, demonstrauimus. quod idē in uehementissimis doloribus est intelligē dum. semper tamen habenda ratio est uirium ægrotantis, quod ipse significauit, cū dixit, si sufficere æger possit: ut iam duæ notæ sint, facilitas nimirum tolerandi, & uires ægrotantis. ac si alterutra ipsarum non adsit, id neutiquam erit faciendum.

Ex his facito coniecturam: sicca quidem erunt calida; humida uerō, frigida: quæ uero aluum mouent, plerunque contraria. 18

Hæc inquit erunt propriæ notæ argumenta, ex quibus nosse poteris, utrum ægrotus sufficiat, nec ne: & utrum euacuatio usque ad animi defectionem fiat. nam quę prius fuisse siccora sentiebas, nunc calida: quæ humida erant, nunc frigida esse uidebis, quæ uero aluum subducunt, erunt contraria. id tamen non semper, sed plerunque ita comperies. uocat autem *

*

quibus aluus subducitur. propterea quod nisi contraria sint, natura eadem superabit. soluitur enim uēter inferior: ac multa, eaq;

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 261 sur 584

uaria expellit. * *

alui enim excrementorũ mutationes, quæ multas humorum formas euacuant, corpus ipsum accuratius expurgant: nisi forte aut colliquationis, aut corruptelæ signa adiuncta habeant: de quibus ipse in præsagijs locutus est in illo loco, in quo fecit de pinguibus, deque fœtidis mentionem.

81

19 *Hæc diebus imparibus sursum fiunt: si & circuitus, & constitutio ex ipsis exacerbationibus talis fiat. plurima autem paribus diebus fiunt deorsum. Sic enim etiam quæ sua sponte eueniunt, prosunt: si circuitus in diebus paribus exacerbationes non faciant. in huiusmodi autem, in paribus sursum; in imparibus, deorsum. tales autem pauci sunt: & tales etiam constitutiones difficilius iudicantur.*

Qui nostros de crisibus libros accurate perlegit, ei nihil opus est longiore oratione ad hæc, quibus de agitur, intelligenda. in illis enim quæ ad iudicationes, quæ ad earum uacuitates, quæ denique ad malas iudicationes pertinent, scripta sunt omnia. illud item docuimus, quæ paribus

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 262 sur 584

©BIU Santé

diebus exacerbantur, in paribus iudicari: quorum uero exacerbationes diebus imparibus fiunt, ea quoque in imparibus iudicari. adiunximus etiam, iudicationes in exacerbationibus fieri, propterea quod humores in illis uehementer moueantur, ac ueluti feruentes aut per sanguinis profluuium, aut per sudores, aut per uomitus, aut per secessum, aut per hæmorrhoides, aut per menstruas purgationes in mulieribus prorumpant: & quod natura eo tempore ad illorum excretionem impellatur: & qd̃ pressa pondere, & male affecta ad humores excernendos irritetur: & quod illis magis fusis, noxia promptius expellantur, faciliusq; fiat iudicatio. proinde dictum est, mutationem quattuor modis effici, ad salutem, ad mortem, ad inclinationem in melius, ad eandem iri peius ruentem, itemq;, iudicationem, quæ per euacuationem fit, meliorem esse ea, quæ per abscessum contingat: tum quæ noxium potius, quàm quę alium quemuis humorem euacuet: tertio eam, quę directo, & ex eadem parte, quàm quæ secus. ipse autem, quod nos per rectitudinem dicimus, appellat directo: præte-

rea uero, eam quæ cum tolerandi facilitate; & cum coctione,& die critico fiat. Siquidem hæc omnia habere perfectam iudicationem oportet. Ne sis tamen nescius, in febribus omnibus nõ simili modo dies numerari: nam quod in continuis unus dies potest, id ipsum facit in intermittentibus accessio:& iudicationes pro accessionum numeratione fiunt. ac nos etiam obseruauimus,in tertianis, & quartanis iudicationes fieri non ad dierum,sed ad circuituum numerum. id quod uerum esse, ipsemet attestatur,ubi,tertianam puram septẽ circuitibus iudicari, affirmauit. septima.n. a principio accessio in decimumtertiũ diẽ incidit: in quo sæpe iudicatur, nec in quartumdecimum,qui criticus est, extenditur. Quemadmodum autem acutorum morborum ipse dies quartusdecimus est terminus:& peracutorum septimus: sic in intermittentibus tertiana febris septimo circuitu terminatur.quocirca si iudicatio in diebus imparibus accidat, per superiores partes fiet: si modo & circuitus, & morbi constitutio in ordine accessionum talis fuerit. Si uero in paribus,per inferiores fiet. porrò

rò cenſet, eorum, quæ ſponte eueniunt, eã dem eſſe rationem oportere. eaque prodeſ ſe, ſi acceſſiones paribus diebus ex circuitibus fiant: propterea quod in eiuſmodi cõ trarium uſu ueniet: ſiquidem in paribus, ſurſum: in imparibus uero deorſum. addit tamen paucas conſtitutiones inueniri tales; &, quæ huiuſmodi ſunt, eas eſſe ad iudicandum difficiliores. cuius rei cauſſam nos in libris de diebus criticis expoſuimus.

Quin etiã quæ tẽpore ſunt progreſſa longius, ita fiant neceſſe eſt, ut ad decimumtertium, decimumq; quartum diem pertineant. ac decimo quidem tertio, deorſum: decimoquarto uero, ſurſum. ſic enim ad iudicationem confert: & quæ ad uigeſimum: præter ea, quæ deorſum feruntur. 20

Quemadmodum iam diximus, tum in libris de criſibus, tum in ijs, qui ſunt de criticis diebus, ea omnia, quæ ad hanc tractationem pertinent, explicauimus. proinde hoc loco ſolum memorabo capita eorum, quæ in illis ſunt conſcripta commentarijs. Iudicatio igitur eſt repentina in morbo cõ

mutatio

mutatio.ea quattuor fit modis. nam uel eſt ſubita morborum liberatio, uel magnam mutationem in meliorem ſtatum: uel mortem repente affert:uel facit, ut ægrotus ſit multo peiore in ſtatu. Iudicatio omnis cũ aliqua manifeſta euacuatione,uel abſceſſu fit, ut paulo poſt dicetur. Criticos porrò dies appellamus,in quibus huiuſmodi mutationes & fideles, & plurimæ fieri ſolent: cum in alijs diebus neque fideles,neq; frequentes contingant. Hippocrates autem omnium bonorum inuentor,hoſce dies indicauit: & ſeptimum dierum criticorũ circuitum eſſe ualentiorem reliquis dixit: & ab eo ſecundum poteſtate eſſe quaternarium, quod ſeptimum diuidat in partes duas:& quod iudicationes per circuitus ſeptenarios futuræ a quaternarijs indicentur.quartus enim eſt ſeptimi index:undecimus quartidecimi.hos uero dies ipſe indices uocat.Hebdomadas uero ſic numerari cenſet oportere:ut duæ priores inter ſe uicinæ per diſiunctionem:tertia, quæ has ſequitur, per connexionem numeretur: ut prior in unum diem deſinat, & ab alio inci piat ſecunda:tum uero tertia ab eodem in

cipiat,

cipiat,in quem ſecunda deſierat: quod in cauſſa eſt, ut uigeſimus dies ſit tertiæ hebdomadis ultimus. quod ẽt eſſe uerum cõperiemus: quãdoquidem uigeſimus & plurima, & firmiter iudicare deprehenditur. quam ob rem Hippocrates diem quadrageſimum, non quadrageſimum ſecundum eſſe criticum ſtatuit. ita etiam ſexageſimũ, & octogeſimum: non ſexageſimumtertium, neque quartum octogeſimum. In morbis autem acutis intercidũt in criticos hi, tertius, quintus, & nonus; ac quandoque etiam ſextus: malus nimirum index, quod aliquando cum ſymptomatibus periculoſe iudicet. horum autem omnium exẽpla tibi in libris de uulgaribus morbis poterunt ſuppetere. ſed eos ægrotos hoc loco deſcribere, longum fuerit. ac tibi integrum eſt, eam ſententiam, quæ in libro prę ſagiorum habetur, perlegere, cuius hoc eſt initium, Febres ijſdem numero diebus iudicantur, ex quibus homines tum ſeruantur, tum pereunt; & quæ ſequuntur. Quin etiam in ſecundo aphoriſmorum multa ſunt de criticis diebus monimentis conſignata litterarum; ex quibus plane conſtat, tertiam,

©BIU Santé

tertiam hebdomadam per coniunctionem cum secunda, numerari: & quartum diem septimi indicem statui: & septimum decimum uigesimi. tum explanari, qui nam dies indices in uniuersum sint, quique contemplatione digni ab Hippocrate censeantur. Multa quoque alia comperies, quæ ipse pleriſque in libris conscripsit: quæ omnia in unum nos uolumẽ redegimus, quod de criticis diebus inscribitur. ac qui præsagire in posterum, quid futurum sit, accurate uelit, is & hoc opus, & quod de crisibus est, perlegat, oportet. res enim huiusmodi tantum afferunt utilitatis, ut cum ego hãc contemplationem apud Eudemum philosophum, qui tres quartanas habebat, prædicens, monuissem fore, ut una earum, quę certis diebus inuadebat, post tot circuitus primum sedaretur: cumque hæc depulsa esset, altera certo die discedere: similique modo de tertia prædixissem; hæc ex arte diuinandi, non ex medica cognitione a me pronunciari contenderent. ac nos non modo in illo homine, sed etiam, quod Deo approbante dictum sit, in nulla unquam prædictione offendimus. Quę cum ita se habeant,

beant,propoſitum nobis eſt explicare,quę nam in hoc libro Hippocrates conſcripſerit. Igitur quæ ante tempus iudicationis prodeunt,hoc modo fiant neceſſe eſt, ut in decimotertio die per inferiores partes ducantur: in quartodecimo uero, per ſuperiores. id quod ad iudicationem pertinet, & ad ipſam eſt utile, & accommodatum. Simili quoque modo quæ die uigeſimo fiũt, præter ea, quæ deorſum feruntur. dictum enim eſt, uigeſimum criticum eſſe.quæ autem inferius uergunt, ea per inferiora adducenda ſunt, ut ipſe monuit. ſed iam ad ea, quæ deinceps ſequuntur, quæ ipſa quoque ad iudicationem faciunt, tranſeamus.

Multa autem purganda ſunt: eaque non prope iudicationem, ſed longius.raro autem in acutis multa ducenda ſunt: in delaſſatis uero, totum. 21

Iudicatio, ut dictum eſt,cum certamine notabilique perturbatione plerunque fit. perturbationis autem uiolentia,naturam, ea quæ infeſta ſunt, etiam ante tempus cogit extrudere.eſt enim uirtus ipſa,qua aliena expelluntur. ac tempus id agendi eſt poſt

post finem eius, quæ res alterat, facultatis. tunc enim obit functionem suam, omnia que secundum naturam absoluta sunt, cũ illa ab actione desistit. uerum cogitur interdum ea, quæ molesta sunt, ante perfectam coctionem amoliri: sicut etiam interdum concoctione iam absoluta, moratur, & præ imbecillitate lente ad munus obeundum progreditur. Facultas igitur, quæ aliena expellit, ea est, quæ iudicationes in morbis facit. proinde, cum omnia ea, quæ in animante sunt, iam concocta sint, tũc optimæ iudicationes fiunt. prius autem expelli, ac iudicationem præuenire, malum est: propterea quod cum ijs, quæ noxia sunt, etiam utilia excernantur. id quod fieri solet, cum natura uel a medico, uel ab ijs, quæ corpore continentur, irritetur. quanquam non medicus solum afferre causſam erroris possit, si quid minus recte fecerit; sed etiam ægrotus, & ministri, & alia, quæ proprie externa nominantur: ut in ipso corpore offendunt morbi, causæ, & accessiones. ac si accessio sit, quæ naturam stimulet, nullam quietem, nullamque moram concedit; sed excitat, mouetq;, & tanquam ad pugnam prouo-

prouocat. quemadmodum igitur natura preſſa magna ui excrementorum, & humorum infeſtãtium cogitur ſæpenumero eos extrudere; idque malum eſt, ſi id antequã concocti humores ſint, & ante tempus iudicationis faciat; ita noſtrum erratum iudicandum eſt, ſi idem prope iudicationem fecerimus. quocirca expectandum eſt, ut longius a iudicatione id fiat: ut ſi natura nihil tunc fecerit, nos faciamus: quod non bonum ſit, ſi prius expurges. Quod autem addit, Raro autem in acutis multa ducenda ſunt, recte cenſuit. eſt enim explicata ſententia, in morbis acutis ſolum in principijs interdum utiliter adhiberi purgationẽ poſſe: ſicut in longis morbis ſemper eſt expectanda maturatio: in acutis uero etiam in principio medicamento purgãte uti poſſumus, ſi turgeant. idque erit magna animaduerſione faciendum: ſiquidem non mediocre periculum impendet, ſi quis in morbo acuto male medicetur. debet enim medicus hoc attendere, ut æger maiorem fructum ex noxiorum humorum euacuatione ferat, quàm noxam: qua corpora a medicamentis purgantibus neceſſario afficiuntur.

erit

©BIU Santé

erit autem maior utilitas, ſi omnis humor moleſtus cum tolerandi facilitate, ac ſine moleſtia euacuetur. cum uero morbus non modo acutus ſit, ſed etiam uehementiſſimam febrim adiunctam habeat; tunc multo magis, ne purgans medicamentum demus, uitandum erit: ac potius per uenæ ſectionem facienda euacuatio: ex qua minor quidem exiſtet, quàm ex purgatione, utilitas: multo tamen ſit futura ſecurior: cum maximum a purgatione periculum immineat, præſertim uero ſi quis naturam ægroti non cognitam habuerit. quidã enim ita natura comparati ſunt, ut ægre purgentur: quidam uel exiguo epoto medicamento copioſe purgantur. at ſi hominis naturam ignores, periculum eſt, ne aut maior, quàm par ſit, fiat euacuatio: aut ne omnino purgatio moueatur: aut ſi moueatur, ut ne tamen quod ſatis ſit, euacuetur. quæ omnia maximas in morbis acutis noxas afferunt. quæ res fecit, ut ipſe in aphoriſmis hanc ſententiam ſcriptam reliquerit: In acutis morbis raro, & in principijs purgante medicamento uti oportere. atque id conſiderate admodum faciendum. In delaſſatis

uero

©BIU Santé

uero totum ducendum eſt. quando uero id faciendum ſit, attende, ut intelligas. cũ ſit duplex plenitudo, alteraque ad uires referatur, & ad corruptelam facile perueniat, atque etiam interdum partes quaſdã petat, & in eis tumores præter naturam excitet; altera uero ad effuſionem pertineat, quæ ſæpe in partes irruit, & tumores præter naturam creat, ac morbos comitiales, uenarumque ruptiones efficit, conandum eſt, eam celeriter euacuare prius, quàm magnum aliquod in homine gignere malum incipiat. Sed quomodo utrunque dignoſcere, ac curare affectum oporteat, in libris de tuenda ſanitate copioſius explicauimus. quocirca de eadem re nunc ſcribere, ſuperuacaneum exiſtimo. igitur ad conſequentem tranſibo orationem, quæ his fere uerbis continetur.

In febribus abſceſſus maxime in articulos, maxillasque fiunt, prope cuiuſque dolores, magisque ad ſupernam partem, & in totum. ſi uero morbus lentus fuerit, & deorſum repat, etiam abſceſſus inferne fient. maxime autem pedes calidi, inferne ſignificant: frigidi uero ſuperne. 22

©BIU Santé

Abſceſſus inquit in febribus ad articulos, maxillasque fiunt maxime.idque accidit,quia propter calorem febris magna copia humorum ſurſum in caput tollitur,quã poſtea inde ruentem glandulæ maxillarum ſuſcipiunt:quemadmodum uſu uenit, cum e ſuperioribus partibus in inguina, & alas quidpiam deſcendit. febres autẽ omnes,quæ ex laſſitudine ortæ ſunt,proprium quendam calorem habent in articulis excitatum. unde nihil mirabile fit, abſceſſus in articulos decumbere,quippe qui plus,quã par ſit, laborauerint, atque incaluerint. id quod illis potiſſimum contingit, quibus plenitudo morbi cauſſam attulit:ac magis, ut ipſe ait, ad ſupernam partem,hoc eſt ad caput,propter eam cauſſam, quam attulimus. at ſi deorſum morbus uergat, tunc etiam abſceſſus in partes infernas deſcendunt,cuius rei ſignum ipſe ſtatuit pedum calorem,& frigus. nam ſi pedes calidi ſint, abſceſſum in partibus infernis fore indicant.cauſſa eſt, quia humorum copia deorſum comportatur, locumque illum calore perfundit:ſi frigidi ſint, in ſupernis abſceſſum futurum ſignificant:quod eo tempore omnia

©BIU Santé

omnia ſurſum ad caput ferantur, extremaque, præſertim pedes refrigerentur. Quomodo autem ſupernas, infernasq; partes in corpore eſſe, debeamus intelligere, ipſe in ſexto de morbis uulgaribus declarauit, cũ ait, An ea quoque, quæ infra iecur ſunt, e ſupernis diſtributa ſint: ibi enim iecur eſſe terminum omnium ſupernarum, infernarumque corporis partium ſtatuit. conuexa enim eius pars ſepto trãſuerſo annexa eſt. itaque omnia, quæ ſupra iecur ſita ſunt, eadem etiam ſupra ſeptum tranſuerſum ſunt collocata, ut cor, pulmo, pectus, collum, ac multo etiam magis, caput: cetera omnia infra in corpore eſſe uoluit. ceterum abſceſſus in partibus ſuperioribus ut plurimum difficiliores ſunt. cauſſa eſt, quia è partibus ſuperioribus, cum eodem affectu conflictantur, maius periculum, quàm ab inferioribus, impendet. perſpicuum enim eſt, ſi cor, aut pulmonem, aut cerebrum inflammatio obſideat, mortiferum morbum eſſe. at ſi partes infra iecur ſitæ inflammatione tententur, pauci admodum mori ſolent: niſi male eis adhibeatur curatio. idque ipſe atteſtatur, cum ait, Si autem ea,

©BIU Santé

quæ è superioribus partibus in articulos infra decubuerunt, infra umbilicum constiterint, bonum: si uero supra, non pariter morbum soluunt, nisi suppurauerint. eo enim in loco habemus, abscessus, qui in partes infra umbilicum decumbunt, bonos esse: qui supra, non bonos, aitque malitiam ipsorum aliqua ex parte diminui, si tumores forte suppurauerint. qui porrò morbi iudicari per abscessum consueuerint, Hippocrates ipse in præsagijs conscripsit.

23 *In ijs, qui ex morbis exurgunt, si statim manus ac pedes dolore conflictentur, in eis abscessus orientur.*

Qui ex morbo conualescunt, nõ admodum robustas uires habent: quocirca si in laboribus uersentur, ac multas, uehementesque motiones obeant, facile læduntur. ac maiorem etiam noxam sentiunt, si humores, morbum efficientes, non bene sint expurgati: & quædam fortasse reliquiæ adhuc adsint. Scimus enim quæ post iudicationem in morbis relinquuntur, recidiuas excitare consuesse. Itaque cum in eo statu aut

©BIU Santé

aut manus, aut pedes laborarint, aut dolore conflictentur, illuc irruere abſceſſus ſcribit. Labor enim cauſſæ rationem obtinet: dolor, ſigni. ac non mirabile eſt, ut iam dixi, ſi maior caliditas in particula accenditur: eiuſque imbecillitas augetur: & tanquã uia fit ſuperuacaneis, ut abſceſſus gignatur. Hoc autem loco uidetur tria abſceſſuum tempora conſtituere: unum in morbis, de quo egit oratione ſuperiore: alterũ, dum ægroti conualeſcunt; de quo nunc diſſerit: tertium, quod morbos antecedit, de quo deinceps ad hunc modum loquitur.

Sed ſi qua pars ante morbum laborarit, ibi morbi ſedes erit: ut accidit ijs, qui Perinthi tuſſi, anginaque laborarant. tuſſes enim, non ſecus quàm febres, abſceſſus excitant. 24

Si antequam quiſpiam in morbum incideret, aliqua corporis pars laborauerit, timendum erit, ne aliquis in eam abſceſſus fiat. in omnibus enim morbis, qui prius per excretionem non iudicantur, in ijs abſceſſus decumbere in eas partes ſolent, quæ prius laborarint. cum enim illæ ſint

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 277 sur 584

©BIU Santé

imbecilliores, etiam magis, ac facilius humorum copiam excipiunt. Id quod in ijs potiſſimum morbis intelliges, in quibus futuros abſceſſus ſuſpicabere. ipſe uero rem exemplis declarauit eorum, qui in Perinthia urbe tuſſem, aut anginam paſſi erant: in quibus ueriſimile eſt abſceſſus aut in ceruice; aut in pulmone, aut etiam in pectore exortos eſſe: quando tuſſes abſceſſus tales faciant, quales etiam excitari a febribus ſolent.

25 *Simili quoque modo euenit uel ab humoribus, uel a corporis colliquatione, & item animi.*

Hæc quoque de abſceſſibus dicta uideri poſſunt: ut cenſeat, ipſos a copia etiam humorum, aut colliquatione corporis, & item animi exoriri. cum enim ſit humorũ magna uis, ut non poſſit omnis excerni, tunc in particulam quandam imbecilliorem fixa innititur: cumque magna eſt humorum tenuitas,& corporis raritas, tunc per eam perſpirationem, quæ ſenſum noſtrum fugit, corpora celerrime euacuantur:ut, niſi occurras, facile colliquentur.

quod

©BIU Santé

quod idem in colliquatione corporis uſu uenit. atque in febribus quidem uehementiſſimis colliquari ſæpe corpus, concidereque, & extenuari conſpeximus. idque interdum plus, quàm par ſit, accidit, aut propter febris magnitudinẽ, aut propter morbi tempus, aut propter ætatem, aut etiam regionem, aut anni tempus, aut aeris conſtitutionem, aut euacuationes, quæ ſub ſenſum cadunt, aut uigilias, aut curas, aut inediam, aut immoderatos motus. nam & magnitudo, & malitia febrium interdum graciles homines, extenuatosque uel in primis diebus reddit, quemadmodum eſt ab ipſo in libro præſagiorũ de cadaueroſa facie conſcriptum. idem quoque morbi prolixitas facit. ætas quoque tum puerorum, tum eorum, qui ultima ſunt ſenectute. ac in pueris propter humiditatem & caliditatem plurimum fluit, & corpus euacuatum extenuatur: in ijs uero, qui ſumma ſunt ſenectute, propter uirium imbecillitatẽ corpus collabitur. Iam uero ex anni partibus, & regionibus, & aeris conſtitutionibus planum eſt calidiores ac ſicciores magis euacuare corpora; frigidiores ac humi

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 279 sur 584

©BIU Santé

diores, ne cutis perſpiratione digeratur, & inaniatur, prohibere. Sed etiam ſequi macies corporis ſolet ex ſanguinis eruptione, ſudoribus, urinis, uomitibus, & alui deiectione nimia: itemque ex inedia, uigilijs, ſolicitudinibus. nec minus etiam ex delirio, cum ægroti aſſidue exurgunt. Quæ uero colliquatio proprie nominatur, plerunque fit, quod pinguedo, aut etiam tenera caro propter malignam febrim colliquetur. quam ſane ex urinis potiſſimum cognoſces. ſunt enim illæ oleoſæ: eæque principium colliquationis ſignificāt. cumque & in colore, & in conſiſtentia quid ue luti oleum ſit, tum affectionis indicat ſtatum. Verum ne huiuſmodi urinæ in fraudem te conijciant: propterea quod tales ferme excerni ſolent, cum renum pinguedo diſſoluitur. Sed diſtinctiones allatæ ſunt ab Hippocrate, cum diceret, Quibus
" ſubſidentia pinguia ſunt, & cōfertim exe-
" unt, in ijs renum affectiones indicant. cauſſa eſt, quia in renibus celeriter fit excretio. at in pinguedine totius corporis, non celeriter, ſed tarde. De his autem, & de alijs omnibus, quæ acutis, malignisq;

morbis

©BIU Santé

morbis accidunt, Hippocrates in libro prę
ſagiorum accurate differuit: quocirca mi-
nime neceſſe eſt, pluribus ea uerbis per-
ſequi.

Intelligendum autem eſt, in quibus temporibus humores floreant: & quales in ſingulis morbos faciant: & quales in uno quoque morbo affectiones pariant. 26

Erat hoc in libro de humoribus propoſi
tum, noſſe humorum naturam, qui in hu-
mano inſunt corpore: & quo nam tempo-
re quiſque dominetur, & quot, qualesque
morbi ab humoribus gignantur: denique
nō ignorare, quinam ſint modi morborū:
quam nos rem in tertio horum commenta
riorum explanabimus. nunc uero de humo
ribus, cum in principio omnia fere, quæ ad
hanc rē pertinent, conſcripſerimus, pauca
quædam afferemus. Anni tempora diffe-
runt inter ſe humiditate, caliditate, frigidi-
tate, ac ſiccitate: ut hiems humiditate, frigi
ditateque præſtet ceteris: æſtas caliditate,
ac ſiccitate: uer ſit accurate in medio utriuſ
que conſtitutum. autumni uero non eſt ea-
dem ratio: ſed frigus mane uiget, meridie
magnus calor, ad ueſperam calor rurſus in

frigus

©BIU Santé

frigus commutatur: in eo tamen ſiccum humido, frigus calori dominatur: hæcque in anni temporibus fere comperies. In ſingulis uero temporibus proprius quidam humor exuperat, ut hieme, pituita; uere, ſanguis: æſtate, bilis: autumno, acida bilis. Morbi autem frequentes in omnibus anni temporibus infeſti ſunt, ut uerno tempore quia melancholia oriuntur, itemque inſaniæ, morbi comitiales, ſanguinis profluuia, & alij permulti, quorum ipſe & in aphoriſmis, & in libro de aere, aquis, & locis mentionem fecit: cuiuſmodi ſunt anginæ, grauedines, raucitates, tuſſes, lepræ, impetigines, uitiligines, & ulceratæ puſtulæ quamplurimæ, & pani, & quæcunque articulos attingunt. per æſtatem uero cum ex his quidam, tum uero alij morbi uigent, ut continuæ febres, & ardentes, & tertianæ, eæque plurimæ: quartanę item, & uomitus, & alui profluuia, & lippitudines, & aurium dolores, & oris ulcerationes, & pudendorum corruptelæ, & ſudores: autumno autem & multi æſtiui, & quartanæ febres, & erraticæ, & lienis morbi, & aqua inter cutem, & tabes, & leuitas inteſtinorum, & eorundé

diffi-

©BIU Santé

difficultas,& coxendicis mala:itemque ſuſpiria,& uoluulus,& alia permulta. hieme lateris dolor, pulmonis inflammatio, grauedo,raucitas,tuſſis,dolor pectoris, coſtarum,lumborum, & capitis: uertigines, & morbus attonitus. Ipſe uero addit etiam morbos,qui in cuiuſque ætate exoriuntur: itemque eos,qui ex uictus ratione originẽ ducunt: & qui a regione, & uitæ inſtitutis excitantur. Cenſet autem, ut quibus temporibus humores floreant, intelligamus: qua de re ipſe ita ſcriptum reliquit: Augetur inquit, in homine pituita hieme. tum cauſſam addit. eius enim inquit,natura maxime omnium eorum,quæ inſunt in corpore,hiemi reſpondet. eſt.n. frigidiſſima. De uere autem ſcribit hæc: Vere autem pituita adhuc ualens manet in corpore, & ſanguis augetur. hæc enim anni pars ei per naturam maxime reſpondet:ſiquidem humidus,calidusque eſt. Aeſtate ualidus adhuc ſanguis eſt, & bilis in corpore ſeſe extollit,& in autumnum pertinet. autumno exiguus ſanguis gignitur,propterea quod autumnus eſt ei natura contrarius. proinde fit, ut autumno pauciſſimum ſanguinis in homine

©BIU Santé

homine gignatur. at bilis atra & copiosissima, & ualentissima autumno est. ac merito quidem humor huiusmodi est exortus: siquidem humores æstate prius assati erant, assatorum autem reliquiæ, cum primum extinctus calor est, frigidæ, siccæque reddunturac frigidæ, quia extinctus calor est: siccæ, quia dum assarentur, humor uniuersus sit absumptus. Quod igitur ait, humores efflorescere, nihil aliud uidetur significare, quàm hunc, uel illum humorem superare ceteros, uti diximus, ut pituitã hieme; sanguinem uere: flauam, aut pallidam bilim æstate: melancholicum humorem autumno. De morbis autem qui per anni tempora, ac partes oriuntur, in tertio commentario differemus. Iam uero, illud etiam non esse nobis ignotum uult, ut quot in singulis morbis † affectus sint, plane sciamus. † πάθημα. quod ut sit perspicuum, scire conuenit, omnem corporis affectionem, quæ de statu naturæ deflexit, aut morbum esse, aut morbi causſam censeri, aut symptoma, quod etiã † affectus nomine appellatur. morbus autem est sanitati contrarius: & ab utrisq; affectus differt. quod enim cunque patitur † πάθος quispiam,

©BIU Santé

quiſpiam, id affectus nomine appellandū eſt: quam ob rem, ut ego quidem puto, factum eſt, ut ſenſuum alterationes appellentur affectus: ut in aſpectu, quæ a nigro, albo, flauo, ceteriſque coloribus proficiſcuntur: in tactu, quæ a calore, frigore, humiditate, duritie, mollitie, & alijs omnibus, quæ ſunt huius generis, accidunt: idem in ceteris ſenſibus intelligēdum eſt. Voluptatem quoque affectum appellamus: & omnino omnem motum, qui ab alio in alio excitetur. motus enim eius, qui facit, actio eſt: at eius, qui ab illo quodammodo afficitur, affectus. unde apparet, affectum tum, cum fit mutatio, alteratio, & motio, gigni. id uero iam nos in libro de uocabulis medicis demonſtrauimus. ac proprie quidem affectus nomine ueteres omnem motum externū ſignificant. qui uero iam ipſo nomine abuntur, eas etiam affectiones, quæ ex affectu ſunt genitæ, nec amplius ſunt in motu, affectus nominant. affectio tamen neque diuturnior, neq; ſolutu difficilior eſt, quàm habitus: & tamen affectum eſſe idem fere eſt, quod pati: & affectio ab affectu differt motione. nam cum ceſſauit, quod alterabat,

©BIU Santé

bat,ea, quæ in affecto permanet alteratio, eſt patientis affectio. nomen uero affectionis inde eſt declinatum, quod modo quodam quis afficiatur: ſiquidem omnia, quæ in rerum natura ſunt, ſiue ſana ſint, ſiue ægra, ſiue neutra, afficiantur.

27 *Tum uero corpus reliquum ſpectandum eſt, ad quem morbum maxime natura uergit: & quid nam lien intumeſcens facit. horum etiam quidpiam natura facit: ac colores ferme deteriores ſunt, & corpora tument. & ſi quid aliud ſit, te in huiuſmodi exerceas.*

Quemadmodum initio dixi, color morbum plerunque indicat. ideo ne in morbis, & habitu naturali fallamur, nobis conſulit, ut quomodo totius corporis habitus natura ſe habeat, cognoſcamus; interdum enim colores deteriores ſunt, quàm tu fortaſſe eos ſecundum naturam eſſe exiſtimares: ac tunc etiam non bene ualere hominem ſuſpicabere. quocirca corporis habitum noſſe oportet, ut quam in partem morbi effectrix natura repat, non ignores. plerique enim in morbum regium cadũt, quod male

©BIU Sa

male affectum iecur ſit: interdum uero etiã ſecundum naturam tales ſunt: propterea quod in prima conformatione male affecti ſint. quod eſſe tibi planum debet, ne decipiaris, & eos ægrotare tum, cũ non ægrotant, exiſtimes. atque eo quidem tempore ægrotis auxiliari cõuenit ijs coloribus, qui ſint ipſorum colori perſimiles. contra uero faciendum eſt in ijs, qui ſanguinem conſpuunt. ruber enim color prouocare ſanguinem uidetur: ſiquidem humor omnis ſimilibus admotis expurgatur: ut adhibitis contrarijs, intra corpus pelli conſueuit. Ceterum quomodo ſcire, ac dignoſcere naturalem habitum oporteat, ipſe unius appoſitione exẽpli declarauit: ut quidnã inquit, Lien intumeſcens facit. quemadmodum enim multiplices tumores ex liene male affecto oriũtur, ita etiam facere ipſe habitus poteſt: cuiuſmodi ſunt uitia coloris, corporis euacuationes, ac reliqua genera affectionum, in quibus eſſe exercitatum medicum oportet. Multi autem præter naturam tumores obſidere lienem ſolent, ut duritia in partibus inferioribus, ut quidam ſit rotundus, quidam latus, quidam in longitudi-

nem

©BIU Santé

nem auctus. porrò autem qui parte inferna durus est, qui deorsum uergit, ideo ipsum καταῤῥοπον Hippocrates uocat. Vel ideo sic uocat, quia prauos humores, quos in se cõtinet, in partes corporis inferiores propellit. Neque enim de liene dubitandum est, an quod sibi proprium est, trahat, & alienũ secernat, alteretque, & contineat quicquid attrahere suapte natura potest: Si quidẽ in ijs commentarijs, qui sunt a nobis de naturalibus facultatibus conscripti, quattuor facultates unicuique particulæ, quę nutriẽda sit, esse necessarias demonstrauimus. Verumtamen in excrementis secernendis errores committuntur: cuius rei triplex est caussa: prima est partium ipsa expurgantiũ imbecillitas: altera est angustia uiarum, tertia est excrementi ipsius uitium; præterea uero imbecillitatis caussa est intemperies: angustiæ uero obstructio, aut aliquis instrumẽtorum tumor. tumorum uero caussa est humorum defluxio, quæ in ipsum instrumẽtorum corpus irruit: obstructionis, aut crassitudo, aut tenacitas humorum, aut quid, uelut germen, adnatum: uitia autem excrementorum sunt multitudo, crassitudo, & tenacitas.

©BIU Santé

nacitas. excrementa autem concoctionis, quę in uenis fit, tria sunt, ut bilioſum, ut melancholicum, ut ſeroſum. bilioſum uero ueſica iecinori adiuncta expurgat: melancholicum, lien: ſeroſum, renes. inde fit, ut in lienis uitijs color totius corporis ad nigrius uergat, prout ipſius imbecillitatis affectus poſtulat, quando hæc eſt ei a natura tributa actio, ut melancholicum ſanguinẽ iecinore in ſe trahat, eoq; nutriatur. itaq; ubi attrahendi uis, quæ in ipſo eſt, infirma ſit facta, tum ſanguis ex iecore prodiens impurus in totum corpus comportatur; ideoque color fit nigrior. interdum etiam illud excrementum animi deiectiones, & mœſtitias melancholicas gignit: interdum uero uehementiſſimas ciborum appetentias excitat, ſæpe etiam auerſionem. immo uero etiam cum ſcirrhum contraxit, aquã inter cutem affert, iecore nimirum in affectus conſenſum perducto. nec minus etiã idem male affectus diutius aut propter inflammationem, aut propter ſcirrhum, ad nigriorem colorem conuerſus toti corpori uitia coloris impertitur, qua in re ſcire debes, album, uiridemque colorem nobis

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 289 sur 584

©BIU Santé

indicare, abſceſſum in iecinore eſſe: uiridem & nigrum, in liene: album, & *
in pulmone. horum autem colorum forma ſeruatur, cum abſceſſus minime ſuccenſi ſunt. ſed ipſe lien uniuerſi corporis colores uitiat, ac deteriores facit. quin etiam ipſe eſt ſemper iecinore nigrior: præſertim uero in ijs animantibus, quorum calidior eſt temperatura, atque ſiccior. Tu uero unum habes a nobis compoſitum de atra bili librum: in quo & hæc, & cetera, quæ ſunt huius generis, omnia cõtinẽtur.

28 *Animi impotentia in cibis, potibus, ſomno, uigilia: aut propter amores quoſdam, ut teſſerarũ; aut propter artes: aut propter neceſſitatem. laborum tolerantia: & quorum ordinata eſt, aut inordinata.*

Tres ſunt animi partes, quibus ad uoluntarium motum incitamur. atq; has quidem omnes, ſeu partes, ſeu facultates animi appelles, a quibus uita noſtra gubernatur, eſt iam a nobis demonſtratum: ut una ſit, qua ratiocinamur: altera, qua iraſcimur: tertia, qua cupimus. itemque eas ſubſtantia inter ſeſe differre, ac multo etiam magis

magis in differentibus esse locis sitas, per spicuum esse arbitramur. omnes enim pos sunt cognoscere, partem animi, qua cupimus, esse ab ea, qua ratiocinamur, diuersam. nam & cum fame urgemur, impleri cibis expetimus: cum sitis urget, potus cupiditate ducimur. at in pueritia, more brutorum, saturitati operam damus, neque utrum profuturum illud sit, aut nociturū, consideramus. cum autem in uiros non solum ætate, sed etiam ratione euaserimus, sæpe nihil plane bibimus, quod potum esse nociturum, persuasum habeamus. sæpe etiam minus, quàm cupiamus, sumimus: si maiore sumptum copia noxam allaturum sit. sæpe etiam pugnam eius partis animi, in qua mens & ratio elucet, cum ea, quæ cupiditate alitur, cum in morbis, tum alijs plerisque conditionibus spectamus: in quibus nondum esse oportunum uidetur, ut esurienti cibus, sitienti potus offeratur: nec eum, qui riget, calfaciamus: nec refrigeremus eum, qui calore sit perfusus: nec rebus uenereis utatur is, qui ad eas incitetur. facultas enim, quæ in nobis est rationis expers, ad singula nos trahit, quæ cupi

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 291 sur 584

©BIU Santé

mus: ratio retrahit impetum intempeſtiuum, ac cohibet. Et tamen quidam ſunt, qui unam eſſe animi ſubſtantiam uolunt. eam porrò ſubſtantiam aiunt eſſe cuiuſque naturæ perfectionem. ſi uero tale quid piam eſt, uirtus una erit: ſiquidem una eſt perfectio. atque ita in animi parte, in qua ineſt ratio, ſcientiam eſſe uirtutem erit neceſſarium. ſique una ſola pars animi, quæ rationis eſt compos, inſit in nobis, nihil eſt, cur multas uirtutes requiramus. ſi uero etiam iracundiam ſtatuamus, eius quoque uirtutem eſſe neceſſe erit. ſic ſi ad has duas tertia quoque pars, in qua cupiditates uerſantur, accedat; tres ſubinde uirtutes erunt. & quarta item ex mutua harum relatione exorietur. atque ita diuerſa erit pars rationis, diuerſa pars cupiditatum, diuerſa denique ea, quæ irarũ æſtu fluctuat: eritq; una cuiuſque partis uirtus propria: ut eam, quæ in parte, quæ rationis particeps eſt, ſapientiam, aut prudentiam, aut ſcientiam uocent: eam, quæ in parte iracundiæ uerſatur, fortitudinem: quæ in cupiditatum ineſt parte, temperantiam.

Cum autem ſola ratio in cauſſa eſt, ut animus

mus appetitione ducatur, penes ipſam etiam eſt ſedandæ appetitionis facultas: ſi uero aut iracundia, aut cupiditas ad ipſam acceſſerint, quæ nimirum facultates ſunt expertes rationis, & corporis grauitati perſimiles, illico non poteſt, ubi uult, conſiſtere: progreſſu tamen temporis, ut in currentibus uſu uenit, hoc fortaſſe conſequetur. interdum uero etiam ratio cum affectu concurrit: ac tunc quæ affectus facit, ea comprobat ratio. quod in intemperantibus perſpicitur: qui iucundiſſimis rebus frui ſummum bonum eſſe exiſtimant, quod ratio in animo ipſorum cupiditatem ſponte ſequatur. reſiſtit uero etiam affectui ratio, cum homo uoluptatis eius, quę propoſita eſt, non opinatur quidem honeſtam eſſe, aut bonam delectationem: ſed tamen a ualenti quodam facultatis, quæ concupiſcit, motu ad ipſam attrahitur. quo loco ſi ratio ſuperabit, is homo & ſui, & ſuorum affectuum continens erit, & nominabitur. ſi cupiditas uincet, contrario nomine appellabitur, & impotens dicetur. cum uero a ſola ratione ad uſum rerũ iucundarum ducetur, ipſarum perceptio-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 293 sur 584

nem non fruitione, ſed uſu metitus, is tem perans uocabitur: ſicut intemperans, qui ſolum a cupiditate trahitur, quam etiam ratio conſequatur. quocirca cum dormien tibus ea pars animi, quæ mentis & ratio-nis particeps ſit, cupiditatibusque impe-ret, ſopita langueat: illa autem, in qua fe-ritas quædam ſit, atque agreſtis immani-tas, ut appellare Plato ſolet, cum ſit immo derato obſtupefacta potu, atque paſtu, exultat in ſomno, & iactatur, quæritque quomodo id ipſum, quod uult, conſequa-tur. quo tempore nihil eſt, quod non au-deat: quaſi omnem uerecundiam, pruden tiamq; exuerit. multa enim impure cona-tur, ac trucidare aliquem uidetur, atq; a nullo potus, paſtusq; genere abſtinere: & omnia facere tetre cum temeritate, atq; impudentia. at qui ſalubri & moderato ui-ctu quieti ſe tradiderit, ea parte animi, quę mentis, & conſilij eſt, agitata, & bonarum cogitationum epulis ſaturata, & ea parte animi, in qua uoluptates uerſantur, nec inopia enecta, nec ſatietate affluenti, ut conquieſcat, neque tumultum ullum præ-ſtantiſſimæ parti afferat; aut lætitia ipſam per-

©BIU Santé

perfundens, aut mœrore conficiens: sed si nat, ut ipsa per se sola, atque pura conside ret, earumque rerum studio ducatur, quas non nouit, siue eæ præsentes sint, siue præ- teritæ, siue futuræ: illa etiam tertia pars, in qua irarum existit ardor, sedata, ac re- stincta sit, nec ulli infensa, quiescat: atque ita duabus animi partibus compressis, illa tertia pars rationis & mentis eluceat, se- que acrem ad somniandum præbeat; tum ueritatem maxime attingit, neque ei uisa absurda occurrunt. atque hæc quidem ex impotentia, intemperantiaque oriuntur. sed quid attinet dicere cetera mala, & itē morbos, qui ex ipsa originem ducunt? in numerabiles sane sunt ferme, & tot, ut paucis explicari non possint. nos enim per spectum habemus, morbos eos, qui ex ni mia omnium humorum copia existunt, hinc potissimum exoriri. & cū me ad eius- modi homines quidam accerserent, eo tē- pore feci omnia, quæcunque ad bonam ua letudinem esse necessaria existimabam: de inde autem ineunte uere eos euacuare co natus sum. nonnulli etiam sunt, qui mul- tas corporis partes imbecillas habent, ut

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 295 sur 584

caput, ut oculos: aut qui affectibus ijs, qui a uertigine oriuntur, facile corripi ſolent. hi ſunt a nobis euacuatione curati: cum tamen prius, quid coaceruari in eis ſoleret, conſiderauiſſemus. nonnulli enim amaræ bilis humorem copioſiorem, quàm aliorũ colligunt: alijs melancholicus, alijs pituitoſus: in alijs ex æquo omnes coaceruantur: in quibus redundare ſanguis dicitur. Equidem permultos curaui, qui multorũ annorum ſpatio pedum doloribus per interualla fuerant conflictati: cum in eis redundantem humorem in principio ueris euacuaſſem, aut ſanguinem detraxiſſem. Illud tamen ſciendum eſt, eos in tota victus ratione eſſe moderatos oportere, cum intemperantes, uinoſos, & abdomini datos ſiue purges, ſiue ſanguinem eis mittas, magnopere iuuare non poſſis. intemperanter enim uiuentes, magnam crudorum humorum copiam celeriter coaceruant: quorum ne aggredi quidem curationẽ oportet. contra uero, ſi medico ſint dicto audientes, maxime adiuuantur, ſi initio ueris euacuentur, & ad ſalubrem victus rationem adducantur. Idem in morbo

bo comitiali, attonitoque, & uertigine, & ſputo ſanguinis, & melancholia eſſe faciē dum uidetur. Vtrum autem hæc omnia ex intemperantia, an uero ex alia cauſſa profecta ſint, ſpectare oportet. alias porrò cauſſas ipſe commemorat: ſomnum inquam, uigilias, aut ſi propter rei alicuius amorem, ut teſſerarum; aut artem, aut neceſſitatem, ſit laborum tolerātia. quæ ſane cauſſæ alterare corpus poſſunt: quemadmodum ſæpe uſu uenit, ut propter uehementem uigiliam, aut alimenti inopiam, aut amorem talis fiat facies, qualem eſſe cadaueroſam deſcripſit Hippocrates. qđ idem euenit propter laſſitudines quaſdā, quæ præceſſerint, itemque ſolicitudines: præſertim uero ſi regio calida ſit, tempus anni æſtiuum, cæli ſtatus calidus, & ſiccus: ac multo magis ſi homo ſit natura biliioſiore. præterea uero ſi quis uentriculi os habeat imbecillum, huius habitus facile digeritur, & perſpiratur. hoc ipſum fit non ſolum propter famem, & cibi inopiam, ac uigilias: ſed etiam propter alui profluuiū, aut immodicam ſanguinis euacuationem, quæ uel ex naribus, uel ex utero, uel ex hæ

morrhoide,

©BIU Santé

morrhoide, uel ex uulnere fluat: itemque propter uehementem triſtitiam, aut amorem: id quod pulſus, cum primum uiſa eſt quædam ex ijs mulieribus, quæ in domo ſunt, indicat: ſiquidem ſtatim inæqualis, & inordinatus redditur: ac paulo poſt, ubi illa, quæ uiſa eſt, diſceſſit, in ſuum naturalem ſtatum redit. is enim pulſus turbulentam quandam in animo hominis factam eſſe perturbationem indicat. Fit etiam idem inæqualis, cum quædam nunciantur: quod ægroti ijs ipſis, quæ audierunt, perturbentur. ſed hanc a pulſibus profectam notitiã uel non habuit Hippocrates, uel certe nõ exercuit. quanquam ipſe nõ amorem, quẽ in mulierem quis habeat, ſed aliarum rerũ ſignificare uidetur, ut teſſerarum, & talorum. ſunt enim quidam, qui tantum temporis in conuiuijs, talis, teſſerisque conſumant, quantum uir probus, ac uirtutis ſtudio ductus in bonis, ingenuiſque artibus ponere conſueuit. atque in ijs ipſis ſtudijs non ita præclaris tantum perſeuerant, ut & frigus uehemens, & immodicum æſtũ perferãt, & eo tempore uix quidpiam ſentiant: immo uero & fame, & ſiti enecãtur:

& in

& in graues,& inſanabiles affectiones cadunt. Vt autem hi amore talorum,atque aleæ uigilant noctesque, diesque, & a ceteris rebus omnibus cauent: ſic qui in artibus,ſcientijsque uerſantur, ſtudio doctrinæ,cupiditateque ſcientiarum ducti multa ſua ſponte faciunt,quæ & morbos,& affectus in ipſis pariunt. Quid iam ego de bellicis rebus,de agricultura, de uenatione,ut de terreſtribus,aut aquatilibus animalibus capiendis,&,uno uerbo,de omni genere uenationis dicam?hæc enim ut magnum uſum ad bonam ualetudinem, magnosque fructus afferant,tamen tot, ac tãtos labores,ac timores, & pericula habẽt adiuncta,ut multa,eaque terribilia,& grauia perferre neceſſe ſit.nam & uulnera, & plagas pati,& uigilare, & itinera conficere,cum nollent,& frigoris, æſtusque iniurias perferre, & pluuias ſuſtinere ſæpiſſime homines coguntur. Alij etiam ſunt, quos neceſſe eſt, paupertate compulſos, & quia non ita, ut reliqui, rebus abũdant, quod ipſe ſignificauit,cum dixit, aut propter neceſſitatem: quos inquã neceſſe eſt laborare,atque in artibus uerſari,ut telam

texere,

©BIU Santé

texere, aut ferrariam exercere, aut in corio incidendo uersari, aut alias artes, quæ sordidæ nominantur, pertractare, alij uero non perpetuo hæc faciunt: sed coguntur interdū labores perferre, aut famem, aut frigus, aut quidpiam aliud, quod foris adueniat, tolerare. quocirca scire oportet, illud ne ordinatum sit, an uero inordinatū: hoc est, utrum semper, an ad alicuius spatium temporis patiantur. siquidem hæc cognitio erit ad curandum morbum, & ad præsagiendum accommodata.

29 *Mutationes ex quibus in quæ fiant, attendendum.*

Aeris nos ambientis mutationes, quæque a nobis paulatim fiunt, periculosæ nō sunt. solas uero magnas, ac repentinas esse periculosas, quod ad sanitatem pertinet, habemus exploratum. quam ob rem cauendæ sunt. quæ causſa fecit, ut ita in aphorismis scriptum reliquerit: Temporum inquit, mutationes maxime morbos « pariunt: &, In anni temporibus magnæ « mutationes fiunt: ut has esse, quas alibi cauendas monet, intelligamus. ergo debe

mus

mus admouere contraria, ut aeris inæqua
litatibus occurramus: hoc eſt, ut in humi-
dis mutationibus corpus exiccemus: idē-
que humectemus in ſiccitatibus: itemq;
calfaciamus, ac refrigeremus, cum hæc
ambo poſtulare uſus uidebitur. eadē quo-
que erit uictus habenda ratio, ut ab exer-
citationibus ad otium paulatim, & ab otio
ſimiliter ad exercitationes progrediamur:
ſimili quoq; modo in alijs omnibus. idque
ipſe iubet in eo aphoriſmo, cuius hoc eſt
initium, Multum, ac repente uacuare, uel
replere, uel calfacere, uel refrigerare, aut
omnino corpus mouere, periculoſum. &
quicquid nimium eſt, id naturæ eſt inimi-
cum: paulatim uero quod fit, tutum. eſt
igitur perſpicuum, mutationes magnas re
pente præter conſuetudinem factas non
modo ægrotis, ſed ſanis etiam non medio
cres noxas afferre. ſi quis, exempli cauſſa,
qui prandere non conſueuerit, prandium
ſumat, is totum corpus infirmum, & gra-
ue perſentiet, ipſeq; debilis, & piger red-
detur: quod uires a cibo, ueluti a ponde-
re quodam prægrauentur. in ijs uero, qui
prandere ſoliti ſunt, ſi non prandeant, ui-

rium

rium ineſſe imbecillitas perſpicitur: propterea quod in eiuſmodi mutationibus uires ſuapte ratione infirmæ redduntur. uiſcera quoq;, ut Hippocrates ſcriptum reliquit, eis pendere uidentur, urina calida, pallidaq; redditur, ſtercus exuritur, oculi concaui redduntur, tempora palpitant, & extrema perfrigerantur. Deinde uero, ut magnas mutationes eſſe cauendas maxime intelligamus, addit: cum igitur ijs, qui ſani adhuc ſunt, hæc accidant, ſi per dimidium diei conſuetam uictus rationem mutent, certe planum eſt, nihil aut addi, aut detrahi utiliter poſſe. tum ſubiungit: Hoc autem ſatis magno argumento eſt, quod maximæ mutationes tum naturæ, tum uero habitus noſtri, potiſſimum morbos pariunt. itaque nihil eſt repente commutandum: ac ſi qua fiat mutatio, tum ex qualibus in qualia fiat, uidendum erit, utrum paulatim, an confertim: utrum in qualitate, an in quantitate: utrum in corporibus, an in cauſſis, an uero in ſignis: atque in corporibus, an in ſanis, an uero etiam in ægrotis: ſiquidem ſana corpora ita conſeruanda ſunt: ægrotis adhibenda medicina eſt.

In

In ſignis uero, quæ ipſis accidunt corpori bus, ex quibus & corpora, & ipſorum naturæ dignoſcuntur. in cauſſis denique, ex quibus ſanitatis cuſtodia perficitur. Cum autem hoc planum ſit, ſcito horum omniũ eſſe differentias quattuor, quæ admouentur:quæ educuntur: quæ fiunt, quæque ex trinſecus incidunt.quæ admouentur, ſunt cibi, potus, & medicamenta quædam, quæ intra corpus ſumuntur; itemque aer, quem ſpiritu ducimus. Quæ fiunt, ſunt fricționes, deambulationes, geſtationes, equitationes, & omnes motiones. Cauſſæ uero & multæ ſunt, & multorum generum: quorum genere continentur etiam uigiliæ, ſomni,& res uenereæ. Quæ foris incidunt, ſunt hæc, aer in primis: deinde balnea, inunctionesque. hæc enim omnia immutare ſtatum noſtri corporis & in qualitate, & in quantitate poſſunt: atque in qualitate quidem, ſi calfaciant, ſi refrigerent, ſi exiccent, ſi humectent: in quantitate uero, ſi alant, ſique euacuent. Eſt autem duplex euacuatio,altera eſt excremẽtorum: altera, cum propria hominis ſubſtantia defluit.quocirca attendenda eſt omnis

©BIU Santé

nis mutatio, ut ex quibus in quæ fiat, nos non lateat.

30 *Ex moribus animi industria, aut quærens, aut meditans, aut uidens, aut loquens, aut aliud quid faciens: uelut tristitiæ, iracundiæ, cupiditates.*

Quattuor humores sunt ad aptos mores gignendos accommodati. etenim mores animi sequi temperaturam corporis, est iam a nobis demonstratum; unusque extat noster hac de re libellus. quod cum ita statutum sit, acies animi, atque intelligentia a bilioso humore: constantia & firmitas a melancholico: simplicitas, & stoliditas a sanguine gignetur. pituitæ autem natura, quam in prima ciborum mutatione gigni necessario apparet, est ad mores conformandos inutilis. conuenire uero etiam mores regionibus, attestatus est in
« libro de aere, aquis, & locis Hippocrates:
« ubi mores hominum temperatos in regio
« ne temperata esse dixit: plurimum inquit,
« Asia ab Europa differt, & quod ad rerum
« omnium, quæ ex terra prodeunt, & quod
« ad hominum naturas pertinet: nam & re-
« gio est regione mitior, & mores item ho-

minum

minum mitiores ſunt. horum cauſſa eſt an
ni temporum temperatura. deinde uero
ſubiungit hæc: Feritas autem,& ſocietatis
uacuitas,& iracundia in huiuſmodi natura
generantur. tum addit, Qui uero monta-
nam regionem, aſperam, altam, & aquo-
ſam habitant,& apud quos mutationes an
ni temporum fiunt, magna differentia eſt,
& feræ, atque agreſti immanitate imbutæ
naturę non minus ſunt.Et paulo poſt,com
peries,inquit,& formas hominum, & mo-
res plerunque regionis naturam conſequē
tes. ad ſummam eo in libro planiſſime do
cuit, non mores ſolum, ſed hebetudinem
quoque animi,ſicut aciem ingenij tempo-
rum temperaturas ſequi. Iam uero ubi ait,
At ubi nuda regio eſt,ac niue per hiemem
opprimitur,aut etiã a ſole exuritur, ibi &
duros, & fortes, & articulatos, & robu-
ſtos,& hirſutos conſpicies.acumen quoq;
ad agendum accommodatum in huiuſmo
di natura,& uigilantiam cognoſces. erunt
quoque in ira,& moribus obſtinati,ac ſuæ
potius ſententiæ, & agreſtiores potius,
quàm mitiores.Plato quoque idem, quod
ſenex noſter, ſenſit: ſiquidem multum lo-

ſ cis

©BIU Santé

cis ipſe itidem & terræ habitationibus ad animi mores conformandos, & ad intelligentiam, prudentiamque comparandam tribuit: ut uidere eſt in quinto de legibus, in quo ſic fere ſcriptum reliquit: Nec quenquam fugiat, quod ad loca pertinet, ut meliores, aut deteriores homines gigni poſſint. quæ cum dixiſſet, hæc etiam ad illa ſubiecit, Quippe cum inquit, alij uarietate uētorū, & turbine difficiles ac proterui ſint, alij propter aquas, alij propter cibos, quos tellus ſubminiſtrat, qui & corpus melius aut deterius, & animum quoq; non minus ita afficere plane queant. Quæ cum ita ſint, hominum mores cognoſcēdi ſunt; atque ijs loco ſignorum uti debemus. ut.n. ſigna, quæ in facie conſiſtunt, facillime, ſic mores ægre, cognoſcentur. præterea uero mores omnium dignoſcere, nihil eſt, quod fieri poſſe uideatur. quocirca uix in paucis aliquibus hæc non inquirenda ſunt. quippe cum interdum non magnum quid ipſa ſignificare inueniamus, ut in decubitu: quandoque uero maximum, ut in modeſtis, ſi aſpectum trucem, uocemq; habeāt. crepitus quoque uentris uel dolorem, uel delirium

delirium indicat in ijs, quos id facere audientibus aliquibus puderet. at ſi præſentes nihil uereantur, nullius erit rei nota. quocirca hoc etiam loco mores ægrotantis attendendi ſunt: ſicut etiam conſuetudo illorum ſcienda eſt, qui proni in uentrē cubant; & natura eorum, quibus dormientibus ſtridunt dentes, aut oculis accurate nō clauſis dormiunt. hæc enim omnia, ubi naturam, moreſq; ægrotantis prænoris, aut ab aliquo, qui norit, audieris, hunc uſum afferent, ut firmā dignotionem inde ſumas: ac ſigna modo bona, modo mala ſint: quæ ſane præcognoſci accurate non poſſunt, niſi ægrotantis hominis mores cognitos habeamus. Sic etiam eſt de pulſu iudicandū. uſu enim uenit interdum, ut febricitantibus pulſus ad magnitudinem attollatur, neque tamen id propter febrim fiat: ſed cauſſa exterior quædam id efficiat. huius generis ſunt balnea, aut curſus, aut frictiones, aut aliæ motiones, quæ ad breue ſpatium temporis perdurant: aut etiam uinū, & alimentum: id quod in corpore diutiſſime permanet. quin etiam ab iracundia magnus ſimul, & uehemens pulſus fieri ſolet.

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 307 sur 584

©BIU Santé

quæres non latebit peritum medicum in oculos,& totam faciem intuentem. quoſdam etiam comperias, qui cohibere iram uelint:in quibus præter magnitudinem, uidere etiam eſt inæqualitatem:quam quidē maiorem in ijs,qui anguntur, quique erubeſcunt, intuebere. Simili quoque modo ſi quis in ſole,aut ad ignem ſit calfactus; atque aliquo medicamento calfacienti ſit inunctus. Itaque, cum is, qui curationem adhibet,non adeſt perpetuo, ſi ægroti uerum dicere noluerint,certe cauſſam explicate afferre difficile eſt. immo uero præter ea,quæ diximus, quidam ſunt tam medicamentorum amantes,ac ſtudioſi,ut uel interim,dum nos abſumus, medicamenta calfacientia,& naturam mirifice alterantia ſumant: quod tu duobus diſtinguere modis poteris,habita inquam temporis ratione, & perſpecta ægroti conſuetudine,ac moribus.nam ſi aliud ſit tempus præter illud,in quo fieri ſolet exacerbatio: tum a medicamento calfacienti potius, quàm ratione exacerbationis factam eſſe alterationem ueriſimile fuerit. Si uero in tempore exacerbationis id fiat, tum inuaſionis impetu

id

©BIU Santé

id accidere eſt uero ſimilius.a cõſuetudine uero,& moribus ægrotantis ſic deprehendes: quidam inſoliti ſunt medicamenta ſumere,ſuntque ad eam rem timidi: quidam ſoliti,atque adeo,ut niſi medicamenta ſumant,plane neſcire uitam ducere uideantur.ergo in ijs,qui timidi ſunt,exigua ſuſpitio eſt:in conſuetis,bene magna. mores uero non parum ad cognitionem adiuuant. quibuſdam enim eſt natura comparatum, ut inſidias faciant, & familiares in fraudẽ impellant, conenturque omnes homines coarguere, quaſi nihil certi, ac firmi ſcire queant: quidam bonis ſunt moribus, & aperte faciũt omnia: in his nulla cauſſa eſt, cur quicquam eſſe clam factum ſuſpiceris: in illis uero,qui inſidiari ſolent, ſuſpecta tibi eſſe debebunt omnia: & diligenter circumſpicienda,& diſtinguenda: ſicut etiam aduerſus homines ineptos ingenio opus eſt,atque prudentia. Quibus quidem fit rebus, ut negligenda non ſit puerorum educatio: ſed optimis illi ſint imbuendi moribus:propterea quod ſi eorum natura eum fructum percipiat,quem noſtra pariet diligentia, ijdem in præſtantes uiros, ac bo-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 309 sur 584

©BIU Santé

nos euadent: si nobis non erunt dicto audientes, nos certe culpa uacabimus. alij.n. ipsorum uerecundi sunt, inuerecundi alij: alij studiosi honoris, & honestatis, alij contra, & honorem, & decus despiciunt; ut alij timidi, alij audaces sunt, alijque ueraces, alij mendaces. etenim puerorum educatio est ei studio, quod plantis adhibemus, persimilis. agricola enim nūquam faciet, ut rubus racemos ferat. caussa est, quia ipsius natura fuit ab initio talis, ne huiusmodi in ipsam perfectio caderet. Vites quoque, quæ suapte natura promptæ, & aptæ sunt, quatenus in se est, ut fructum ferant, si colonus negligat, solique naturę curādas relinquat, aut prauum, aut certe nullum fructum ferent. idem in animantibus accidere animaduertimus. nam si equum erudieris, ipsum ad multas res utilem habebis: ursum uero quamuis olim mansuefeceris, eius tamen firmus habitus nō erit. mihi uero felici quodam fato contigit, ut optimum, humanissimumque patrem habuerim. qua uero ipse natura præditus sim, dignoscere nō possum: illud quidem scio, patrem meum in hoc studium incubuisse, ut

BIU Santé

ut ego quàm optimus, & diſciplinis omnibus quàm ornatiſſimus euaderem. atque hæc quidem, quæ dicta ſunt omnia, nobis indicant, mores eſſe ſtudioſe, accurateque conſiderandos: & habita eorum ratione, de morbo faciendam eſſe coniecturam. Verum alij interpretes, in quibus Glaucias eſt, hæc uerba aliter, quàm nos, exponunt. nam ex moribus cognoſci ſtudium ac ſedulitatem agendi, & item odium rerũ gerendarum affirmant: ut uel hoc modo ingenioſos, pigros, ſegnes, tardos, & celeres poſſimus dignoſcere: aiuntque hoc preceptum ad medicinam non pertinere: quæ ſententia uera non eſt. quid. n. ſignificat, cum addit hæc, aut quærens, aut meditans, aut uidens, aut loquens, aut aliud quid faciens? ſi id nobis ad morbum indicandum, † non eſt adiumento? An perſpicuum eſt, ex reſponſionibus poſſe cognoſci, quomodo ægrotantis mens ſe habeat? itemque ex ijs ſermonibus, quos habet ægrotus, extare poteſt aliqua utilitas, ut præſentia dignoſcamus, & futura præſagiamus? quin etiam e meditationibus, & cogitationibus fructus percipitur. nã qui

† In Græ. lib. legitur ſine negatione: quæ tamen uidetur deſiderari, & in ſecundo exẽplari habetur.

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 311 sur 584

©BIU Santé

cogitabat, quid futurum eſſet, ſi Atlas nol
let cælum ſuſtinere, certe inſtantis deſipiē-
tiæ ſignum nobis dedit: cuius etiam indi-
tio eſt trux aſpectus, & alia pleraque præ-
ter mores, & conſuetudinem facta. Ad hęc
uero, triſtitiæ. ueteres enim hæc quinque
uocant animi perturbationes, ut triſtitiā,
ut iram, ut excandeſcentiam, ut cupidita-
tem, ac metum. ac multis de cauſſis homi-
nes triſtantur: alij mortuis filijs, aut fami-
liaribus, aut cognatis, aut amicis: alij quod
expectent, uel ſeipſos ſolum malis affici,
aut patriam uniuerſam euerſum iri. ſed mę
rēt etiam ij, qui ſtudio pecuniæ ducuntur,
cum eadem priuantur: & cupidi honoris,
cum gloria ſpoliantur: & ut quiſque cupi-
dus eſt, ita illis rebus priuatus triſtatur.
ſunt etiam, qui propter amorem in mœro
rem cadant, & graciles reddantur: ut nos
de eo, qui diuitis cuiuſdam rem familia-
rem tuebatur, oſtendimus: quem etiam ad
priſtinam ualetudinē, cognita morbi cauſ
ſa, quamprimum reuocauimus. ſic etiam
multos inuenies, qui morum bonitate at-
que præſtantia mites, quietique ſint, ſed
tamē propter morbi uehementiam, atque
mali-

©BIU Santé

malitiam uehementer iraſcantur, ac celeriter excandeſcant. atque hæc quidem cõmutatio & mali magnitudinem nobis indicat, & acutum eſſe morbum declarat: unde nobis & præſagiendi ratio, & curationis modus ſuppeditatur. Ceterum de cupiditatibus, quin ſæpenumero affectiones ſignificent, nullo modo ambigendum eſt: ſiquidem & morſum ſtomachi, & interdum abſurdos humores quoſdam uentriculo contentos commonſtrent. interdum uero uitiata ratio eſt, ut neque quid bonum, neque quid malum ſit, queat agnoſcere: quo quidem caſu efficitur, ut ægroti petãt omnia: & quicquid dederis, reijciant. quoniam igitur affectibus quibuſdam homines corripiuntur, qui cogitationis, ac memoriæ uim quaſi obſtupefaciunt, aut ſomnos graues, ac profundos inuehunt: iure, ac merito uult, ut nos eos cognitos, & perſpectos habeamus. ad hos depellendos interdum utiles ſunt cogitationes, ut ipſe quoque alibi docuit, excandeſcentiam eſſe ad bonos humores creandos, & ad naturalem habitum recuperandum accommodatam. Ego uero interpretes, qui multis

©BIU Santé

tis modis, & aliter atque aliter hanc ſententiam commutant, ſatis admirari nõ poſſum. ſi quis enim a uetere lectione uult diſcedere, is facere hoc ipſum debet aliqua probabili ratione impulſus; ſicut ego ſæpe demonſtraui. nam ueterem lectionem hãc fuiſſe, quam attuli, tum omnes ueteres interpretes agnoſcunt, tum uero Zeuſis eſſe optimus teſtis uidetur: is enim cũm Glauciam male hæc uerba interpretantem reprehendit, nihil ei obijcit, quod ad lectionem pertineat: at quia uerbis negationem adiunxit, in hoc ipſo plane coarguit: ait enim eum fuiſſe animo dubio: nec potuiſſe hanc explicare ſententiam, niſi negationem addidiſſet: ac ſi Hippocrates ad hunc modum ſcriptum reliquiſſet: Ex moribus animi induſtria: non quærens, aut cogitans, & reliqua. Verum ſi aientibus licet negationes adiungere, profecto ita omnis corrumpi ſententia poterit: neque ulla ueterum opinio integra, firmaque ſeruabitur.

31 *Quæ a caſu proueniunt, animi moleſtiæ, aut aſpectu, aut auditu contractæ.*

Nunc

Nunc agit de moleſtijs, quæ caſu proue niunt: ſupra autem de ijs diſſeruit, quæ in nobis inſunt: itemque de cupiditatibus, de iracundia, deque animi induſtria. Mo leſtiæ autem, quæ ab externis cauſſis profi ciſcuntur, plerunque aſpectu, aut auditu percipiuntur: uelut cum quid terribile in tuemur, aut uiro innocenti fieri iniuriam: ſiquidem eo tempore indignamur, & ægre ferimus: uel cum parentes defunctos, aut etiam amicos uidemus: aut cum hoc ip ſum ad nos alij perferunt: propterea quod nuncij triſtes & mali non minus, quàm ui ſa, afferre nobis moleſtias conſueuerint. hoc.n. fere fit, ſi quis cogitet ac uideat iu cunda, & triſtia, eius animum uarijs affici modis. nam & cogitare & uidere, quæ iu cunda ſunt, animum lætitia perfundit, na tiuumque calorem dilatat. at triſtia animo uoluere, eaque uidere, lædit animum, no ſtrumque calorem conſtringit: eaque res terribilia, formidinisque plena uiſa in ſom nis excitat.

Vt etiam corpora afficiuntur. nam mola cum altera attrita, dentes ſtupeſcunt: circa cauum lo- 32

cum

©BIU Santé

cum ambulanti, crura tremunt. cum quis ea, quibus opus habet, manibus extollit, eæ tremunt: serpens derepente conſpectus, pallorem induxit.

Videndum eſt, quomodo corpora affecta ſint, ut intelligamus, audaces ne, an timidi homines ſint: an facile in morbos cadant, an ne quiduis facile patiantur. ſunt enim, quibus dentes ſtupeſcant, ſi molas inter ſe atteri audiant: alij uero propter rẽ quampiam uiſu terribilem, palleſcant. Stupor enim hic ſignificat affectum ſolius oris quendam, qui non totum os, ſed dentes, gingiuasque occupat: quem ſane ne oratione quidem poſſis explicare. ſed cum quidam & auſteros, & acidos cibos ingeſſerit, affectus uero aliquis ſequatur, qui dentes, gingiuasque obſideat, eundem exoriri in omnibus exiſtimamus. Cumque hic affectus ab acidis, aut acerbis excitetur, obſeruatum eſt, portulacam eſſe medicamentum accommodatum. quanquam portulaca dentium ſtuporem a fluxione, aut propter uomitum, aut a ſerræ ſtridore, aut ab attritu molæ excitatũ nihil plane iuuerit. quo circa prius inueſtiganda eſt ſtupo-

ris

©BIU Santé

ris dentium cauſſa: tum adhibenda curatio. De tremore autem ſatis conſtat, ei qui prope locum præcipitem iter faciat, crura tremere. timor enim uires deijcit. ita etiam ſi quis ſerpentem, quem conſpexerit, fugiat, tremulus redditur. quinetiam qui circa dominum, aut formidabilem iudicem eſt, toto corpore tremit. & quidam, ſi eos coram rege loqui uelis, ne uocem quidem non tremulam mittent. Quemadmodum igitur animi affectus, qui motricē facultatem debilitauit, tremulas actiones reddit: ita corporis morbi, qui uiribus noxam afferunt, in cauſſa ſunt, ut tremoris ſymptomata excitentur. Illud porrò ſciendum eſt, ex ijs motionibus, quæ citra uoluntatem fiunt in inſtrumentis uolūtarijs, quæ ſunt ad motum comparata, aliam appellari conuulſionem, aliam palpitationē, aliam denique rigorem: quæ inter ſe differāt. ac de ijs eſt a nobis in uniuerſum uno integro libro diſputatum. eius uero motus, qui ſit uoluntarius ille quidem, ſed non ſecundum naturam, una eſt ſpecies, quæ nomine tremoris appellatur: de quo nunc eſt nobis propoſitum diſſerere. Tre

mor

©BIU Santé

mor igitur fit, non ſolum muſculis, ac neruis affectis, ſed etiam naturalem ſtatum retinentibus: id quod ipſe quoque declarauit, cum ait, Cum quis ea, quibus opus habet, manibus extollit, eæ tremulæ redduntur. ſignificat enim manus naturalem ſtatum retinentes. idque fere fit, cum quis onus grauius, quàm uires ferre poſſint, aut manibus ſublatum, aut humeris impoſitũ portare conetur. quoſdam enim robuſtiſſimos iuuenes uidemus, qui cum pergraue onus ferunt, tremuli redduntur; ac tum præcipue, cum aſcendere ſcalas conantur. Iam uero etiam animi perturbationes, ut dixi, trementes homines faciunt. cauſſa eſt, quia uires exoluunt: quod illi aperte atteſtantur, qui aut feram, aut latrones, aut aduerſarios conſpiciunt. ac nos iam in eo libro, quem de tremore, conuulſione, & rigore inſcripſimus, tremorem perpetuo ex uirium imbecillitate gigni demonſtrauimus. quoniam autem hæ interdum per ſe ipſæ infirmæ ſunt; interdũ uero propter animi affectum, ideo tres ipſarũ cauſſarum differentias, ut inſtrumentorum, quæ uoluntaria ſunt, intemperiem: ut animi

mi affectum,ut prægrauans onus, esse confirmauimus.itaque ubi oritur tremor, nec metus eum excitauit, nec eius causa fuit oneris gestatio, duorum alterutrum sit oportet: ut uel intemperies instrumentorū sit,uel aliquod in corpore pondus, quod musculos,aut neruos obsideat.scito etiam eandem esse timoris causam, cum quis derepente serpentem uidet, ac pallescit. porrò de significatione huius nominis χλωρὸν, quod pallidum, aut uiride significat,iam sæpe sumus loquuti. sed hoc interdū per consensum fit: uelut nonnullos conspicimus,qui si alij mingant,aut aluū deijciant,idem in se a natura excitari sentiant. ita siquis in oculos, quos lippitudo male afficiat, intueatur, primum eius oculi humore implentur: deinde uero, si acrius, ac diutius inspiciat,ipse quoque eodem affectu corripitur. oculi enim affectum illum formidantes,ideoque imbecilliores facti, eo morbo facilius corripiuntur.

Timores,sicut pudor,mœror,lætitia, ira, aliaq; huiusmodi,ut obediant.unicuique autem pars corporis ad actionem accommodata in his obedit: sudores,cordis palpitatio,& eiusmodi facultates. 33

Timores,

©BIU Santé

Timores,inquit, naturalem habitũ immutant, & affectionem quandam afferũt; ſicut etiam facit pudor,mœror,lætitia,ira, & alia, quæ communi nomine perturbationes appellantur. tale enim corpus reddunt, qualis una earum quæque ſit. quoniam autem quæque ipſarum in corpus incidit, uiribus debilitatis, ob eam cauſſam inuehere eundem affectum uidetur. ac de ijs copioſius eſt nobis in libris de Hippocratis, Platonisque decretis diſputatum: & item ſeorſum uno in libello, cuius index eſt,De animi peccatis,ac perturbationibus. Iam uero ſũdores, & cordis palpitatio actioni corporis obediunt, ut etiam alia,quę ſunt huiuſmodi. eſt enim palpitatio dilatatio quædam præter naturam,quæ omnibus particulis,quæ diſtendi poſſunt,accidere conſueuit.hoc autẽ ideo adiunxi,propterea quod nec oſſa,nec cartilagines unquam palpitãt.cauſſa eſt, quia diſtendi non poſſunt. cadit autem palpitatio non modo in cor,ſed etiam in uentriculum,ueſicam, uterum, inteſtina, iecur, lienem,ac ſeptum tranſuerſum.cum uero arterijs,cordique accidit,tum alius quidam, præter

©BIU Santé

præter pulsum,motus in eis oritur. ex quo apparet,hunc affectum neque uoluntariæ facultatis,neque organorum, quæ uoluntati obediunt, esse proprium, cuiusmodi est tremor,atque conuulsio:sed ijs corporibus omnibus,quę dilatari queunt,accidit. illa porrò non sua ui distenduntur, sed a substantia quadam,quæ intrinsecus in ipsa influit. hæc autem substãtia aut humor est, aut aerea natura quædam. humorem esse, repugnat palpitationis motus, & eiusdem solutionis celeritas. ergo necessario concludenda ratio est, quandam aeream naturam subesse. quæ si exigua, & subtilium esset partium,per corpus facile transflueret. qui uero totam de hoc affectu tractationem scire aueat,is nostrum de ea re librum percurrat.

Quæ extrinsecus prosunt, aut nocent: unctio, 34
perfusio,illitio,cataplasmatum usus,lanarum deligatio,& rerum earum,quæ sunt huiusmodi. internæ item partes talibus obediunt: ac non solum externæ ijs, quæ intro assumuntur: sed etiam quæ in lanis ab ouili succidis adhibentur: & quod a re ge nomen duxit cuminum uidentibus, & olfacientibus quæ de capite ducunt.

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 321 sur 584

©BIU Santé

His de rebus egit in ijs, quæ ſupra dicta ſunt, Hippocrates: nosque eaſdem expoſuimus: quocirca non iam eadem de eiſdē afferenda ſunt. ceterum interna perſæpe externis obediunt, & modo prodeſſe, modo obeſſe ſolent, & cutis etiam colorem immutare non ſecus, quàm quæ intro aſſumuntur, ſi quis enim cuminum potui datum ſumat. is pallidus reddetur. atque etiam hoc ſcitum eſt, multa non ſolū hoc ipſum facere, ſi quis ea odoretur, ſed caput quoque expurgare: cuiuſmodi ſunt, quæ per nares caput purgantia, quæque pituitam euocantia, & lachrymas irritantia nominantur. & alia item huius generis. Quod uero ait, Et quod a rege nomen habet. * * *

* * * *

39 *Perturbant ſermones, uox, & huiuſmodi.*

Sic ſcribunt ueteres interpretes. mea uero

©BIU Santé

uero ſententia eſt, uerbum, perturbant, eſſe orationis ſuperioris finem, ut ſic legatur, Quæ de capite ducunt, turbationem afferunt: tum ſubiungatur, ſermones, uox, & conſimilia: ut intelligamus, ſermonem quoque perturbare, & item uocem magnam, quæ ſubito miſſa ſit: & clamorem, & alia ſimilia, quæ hominibus, nihil tale ſuſpicantibus, accidunt.

Mammæ, genitura, uterus, ſigna in ætatibus in ſuffocationibus, in tuſſi, & quæ ad teſticulum pertinent. 36

Aetatis ſigna eſſe uult mammas, genituram, & uterum: quorum duo communia ſunt uiris ac mulieribus, ut genitura, & mammæ quodam modo: tertium eſt fœminarum proprium, hoc eſt uterus. etenim in mutatione ætatis, cum pueri in adoleſcentiam tranſeunt, ut ſemen genitale in eis gignitur, & pili circum pudenda oriuntur, ita teſticuli affatim augentur, ſicut mammæ in uirginibus creſcunt, ac ſimul menſtruæ purgationes erumpunt: & uox, præſertim in maribus, immutatur. Inter mammas autem & uterum communio

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 323 sur 584

©BIU Santé

quædam per uenas, ut etiam cum teſticulis, intercedit: & ob hanc naturæ communionem, quæ in particulis cernitur, humorum migrationes fiunt: ita fit, ut teſticulus in tumorem elatus in tuſſi uexatis argumentum ſit communionis, quæ inter pectus, mammas, genituram, & uterum intercedit. interdum uero fit, ut qui diutius ſine dolore coſtarum tuſſi uexantur, ijs abſceſſus in teſticulum fiat. quemadmodum igitur in ætatibus, inque tuſſibus, ita etiam in ſuffocationibus uſu uenit. etenim in ſuffocatione, quæ ex utero fit, tum ſenſus, tum motus uacuitas eſt: & pulſus languidus & paruus redditur: & interdū pulſus ex toto eſſe deperditus uidetur: interdum uoce priuantur: alijs artus contrahuntur: quæ propter frigiditatem fieri plane conſtat: ut nos in libris de locis affectis demonſtrauimus.

73 *Quemadmodum terra arboribus, ita animantibus eſt uenter. alit, calfacit, ac refrigerat. refrigerat autem dum cuacuatur, calfacit, dum impletur: ſicut uero terra ſtercorata, hieme calida eſt: ita etiam uenter.*

Apud

©BIU Santé

Apud Hippocratem eſt ſuperior uẽter, & inferior. ac quandoque ueteres medici thoracem, ſuperiorem uentrem nominantes, uniuerſum uas alimenti, quod poſt ſeptum tranſuerſum collocatum eſt, uentrẽ inferiorem appellant: quandoque etiam uentrem ſuperiorem uocant eum, in quẽ cibos deglutimus: interdum uero ea, quæ poſt illum ſunt, omnia. ac uẽtrem quidem inferiorem nuncupant interdum ſola inteſtina craſſa; ſed ſunt etiam, qui ſolum colon inferiorem uẽtrem dici uelint. hoc uero loco non dubium eſt, quin uentrem inferiorem uocet id uaſculum ſolum, quod alimenta excipit: in quo etiam concoctiones fiunt: cuius facultates, facta comparatione cum terra, Hippocrates declarat. ut enim arbores alimentum e terra per radices trahunt, ita omnes particulæ a uentre per uenas aluntur. ipſeque uenter ad naturales actiones obeundas opus habuit neruis maximis a cerebro profectis, ut præſtantiorem, quàm alia omnia, ſenſum nanciſceretur. omne autem animal in ambientem nos aerem per cutim digeritur. ac mẽbra, quæ ſub ipſa ſunt, prius uacuãtur: quorum

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 325 sur 584

©BIU Santé

rum uis, quæ cum eis genita eſt, alimentũ trahit ab ijs, quæ proxime accedunt, ut id ipſum, quod euacuatur, reficiat. deinde rurſus illa ex ijs, quæ ſibi proxima ſunt: tum quæ tertio in loco ſita ſunt, ab ijs, quæ propinqua ſunt: atque ita ſemper facta per cõtinuum tranſlatione ad uenas in uentriculum pertinentes euacuatio peruenit. hę uero alimentum ex uentriculo trahunt, ſicut ſtirpium radices, quæ in terram demiſſæ ſunt, e terra. porrò terra ipſa, uſquedum anni tempora ſuum ſtatum ſeruent, ſtirpibus paratum, copioſumque alimentum ſubminiſtrat. ac ſi quando propter nimium ſqualorem eius humor exicceſcat, tunc ſtirpes alimento deſtitutæ marceſcunt. in animantibus autem natura uentriculum, ceu alimẽti penum eſt machinata, cuiuſmodi terra ipſa eſſe ſtirpibus ſolet. ei quoque appetitum impertita eſt, qui excitatur, cum penuriæ ſenſus exoritur: cum ſcilicet uenę aliquid ab ipſo uentriculo trahunt. Quemadmodum autem ſtirpes e terra humorũ ueluti exſugunt, & emulgent; ita etiam particulę omnes a uentriculo faciunt: niſi quod hoc opus uniuerſum non animale, ſed naturale

©BIU Santé

turale cenſetur .In libris enim de facultatibus naturalibus docuimus, uim quandã eſſe in uentriculo, quæ contineat ea, quæ ſumpta ſint: & item aliam, quæ excrementa reijciat: & ante has omnes eſſe eam, quę alteret: cui natura ſenſum eorum, quæ deſunt, adiunxit: ut uel hac ratione differret a ſtirpibus. ac ſtirpibus quidẽ ut aliæ quatuor facultates, quas modo memorauimus, maxime inſint æque, ac in animantibus, certe ſenſus eorum, quæ deſunt, ab ipſis abeſt. neque enim futurum erat, ut per os alimentum ſumerent, cum terram uelut copioſi alimenti promptuarium habeãt, cui inhærent, ipſaq; illis alimoniam perpetuo ſuppeditet. animalibus uero, præterquàm quod a terra procul diſtant innatis particularum qualitatibus, hoc etiam attributum eſt, ut motu uoluntario cieantur, ac locum ex loco commutent. itaq; exſugere ex terra humorem non poſſint. Hoc autem eſt inter ſtirpes, & animantes ſimile, quod medullæ, ac quaſi canali in ſtirpibus proportione reſpõdet uena caua, quæ in animantibus ineſt. ut enim ex ſiniſtro cordis uentriculo arteria oritur, quæ eſt

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 327 sur 584

©BIU Santé

omnium arteriarum, quæ in corpore animalis ſunt, ueluti truncus: ita a uena caua exoriuntur uenæ, ueluti rami quidam a trunco, in totum corpus pertinentes. Ita etiam uentriculus duas habet tunicas, ſicut ſtirpibus natura corticem, membranamq; tribuit. Quando uero calfaciat, & quando refrigeret, non ſecus, quàm terra; ipſe aperte expoſuit.

38 *Arbores corticem tenuem, ſiccumq; habent: intrinſecus uero carne ſicca, ſanæ, imputres, diuturnæ: & ex animantibus, teſtudines, & quicquid eſt huiuſmodi. ætatibus, temporibus, annis ſimilia animalia non atteruntur, ſi melioribus moderate utantur. quemadmodum hydria quod recens eſt, tranſmittit; quod inueteratum eſt, retinet: ſic uentriculus alimentum tranſmittit, & fæcem, ueluti uaſculum, retinet.*

Quod in ſtirpibus uidetur, idem in uentriculi tunicis apparet. exterior enim tunica magis carnoſa eſt: interior uero magis membranoſa. hæc porrò fibras habet rectas, quæ ſuperne deorſum feruntur: externa uero, obliquas. huius autem rei cauſ-

ſam ex-

©BIU Santé

ſam expoſuimus in ijs commentarijs, qui ſunt de uſu partium. * * * * In ætatibus autem, quemadmodum ſupra dixi, eandem habet rationem puer, quam uer in anni temporibus: eandem iuuenis, quam æſtas: eandem, cuius ætas declinat, quam autumnus: eandem denique ſenex, quam hiems: Sic etiam prima diei pars eſt ueri ſimilis: proxima æſtati: tempus ueſpertinũ autumno: hora ultima hiemi. quod in cauſa eſt, ut morbi autumnales acuti ſint, ac mortiferi: & hora ueſpertina uehementiores reddantur: & in ſuis acceſſionibus exacuantur. Hippocrates uero eleganti comparatione quadam, ſententiam ſuam aperuit. * * *

Deeſt finis.

Galeni

©BIU Santé

DE HVMORIBVS

COMMENT. III.

Huius commentarij initium in uno libro manuſcripto, quē prius nacti ſumus, deſiderabatur: in altero uero, qui poſtea ad nos allatus eſt, pauca deeſſe uidebantur.

1 *MODI morborum ſunt hi: partim cognati morbi ſunt, quos interrogando licet cognoſcere: partim a regione proficiſcuntur. multis enim ſunt regionibus familiares: ac multi ipſos norunt: partim ex corpore, & uictus ratione, & * morbi conſtitutione: uel a temporibus.*

Vt morbos tum dignoſcas, tum uero etiam recte cures, genera ipſorum perſpecta eſſe, maxime conducit. quo in genere illud eſt, ut ſcias, morbos eſſe quaſdam actionum noxas: atque ita unum eſſe genus

©BIU Santé

nus corporum, alterum actionum: ac corporum quidē genus præcedere actiones, easque producere: illas uero ſequi, ac, ſi ſtatum naturalem corpora conſeruent, culpa uacantes, naturalesque exiſtere: ſi præter naturam corpora affecta ſint, illas aut nullas prorſus, aut certe omnino impeditas. ad hæc tertium genus accedit cauſſarum, quæ affectiones gignunt. poſt hoc eſt item aliud quartum genus eorum, quę inſunt corporibus, ſiue ea naturaliter, ſiue præter naturam affecta ſint: quæ neque cō modo, neque incommodo eſſe actionibus ſolent: uelut, exempli gratia, ſi color corporis ex diuturna mora in ſole ex albo niger: aut contra ex nigro albus fiat, quod quis in umbra uitam duxerit: aut ruber in lotis, aut pallidus in expauefactis uideatur. hæc enim neque actio eſt, neque affectio corporis; quæ cauſſa actionis ſit: ac multo minus cauſſa eſt, quæ affectus præter naturam afferat. eſt uero ſymptoma, quod uarias corporum alterationes, ſiue illa ſecundum naturam, ſiue præter naturā affecta ſint, neceſſario conſequitur. ad hæc omnia accedunt modi morborum, quos

non

©BIU Santé

non minus, quàm quæ dicta ſunt, eſſe nobis cognitos oportet. Veteres hoc nomine τρόπου utuntur in duabus ſignificationibus: interdum ad animi mores explicandos adhibent: interdum, ut differentias, & formas rei, qua de agitur, ſignificent: ut ſi quis dicat modos victus rationis, is differentias, aut formas ipſius indicabit, ſicut febrium eſſe multos modos dicimus, ut earum differentias, aut ſpecies ſignificemus. hoc uero loco nomen τρόπου non ſignificat mores animi, ſed formas morborum. utrũ uero differentias, aut formas, aut ſpecies modo dicas, nihil intereſt. Sic quoque eſt ab ipſo in libro de officina medici conſcriptum, lucis duas eſſe ſpecies, perinde ac ſi differentias, & modos dixiſſet: cum fuerit hoc in more poſitum, inſtitutoque maiorum, ut quæ ex diuiſione rerum generaliũ exoriuntur, differentias, ſpecies, & modos appellarent. In eandem ſignificationem illud quoque dictum eſt in primo de
" morbis uulgaribus, ubi ſcriptum eſt, Sunt,
" inquit, modi, ſtatus, & acceſſiones ſingularum harum febrium. planum enim eſt, ibi ſpecies, differentias que ſignificari: propte

©BIU Santé

rea quod ſtatim ſubiungit, continuam incipere aliquibus uehementiſſimam,& paulatim uſque ad iudicationem fieri leuiorē: quibuſdā uero contra: interdum quēdam eſſe ex utraque conflatum modum. quæ quidem accidunt omnibus febribus, quæ continuæ ſunt,& diuturnæ,& itē alijs morbis omnibus, qui & acuti ſunt, & longi. Cognoſcimus autem modos morborum tum ex communi omnium natura, tum ex cuiuſque hominis propria:itemque ex ijs, quæ offeruntur, & ex uniuerſa aeris nos ambientis conſtitutione, & cuiuſque regionis, & ex conſuetudine,& uictus ratione,& inſtitutis,& ætate, & acceſſionibus, & alui excrementis, & urinis, & uomitibus, & ſudoribus,& ſputis: præterea uero ex rigore, frigore, tuſſi, ſternutatione,ſingultu, æſtu, flatu, ſanguinis e naribus, & hęmorrhoidibus profluuio,& abſceſſibus: de quibus omnibus deinceps diſſeretur: præterquam de communi omnium, & de cuiuſque propria natura, & de ſermonibus, & de abſceſſibus, & inſomnijs, & anni temporibus,& ſtatu, & alui excrementis, & urinis, & uomitibus, & ſputis,& ſudoribus,

©BIU Santé

doribus, & ſingultibus, & alijs pleriſque, de quibus ſupra copioſe locuti ſumus. Ita que ex ijs, quæ offeruntur, ſuppetit nobis præcognitio, ſi cum illa praua ſint, ægrotus nihil ſe habeat deterius, mediocris morbus cenſebitur. at ſi omnia, ut par eſt, ſiant, ægrotus uero præterquam quod nullum fructum ferat, uehementius conflicte tur, prauus morbus iudicabitur. mihi enim ſæpenumero uel ex oblatis modos morborum dignoſcere contigit. Regionem uero magnopere nobis eſſe ad prænotionẽ adiumento, ipſemet in libro de aere aquis, & locis, apertiſſime declarat in eo loco, in quo docet, quinam morbi in ſingulis regionibus plurimum uerſentur.

* * *

Deſiderantur permulta.

poſſumus enim ex arte coniectura conſequi, quales, quantique humores redundent in corpore. *

* *

ceterum uocant inſtituta, ea omnia, quæ homines

©BIU Santé

homines aut uſu,aut neceſſitate coacti faciunt: ut quæ ad terram colendam, aut ad ſtudium litterarum, aut artem medicinalem: aut philoſophiæ ſciẽtiam, aut ad alias artes, & actiones pertinent. nam qui in agro uitam degit æſtiuo tempore, & in ſole ſub dio, & tenui diæta utitur, ac laboribus ſe tradit, is quantum ad hanc uitam attinet, amaram bilim potius, quàm pituitam coaceruabit: ut qui in umbra, in otioque uiuit,& ſe ſe explet,pituitoſum humorem potius colliget. * *

* Nam & in libris de temperamentis,& item in aphoriſmis dictum eſt copioſius. nunc uero ſufficiet dicere, non mediocrem utilitatẽ nos etiam ex ætatis cognitione percipere.

* * * aliud enim ſignificat in principio acceſſionis refrigeratio: aliud,ſi in declinatione oriatur: ſicut etiam, ſi per totam exacerbationem perdurarit, non bonum ſignum fuerit. Flatus autem in genere ſpirituum continentur: de quibus in præſagijs uerba fecimus.† * * *

Differunt enim. ac ſic nominant eos morbos,

† Hic uidentur deeſſe, quæ ad morbos cognatos pertinẽt.

©BIU Santé

bos, qui in corpore diu permanent: ut ipſe in aphoriſmis declarauit, cum ait, Maximam partem ſenes minus, quàm iuuenes, ægrotant: ſi uero diuturnis morbis corripiantur, cum ijs fere moriuntur. id autem perinde accipiendum eſt, ac ſi dixiſſet morbos ſimul nutritos. illi enim huiuſmodi non ſunt: ſed potius oriri in regione ſolét: quos etiam patrios in libro de aere, aquis, locis, & regionibus uocat: interdum etiam populares, ut hi ex altera parte communibus omnium, & uulgaribus reſpondeant: cuiuſque autem, inquit, futuri temporis, annique ſtatum, & qui morbi omnium cómunes aut æſtate, aut hieme ſint ciuitatem inuaſuri, prædicet. & item, cum ait: Atque hi quidem morbi ſunt eis patrij, præter quàm quod ſi quis morbus omnium communis ex mutatione temporum exiſtat. & item inferius, cum ſubiungit: Hic autem morbus eis æſtate, & hieme connutritus eſt. ex quibus apparet, morbum congenitum, & connutritum, non eundem eſſe, ut diximus: ſed

* * * * ** †

Quædam

Quædam desiderantur.

Regiones autem, quæ ad temperiem male affectæ sunt, tales morbos pariunt, quale fuerit tempus, cuius similitudinem gerunt. uerbi causſa, si eadem die frigus et calor fuerint, autumnales morbos in regione creabunt: hæcque proportio in alijs item temporibus seruabitur.

Cum, inquit, regiones male affectæ sunt ad anni tempora, tales morbos pariunt, qualia tempora fuerint. atque id quidem merito fit. neque enim temporum appellationes sed temperaturæ sunt morborum causſæ. cum igitur hæ a sua natura desciscunt, morbos quoque diuersos gigni necesse est. quoniam autem tempora propriæ temperaturæ, non appellationis ratione, humores adaugent, ideo si aeris nos ambiẽtis temperies immutetur, etiam humores necessario immutabuntur. ut igitur tempora, propriam sui temperaturam retinentia morbos eos pariunt, qui naturis tẽporum proportione respondeant, sic etiã

©BIU Santé

morbi tempora præter naturam immutata conſequuntur. Itaque cum in aphoriſmis legeris, morbos, quorum æſtiuo tempore magnus prouentus eſt, febres continuas, ardentes, ac maximam partem tertianas eſſe, in primis adhibe animum, ne male intelligas, quod æſtatis, quæ præter naturam affecta ſit, mentionem Hippocrates fecerit: ſed potius, quæ ſuum ordinem, modumque ſeruauerit. ut enim hiems eſt totius anni partibus humidior, ac frigidior, ita eius contraria eſſe æſtas debet, ut ſiccißima, calidißimaque ſit. at contra ſi hiems ſicca ſit, æſtasq; humida ſuccedat, certe tempora ſuam naturam non ſeruabũt, proinde eo tempore morbi æſtiui per æſtatem non abundabunt: neque hiberni per hiemem, neque uerni per uer, ſi ipſum fuerit inæquale, & non ordinem ſeruarit. eadem erit autumni ratio. neque enim, ut dixi, propter temporum nomina ſinguli morbi accidunt, ut tales, aut tales ſint, ſed propter aeris, qui nobis circunfluus eſt, téperaturam oriuntur. nam ut eſt huius ipſius natura, ita etiam nos afficit. atque in hanc ſententiam dictum ab Hippocrate eſt,

eſt,Cum uer ſimile autũno fuerit, tum autũnales expectare morbos oportet.hiems autem humidam,frigidamque habere cõſtitutionem quandam debet: æſtas calidã, & ſiccam: uer in medio utriuſque eſt accurate cõſtitutum: ſed in autumno frigus mane, meridie uero magnus calor, & rurſus ad ueſperam in frigus fit commutatio.Itaque ſi in alio anni tempore, quàm autumno,inæquale fuerit & frigus, & calor, idq; eadem die accidat,tunc autumnales morbi ſunt expectandi.manifeſta cauſſa eſt. illa enim conſtitutio autumnali ſtatui proportione reſpondet. quare haud mirabile eſt,ſi tales morbi eo tempore oriantur. at ſi anni tempora ſuam naturam ſeruarint, nihil tale,quatenus ad anni tempora pertinet, unquam eueniet. quare tempus æſtiuum,quod calidum,ſiccumque eſt,magnã afferet febrium tertianarum copiam: ac regio item calida & ſicca maiorem uim illarum febrium, quàm humida, frigidaque producet.ſed ęgrotantis quoque temperatura ad hanc ipſam rem magnore faciet. quod ſi uictus ratione calidiore,ſiccioreq; utatur, quæ quidem poſita eſt in pluribus

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 339 sur 584

©BIU Santé

laboribus, uigilijs, curis, ſolicitudinibus, & cibis copioſioribus, & bili gignendæ aptioribus; is etiam ſe ipſo bilioſior fiet: atque ita nimirum ſiccior, atque calidior. eadem eſt aliorum temporum ratio. nam ſi uere non ſolum frigus, ſed etiam humiditas dominetur, profecto morbi hiberni abundabunt. idem eſt de æſtate, deq; alijs temporibus exiſtimandum. neque enim tempora, ſed qualitates ſunt, quæ humores gignunt: & humores ipſas qualitates pariunt. perſpicimus enim iracundiam excitari maxime, in quo bilis exuperat: & uiciſſim, in quo iracundia exuperat, in eo bilioſos humores gigni. Sic etiam timor, & animi demiſſio melãcholicum humorem efficiunt: & humor ipſe melancholicus timorem, animiq; demiſſionem parit. de ceteris idem eſt cenſendum.

3 *Alij ab odoribus cœnoſis, & paluſtribus.*

Duplex eſt genus cauſſarum, morbos efficientium, aliæ enim foris adueniunt, aliæ a nobis ipſis proficiſcuntur. atque ad noxas externas quædam interdum noſtræ particulæ infirmæ ſunt: quædam uero ad interna-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 340 sur 584

©BIU Santé

ternas. nã morbi noſtra ui fiunt aut a plenitudine,aut a malitia humorũ: cauſſæ uero externæ ideo corpora animantium lædunt, partim quod intemperiem quãdam gignant: partim quod frangant, aut incidant.nulla tamen res eſt,quam uitare non poſſimus, præter aerem nos ambientẽ. is enim immoderatius calfactus, aut refrigeratus, aut humidior, aut ſiccior redditus, noſtram immutat naturam: & ſymmetriã corporum,quę ſanitas eſt,corrumpit.ac ceteris quidem cauſſis neque perpetuo occurrimus, neq; ipſæ totum diem circa nos ſunt:at in aere morari ſemper, ipſumque ſpiritu ducere oportet:nec poſſunt corpora ad illius immutationem non ſimul & afici, & immutari. itaque medicus, qui recte curaturus ſit, optimum, uitioſumque aerem debet cognoſcere: ut qui ex illo morbi fiant, qui ſecus: & qui uitandus aer ſit, aut non, intelligat. ac de ijs omnibus iam eſt a nobis in commentarijs in librum de aere, aquis, & locis, regionibus,& habitationibus dictum. nunc tamen quædã etiam ſummatim,recordationis cauſſa afferemus.Aer igitur accurate purus,eſſe opti

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 341 sur 584

©BIU Santé

mus uidetur.eſt autem huiuſmodi, qui neque e ſtagnorum, aut paludum halitu ſit perturbatus, neque ex profundo ſpecu emiſſus, cuiuſmodi ſunt, quæ Charonia appellantur. hæc enim ideo, quod aerem corrumpunt, morbos creant. idem facit is aer, qui uitium ex cloacis magnam aliquam urbem expurgantibus, contraxit: itemque is prauus eſt, qui ab aliqua corruptela, aut ſimo inquinatur, ut ille etiam, qui propter uicinum ſtagnum, aut flumen nebuloſus eſt. qui uero cauo in loco altis montibus eſt ex omni parte concluſus, nec ullum per flatum recipit, ſuffocans, putriſque cenſetur. quemadmodū autem omnibus æque conducit, ut optimum aera ſpiritu ducant, utileq; eſt, ut eo puer, iuuenis, & ſenex utātur: ſic prauum uitare omnes decet: propterea quod ætates omnes lædit. ceterum aer a ſole illuſtratus ab eo, quem ſol non attingit, & ab umbroſo. itemq; diuturnus a nocturno differt. nam quem ſol tangit, calidior, tenuiorque eſt: umbroſus uero craſſior eſt. calidior porrò, ac tenuior corpora, quæ mel us perflentur, efficit: frigidus, & craſſus, contraria. Præterea peior eſt is,

qui

©BIU Santé

qui in urbe eſt,quàm qui ruri habetur:cauſ ſa eſt, quia urbanus aer non ſecus, quàm qui conuallibus cohibetur, calidior, craſ-ſiorque eſt.Sol enim aerem,perflatu uacã-tem calfacit,motionis uero uacuitas craſ-ſum reddit. id quod pati aer uidetur, quia multę, & omnis generis exhalatio nes ex urbe in ipſum fluunt. qui uero ruri aer eſt,cum tenuis, purusque ſit, homines cibi appetentiores facit; & ut meatus ma-gis fluxiles ſint,& ſenſus uegetiores fiant, & melius alantur homines, meliuſque cõ coquant. eum tamen aerem, qui in hortis habetur, uitare conuenit: idque propter cloacas,quæ latrinas plerunque in hortos repurgant, & magnum quoque fœtorem. & halitum ex oleribus,arboribus, fruticibusq; prodeuntem,qualis eſt, quẽ braſſi-ca,& carea,& buxus mittunt: quorum ui-cinitas aerem circunfluum uitiat. Quibus quidem fit rebus, ut Hippocrates hoc lo-co cenſeat, cognoſcendum eſſe, quinam morbi ex odoribus cœnoſis, aut paluſtri-bus oriantur: ſiquidem hi & uulgares, & omnis generis morbos excitare conſueue runt.auctor enim ſecundi de natura huma

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 343 sur 584

©BIU Santé

na libri aerem communiſſimam morborũ cauſſam appellat. nec minus fere, quàm aer, aqua efficit. quocirca eius quoque naturam, & qualitates præſtat habere cognitas, atque perſpectas: quando ſunt quædã puræ, quædam lutulentæ, quædam paluſtres: ut quædam ſalſæ, quædam aluminis naturam referunt, quædam æris, aut alterius rei qualitates imitantur. copioſius autem eſt actũ de his in libro de aere, aquis, & locis: ac plerunque morbi ex prauis aquis, & quæ aliquam habeant qualitatem proficiſcuntur. quare præſtantiſſima aqua debet omni prorſus uacare qualitate & quod ad guſtatum, & quod ad odoratũ pertineat: & ſuauiſſima item bibenti, & pura uideri, & cito hypochondria permeare. Hippocrates ipſe leuiſſimam præfert ceteris. eam cognoſces, quod cito calefiat, citoq; frigefiat. huiuſmodi autem ſunt, quæ hieme calidæ, æſtate frigidæ: ut peſſimæ ſunt, quæ æque atque anni tempora uel frigidæ ſunt, uel calidæ. æſtate enim calor extimam terræ partem adit, hieme uero ima petit. quod in cauſſa ego eſſe exiſtimo, ut, quia fontes è profundiſſimis locis manant:

manant: omnes ſint hiberno tempore calidiſſimi; æſtiuo, frigidiſſimi. De aquis autem ſponte naſcentibus nihil opus eſt modo diſſerere. paluſtres uero, fœtidas, aut in quibus abſurdæ qualitates inſunt, priuſquam decoquendo immutaris, ne offerto. aquam enim, quæ decoquitur, calor totam æque fundit, & ad ſecretionem aptam facit. nam dum refrigeratur, terreæ partes innata grauitata deſcendentes in fundo uaſis reſidebunt: ac nos aqua in aliud uas ſenſim transfuſa, uti ſine noxa poterimus. Aquæ autem omnes, quæ è ſtagnis hauriũtur, peſſimæ ſunt. habent enim abſurdum odorem quendam, perinde ac putreſcentes. eædem æſtate calidæ ſunt, hieme frigidæ: quod eſt prauarum aquarum argumentum uel maximum. Solæ autem paludes Aegyptiæ inter omnes, quas ego quidem norim, ſalubres ſunt: propterea quod aqua hieme non putreſcit: ſiquidem non ſupercalefit. Nilus uero paludes per autumnũ explens, ueterem aquam eijcit: & nouam inuehit. Sunt etiam quædam aquarum differentiæ ex herbis, quæ in illis naſcuntur, profectæ, & a metallis contractæ. ac

metalla

©BIU Santé

metalla quidem in cauſſa ſunt,ut aquæ ſint ad potum noxiæ:herbæ uero partim aquã uitiant,partim corrigunt. nam & ſium, & nepita,& adiantum, aquam bonam uitiãt: ei,quæ alioqui praua ſit, commodi quidpiam impertiunt. atque huiuſmodi aquæ ſunt ad meiendum aptiores:ſicut etiam ab alijs herbis alias ducere qualitates poſſunt: a quibus ueluti medicamẽtum quoddam commixtum aquis comparetur.

4. *Alij ab aquis calculoſi,lienoſique: alij a uentis bonis,& malis incipiunt.*

Prauæ aquæ potus nõ modo calculum gignere, ſed morbum etiam omnibus cõmunem excitare poteſt. idque in exercitu quodam uſu ueniſſe,memoriæ proditũ eſt. Ipſe uero in libro de aere, aquis, & locis ita de aquis ſcribit: Quæcunque inquit,ſtagnantes,ſtabilesque,& paluſtres ſunt, eas æſtate calidas, & craſſas, & fœtentes eſſe neceſſe eſt:itemque decolores, prauas,bilioſas:quippe quæ non defluant, ſed aqua pluuia ſemper noua accedat, ſolque adurat:hieme uero concretas,frigidas, ac præniue, glacieque perturbatas, qui uero eas

bibunt,

bibunt,eorum lienes ſemper magni, uen- »
tresque duri, tenues,ac calidi erunt. Præ »
terea addit,Ad hæc inquit, aqua inter cu- »
tem plurima,maximeque pernicioſa exo- »
ritur. tum ſubdit. Quæ autem ex niui- »
bus, glacieque fiunt, prauæ ſunt omnes, »
cū enim ſemel concretæ ſunt,in priſtinam »
naturam non amplius redeūt: immo uero »
earum leuitas, dulcedoque excernitur, & »
euaneſcit;quod uero turbidiſſimum, pon- »
deroſiſſimumque in eis eſt,ibi relinquitur. »
quæ res facit, ut eas eſſe peſſimas dicat. »
hæc autem ſubiungit: Homines uero in-
quit,potiſſimum calculis, renumque dolo
ribus,& urinæ ſtillicidio,coxendicumque
morbo corripiuntur, herniasque patiun-
tur,cum aquas cuiuſque generis bibunt.
De uentis autem aquas immutantibus,
hæc ſunt ab ipſo conſcripta. Huic autem
uim adhibet boreas,huic auſter, de ceteris
eſt eadem ratio. Calculi igitur non mo-
do ex aquis gignuntur, ſed multis alijs de
cauſſis.atque in pueris quidam uolunt cal
culos fieri,quia,propter uaſorum exiguita
tem,meatus adhuc anguſtos habeant. qđ
tamen uerum non eſt. ita.n. potius opor-
teret

©BIU Santé

teret calculos in renibus eorum gigni; propterea quod transitus & uię renum sint angustæ: & non fieri in uesica, cuius lata ceruix est. in ijs autem, qui progressa ætate iã sunt, causſam calculis gignendis affert actionum imbecillitas, crassorumque humorum cruditas: in pueris uero, in quibus est magna natiui caloris copia, & ualidæ sunt actiones, materia crassa funditur, & in renes comportatur, & in uesicam facile percolatur. quia uero uesica frigida est, ut pote neruea, & pauco prædita sanguine, & quia est ampliſſima in ea cauitas, ideo crassitudo in ipsam transmissa, ibi iterum cogitur, & concrescit: & concretionis huiusce principium accipit, cum in uesica diu commoratur. quin etiam crassa in pueris urina, & edacitas, & motiones a cibo, cũ ludunt, ac prosiliunt, causſæ calculorum esse possunt. Iam uero usus casei, & lactis: quod suapte natura crassum est, ad gignendum lapidem esse aptissimus uidetur. aliam quoque subiungere causſam possumus, quæ est huiusmodi: ex magna caloris copia, quę in pueris est, materia in uaporem abiens lapidem generat. Interdum etiam grauem do-

lorem

©BIU Santé

lorem homines ſentiunt, atque ubi angor ſit, ignorant, quamuis ille renes obſidere uideatur. incertum enim eſt, utrum in colo, an in renibus conſtiterit. interdum uero calculum, qui dolorem afferebat, ſolum eſſe excretum uidimus. interdum etiam cũ cruore: abraſis nimirũ ijs corporibus, per quæ tranſiuit: præſertim ſi lapis aſper, aut acutus fuerit. poſt hęc autem in urinis erũt ſabuloſa ſubſidentia. at ſi colon patiatur, tunc neque ſabulum, neque lapis, neque ſanguis ſubſidere inuenietur: ſed humor quidam, quem uitreum Praxagoras uocabat: qui & colore, & conſiſtentia eſt uitro liquefacto perſimilis. Et quoniam liẽ erat craſſum, & limoſum humorem ad ſe attracturus, ideo melancholicum excrementũ, quod ſuo pondere deorſum fertur, in ipſum uergit: & quandam ueluti gulam ex ſimis ipſius lienis partibus productam, uenoſum uas, ad portas extendit, ut nihilominus iecur purgetur, quàm ſi prope ipſum lien eſſet collocatus. eſt enim ueluti ſanguinis limus quidam, qualis in uinis craſſis ſubſidere ſolet, quam fæcem nominant. quæ ſi diutius retineatur in corpore,

nec

nec per aliquem ſenſibilem, aut occultum meatum excernatur, ſed mutetur, ac computreſcat, atra bilis accurate gignitur. uerum antequam hæc generetur, lien illam ueluti fæcem ſanguinis ad ſe trahit, & iecur expurgat: hocq; melancholico humore lien ad ſui nutritionem abutitur. Si quã do igitur lien non ita recte iecur expurgauerit, & ſanguis multũ huius limi habeat, tunc illa, quę nigra appellantur, excrementa deijciuntur: ac multi alij affectus: atque etiam progreſſu temporis ij, qui lienoſi appellantur, cõſequũtur. Lienoſi enim ſunt, quorum lienes obſidet inflammatio, nec ad naturalem ſtatum redeunt, nec abit inflammatio, ſed duritia in eis manet, & natiuus corporis color immutatur. atque hi lienem habent natura imbecillum. Lien uero etiã uel in molẽ aſſurgit, uel intumeſcit, uel inflãmatione tentatur. Verum quia dixit abſolute lienoſi, merito exiſtit quæſtio, quos nam hic affectus uelit intelligi. Scito autem hoc loco intelligendos eſſe omnes eos, quos prauæ aquæ gignũt: & qui ex illarum tũ potione, tum uero omni uſu proueniunt: & qui ex hiſce cauſſis, atque occaſio

nibus

nibus oriũtur:& omnes, qui ab affectibus lienis originem ducunt,cuiuſmodi ſunt aquæ inter cutem,herniæ, calculi, morbus regius,& qui ſunt huius generis : itemque ſcirrhi,inflammationes, & omnino obſtructiones,ac colliquationes. Quod uero ſubiungit, Alij a bonis uentis, & malis incipiunt, habet hanc ſententiam. quoſdam morbos eſſe, qui originem a certis uentis ducunt. Qui uero boni,aut mali uenti ſint, ipſe deinceps docebit. præterquam quod in aphoriſmis multa de eis dixit, & in libris de uulgaribus morbis non pauca memorauit. Alij uolũt illo nomine πνεμάτων, non uentos hic ſignificari,ſed aerem, quẽ ſpiritu ducimus,& mittimus:in qua ſignificatione dictum ab Hippocrate eſt, morbos tum a uictus ratione, tum a ſpiritu, quem introducentes uiuimus, exoriri. id quod illis placet, quia ſæpe homines propter aeris inſpirationem lædi ſolent, ut in locis,quæ charonia appellantur, accidere perſpeximus.hoc tamen mihi non probatur:ſiquidem de aere dictum eſt ſuperius. nunc enim aperte in ipſo ſtatim initio præpoſuit hoc, alij ab aquis, & tamen ea

quoq;

quoque eſt uera ſententia.

5 *Qualia fuerint tempora, tales etiam morbi erunt: & ex his conſtitutiones ducentur: ſi tempora tempeſtiue, & ordinate progrediantur, morbos iudicatu faciles parient: morbi autem temporibus familiares, indicant mutationes.*

Propria conſtitutionum elementa ſunt iam a nobis demonſtrata: & eadem in libro de aere, aquis, & locis Hippocrates docuit. anni enim tempora qualitatibus, ut humiditate, caliditate, frigiditate, ac ſiccitate differunt: atque hiemem alia tempora ſuperare humiditate, ac frigiditate oſtenſum eſt: æſtatem caliditate, ac ſiccitate: uere, neutrum in neutra repugnantiæ parte excellere, neque ſiccum humido, neque calidum frigido: ſed eſſe omnium totius diei, ac noctis horarum ſimilitudinē, ac nullam magnam in illis fieri mutationem: autumno mane frigus, meridie æſtū, ueſperi frigus iterum uigere: & tamen in ipſo ſiccum humido, & frigidū calido præſtare. hæcque eſt temporum ordinem ſuū ſeruantium conſtitutio, quæ in annis plerū

que

©BIU Santé

que cernitur:atque homines eam mutatio nem, quæ paulatim fit, uix toto tempore perſentiſcunt. quod ſi ea fiat maior, tum neque tempeſtiue,neque ordinate anni tẽ pora procedunt. Quænam autem ſint præ dictarum qualitatum uires, ut humiditatis,ſiccitatis,caliditatis,& frigiditatis,docet ipſe in aphoriſmis, cum ait: Ex anni cõ ſtitutionibus in uniuerſum ſiccitates ſunt imbribus ſalubriores, & minus mortales. Imbribus enim morbi fere naſcuntur hi, febres lõgæ,alui fluores,putredines, morbi comitiales,attonitique, & anginæ:ſicci tatibus uero hi,tabidę lippitudines, articulorum dolores, urinæ ſtillicidia; quæ ab Hippocrate de ea differentia, quæ in humiditate,ſiccitateque eſt,dicta ſunt.de ea uero,quæ in caliditate, frigiditateque uerſatur,locutus eſt,cum de aquilonalibus, auſtrinisque conſtitutionibus agit: de quibus paulo poſt diſſeretur. Nunc uero,cum primas cõſtitutionum uires didicerimus, facta de omnibus ijs,quæ accidunt,conſtitutionibus coniectura,debemus uia & ratione progredi ſic, ut qui morbi futuri ſint,& quo modo prohiberi poſſint, aut ſi

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 353 sur 584

©BIU Santé

iam conſtiterint,quomodo curandi ſint,in ueniamus. neque in his rebus diſquirendis non eſt adhibenda diligentia, ut quod ad regionis naturam pertinet, intelligamus: propterea quod regio quoq; aliquid indicat,quod ad prænotionem morborum facit:ſicut etiam cuiuſque natura,ætas,uitæ inſtitutũ,& uictus ratio. humidæ enim, frigidæque naturæ etiam propter externas cauſſas facilius in eos morbos cadẽt, quos humida, frigidaque pariet conſtitutio:contrariæ uero,difficilius.Itaque ſi omnia anni tempora ſuam naturam ſeruarint, morbos iudicatu facillimos parient:ſin ſecus,difficiles:hoc eſt, qui male iudicabuntur,alterutrum enim horum duorum continget,uel ut iudicationes cum periculoſis ſymptomatis coniunctæ, uel pernicioſæ ſint: uel, hoc tertium accidat, ut recidiuæ fiant.De morbis autem patrijs,ac familiaribus habes quæ ipſe ſcripta reliquerit

* * *

Cetera non extant.

6 *Vt autẽ tempus uariabit,ita ſimiles,aut diſſimiles morbi erunt,qui eo tempore orientur. Si uero ſimiliter*

©BIU Santé

ſimiliter procedat, morbi quoq; huiuſmodi erunt, & ad talem modum tracti, qualis eſt morbus regius autumnalis: frigora enim ex caloribus: & calor ex frigore.

Quomodo anni tempora uarientur, ipſe in libro de aere, aquis, & locis aperte demonſtrauit: itemque in libris de morbis uulgaribus, nec minus etiã in aphoriſmis: ueluti cum ait, Cum hiems, ſqualida, aquilonalisque fiat, uer pluuium, & auſtrinum, tum æſtate acutæ febres, lippitudines, & difficultates inteſtinorum erunt. Et cum ait, Si hiems pluuia, & auſtrina ſit, uer ſqualidum, & hibernum, mulieres, quibus ſub uer partus inſtat, ex quauis occaſione abortũ faciunt. Et in lib. de uulgaribus morbis hoc modo, cum totus ille ductus ad auſtrinum ſtatum uergeret, & cum ſqualoribus iunctus eſſet: & cum ſubdit: Cum autem totus annus frigidus, humidus, aquilonaliſq; fuiſſet. Poſt has omnes conſtitutiones aliam ualde inæqualem ſubiunxit, quæ in principio frigida, humidaque fuit: deinde auſtrina, cum humiditatibus immoderatis iuncta ab autũnali æqui

©BIU Santé

noctio uſque ad uergiliarum occaſum: de inceps uero frigida, & ſicca, in qua uenti aquilones maximi per totam fere hiemem ſpirarunt: tum frigida, & ſicca uſque ad canículæ exortum. inde magni æſtus uſque ad arcturum uiguerunt: circa quem pluuiæ auſtrinæ uſque ad æquinoctium fuerunt. atque in ea frigidum, & ſiccum ſuperaſſe ceteras qualitates conſcripſit. Licet etiam alias pleraſque conſtitutiones in libris de uulgaribus morbis, quæ inæquales fuerint, conſcriptas intueri: de quibus loqui non eſt huius loci, ac temporis. immo uero etiam in aphoriſmis ſcriptum reliquit, Temporum mutationes maxime morbos gignere. addiditq; magnas mutationes aut frigoris, aut caloris, & alias ad harum proportionem idem efficere. Præterea uero ſubdit hæc, de quibus eſt item ſupradictũ: In anni temporibus, cum eadem die modo frigus, modo calor uiget, autumnales expectare morbos oportet. in præſenti uero ait, morbos ſimiles, aut diſſimiles ex temporum mutationibus oriri. deberent .n. ſimiles gigni, quatenus temporũ poſtulat ratio: diſſimiles uero, qualis eſt muta-

tio,

©BIU Santé

tio,atque uarietas. Ipſe uero exempli cauſ
ſa, ut uarietatem cognoſceremus, autum-
nalem morbum regium propoſuit. planũ
enim eſt, morbum regium de numero eo-
rum eſſe, qui æſtate ſolent hominem inua-
dere. itaque ſi autumnus talis ſit, ut æſtati
proportione reſpondeat, in eo morbi æſti
ui uigebunt. gignet enim pallidam bilim,
quam æſtate uigere perſpectum habemus.
ea enim bilis quandoque in totum corpus
diffunditur, idque ratione iudicationis,
prout ipſe in aphoriſmis memorauit: Re-
gius morbus ante diem ſeptimum, in ma- »
lis habendus eſt: cauſſa mali eſt, quia hic »
abſceſſus nobis indicat, prohiberi, ne ie- »
cur bili expurgetur: eamque per uentrem
excerni, iecore nimirum obſtructione, aut
inflammatione obſeſſo. hoc etiam ſympto
ma fit uiſcere ipſo male affecto, aut quia
ſcirrhum, aut quia inflammationem, aut
quia obſtructionem patiatur. quorum duo
poſtrema fieri derepente poſſunt. Quan-
doque uero alia, quàm iecoris, affectio eũ
dem affectum pariet: propterea quod etiã
citra iudicationem, atque ullam prorſus
iecoris affectionem, ſanguinem bili infe-

 ctum

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 357 sur 584

©BIU Santé

ctum ex quadam abſurda corruptela perſpicimus: qualem morſus † ferarum afferre ſolent: quam nos curare ea antidoto, quam theriacam uocamus; ſicut alias medicamento, quod bilim ducat, purgare conſueuimus.

† Serpentũ.

7 *Et ſi æſtas bilioſa fuerit, bilisque aucta intus relicta ſit, etiam modice lienoſi fiunt.*

Bilis æſtate adaugetur, propterea quod corpus præter naturam æſtiuo tempore ex calfit. id quod ipſe in libro de natura humana conſcripſit his fere uerbis: Aeſtate inquit, ſanguis adhuc robur obtinet, & bilis ſeſe extollit in corpore, & uſque ad autumnum manet: ſanguis uero exiguus redditur: quod ei ſit autumnus natura contrarius. bilis autem & æſtiuo tempore occupat corpus, & autumno. Si igitur bilis per æſtatem aucta intus in autumno ſit relicta, tunc morbi a bili exorti homines corripient: & eorum ortum anni tempus nihil prohibebit. cum enim ſit mutata conſtitutio, haud mirum eſt, ſi aliorum temporum morbi in illa exoriantur.

Cum

©BIU Santé

Cum autem uer quoque ita progreſſum ſit, tum 8
uere etiam morbus regius naſcetur. hic enim mo-
tus eſt ſecundum hanc formam tempori anni pro-
ximus.

Quemadmodum autumno æſtiui morbi oriũtur, cum autumnale tempus ſit æſtiuo perſimile; ita ſi ueris progreſſus ſit ſtatui æſtiuo ſimilis, idem uſu ueniet. ergo morbus regius ex bili aut flaua, aut pallida, quæ æſtate redundat, exortus, etiam uere proueniet: ſi modo illud tempus naturam æſtatis ſeruarit. etenim uere ſanguis augetur: ac ſi corpus præter naturam excalfiat, bilim coaceruabit: ex qua morbi æſtiui proficiſcuntur. hunc enim motum eſſe tempori anni, hoc eſt æſtiuo, proximum dicit. nam æſtas eſt inter uer & autumnum media interiecta: & cum uer deſinit, æſtas incipit.

At cum æſtas ſit ueri ſimilis, ſudores, in febri- 9
bus, & febres faciles, & non peracutæ, neque pera-
ridæ, quod ad linguas attinet, fient.

Eſt iam ſupra dictum, non appellationem, ſed temperaturam anni temporum

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 359 sur 584

©BIU Santé

in cauſſa eſſe, cur morbi oriantur. cum igitur tempora propriam naturam ſeruabũt, tum morbi conuenienter temporibus ipſis ſtati ac certi, & ut conuenit, fient. cum uero tempora de ſuo ſtatu deflectunt, etiã morbi neceſſario de ſuo curſu declinant: propterea quod ſtatum temporis conſequuntur. Itaque ſicut dixit, cum uer ſit æſtati ſimile, tunc morbos æſtiuos expectandos eſſe, ſic modo, ſi æſtas fiat ueri ſimilis, multos ſudores in febribus fore. uer enim calidum, humidumque eſt: neque quicquam in eo per ullam partem repugnantiæ dominatur: ut neque ſicco humidum præſtet: neque calido frigidum. horũ autem alterum, hoc eſt calidum, in æſtate eſt: alterum hoc eſt humidum, hiemi etiam tribuitur. Copioſi uero eſſe ſudores non poſſunt, niſi aer nos ambiens, calidus ſit: id quod & ueri, & æſtati eſſe commune apparet: ſed tamen uaria ratione: ac niſi humiditas quædam in corpore redundet: quod eſt ab æſtatis natura alienum: eſtque & ueri, & hiemi commune. ex quo fit, ut in ſtatu æſtiuo, qui fit uerno ſimilis, copioſi ſudores merito dimanent. æſtas enim, quæ

ſecundum

©BIU Santé

ſecundum ſuam naturam procedat, quæ quidem ſatis ſqualida eſſe conſueuit: ſuper uacaneas humiditates per halitum digerit, quæ nimirum hieme, uereq; ſint coacer uatæ. quæ uero ſit ueri ſimilis, ea propter calorem ad extimas partes trahit. uerum propter magnam uim humiditatis, quæ intus in corpore eſt copioſius relicta, id quod traxit, diſcutere, atque diſſoluere in uaporis ſpeciem non poteſt. ex quo ſequi uidetur, ut humiditas, dum tota per æſtatem in iudicationibus excernitur, multos ſudores efficiat. eadem cauſſa facit, ut morbi neque peracuti ſint, quos alioqui eſſe acutos neceſſe eſſet: neq; aridam linguam reddant: ſiquidem non eſt uehemens quidam calor, qualis in æſtate eſſe ſolet: quando hæc ipſa non ſuam, ſed ueris naturam ſeruat. proinde fit, ut neq; adurat materiã, neq; exſiccet, prout æſtiuus calor facit: qui etiam citra febrim, linguam exſiccat.

Cum uero hibernum uer fiat, & poſtremum hiemis tempus, hiberni etiam morbi, & tuſſes, & peripneumoniæ, & anginæ exiſtunt.

Merito dixit hibernos morbos fore uerno tempore, ſi uer hibernum fuerit. eadem

©BIU Santé

dem enim tibi ſuppetet aliorum temporũ ratio: ut qualis ſit mutatio, tales etiã morbi excitentur. atque hieme quidem hi ſolent oriri, pleuritides, peripneumoniæ, grauedines, raucitates, tuſſes, & alia item permulta genera. quocirca ſi uer fuerit hibernum, conuenienter quoque ei tempeſtati morbi hiberni exiſtent. etenim hieme fiunt peripneumoniæ, & pleuritides, quod inſtrumenta reſpirationis propter uim frigoris lęduntur. ob eandem cauſſam febres, dolores coſtarum, grauedines, raucitateſq; fiunt. nam ut illic inſtrumenta reſpirationis, ita hic caput frigus lædit. Ait uero illo item tempore anginas fieri, licet angina morbus autumnalis ſit. quanquam eſſe etiam uernus uidetur, ut ipſe in aphoriſmis adnumerauit: « Vere inquit, inſaniæ, « melancholiæ, morbi comitiales, ſanguinis « profluuia, anginæ, grauedines, & cetera. angina uero fit autumno ex humoribus biliofis in fauces decumbentibus: uere autem ex humoribus pituitoſioribus cõſtat. quod excremẽtorum magna uis ſit ad fauces comportata: uel quod deſtillationes a capite in faucibus impactę, firmatæq; ſint.

Autumnus

©BIU Santé

Autumnus quoque ſi non in tempore, ac derepente hibernarit, non aſſidue tales morbos facit, propterea quod non in tempore incepit, ſed inæqualiter fiat. ideo etiam tempora iudicatione uacantia, & inconſtantia ſunt: quemadmodum morbi quoque, ſi prærumpant, aut prius excernantur, aut intus relinquantur. recidiuas quoque tempora faciunt, ſicut & morbos ita pariunt. 11

Autumnus ab arcturi exortu ſumit initium. oritur autem arcturus ante autumnale æquinoctium: ſicut etiam ueris principium cenſetur æquinoctium, quod eo tempore accidit: finis eſt ortus uergiliarum. hunc uero ortum eſſe æſtatis initium, ſicut eſſe finem æſtatis, & principium autumni ortum arcturi, qui autumnale æquinoctiũ diebus fere duodecim anticipat, perſpectum habemus. quinetiam occaſus uergiliarum eſt hiemis initium, & autumni finis. Si igitur autumnus non in tempore, ſed derepente hibernabit, hoc eſt ad hiemis naturam uerget, hiemiſque conſtitutionem nanciſcetur, tunc morbi autumnales non aſſidue excitabuntur. cauſſa eſt, quia in ſuo tempo-

©BIU Santé

tempore non incepit, neque item oportune. Ipſe enim in primo de uulgaribus morbis, ita ſcriptum reliquit, In Thaſo ante autumnum frigora non in tempore ſed repéte, aquilone, auſtroque multum ſpirantibus, humida, & quæ prius proruperunt. nam propter humorum malitiam, quæ eo tempore eſt, & propter inæqualem aeris temperaturam, quartanæ, erraticæque febres, lienes, aquæ inter cutem, tabes, urinæ ſtillicidia, leuitates inteſtinorum, & eorundem difficultates, & coxendicum morbi, & anginæ, & ſuſpiria, & tenuioris inteſtini morbus, & comitialis, & inſania: itemque dolor cordis, horror, & uno uerbo, melancholici morbi oriuntur: qui ſane omnes ex prædicta cauſſa proueniunt: atque ortum fere ex atra bili ducunt: quæ nimirum aut ex flaua nimium aſſata, aut ex ſanguine craſſo facta ſit: quando ipſe quoque ſit uelut fæx ſanguinis quædam. erraticæ uero febres propter inæqualem temperaturam oriuntur: ut lienes magni ex melancholici humoris redũdantia reddantur. Vrinæ ſtillicidium gignit ſiccitas, & refrigeratio: ſiquidem ueſica in mutationi-

©BIU Santé

tionibus ijs, quæ ſine ordine, & repente fiunt, refrigeratur. Coxendicum porrò dolores tum a malitia humorum, tum a refrigeratione potiſſimum excitari, perſpicuũ eſt. quia autem tempora uacant iudicatione, ſuumq; ſtatum non ſeruant, ideo † anhelationes tum propter motum ad interiora, tum propter refrigerationem fiunt: ſicut etiam probabile eſt in refrigeratione, inæqualitate, malitiaque temporis uitiari uentrem, atq; inteſtina, ut leuitates inteſtinorum, difficultateſque, & tenuioris inteſtini morbi oriantur. Quoniam autem calorem meridie, & frigus mane, & ueſperi perſentiſcimus, haud mirabile eſt, ſi comitiales morbi interdum in hominem irruant: præſertim uero ſi cui ita ſit natura comparatum, ut in huiuſmodi morbum cadat. Inſaniæ autem morbi ab ea malitia, quæ in tenuibus humoribus bilioſis ineſt, naſci ſolent: melancholici uero ab atra bili: cuius prouentus autumno colligitur. Iam uero nihil eſt, cur mireris, ſi propter temporis malitiam, & temperaturæ aeris nos ambientis inæqualitatem cordis dolores, horrores, & huiuſmodi alia per autum

† Aſthmata.

num

©BIU Santé

num dominentur. Copioſius autem de morbis omnibus, & ſymptomatis, quę accidere autumno ſolent, differetur in ea explicatione, quæ in ſecundum de uulgaribus morbis edetur : ipſe uero nonnulla etiam in aphoriſmis memorauit: quo in loco hoc quoque oſtenſum eſt, autumnũ eſſe omnibus ætatibus, naturis, regionibuſque malum. inter ipſas tamen minus quã alias, eo tempore humidas, & calidas lædi: quam ob rem morbi, inquit, iudicatione uacantes, inconſtanteſque fiunt. nam quia oportuno tempore non fiunt, ſed in repentinis mutationibus, ideo fit, ut neque in tempore accommodato ſolui, explicarique poſſint. ſed neque ſtatis temporibus, neque tẽpeſtiue, ut ipſe loqui ſolitus eſt. Stata autem tempora ab ipſo uocari ſcimus ea, quæ propriam temperaturam ordine ſortiuntur. atque ita etiam ipſe annos ſtatos ac certos uocat in libro de aere, aquis, & locis eos, qui conuenienter rationi procedant. ac ſi autumno fiant pluuiæ, hiemsque moderata, nec ualde ſerena, nec frigore excedens, & uere, atque æſtate imbres tempeſtiui fiant, ſic, inquam hunc

©BIU Santé

hunc annum fore ſaluberrimum ueriſimile ait eſſe.cum uero tempora ſtati anni progreſſionem non ſeruarint, tunc Hippocrates inconſtantia uocat: & morbos in ipſis exortos pari modo incõſtantes nominat: ac ſupra eoſdem difficiles iudicatu, nunc uacantes iudicatione in eandem fere ſententiam appellat:ut eos non recte, ſed male iudicari intelligamus: quod nihil aliud eſt, quàm ut uel cum malis ſymptomatis iudicentur,uel poſtea repetant.huius porrò malæ iudicationis, aut recidiuæ cauſſa eſt, quia prius prorumpunt, aut prius excernuntur,aut intus relinquuntur. & quia prærumpunt, & prius excernuntur, ideo non iudicantur: & quia intus relinquuntur,ideo repetunt .id autem ipſe in libris de morbis uulgaribus docuit, cũ ait, Quæ poſt iudicationem relinquuntur,recidiuas faciũt.praui enim humores in corpore relicti,morbos pariunt, & temporis progreſſu computreſcentes ſolent febres excitare. quinetiam in præſagijs ita ſcriptum cõperimus, Febres, quæ neque ſalutaribus notis apparentibus,neque in criticis finitæ ſunt diebus, fere repetunt. nam quæ ſi-

ne

©BIU Santé

ne ratione leuata ſunt, ea ſolent repetere: licet hoc in die critico eueniat. Iudicationes uero ipſæ in omnibus quidem diebus fiunt, ſed neque pari numero dierum, neq; ita fidæ, ac certæ. differunt autem, quod quædam bonæ, quædam malæ ſunt: & quædam cum multis, grauibuſque coniunctæ ſymptomatibus, & maiore angore: quædã ſtatim in ipſo initio, & tuto. Ceterũ quod ait prærumpere, quod non oportune quid fieri, & iudicationis tempus præuenire ſignificat, malum eſt: ſiquidem cum noxijs humoribus boni etiam excernuntur. hoc autem uſu uenit, quia natura irritata ſit uel ab externa cauſſa quadã, ut a medico, aut ægrotante, aut a miniſtris nõ recte aliquid molientibus: uel ab ijs, quæ in ipſo corpore continentur, cuiuſmodi ſunt morbi, aut cauſſę, aut exacerbationes. exacerbatio. n. naturam irritat, & tanquam laceſſit: nec requietem ei, nec moram concedit: ſed excitat, & ueluti ad pugnam prouocat. Quoniam igitur natura non ſemper accommodatis, aptiſque temporibus impulſa morbos iudicat, ſed ſæpe aliter ab alijs atque alijs cauſſis ſtimulatur; ideo merito fit, ut

prærumpant

BIU Santé

prærumpant humores, nec perfecta fiat iudicatio. atque ubi hoc factum sit, ibi expectare recidiuas oportet. tempora enim, a quibus fieri morbos ait, recidiuas afferre plerunque solent: & morbi quoque in ijs exorti temporibus proportione respondent. Itaque adhibere animum temporib. anni, & ijs mutationibus, quæ in ipsis fiunt, accurate debes: ut morbos cito dignoscere, & eosdem curare recte possis.

Illud insuper considerandum est, quomodo corpora se habeant, cum ab anni temporibus suscipiuntur. 12

Hoc præceptum est ad eam medicinæ partem, quæ sanitatem tuetur, & ad eam, quæ morbos curat, accommodatissimum. ad conseruandam enim sanitatem facit, quia temperatis corporibus aer temperatus est optimus. in quibus uero aliqua exuperans qualitas dominatur, ijs utilissimus est aer, qui exuperanti qualitati sit contrarius uel maxime: ut frigidus calidæ, calidus frigidæ: humidiori siccus: sicciori uero, quàm par est, tanto humidior, quanto illa sit, quàm moderata portio, siccior. quo sane tempore uictus ratio est temperatę

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 369 sur 584

©BIU Santé

temporis contraria inſtituenda: in quo nō ignorandum eſt,ea,quæ ſimilia ſint,magis nocere,& temporis actionē adiuuare. Ad curationem uero morborū adiumēto eſt, quia contraria ſunt contrariorum medicamina. Itaque ſi tempus uernum corpus alicuius excipiat bonis præditum humoribus,id etiam in optima ſanitate conſeruabit;nihil ex ſua natura noui afferens: id tamen neque æſtas,neque autumnus,neque hiems faciet;hæc enim tempora licet corpus purum,& omni ex parte uacans culpa exceperint,tamen æſtas pallidam, aut flauam bilim copioſiorem, quàm par ſit, autumnus atram bilim, hiems pituitam, gignere conſueuit. unde efficitur, ut frigidæ & humidæ naturæ ſint optime ad æſtatem comparatæ: calidæ & ſiccæ ad hiemem: cō tra uero,calidæ & ſiccæ male ad æſtatem; humidæ uero,& frigidæ male ad hiemem affectæ ſint. Tres autem ſunt omnes corporis conſtitutiones in rerum natura,optima,praua,& ægrotans. ſed optima una eſt. aliarum duarum ſunt differentiæ innumerabiles: propterea quod malæ quædā corporis conſtitutiones ſunt,quæ in toto animante

©BIU Santé

mante habent intemperiem: quædam uero in conſtructione partium inæquali. quo circa ſpectandum eſt, quo modo corpora affecta ſint, quando anni tempora ipſa excipiunt: hoc eſt, utrum bene, an male affecta ſint, & utrum perfecta ſanitate perfruã tur: an uero nondum ægrotent, ſed inibi ſint, ut prope in morbum cadant. cum. n. ſqualida, ſiccaque tempora ſunt, tunc tantum abeſt, ut naturæ humidæ quicquam a tali conſtitutione lædantur, ut etiam magnopere adiuuentur. cõſtitutiones autem omnes, quas Hippocrates litterarum monimentis cõſignauit, intelligere debemus in temperatis orbis terræ partibus extitiſſe: exceptis ijs Thraciæ locis, quæ a mari ſunt remota. quæ & humidiora, & frigidiora, quàm oporteat, in commentarijs in librum de aere, aquis & locis docuimus: & item Aegypti & Libyæ regionibus calidis, & ſiccis, demptis ijs tractibus, qui ad mare ſiti ſunt. humiliores enim Thraciæ, ac Ponti regiones, quæ maritimæ ſunt, calidiore etiam ſunt tẽperatura. in Aegypto uero & Libya, quæ calidæ ſunt, ideo loca eſſe minus calida, quàm quæ a mari ad cõ-

©BIU Santé

tinentem receſſerunt,experti ſumus, quia per æſtatem uentis ab urſa perflata refrige rantur.Qui uero accurate temperatam, & mediam mũdi Zonam cognoſcere aueat, is ad partem eam,quæ ad Cnidum, & Co pertinet,mentem adhibeat, eique adiungat loca, quæ ab ijs inſulis non longe receſſerunt.Eſt etiam ueriſimile anni tempora in ea Zona ſtata eſſe, & non morboſa. contraria uero ſunt de ijs, quæ non ſunt huiuſmodi iudicanda. proinde ſpectandũ eſt, quo modo affecta corpora ſint, quando ab anni temporibus excipiuntur.

13 *Auſtri auditui grauitatem, oculis caliginem, capiti pondus, membris tarditatem, languoremque afferunt. cum hic uentus dominatur, talia ægroti patiuntur: ulcera madida, præſertim uero os, pudenda, aliæq; partes. Si uero aquilo, tuſſes, fauces, alui duriores, urinæ difficultates, horrores, coſtarum, pectorisque dolores. hoc autem dominante, tales morbos magis expectare oportet.*

Ventorum, aut ſpirituum, aut flatuum (licet enim, ut uelis, eos appellare) diſciplina, atque dignotio magnum ad res omnes

©BIU Santé

nes præſtare medico uſum uidetur: ſiquidem & ad præſagia facienda conducit, & ad curationem adhibendam utilis eſt uel maxime. quocirca non fuerit fortaſſe abſurdum, ſi hoc loco mihi propoſuero de uentis agere copioſius, & accuratius, licet hoc ipſum in libro de aere, aquis, & locis iam ſit pertractatum: atque in commentarijs in libros de uulgaribus morbis, multis in locis ſit nobis de hac re neceſſario diſſerendum. tantam enim talemque res ipſa utilitatem præbet, ut neque nobis graue uideri debeat bis, terue de eadem ſcribere: neque pigere ſtudioſos, medicinæque cupidos homines iterum legere. In primis autem eſt de eſſentia uentorum inter philoſophos controuerſia. Anaximãder enim putat, uentum eſſe fluxum aeris, cuius ſubtiliſſimæ humidiſſimæq; partes a ſole motæ, conſumptæq; ſint. Anaximenis opinio eſt, uentos ex aere, & aqua gigni, & impetu quodam ignoto uiolenter ferri, & celerrime, ſicut uolatilia, uolare. Stoici de ſolis nominibus diſputant. eum enim qui a tenebris, & occaſu flat, fauonium: qui ab ortu ſolis, ſubſolanum: qui a ſeptentrione,

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 373 sur 584

©BIU Santé

aquilonem: qui a meridie, africum uocãt. nunc uero narrare ut alijs, quod ad hanc rem pertinet, alia placeant, mihi ſuperuacaneum uidetur: cum poſſim de uentorum natura uere differere. Itaque ſcire conuenit, halituum eſſe duo genera, quorũ unus humidus eſt, aridus alter. atque ille quidem uapor appellatur: qui uero eſt aridus, is ueluti fumus eſt. atque ut humor ſine ſiccitate, ita nec ſiccitas ſine humore conſtabit. hæc tamen omnia ex materia in ipſis redundante dicuntur. quocirca halitus, qui plus habet humoris, is pluuiarum eſt principium: aridus uero eſt flatuum origo, & natura omnium. ex quo fit, ut flatus ſit aridus uapor. hoc autem loco minime mirari debemus, ſi quidam exiſtimarunt, eandem eſſe naturam uentorum, & imbrium, ducti nimirum maxima, quæ intercedit, ſimilitudine. eadem tamen non eſt, ut quidam arbitrantur. eundem enim aerem, ſi moueatur, eſſe uentum: ſi concreſcat, eſſe aquam affirmant. etenim abſurdum fuerit, ſi aer is, qui nos ambit, dum motu cietur, flatus fiat, & unde uis motu pulſus, uentus ſit. nam quia continenter, ſed plus, uel minus,

©BIU Santé

nus, & maior uel minor fieri halitus ſolet, ſemper nubes, ac flatus in ſingulis anni temporibus fiũt. quia uero interdum multis partibus magis uaporoſus, interdum uero aridus, ac fumeus, ideo fit, ut anni modo pluuij, & humidi: modo uentoſi, & ſqualidi ſint. terra enim poſt pluuiam, & ſuo, & a ſuperno calore reſiccata halitum, qui uentorum materia eſt, profundit: cumque huiuſmodi ſecretio exiſtit, tunc uenti uigent. quibus ponentibus, quia calor ſemper ſecernitur, & in ſublime fertur, uapor refrigeratus conſiſtit, & aqua efficitur. ceterum uenti plurimi a ſeptentrione, & meridie ſpirant: ſiquidem aquilones, & auſtri flare plurimum ſolent. cauſſa eſt, quia ſol ea loca non adit: cum ad occaſum ortumque ſemper feratur. Cum igitur uentus ſit aeris fluens unda, cum incerta motus redundantia, ac naſcatur, cum feruor humorem inuenit, & impetus feruoris uim ſpiritus flantis exprimit; certe nubes ad latera curſus ſolis conſiſtunt. & cũ ſol accedit, humor exhalat: cum recedit aduerſam in partem, imbres, hiemesq; excitantur. atq; ubi terra plurimas aquas re-

 cipit,

©BIU Santé

cipit, ibi maximam uim halituum gigni neceſſe eſt: ipſe autem halitus eſt uentus. ideo merito fit, ut a ſeptentrione, ac meridie plurimi uenti oriantur. qui a ſeptẽtrione flant, aquilones: qui a meridie, auſtri nominantur. hæc autem non modo pulchrum atque honoratum, ſed etiam utile eſt ſcire. Venti enim ſi ſint ab ipſis habitationibus excluſi, non ſolum efficient corporibus integra ſanitate utentibus salubrẽ locum, ſed etiam ſi qui morbi ex alijs occaſionibus forte excitarentur, qui alijs in locis difficulter curarentur, in his, propterea quod excluſi uenti ſint, expeditius curari poſſent. morbi autem, qui difficulter curantur in regionibus, quæ uentis ſubiectæ ſunt, hi fuerint, grauedo, morbus articulorum, tuſſis, pleuritis, tabes, fluxus ſanguinis: & qui non detractione, ſed potius adiectione curantur. Hippocrates uero alias affectiones numerauit, de quibus deinceps diſſereretur. Nunc uero illud obſcurum non eſt, flatus a ſole comprimi, & excitari. halitus enim imbecillos & exiguos tabefacit, & ſuo calore, qui eſt amplior, calorem halitus, qui minor eſt, diſcernit,

©BIU Santé

ſcernit, ac diſſipat: præterea uero terram prius exſiccat, quàm affatim fiat ſecretio: ſicut magnus ignis [exiguam materiam deurit prius, quàm fumum excitet] quam ob rem circa exortum orionis maxime uẽti ponunt uſq; ad Eteſias, & prodromos. quod duabus de cauſſis uſu uenit. uel quia halitus ui frigoris extinctus ſit: aut quia ab æſtu elangueſcat. Ceterum quattuor uenti ſunt aliorum principes, eurus, qui ab ortu ſolis: auſter, qui a meridie: fauonius, qui ab occaſu ſolis; aquilo, qui a ſeptentrione ſpirat. hæc autem loca inter ſe oppoſita ſunt, magnamque habent latitudinem. quanquam octo uentorum differentiæ comperiuntur: ſiquidem inter auſtrum & ortum ſolis hibernum fiat is, qui euronotus nominatur: inter hunc uero, & uerticem, & hibernum occaſum libonotus: qui quidem omnes & humidi, & calidi cenſentur: ideoque caput replent.

Sic legitur in exẽplari ſecũdo deerat enim in primo κατακαίει τὸ ὀλίγον, πρὶν καπνὸν ποιῆσαι.

*

Hoc loco in utroque exemplari deeſt quid piam.

*

Sunt

©BIU Santé

Sunt etiam aliæ duæ differentiæ: quidam enim uenti uniuerſales ſunt, alij proprij locorum, qui etiam regionibus attributi uocantur: cuiuſmodi eſt is, qui in Apulia flat, atabulus nomine: uniuerſales autem ſunt, qui ubique locorum eodem nomine uocantur. qui ad loca pertinent, naturam ſequuntur locorum, a quibus ſpirant: ut qui a ſalubribus ſalubres, qui a morboſis morboſi ſint: & qui a terra ſpirant, ſicciores: qui ab aquis, humidiores cenſeantur. & qui a mari, ſalubres ſint, maxime hieme & uere: æſtate uero calidiores, quàm par ſit. qui à fluminibus mittuntur, ſunt his humidiores, ſed hiberno tempore deteriores habentur: æſtiuo meliores. qui a ſtagnis, utriſque abſurdiores: peſſimi autem ſunt, qui e paludibus prodeunt. qui a campis, & terra, quæ recte perflatur, meliores exiſtimantur. ad ſummam omnes, qui ſunt locis attributi, ſunt uniuerſalibus morboſiores. aquilones uero ſaluberrimi: fauonius ab occaſu ſolis ſpirans humidus eſt, ac lenis, minus tamen ſalubris, quàm aquilo. noti quoque ab oriente flantes ſunt ad bonam ualetudinem pra

ui.

©BIU Santé

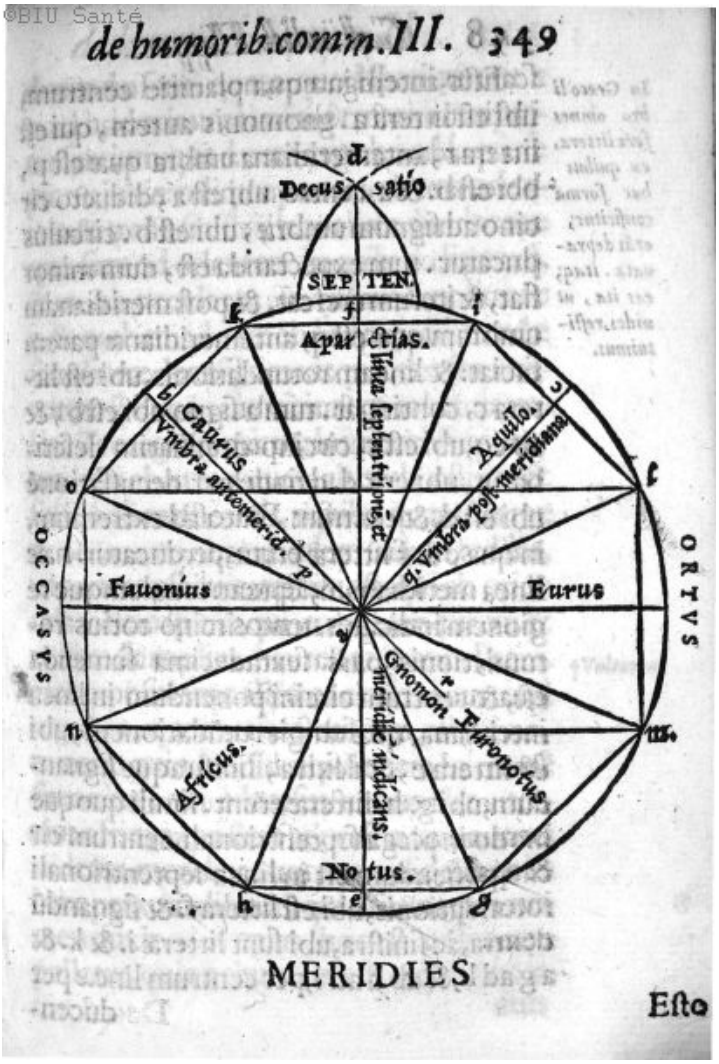
ui.itaque melior uẽtus eſt is, qui e magno mari flat. hunc uero in bonitate ſequitur qui a montibus deſcẽdit:peior,qui a cloacis urbem & ſordes expurgantibus, quiq; e ſtagnis,& locis paluſtribus emittitur. inter hos medium locum tenet is, qui ab alijs locis effunditur.planum enim eſt, loca ſublimia, quia undique adaperta ſunt, nec quicquam eſt,quod flatus arceat,facilius perflari:proinde fit, ut qui in illis uitã degunt,fere ſani uiuant: humilia uero minus ſalubria ſunt propter calorem: præſertim uero æſtate: & quia minus perſpirent, quod regio ſit humilior. Loca uero, in quibus ſtagna, ac paludes ſunt, morboſa putantur. cauſſa eſt, quia omnis adiacens regio humida redditur,& aer, qui ijs locis continetur,humidus,craſſusq; eſt, & multos halitus excitat: ac ſi quis aliunde in ea loca ſe recipiat,is grauibus morbis corripietur: ut etiam ſolet in occaſu, ortuque orionis propter mutationem contingere. etenim mutationes locorum non ſecus, quàm temporum turbationem propter ipſarum uarietatem afferunt. Nunc autem, ut quomodo uenti ſiti ſint,& unde proficiſcantur,

©BIU Santé

ſcantur, intelligamus, non erit fortaſſe ab inſtituto noſtro alienum, eos omnes forma quadam, ut geometræ faciunt, deſcribere. nam de eorum numero non iam inter omnes cõuenit: alij enim eſſe quattuor præcipuos uolunt, tum alios innumeros ſtatuunt: alijs octo eſſe placet: alijs duodecim: alij item quattuor & uiginti commemorant. re uera autem ſi quis eos numeret, qui a locis, fluminibus, paludibus, ſtagniſque mittuntur, quamplurimos certe comperiet. nos uero in hac forma orbem terrarum, ut cenſuit Eratoſthenes Cyrenaicus, in quattuor partes, in ortum, occaſum, meridiem, & ſeptentrionem diuidemus: ac principes uentos in ijs collocabimus, tum alios ſtatuemus, qui inter illos quattuor erũt interiecti. quemadmodum inter eum, qui ſubſolanus uocatur, & auſtrum ad ortum ſolis hibernum ponemus eurum: inter auſtrum & fauonium ad hibernum occaſum, africum. inter africum & aparctiam, eum qui caurus nominatur: inter aparctiam & ſubſolanum, aquilonem.

Decuſſatio

©BIU Santé


d.
Decus
satio
SEP TEN.
f
Apar ctias.
Vmbra septentrionē.
Caurus
Aquilo.
Vmbra autemerid.
Vmbra post meridiana
OCCASVS
ORTVS
Fauonius
Eurus
Gnomon meridiē indicans.
Africus.
Euronotus
No tus.
MERIDIES
Esto

©BIU Santé

In Græco libro omnes fere litteræ, ex quibus hæc forma conficitur; erãt depravatæ. itaq; eas ita, ut vides, restituimus.

Esto autem in æqua planitie centrum, ubi est littera a. gnomonis autem, qui est littera r, antemeridiana umbra quæ est p, ubi est b. & a centro ubi est a, diducto circino ad signum umbræ, ubi est b. circulus ducatur. tum expectanda est, dum minor fiat, & iterum crescat, & post meridianam umbram quæ est q, antemeridianæ parem faciat: & lineam rotundationis, ubi est littera c, contingat. tum a signo ubi est b, & ab eo, ubi est c, circino decussatim describatur, ubi erit d. deinde per decussationẽ ubi est d, & centrum, linea ad extremum, in qua e & f litteræ erunt, perducatur. hæc linea meridianam, septentrionalemque regionem indicabit. tunc circino totius rotundationis pars sextadecima sumenda est, & centrum circini ponendum in linea meridiana, quæ tangit rotũdationem, ubi est littera e, & dextra, sinistraque signandum, ubi g. h. litteræ erunt. simili quoque modo in plaga septentrionali centrum circini ponendum est in linea septentrionali rotundationis, ubi est littera f. & signandũ dextra, ac sinistra, ubi sunt litteræ i. & k. & a g ad k, & ab h ad i, per centrum lineæ per ducen-

©BIU Santé

ducendæ ſunt. quare quod ſpatium erit a g,ad h,id erit uenti noti,& meridianæ partis ſpatium.quod uero erit ab i,ad k,erit ſeptentrionis: reliquæ partes, ut tres a dextris,& tres a ſiniſtris æqualiter diuidantur: quæ ſunt ad orientem,in quibus, litteræ l, & m. ab occidente, in quibus ſunt litteræ n,& o,ab m,ad o,& ab l ad n. perducendæ ſunt lineæ decuſſatim: atque ita octo uentorum ſpatia in circuitionem erunt æqualia. Tres igitur orientales uenti ſunt, eurus, qui ab aurora ruat: alter ab æſtiua, & ſolſtitiali meta uenit, aquilo, quem Homerus αἰθρηγενέτην, quod cælum ſudum reddat, uocare conſueuit: tertius eſt, qui ab oriente hiberno ſpirat: qui cum inter eurum & notum ſit medius, † euronotus appellatur. his oppoſiti ſunt alij tres occidui, unus eſt argeſtes, quem etiam caurum aliqui nominant: qui aduerſus aquilonem: alter eſt fauonius, qui aduerſus eurum flat. tertius africus, qui flare aduerſus euronotum uidetur. meridies unum meridionalem habere uentum dicitur, qui a ſua natura nomen duxit. νότος enim, hoc eſt auſter, appellatur, quia nebuloſus eſt, atque humectus

† Vulturnus

©BIU Santé

ctus. ſeptentrio quoque unum habet apar
ctiam. huius rei cauſſa eſt, quia ortus & oc
caſus commutantur: meridies uero & ſe-
ptentrio ſtabiles, fixique ſunt. Sol enim
nõ ſemper eodem modo exoritur, ſed mo
do ortus æquinoctialis, cum Sol eum cir-
culum, qui æquinoctialis dicitur, conficit:
modo ſolſtitialis, & brumalis uocatur. ſi-
militer occaſus eius modo æquinoctialis,
modo ſolſtitialis, modo hibernus nomina
tur. Qui uero eſſe modo quattuor uentos
uolunt, ij Homerum auctorem habẽt, qui
quattuor ſolũ numerauit in his uerſibus:

Vna eurus, grauiter ſpirans, Zephy-
rusque, notusque,
Et boreas uaſtos uoluunt ad littora
fluctus.

qui multos ſtatuunt, hanc coniecturam ex
illorum ſitu, ac poſitu ſumunt. perſpectum
enim habemus, fauonium ab occaſu æqui
noctiali flare: ſubſolanum uero huius con
trarium, ab ortu æquinoctiali: auſtrum por
rò à meridie, aquilonem, & aparctiam a ſe
ptentrione. aiunt enim per tantum ſpatiũ
atque interuallum non poſſe hos ſolos ad
uerſus ſeſe flare: neq; alios omnino uentos
inueniri,

©BIU Santé

inueniri, qui inter hos ſint medij: id quod eſſe uerum uidetur: atq; id ita confirmant. ab ortu æſtiuo flat cæcias, cui contrarius eſt africus, qui quidem ab æſtiuo occaſu flat: ſicut ab ortu hiberno flare eurus uidetur, qui eſt noto propinquus. ex quo fit, ut ſæpe flare euronotus dicatur. ei uero contrarius eſt argeſtes, qui ab æſtiuo occaſu flat. hos autem eſſe contrarios, & per diametrum oppoſitos aiunt. Inter argeſtem & aparctiam eſt is, quem thraſciam uocãt: medius uero inter cæciam, & aparctiam eſt is, quem meſen nominant. eſt præterea alius, qui phœnicias appellatur. Quæ cum ita ſint, illud quoque præterire quemquã non debet, eos uentos, qui ab occaſu flãt, eſſe frigidiores: qui ab ortu, calidiores: propterea quod orientales diutius ſub ſole morantur: at eos, qui ab occaſu, cum Sol citius deſerit, tum uero ſerius etiam ad ea loca accedit. quam rem Hippocrates quoque in libro de aere, aquis, & locis ſcriptam reliquit. Si qua inquit ciuitas » ad uentos ſita ſit calidos: cuiuſmodi ſunt, » quæ inter hibernum ortum ſolis, & hibernum occaſum, &c. contrarij autem flare ſi

©BIU Santé

mul non poſſunt: ſed neceſſe eſt,ut eorum alteruter ui alterius compreſſus, conquieſcat.eos uero,qui non ſunt per diametron oppoſiti, nihil uetat ſimul ſpirare. Iam uero etiam in contrarijs anni partibus uenti contrarij flant maxime: ut circa autumnale æquinoctium flat africus: circa ſolſtitiũ fauonius, circa brumam eurus. in alios uero incidunt, eosq; ſedant aparctiæ ; thraſciæ, & argeſtæ.hi enim ſæpe nubes diſpellunt, ac cælum ſudum reddunt, niſi forte uſu ueniat, ut frigidi ſimul ſint: ſiquidem tunc ſereni eſſe non ſolent. humidi porrò ſunt africus, & cæcias. atque hic quidem ſerenus non eſt, quia in ſe ipſum reflectitur. argeſtes & eurus ſicci ſunt. meſes & aparctias niuoſi.aparctias, thraſcias, & argeſtes grandinem gignunt.æſtuoſi auſter, fauonius, & eurus. Sunt qui auſtrum eſſe perpetuo humidum putent: quod tamen non eſt:ſiquidem interdum ſiccus uidetur: eumque plerique leuconotum uocant. Hippocrates quoque in primo de uulgaribus morbis cum primum ſtatum recenſeret,ita ſcripſit: Cum inquit, totus hic ductus eſſet auſtrinus, & ſqualidus. ac talis auſter

©BIU Santé

auſter ſubinde eſt uehemens,† eius q; motus ſemper eſt perſpicuus. alter eſt auſter, qui lenis eſt,atque in aere,& nubibus motum habet,qui ſenſum fugiat.atq; hic quidem eſt perpetuo calidus. at qui leuconotus uocatur,interdū frigidus uidetur. ſunt præterea eteſiæ,qui tranſeunt ad occidentalis plagæ incolas ex aparctia, in thraſcias,argeſtas,& fauonios: incipiuntque a ſeptentrione,& in eos, qui procul abſunt, deſinunt.apud orientales uero,uſq; ad ſub ſolanum tranſeunt. atque hi flant cum canis oritur:& æſtatis lenire æſtum ſolent.ac quædam quaſi ſuffocatio æſtate eſſe ſolet, cum æſtas ſuapte natura calida ſit,niſi uenti, qui præcurrant, quos prodromos uocant,& qui conſequuntur,quos eteſias nominant,perflarent: quos canis ortus diſtinguit. Ventus autem magnam ſæpe utilitatem,aut damnum inuehit: quia non ſemper conducit hominem aeri exponere, ut hieme propter frigus,æſtate propter calorem:itemque,quia uitare uentos oportet. horum enim cauſſa ſæpenumero fit, ut nō modo in liberum aerem, uerum etiam ad ianuas,& ad feneſtras,qua uētus uehemē-

† In Gal. lib. eſt negatio, quam expū ximus. uā ab altero aū ſtro diffe- rat.

©BIU Santé

ter perflat, deducere ægrotum caueamus. in illis autem potiſſimum uẽtos cauemus, in quibus neruos pati aliquid ueremur: ſicut etiam ſolẽ in putreſcentibus uitamus, cum ea ad ſanguinis eruptionem eſſe apta uideantur. atque hæc quidem de uentis generatim, & ſpeciatim dicta ſint. nunc uero particulatim de auſtro, deque aquilone, & ijs malis, quæ afferunt, dicendum eſt. Hi igitur uenti cõtrariam habent temperaturam: nam aquilo ſiccus, frigidusque eſt: auſter calidus & humidus natura. quocirca ille abſumit omnia, quæ in corpore ſunt ſuperuacanea, inſtrumenta ſtabilit, conſtringit, ac cogit: animales, naturalesque actiones meliores facit, ut corpora ad audiendum, ad mouendumque aptiora, & colora tiora reddantur: ſed aluũ ſiſtit, oculos mordet, & antecedentes pectoris dolores irritat. auſter uero maiora aduehit mala: nam corpora diſſoluit, capiti grauitatem affert, difficultatem auditus parit, excitat uertigines, quæ morbum comitialem, atque attonitum præcedunt: aliaque praua ſymptomata efficit: cuiuſmodi eſt difficultas motionis in oculis, ac toto corpore: aluum autem

©BIU Santé

tem humectat.quam ob rem merito dixit, auſtrum afferre graucm auditũ,oculis cali ginem offundere,caput prægrauare,torpẽ tes,ac languidos efficere.Solidæ enim ani mantis particulæ actiones obeunt. itaque illæ plenæ humorum peius ſuis actioni-bus funguntur. neque admirabile cuiquã uideri debet, hæc eſſe ab Hippocrate de auſtro memorata,ſi uelit expendere, quæ-nam ſit eius uenti,ut dixi, natura. perſpi-cuum enim eſt, ipſum humida, calidaque natura eſſe. quæ uero ſunt huiuſmodi, ea uim replendi capitis habent omnia. unde capitis grauitates gignuntur, oculique ca-ligine obducuntur. cum enim cerebrum humidiorem conſtitutionem perſentiſcit, tunc uoluntariæ actiones deteriores ne-ceſſario redduntur. atque hinc torpor, ac ueluti diſſolutio & languor, corporis exo-ritur.Cum igitur auſter uiget,hæc fieri cõ-firmat.contraria fere in aquilonalibus cõ-ſtitutionibus contingunt. ut enim auſter torpentia facit corpora, ita aquilo ad mo-tum reddit promptiora:ut ille diſſoluit: ſic hic contenta efficit: ut ille hebetem audi-tum parit, ſic aquilo auditum exacuit: ut

©BIU Santé

ille aluum humectat, ſic iſte exſiccat. ut etiam auſter caput grauat; ita aquilo, excrementa conſumens, totum corpus leuius reddit. Addit autem, cum auſter regnat, homines pati ulcera madentia, præſertim uero in ore, ac pudendis, & alijs partibus: idque uerum eſt. cuius rei cauſſa facile poteſt excogitari. quæ enim putreſcunt, ea ui caloris maxime putreſcunt, cui rei adiumento eſt etiam humiditas: auſter autem utranque qualitatem, hoc eſt calorem, humiditatemq; habet. merito igitur fit, ut homines in auſtrina conſtitutione hoſce morbos patiantur. quinetiam locorum natura non parum facit, ut corruptelæ in eis oriantur: nam & ori, & pudendis magnam uim humiditatis natura tribuit: & habent præterea glandulas propinquas, quibus eſt natura comparatum, ut quæcunque ſuperuacanea ſunt, in ſe excipiant. immo uero pudenda computreſcũt, ſemper cum æſtas multo humidior, aut uẽtis magis uacans, aut magis auſtrina fuerit. nam ubi plurimum a ſtatu naturali ad humiditatem, ac uentorum uacuitatem receſſit, non modo genitalium, ſed cuiuſuis

©BIU Santé

etiam alterius partis corruptelas facit. talis ſane fuit ea tempeſtas, quam ipſe in tertio de morbis uulgaribus deſcripſit his uerbis: Annus inquit, erat auſtrinus, pluuius, omnino uentis uacans: & item in ſecundi libri initio: Carbones Cranoni erāt æſtiui, pluit per æſtum largo imbri. hoc per totum contigit, præſertim ſub auſtro. Iam uero mutationes, quæ paulatim fiunt. ac non ſolum quæ affatim eueniunt, pudenda attingunt: ſiquidem ipſa de quauis leui cauſſa ſolent putreſcere. talia igitur in auſtrina tempeſtate homines patiuntur. alijs uero malis urgentur in aquilonali: nam & tuſſes, & fauces aſperæ, & alui duriores, & urinæ difficultates,† horrorem inducentes, & dolores coſtarum, & pectoris homines exercent. ac tuſſes quidem ex organorum reſpirationis intemperie, & faucium aſperitate oriuntur. male enim afficiuntur fauces, cum aquilo ſpirat: propterea quod ſiccantur, ac refrigerantur, ideoq; aſperę redduntur. quinetiam inferior uenter arida excernit, ſic a ſicca conſtitutione coactus. Quoniam autem aquilo non modo ſiccat, ſed etiam refrigerat, idcirco ueſica

† Alter liber habet φρίκας. tamen. 3. apho. 5. legitur φρικώδεις.

©BIU Santé

etiam læditur. quam ob rem urinæ difficultas excitatur. nam partes exangues facile a cauſſis frigus inuehentibus aliquid mali patiuntur. ac non modo idem frigus aquilonis urinæ difficultatem parit, ſed etiam horrores,& coſtarum, pectoriſque aut mãmarum dolorem. cum igitur is dominabitur,tunc magis,quàm aliàs, expectare huiuſmodi morbos oportebit. Id autem ipſe uidetur de uehemẽtibus auſtrinis,& aquilonijs conſtitutionibus uelle intelligi:quæ longo tempore perdurarint:quod ipſe uerbo illo,ὑπερέχειν, quod dominari ſignificat,indicauit: ut neque de uentis breui tẽpore flantibus, neque de ijs, qui pluribus illi quidem diebus, ſed tamen infirmiter ſpirẽt,ſed de ijs, qui uehementer perflent, uerbum illud eſſe dictum intelligamus.

14 *Si is magis dominetur,e ſqualoribus febres conſequuntur,itemque ex imbribus, ex quibus utique redundantiæ inciderint: & quomodocunque affecta ſint corpora ut ex alio anni tempore quid ſuſcipiant:& quicunque tandem humor ſit, qui in corpore dominetur.*

©BIU Santé

Hoc idem eſt accuratius in aphoriſmis cõſcriptũ, hoc fere modo: In ſqualoribus febres acutæ fiunt. ait. n. in ſqualoribus non multas, ſed acutas febres fieri: ſiquidẽ humores magis bilioſi redduntur, & pauci morbi oriuntur; quod ipſe confirmauit, cum dixit, Ex anni temporibus in uniuerſum ſqualores ſunt imbribus ſalubriores, & minus mortiferi. in ſqualoribus enim ſuperuacanei humores per halitum digeruntur: imbribus uero quæ intus collecta ſunt in corpore, putreſcunt: niſi quis ea, quæ quotidie congeſta ſint, expurget exercitationibus, & balneis: ſiquidem ſiccis potius, quàm humidis tempeſtatibus uacuãtur. quocirca ſqualores, tanquam ſalubriores, ſunt imbribus anteferẽdi, licet febres acutas afferãt. Quod uero addit, itemque ex imbribus: indicat febres quoque ſequi, cum humidæ conſtitutiones ſint, præſertim uero ſi redundantiæ excrementaque adſint: & corpora malitiam ex alio anni tẽpore; & ex illo ipſo ſtatu contraxerint. tũc enim longæ febres fere fiunt. atque id merito. magna enim uis humiditatis, quæ concoctionem poſtulat, longiore temporis

ſpatio

©BIU Santé

ſpatio concoquitur. proinde longi morbi fiunt. ad hoc accedit etiam is, quem ipſe dicit, humor redundantis, qui frigidior, pituitoſiorque eſt. quæ uel una cauſſa cogit, ut longiores etiam febres ſint. Cuius autē modi futuri ſint morbi, ipſe aperte non expoſuit: innuit tamen, cum ait, Et quomodocunque affecta ſint corpora: hoc eſt, ut facile a morbis, corripiantur, aut ſecus: & quoſcunq; tandem habeant collectos humores in corpore. nam quales fuerint humores, tales erunt morbi. hac autem de re dictum eſt ſuperius, neq; eadem nunc iterare opus eſt.

15 *Sed ſiccitates auſtrinæ, aquilonalesq; ſunt: differunt enim & alia hoc modo. nam & hoc magnum eſt: alius enim alio tempore, atque in alia regione magnus eſt: ut æſtas bilim, uer ſanguinem parit: & alia tempora, ut ſingulorum fert natura.*

Vtrum ſiccum, an ſqualidum, an aquis uacans dicas, nihil intereſſe, norunt omnes, qui uel mediocriter ſint in linguæ cognitione exercitati. ſunt autem ſiccitates non modo aquilonales, ſed etiam auſtri-

næ,

©BIU Santé

nę,quamuis auſter ſuapte natura humidus
ſit.In primo autem de morbis uulgaribus
libro auſtrinum cæli ſtatum, & eundem a-
quis uacantem deſcripſit. de quo ipſe in
eodem libro extremo ita uerba fecit: Cũ
autem,inquit,tota illa progreſſio eſſet au-
ſtrina,& ſqualida.ceterum huiuſmodi tem
peſtates multum a naturalibus differunt:
ac morbos,qui uarietati ipſorum propor-
tione reſpondeant, afferunt. immo uero
etiam ſi humores uariantur: ut qui æſtate
redundare conſueſſet,is autumno, aut ue-
re exuperet,tum morbi naturam humorũ
conſequuntur.hocque ipſe magnum quid
eſſe affirmat:ac nullo pacto negligendum.
exemplo autẽ rem totam declarat. æſtas,
inquit,bilim;uer ſanguinem parit.In libro
de natura hominis aperte de humoribus
diſſeruit,deque ijs temporibus, in quibus
uigent.Augetur inquit, in homine pitũita
hieme. Ipſa enim inter ea omnia,quæ in-
ſunt in corpore,ſuapte natura hiemi reſpõ
det. frigidiſſima enim eſt. itemq; cum ait,
Vere ſanguis augetur. tum cauſſam addit:
etenim frigus remittitur, & aquæ ſucce-
dunt.ſanguis enim ſub his augetur.de ęſta

te

©BIU Santé

« te autem habet hæc. Aeſtate bilis ſe in cor
« pore extollit,& in autumnum uſque perti
net.atra autem bilis cum plurima,tum ue-
ro etiam uehementiſſima autumno eſt. Ita
que ſi uere pituita ſit, æſtate uero atra bi-
« lis,aut alius quidam humor, qui illius na-
« turæ non conueniat,tunc tales morbi oriẽ
tur, qualis ille humor exiſtat. quod uero
ait,& alia tempora:autumnum,hieméque
ſignificat.nam in hac pituita,ut dictum eſt:
in illo atra bilis redundat.

16 *Mutationes potiſſimum morbos pariunt: præci
pue autem maximæ.& in temporibus magnæ mu-
tationes:& in alijs.quædam ſenſim progreſſu fiũt.
atque huiuſmodi tempora ſunt ſecuriſſima: ſicut
etiam diætæ,& frigus,& calor maxime progreſſu
ſenſim facto.itemque ætates ita commutantur.*

« Hanc orationem habes in aphoriſmis
« a nobis explicatã:quo in loco & quas mu
« tationes hic intelligere oporteat, & quot
modis hæc uariata ſcriptura ſit, oſtendi-
mus. ut igitur mutationes potiſſimũ mor-
bos pariunt,ſic magnæ mutationes in tem
poribus & item in aliis rebus, quæ in uita

contin

©BIU Santé

contingunt,ſi affatim,ac ſimul fiant, afferre morbos ſolent.quę uero progreſſu quodam,& ſenſim,& paulatim fiũt, non item. quinetiam anni tempora,diætæ,calor, frigus maxime progreſſu quodam ſenſim facto,& paulatim commutata, ſecuriſſima ſunt:quod ipſe quoque in libro de ratione uictus in morbis acutis ubi de conſuetudinis mutatione diſſeruit, plane declarauit.

Naturæ,quod ad anni tempora attinet, aliæ ad æſtatem,aliæ ad hiemem, aliæ ad regiones, ætates, diætas,& alias conſtitutiones,bene aut male affectæ ſunt. 17

Quæ in commentarijs de temperamentis dicta ſunt, nihil opus eſt huc transferre. ſatis enim fuerit, noſſe, poſitum eſſe, unam ſolam temperaturam temperatam, optimamque eſſe: intemperatas uero, ac prauas octo:haſq; aut ſimplices, aut compoſitas.ſimplices quattuor ſunt, calida, frigida,humida,& ſicca: compoſitæ ſunt hæ, calida,& ſicca:humida & calida:frigida & humida;frigida & ſicca. priuſquam de ijs dico,quid naturæ nomen ſignificet, explicare

©BIU Santé

care decreui. Natura igitur ſignificat primam ſubſtantiam,quæ omnibus corporibus,quæ generantur,& corrumpũtur,ſubiecta eſt: unde quibuſdam philoſophis nomen eſt ductum, ut naturales uocati ſint. Itaque illi,qui de ſtirpibus, herbiſq; conſcribunt,eorumque ſubſtantiam explicãt, ſenſibilem ipſorum docere naturam dicũtur. nunc uero ipſe naturam appellat,quã nos temperaturam uocamus:quæ ex quattuor elementis humido,ſicco,calido,& frigido:aut ex quattuor humoribus, ſanguine,pituita,& utraq; bili conflata eſt. hanc autem naturam bene,uel male affectam eſſe uel ad æſtatem,uel ad hiemem, uel ad regiones,ætates,uictus rationem,& alia ſtudia confirmat:ut humidæ & frigidæ naturæ ſunt optime ad æſtatem comparatæ:calidæ & ſiccæ ad hiemem:male uero ad eſtatem,ſicut frigidæ,& humidæ male ad hiemem.aliæ naturæ modice ſe habent, ſicut calidę,& humidæ ad æſtatem & hiemem: atque æſtate quidem melius affectæ ſunt, quatenus humidæ: & item melius hieme, quatenus calidæ. ita etiam in regionibus ſe res habet:humidæ naturæ ad ſiccas: ſiccæ

©BIU Santé

cæ ad humidas bene ſunt affectæ: calidæ quoque,& frigidæ ſimili modo ſunt bene ad contrarias affectæ. eadem eſt ætatum ratio. Vt enim dies toti anno proportione reſpondet, ut uer matutino tempori: æſtas meridiei, autumnus ueſperæ, hiems nocti ſimilis ſit; ita etiam ætas: nam puerorum ætas ueri ſimilis eſt; florentium æſtati: declinantium, autumno: ſenum denique hiemi. ita fit, ut tempus conſimile proſit, diſſimile noceat. Quod uero ait, alias conſtitutiones: ſignificat aerē, qui nos ambit. etenim morborum differentiæ ex temperatura aeris nos ambientis fiunt pro cuiuſq; natura,& diæta, quam quiſque dum bene ualeret, ſeruarit. Diætam autem hoc loco non intelligo eam ſolam, quæ in eſculentis, poculentiſq; conſiſtit, ſed in aliis etiam omnibus uerſatur, ut in otio, negotio, balneis, rebus uenereis, ſomno, uigilia, & ceteris omnibus, quæ in hominum corporibus quouis modo poſſunt accidere: quæ ipſe uno nomine appellare inſtituta conſueuit.

Morborum alij ad alias bene, aut male affecti 18
ſunt. & ætates ad tempora, & regiones, & diætā,
† *& morborum conſtitutiones.*

† *In primo exemplari*

Calidæ

©BIU Santé

sic legitur. in altero uero, hæc particula est cum sequenti cõtextu uerborum conjuncta: & ita uelle Galenus uidetur.

Calidæ naturæ, ætati, anni tempori, constitutioni, ac regioni familiares esse calidos morbos nouimus: frigidis frigidos: ut siccioribus sicciores: humidioribus humidiores. quocirca si febris ardens æstate oriatur, non admodum admirabile fuerit: quando est ad illius temporis naturam cõparata. at si hieme consistat, scire conuenit, sine maxima affectione constare eam eo tempore non posse. tunc enim nunquã aliter exorta esset, nisi causæ uehementia ac ui contrarium statum temporis superauisset. quam ob rem in duabus febribus ardentibus, quarum par sit magnitudo, ea pernicioſior est, quæ hieme existit. unde illud non esse uerum apparet, quod quidam dictitant, familiarem esse ægrotantis naturæ morbum, qui sit temperaturæ contrarius, perinde quasi aptus morbus dicatur. Adhibere igitur Hippocratis uerbis mentem oportet, ut cum ait, morbos esse bene affectos ad anni tẽpora, intelligamus, similia tempora ualere ad morbos gignendos: contraria uero ad expellendos. sic etiam ætates, naturæque affectæ sunt, ut frigidæ naturæ ad calida tempora, calidæ

ad

ad frigida bene ſint comparatæ: & ætates quoque, ut ſenum ad æſtatem, florentium, ad hiemem. morbi item atq; ætates ad regiones ſunt comparatæ. nam in calidis regionibus morbi calidi proueniunt: & minus periculum afferunt: & calidiores ætates in locis frigidioribus ſalubrius degũt: in calidioribus frigidiores. eademque in alijs qualitatibus eſt ratio. Iam uero & morbi, & ætates ad uictus rationem bene & male ſunt affectæ. ac de morbis quidem ipſe multis in locis uerba facit: ut cum ait, Humida diæta febricitantibus conuenit. & item, Victus tenuis, & exquiſitus in morbis quidem longis ſemper, in acutis uero, ubi non conuenit, non eſt tutus. & deinceps: In tenui uictu ægroti peccant: proinde magis læduntur. Et cum optimum, utileque præceptum nobis hoc aphoriſmo tribuit, Cum morbus inquit, in ſtatu ſit, tum uel tenuiſſimo uictu utendum, tum uero multa addit, quæ ad uictus rationem in morbis ſeruandam pertinent: ut ne ea commemorem, quæ ipſe in libro de ratione uictus in morbis acutis, & alibi ſexcentis in locis conſcripſit. Aetates porrò non

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 401 sur 584

©BIU Santé

ſecus, quàm morbi, ſicciores ad humidiorem uictus rationem: humidiores contra ad ſicciorem ſunt bene comparatæ. quoniam autem morborum, conſtitutionum, & aliarum rerum male affectarum medicamina contraria ſunt, ideo contrariæ ætates & morbi ad contrarias uictus rationes bene: ſimiles contra, male affectæ ſunt: præter quàm ſi temperata ætas cum temperata uictus ratione, itemque anni tempore, & regione comparetur: quia eo caſu ſimiles a ſimilibus bene afficiuntur. aliter uero, ſecus fit. eandem autem ſententiam, & ijſdem fere uerbis expreſſam in aphoriſmis, & a nobis explicatam poteris perlegere. quare iam ad ea, quæ ſequuntur, tranſitum faciamus.

19 *Atque in temporibus diætæ, cibi, ac potus, quales ſint. nam hiems uacationem habet ab actionibus: & quæ in corpus ingeruntur, ea matura, ſimpliciaque requirit. hoc enim etiam permagni refert.* ὁ ὠὼρα *laboribus eſt dicata. ſub inſolationibus autem crebri ſunt potus, cibi inconſtantes, uina, arborum bacæ.*

Diætam, cibosque ac potus offerre debemus,

©BIU Santé

bemus, cum morbi conſtitutio, ac tempus poſtulat: nec dare, cum hæc contra indicare uideantur. nam ſi quis in ſtatu morbi dare quidpiam uelit, is non animaduertit, ſe naturam, quæ prius magna ui in cõcoctionem humorum morbum facientium illo tempore incumbebat, auertere, atque ad aliam cõcoctionem adtrahere. atque hoc eſt perpetuo uerum in ijs morbis, in quibus diæta omnino & curatione nitimur, atque confidimus. Tempora autem ipſe diſtinguit, ſed non omnia: ſiquidem hiemem modo, partemque æſtatis commemorat. In aphoriſmis autem de hieme, deque uere locutus eſt, cum ait, Ventres hieme & uere natura calidiſſimi, & ſomni longiſſimi. his igitur temporibus plus cibi dandũ eſt: ſiquidem plus natiui caloris habent. quare maiorem alimenti copiã requirunt, ergo non ſolum ait, hieme plus cibi dandum eſſe, quia etiam homines plus expetunt, ſed cauſſam quoque adiungit: quia inquã, plus natiui caloris ineſt in corpore, ſomnique longiſſimi ſunt: quæ res facit, ut homines facilius, quod ſumpſerunt, concoquant. illa porrò ſunt huiuſmodi, pro-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 403 sur 584

©BIU Santé

pterea quod hieme,& uere calidiſſimi uentres ſunt.quoniam enim per hiemem natiuus calor propter circunſtans frigus refugit, & in partes intimas corporis ſe recipit; per æſtatem uero ad cognatum calorem extenditur: ideo accidit, ut illo tempore propter frigus augeatur: in hoc uero propter æſtum digeratur.Eſt.n. Hippocratis ſententia, corpora animantium cum aeris nos ambientis conſtitutionibus affici: ut dum illius temperatura ſicca eſt, ipſa quoq; ſiccata ſint: dum illa eſt humida,ipſa ſint humecta: ita etiam calefacta in calidis aeris conſtitutionibus, & refrigerata in frigidis habeantur. Vt uero aer nos ambiens calidus ſit, quem calorem æſtiuo tẽpore habet, in cauſſa eſt ſol, qui prope ad uerticem noſtrum peruenit, & longiorem diem facit. frigoris quoq;,quod hieme uiget, idem ſol auctor eſt. neq; hoc mirabile eſt.obliquus.n.humilisq;, & exiguo ſpatio temporis ſupra terram latus,curſum ſuum conficit: ac longiores noctes efficit: quod non parum ad concoctionem conferre,nemo eſt, qui ignoret.ceterum ipſe alias etiã cauſſas attulit: quia inquam, hiems uacationem

©BIU Santé

tionem habet ab actionibus,& quæ in cor
pus ingeruntur, matura, ſimpliciaq; ſunt.
quæ omnia faciunt, ne natura alio diuerta
tur,& ad aliud quidpiam conficiendum di
ſtrahatur: ſed maxime, & ſine ullo impedi
mento in concoctionem eorum, quæ ſum
pta ſint,incumbat.æſtate autem contra fit,
itemq; autumno,ut ipſe in aphoriſmis do-
cuit:Aeſtate inquit, & autumno cibos fe-
runt difficillime: hieme facillime, uere mi »
nus.id quod propter antedictam cauſſam »
uſu uenit: quia inquam, hieme natiuus ca- »
lor eſt copioſior, & alimento indiget:ideo
plura etiam danda ſunt. & omnes alimen-
ti copiam hieme facile ferunt: difficulter
æſtate; propterea quod natiuus calor, qui
alimenta concoquit, & conficit, eſt exi-
guus.quam ob rem ſi hieme raro quidem,
ſed tamen multa alimenta offerre uelis,nõ
errabis.æſtate uero ne uniuerſum, multum
que des, modis omnibus cauendum eſt.
ex alijs duobus anni temporibus autum-
nus æſtatem conſequitur:uer hiemem.nec
difficile eſt,cauſſam inuenire: nam autum-
no,corpora refrigerari,cogi, ac denſari:ue
re,laxari,& rara fieri incipiunt.ſimili quo-

que modo ab ætate,consuetudine,& a regionibus quispiam dandi cibi, ac potus indicationes sumpserit. hæc enim singula uires aut imbecillas, aut robustas,& corpus aut plethoricum, aut indigens,aut malis humoribus refertum reddunt. Quod uero ipse ait, in autumno,contrario nomine opponitur ijs, quæ in hieme dicta sunt. hoc enim tempore cibi simplices sunt,hoc uero inconstantes,& item fructus arborum, & uina.nisi forte ὀπώραν, appellat medium æstatis, quod tempus Græci ὥραν nominant: quanquam hoc nomine appellant etiam autumnum, hiemem,& uer; per excellentiam tamen ὥραν nuncupant eam anni partem, in qua fructus,quos horæos uocant,ad maturitatem perueniunt.porrò ordo temporum, ut ipse persæpe in libris de uulgaribus morbis, & qui in his rebus principem locum tenent, conscripserunt, est huiusmodi. ortus uergiliarum est æstatis initium: post quas caniculæ ortus oporam, quam uocant, inchoat: quam secundam æstatis partem quidam statuunt. post eam arcturus suo exortu autumni facit initium: deinde occasus uergiliarum dat hiemi

©BIU Santé

mi principium: quam excipiens æquinoctium ueri initium tribuit. ex quo fit, ut in oporis sint insolationes, & uina. nam mora in sole cogit, ut sæpe homines bibant: quod etiam ad agendum impellunt opera, & actiones. ceterum uinorum sunt multa genera: inter quæ ea, quæ aquea nominantur, perexiguum corpori alimentum præbent: crassa, & fulua multum alunt: ac multo etiam magis nigra. aquea autem per urinas facillime secedunt: propterea quod tota fere quàm celerrime prius ad iecur subuehantur, quàm quicquam per aluum descendat. alia uero omnia, ex quibus manifestum quid subit per uentrem, secedunt ad proportionem temporis, quo nutriunt. Iam uero multæ uigiliæ ex bilioſis excrementis proueniunt. quam ob rem & pinguedo, & tenera caro colliquatur, & sanguis ipse corrumpitur. etenim ex continua * * *

©BIU Santé

Videntur hic multa deſiderari.

immo uero ad hæc omnia ualde erunt accommodata balnea, & frictiones: quæ quidem maxime ad uigilias ualebunt: ſiquidem hæ non modo in morbis antedictis, ſed etiam in febribus moleſtæ eſſe ſolent. quocirca præter auxilia, quæ iam adſcripſi, hoc perquam admirabile compertum eſt, cuius ego perſæpe periculum feci, & nunquam * Eo igitur tempore, quo ſe quieti ac ſomno tradere homines ſolebant, crura & manus excipere uinculis oportet, tum iubemus, ut excitentur: eosque palpebras aperire, & conniuere cogimus, donec ſint abunde fatigati. tum repente uincula ſoluimus, lucernam auferimus, ac multam quietem imperamus. per diem uero alia multa eſſe ad hanc rem accommodata in libris methodi medendi demonſtrauimus. de quibus.

* * *

*Quemadmodum

* *In ſecundo exemplari ſic, ea ſpes me fruſtrata eſt.*

©BIU Santé

Quemadmodum ex anni temporibus licet face re de morbis coniecturam: ita quandoque etiam ex morbis † aquas, uentos, & siccitates, & aquilonales, & australinas constitutiones licet præsagire in posterum. hoc enim ei integrum erit facere, qui probe, ac recte didicerit, unde hæc considerandæ sint: ueluti lepræ quædam, & circa articulos dolores, ubi futuræ sunt † aquæ, pruritum excitant, & alia huiusmodi. 20

† pluuias.

† pluuia.

† Aquę uel morbosæ sunt, uel salubres. ideo ex eis bona, & mala esse prouentura, uerisimile est. palustres igitur, stabiles, & lacustres æstate calidas esse, crassasque, & fœtentes necesse est: ut ipse in libro de aere, aquis, & locis docuit: quo in loco etiã caussam attulit, his uerbis: quia inquit, non defluunt, sed aqua pluuia semper noua accedit, solque adurit, ideo decolores, prauæ, ac biliosæ sunt necessario. hieme uero concretæ, frigidæ, ac præniue, glacieque perturbatæ: ac proinde maxime pituitosæ. quæ cum dixisset, morbos etiam ex ijs profectos subiunxit: Quique inquit, eas bibũt, eorum lienes semper magni, ac pleni,

† Hippoc. nidetur de pluuia agere, & tamẽ hic de bonitate, & uitio aquarũ disseritur. fortasse igitur aliquid desideratur.

©BIU Santé

ni, uentresque duri, & tenues, & calidi sunt: humeri, clauiculæ, & facies extenuata. tum addit, uentresque & supernos, & infernos habent aridissimos: hoc est thoracem, & uniuersum alimenti uas, quod infra septum transuersum est, & intestina. deinceps uero hæc quoque adiecit: præterea uero & aqua inter cutem plurima, maximeque perniciosa oritur. atque æstate difficultates intestinorũ plures, aluique profluuia, & quartanæ febres diuturnæ excitantur. Quæ cum de æstate dixisset, deinceps de hieme scripsit ad hunc fere modũ: Hieme inquit, peripneumoniæ, & insaniæ morbi, iuniores inuadunt: seniores uero, febres ardentes, idque propter uentris duritiam, exercent. mulieribus œdemata molesta sunt, albaque pituita: uix in utero cõcipiunt, ac difficulter pariunt. Ad hæc uero subiunxit etiam alia: pueris inquit, herniæ, uiris uarices, ulceraque tibiarum præcipue oriuntur. ex quo fit, ut huiusmodi naturæ esse longæue non possint. De altero uero aquæ genere scripsit hæc: Secundo loco censentur, quarum fontes e petris scatent. easq; duras esse necesse est: aut ubi

aquæ

©BIU Santé

aquæ calidæ ſunt, aut in quibus ferrum, aut æs, aut argentum, aut ſulfur, aut alumen, aut bitumen, aut nitrum gignitur: quæ omnia uis caloris efficit. quocirca & ad uſum, & ad bonam ualetudinem huiuſmodi aquas uituperat. præſtantiſſimas autem putat eas, quæcunque e ſublimibus locis, & collibus terreis manãt. cauſſa eſt, quia & dulces, & albæ ſunt, & hieme calidæ, æſtate frigidæ. eas uero laudibus ornat maxime, quarum defluxiones ad ortum ſolis, præſertim æſtiuum erumpunt: quod neceſſe ſit, eas ſplendidas eſſe, ſuaui odore præditas, & leues. damnat ſalſas, indomitas, durasque: utpote ad potum inutiles, ac noxias. aqua pluuia leuiſſima, dulciſſimaque eſt, itemque tenuiſſima, & limpidiſſima. Quam ob rem merito ait, ut ex anni temporibus facimus de morbis coniecturam, ita etiam ex morbis nos prænoſcere aquas futuras. & alia poſſe. nã, ut eſt apud Hippocratem conſcriptum, calculi maxime gignũtur: & renum uitia homines corripiunt, & lotium ægre it, & coxendicum dolor ſuboritur, & herniæ fiũt, cum aquas cuiuſque generis bibunt: & ex magnis fluminibus

©BIU Santé

minibus hauriunt, in quæ alij fluuij ingrediuntur, & e lacu, in quem multæ defluxiones deriuant. Iam uenti quoque aquas uariant maxime. nam alijs aquilo, alijs auſter uires adiungit. idcirco in huiuſmodi neceſſe eſt, limum, & arenam in uaſculis ſubſidere: atque ex harum potu morbos antedictos exoriri. ne uero hoc de omnibus eſſe aquis dictum exiſtimemus, addit hæc:

" Quorum igitur uenter facile fluit, ſanusq; " eſt, & ueſica non feruida, ac ueſicæ ceruix " non admodum ſimul ardeſcit, ij facile mingent, ac nihil in ueſica coaceruabitur: at quorum uenter feruidus eſt, ueſicam quoque idem pati neceſſe eſt: propterea quod cum ſupra ſuam naturã ſit excalfacta, eius ceruix inflammatione excipitur. his autẽ conflictata malis, urinam non emittit, ſed in ſe ipſa concoquit, & adurit: quodq; eius tenuiſſimum eſt, excernitur: quod uero puriſſimũ eſt, permeat, ac mingitur. at quod craſſiſſimum, turbidiſſimumque eſt, id coaceruatur, ac concreſcit: ac primum quidẽ, parum: deinde uero magis. Atque hæc quidem ipſe de morbis, qui ex aquis oriuntur, memorauit: ut ex illarum uſu genera morbo-

©BIU Santé

morborum cognoſcamus. Quomodo autem ex anni temporibus idem nobis notũ ſit, non omiſit ipſe, quin paucis exponeret: Si inquit in aſtris orientibus, occidentibusque ſigna ex ratione fient, ſique in autumno pluat, atque hiems moderata ſit, ut neque ualde clemens, neque ſuo frigore modum illius temporis excedat, ac uere & æſtate pluuiæ tempeſtiuæ decidant; tũc ueriſimile eſt, annum fore ſaluberrimum. at ſi hiems ſicca, aquilonalisq; ſit, uer pluuium, & auſtrinum, æſtas illa febres, lippitudinesque afferat, neceſſe eſt. cum enim æſtus derepente accedat, terraque adhuc humida & propter uernos imbres, & propter auſtrum ſit, tunc neceſſitas cogit, æſtũ a terra humecta & calida, & a ſole urente eſſe conduplicatum. paulo uero poſt hæc etiam habet: ut acutiſſimæ febres omnes homines, præſertim pituitoſos inuadant: ueriſimile etiam eſt, difficultates inteſtinorum affligere & mulieres, & eos, quorum natura eſt humidior. ſi uero circa ortum canis & pluuia, & tempeſtas accedant, eteſiæque ſpirent, ſpes eſt, morbos ſedatum iri, autumnumq; ſalubrem fore: ſin ſecus, & pueri,

©BIU Santé

& pueri, & mulieres periclitantur, ne de uita excedant: ſenibus hoc periculum minime imminet. tũ uero addit: At ſi hiems auſtrina, pluuia, clemensque fuerit, uer aquilonale, & ſqualidum, & hibernum, in primis ait, mulieres partũ abijcere. & quæ fœtum in lucem edunt, eas puerulos imbecillos, morboſosque parere: homines uero lippitudinibus ſiccis, ac difficultatibus inteſtinorum corripi: ac nonnullos de ſtillationibus a capite in pulmones. quam ob rem fieri poſſe uidetur, ut quis habita ratione temporum, & eorum cognita mutatione, poſſit futuros morbos prædicere: quemadmodum Hippocratẽ feciſſe & nouimus, & monuimus. pluuiæ autem futuræ multis modis cognoſcuntur; ut a luna, uelut Aratus ceciniſſe uidetur his uerſibus:

Cũ uero incedit ſublimi Cynthia cornu,
Tũ ſegnes borea cãpi ſpirante rigebunt:
Sin prono, terris pluuiũ denũciat auſtrũ.

† In primo de uul. morbis, ſi habes alter lib.

Hippocrates uero ait, † arcturo exoriente pluuiam cum uentis frigidis plerunque decidiſſe. ſcribit uero etiam hæc, Pluuiæ inquit, multæ, continuæ, lenes, ut cum auſter flat. Itaque ſi uerum eſt, corpora animantium

mantium cum aere nos ambiente immuta
ri,certe per imbres humidiora, per ſqualo
res ſicciora reddentur.ad quod accedit,ut
per imbres humores frigidiores, pituito-
ſioresque fiant: ſicut uiciſſim per ſqualo-
res,magis bilioſi efficiantur.quæ res facit,
ut admirari nó debeamus, ſi dolores circa
articulos oriãtur,cum pluuiæ futuræ ſunt.
itemque lepræ,quas cutem obſidere, atq;
affligere perſpectum habemus: ſicut etiã
ſcabiem,uitiligines albas,& nigras,& im-
petiginem,& myrmecia,& uerruças,& ce
tera,quæ ſunt huius generis. ceterũ lepra
ex humore gignitur melancholico non ſe
cus,quàm ſcabies,& morbus, qui elephas
nominatur. atque his coniunctus pruritus
eſt.nam illoti,& ſordidi,& quos cruditas
exercet,& qui cibis mali ſucci ueſcuntur,
pruritu conflictantur.multoque magis ſca
bioſi,ac leproſi:propterea quod in his affe
ctibus humor eſt & copioſior, & craſſior:
& † plurimum in cute manet. quocirca cũ
pluuiæ futuræ ſunt, lepræ pruritum exci-
tant,& dolores articulorum hominem ue
xant:& alia huius generis uſu uenire con-
ſueuerunt.

† In altera legitur, πλείσος, i. copioſiſſimo rt ad humoris copiam referatur.

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 415 sur 584

©BIU Santé

21 *Et quæ pluuiæ alternis,aut ſingulis diebus, aut per alios circuitus,aut continentes fient.*

Negat hoc loco Hippocrates, pluuias eodem modo in terram decidere: quod etiam uerum eſt:ſed monet, ut uideamus, ac cognoſcamus, quæ tertio quoque die, aut ſingulis diebus, aut quarto, aut quinto,aut alio quodam die:aut quæ continuæ futuræ ſint.

* * *

Hic multa deſiderantur non modo, quæ ad uerba,quæ propoſita ſunt, explananda, pertinent; ſed etiam in quibus aliæ erant Hippocratis ſententiæ.

22 * * * *Venti aliqui per multos dies flant,& contrarij inter ſe ſpirant, alij per paucíores,& ijdem per circuitum. Hæc autem habent cum temporum conſtitutionibus ſimilitudinem:ſed talia,breuius.*

Ventos

Ventos ita eſſe poſitos diximus, ut alij ab ortu ſolis, alij ab occaſu, alij a ſeptentrione, alij denique a meridie perflent. ſupra enim docuimus, eurum contra fauonium flare: aquilonem contra auſtrum, & uiciſſim hos contra illos: ſic etiam facere alios, qui medij ſunt inter illos interiecti. aliqui item potius per diem, aliqui per noctem ſpirant, ut alij per circuitum quendam, alij ſecus: atque alij diutius, alij breuius. itaque ubi plus aliqui ſpirarint. tunc aeris nos ambientis cõſtitutionem immutabunt; ac ſibi ſimilem reddent: cum uero minus, tum non admodum immutabunt, ſed uſque dum perflauerint. nam ſi auſter dominetur, ut ipſe ante dixit, auſtrina erit conſtitutio: ſi aquilo, aquilonalis. aliorum eſt eadem ratio. Si uero uentus per circuitum ſpiret, conſtitutio erit magis inæqualis: & in tali cæli ſtatu plures multo morbi orientur. præterquam enim quod uenti multas, atque omnis generis mutationes in aere faciunt, hoc accedit etiam, quod uentorum uarietas corpora animantium immutat. atque id eſt, quod ipſe ſcriptum reliquit, Mutationes temporum maxime »

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 417 sur 584

©BIU Santé

morbos pariũt: hoc eſt, immutationes temperaturæ temporum morbos excitant: cuiuſmodi ſunt magnæ mutationes frigoris, caloris, humiditatis, ſiccitatis, uentorum, aut cum uacuitas uentorum eſt, aut etiam aliarum rerum multarum, quæ eſſe huiuſmodi uidentur.

23 *Si uero annus talis diutius fuerit, qualem conſtitutionem fecerit, certe tales quoque morbi diutius erũt. ac ſi magis fortes fuerint, maximi quoq; morbi ſic erunt, & communiſſimi, & ad longiſſimi ſpatium temporis.*

Merito hæc adiunxit. ut enim breuiores mutationes faciunt, ut breuiores, ac minores ſimilitudines conſequãtur, ſic ex longioribus mutationibus diuturniores ſimilitudines cum illis conſtitutionibus, & ex maioribus maiores conſequuntur, & ad longiſſimum temporis ſpatium perdurant. cetera perſpicua ſunt, præſertim ei, qui aphoriſmum eum perlegerit, cuius hoc initium eſt, Squaloribus acutæ febres fiunt. ac ſi annus talis diutius fuerit: & reliqua.

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 418 sur 584

©BIU Santé

Ex primis pluuijs,ubi poſt multam ſiccitatem, futura pluuia eſt, licet aquam inter cutem prædicere: & ubi talia parua ſigna in uacuitate uentorum in mutatione apparuerint. 24

Aquam inter cutem eſſe frigidum, humidumque morbum,& ex frigidorum, humidorumque ſuccorum naſci redundantia,perſpectum habemus.ſed oritur etiam ex nimia prauorum humorum copia. hæc enim omnia genera morborum in alio,atque alio corpore,ac non ſolum aquam inter cutem afferre poteſt. non igitur abſurdum eſt,ex primis pluuijs, cũ diuturna ſiccitas iam anteceſſerit,hoc ſumere,ut de aqua inter cutem futura prædicas. Quidam autem ſunt,atque in ijs Eraſiſtratus in primis,qui exiſtiment,nulla alia ratione oriri aquam inter cutem poſſe, niſi quod uiarũ anguſtia ſanguis ultra per iecur procedere prohibeatur. nec poſſe ipſam excitari uirio lienis,aut alterius membri: ſed ſemper ex ſcirrho, qui iecur obſideat. Et tamen quotidie uidemus, ex diuturnis hæmorrhoidibus ſuppreſſis, uel immodica euacuatione,

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 419 sur 584

©BIU Santé

cuatione, ad extremam refrigerationē ho minem ducente hunc ipſum morbum ori- ri. mulieres quoque perfecta mēſtruæ pur gationis ceſſatio, & item immodica eiuſ- dem profuſio, cum interdum ipſarum ute- ri ſanguinem uehementer profundunt, in hunc morbum perduxit. immo uero etiam fluor, qui muliebris appellatur, in hunc af- fectum quandoque terminauit. Contra ue ro hanc ſententiam nos alibi copioſius diſ ſeruimus, nunc uero minime oportunum eſt, quenquam reprehendere: ſed potius oſtendendum eſt, unum hydropum copiā humoris tenuis in tota thoracis inferna re gione aceruare; quam interdum pungen- tes, humorem ipſum euacuamus. alter ue- ro hunc ipſum locum non aqua, ſed flatu plenum habet, & fere omnes ſuperiores partes in eo intumeſcunt: huncque tympa niam, a tympani ſimilitudine, uocant: alius autem totum habitum pituitæ plenum ha bet: quem nonnulli hypoſarcidion nomi- nāt. ceterum quo in loco ſit collecta aqua in hoc morbi genere, & ſi dictū eſt nobis in quinto de locis affectis, non tamen fue rit alienum hoc quoq; loco exponere.

Quædam

©BIU Santé

Quædam non extant.

Alijs autem ſignis, & uentorum uacuitatibus, & aeris nos ambientis mutationi adhibere mentem oportet: ſiquidem hæc ad futura prædicenda conferunt uel maxime.

Colores non ſunt ſimiles in anni temporibus, neque in aquilonalibus, neque in auſtrinis, conſtitutionibus: neque in ætatibus; neque etiam quiſpiam ſecum, neque alius cum alio collatus. conſiderandi autem colores ſunt, ex ijs, quæ præſentia, quieſcentiaque eſſe nouimus: & ætates ſimiles temporibus eſſe & colore, & modo. 25

In aphoriſmis quoq; ſcriptum eſt, aquilonijs conſtitutionibus corpora cogi, firmarique. & expeditiora, coloratioraque reddi. planum enim eſt, colores multis de cauſſis immutari, ut in primo commentario docuimus. nam mutantur uel propter humores, qui a forma naturali receſſerũt, uel q in imas corporis partes reuerſi ſunt:

©BIU Santé

uel qui ueluti ad cutim ſunt attracti. ſunt uero etiam cauſſæ quædam, quæ humores ad tales motus, taleſq; affectus impellunt. in his autem ſtatuendæ ſunt animi perturbationes,& aeris nos ambientis in caloré, & frigus mutationes,de quibus Hippocrates hoc loco uerba facit: itemque affectiones corporis, in quo ſanguis uel calidior inſit,uel frigidior, uel parcior, uel copioſior,uel foras ,,ptruſus,uel intro retractus. omnis præterea malitia ſuccorũ totius corporis colorẽ immutat: ut in morbo regio, aqua inter cutem,elephantiaſi,& lienis,ac iecoris uitijs uſu uenit.idem in quauis particula licet intueri, præſertim in ijs uitijs colorum,quæ oculorum iudicio dignoſcũtur:ſiue hæc totum corpus,ſiue particulam quandam obſideãt. atque in toto quidem corpore, ut in arquatis, ut diximus, res ſe habet, & iecoris, lieniſq; morbis, & hydropibus: in particula quapiam, quemadmodum in lingua ſola color alienus ſæpe conſpicitur: tum uero in particulis, quæ propter abſceſſum uel nigricant, uel liuẽt. Simili quoque modo in multis tumoribus præter naturam, ut in carbunculis, igni ſacro,

ero, herpete, gangræna naturales colores immutantur. Iam uero natiuum quoque colorem uariant uitiligines, quæ albæ, quę que nigræ appellantur, & quæ ſunt huius generis. licet etiam ſæpenumero colorum mutationes in cruribus, aut in facie, aut in toto ſuperno corpore, aut toto imo intueri. equidem hominem uidi, quem uipera momorderat, in quo totus color immutatus, ut porri colorem referret, conſpiciebatur. quinetiam uel citra hanc cauſſam, & ſine ulla obſtructione aut inflammatione, aut ſcirrho iecoris humores huiuſmodi uitio afficiuntur, ut corpus totum ſimile herbis candenti pallore infectis fiat: interdum colore ſit plumbeo, aut etiam magis fuſco; interdum alias colorum proprietates habeat, quas noſſe medicum oportet: quemadmodum ego, cum Steſianum, multis præſentibus, uidiſſem, ut primum in cubiculum, in quo decumbebat, ingreſſus ſum, dixi, ipſum, habere abſceſſum non in iecore, ut plerique ex alijs medicis arbitrabantur: ſed in imis muſculis, qui pus iã contraxerat, in medio ſpatio eorum muſculorum, qui per tranſuerſum incedunt,

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 423 sur 584

& eorum, qui obliqui ab infernis ſurſum feruntur, Tu autem noſti, me alios pleroſque notaſſe, ac morbos, quibus conflictabantur, ex ſolo colore cognouiſſe: de quibus iam in libris meis, ſuo loco, mentionẽ feci. quocirca nihil opus eſt, de eis nunc agere copioſius. Ipſe autem admonet, ſpectemus ea, quæ iam nobis ſint perſpicua, & ea, ex quibus iam peritiam nacti ſumus in ijs hominibus, qui noti nobis ſunt; utrũ præſentia ſint præteritis ſimilia, an uero aucta, imminutaue ſint: atque utrum idem ſit color, an immutatus, & utrum ætas ſimilis, parq; ſit anni tempori, & colore, & morbi modo. Sic etiam iubet in præſagijs, ut in faciem, & naturalem colorem intueamur: ac tunc periculum imminere exiſtimemus, cum a naturali ſtatu multum receſſit: minus uero, cum hoc parum eſſe factũ inuenimus. ſi enim ipſe ſibi nulla in re ſimilis comperiatur, ſcito, cum ad extremum periculum eſſe perductum. ac bene cum illo agetur, ſi euadere mortem poterit. ſi uero ſuperſtes fuerit, ea profecto erit diuturnior affectio. idque ipſe confirmauit, cum dixit, Cum toto corpore mutatio

nes

nes accidunt, &, ſi corpus refrigeretur, ac uiciſſim calefiat, uel color alius ex alio oriatur, morbi longitudinem ſignificant. Sed de his hactenus. ad ſequentes autem dictiones tranſeamus, ut huic commentario finem commode, & oportune imponamus.

Qui hæmorrhoidas habent, ij neque dolore lateris, neq; pulmonis inflammatione, neque phagedæna, neq; furunculis, neque terminthis, forte uero etiam neq; lepra, ac forte neq; alijs corripiuntur. 26

Hæmorrhoides, quamuis omnes homines, omnemq; ætatem, & omni in tempore anni uexare queant, tamen re uera ſunt affectus ætatis declinantis proprij non ſecus, quàm melancholiæ. fiunt enim ab atrabili, quæ ad uenas ſedis uberius, cumulatiuſq; decumbit. quocirca cum melancholicis, & uitio renum laborantibus ſuperueniunt, curare eos ſolent. quod non ſolum ratione euacuationis, ſed etiam humoris, qui euacuatur, qualitate faciunt. effundere enim craſſum ſanguinem, humoris melancholici plenum, ſolent: qualem nos fæcem

cem in uino appellamus. Itaq; cum hæmorrhoides ueluti fæcem ſanguinis euacuent, merito fit, ut melancholiam curent. hæc autem euacuatio tantam uim habet, ut qui ſoliti ſunt per eam partem euacuari, ſi totam excretionem cohibere uelint, atq; ita, ut ne una quidem hæmorrhois aperta ſeruetur, periculum ſubeant, ne poſtea multos, inſanabileſque morbos, præſertim uero aquam inter cutem, & tabem patiantur. huius rei cauſſa eſt, quia uenæ illæ propter plenitudinem in ſede aperiuntur, & ad ipſas ſanguis fæculentus & melancholicus a iecore reijcitur. ſiquis igitur hanc uiam illi præcluſerit, tum ſcirrhum iecur contrahet, tum multitudine, ac craſſitudine grauatum reddetur: unde eius calor paulatim minuetur, & quaſi extinguetur. atq; ita bonum generare ſanguinem nõ poterit. Perſpicuum autem eſt, aquam inter cutem fruſtrata ſanguinis procreatione effici. propter eandem uero cohibitionem tabes fit. cum iecur plenitudinem in uenas pulmonis protrudit, & uaſculum inibi ruptum eſt: his porrò morbis homines liberantur, ſi hæmorrhoides ſuperueniãt,

aut

aut etiam ſi una adaperta ſit conſeruata. qua ſane ratione ſcimus etiam melancholiam interdum uaricum beneficio ſedatã eſſe: idq; ob eandem cauſſam eueniſſe. ſunt enim uarices, uenarum quæ in cruribus, & femoribus ſunt, dilatationes a craſſo, & melancholico ſanguine factæ: quo in partes ignobiliores detruſo, fit melancholiæ ſolutio. Maximus enim ex hac euacuatione fructus exiſtit: ac niſi hos commentarios, te rogante, ac diſcedere properante, celeriter, & breuibus conſcribendos ſuſcepiſſem, multa ſane, eaq; admirabilia mihi ſuppeterent, quæ de hæmorrhoidibus afferrem, atq; exponerem. nunc uero cum ſim coactus, hanc explicationem paucorum dierum curriculo conficere, unum ſolum exemplum ſubiungam. Eram Romæ primũ, cum, ut tu ſcis, ceteri omnes mihi inſidiabantur: erat etiam uir quidam præclarus, ac fortunatus L. Martius, qui quotannis incidere in melancholiam conſueuerat. erat porrò admirabile uidere dementiam ſimul, & inſcitiam, & temeritatem illorum medicorum: quibus eo tẽpore cuncti principem locum tribuebant. alij enim pitui-

pituitoſos, alij bilioſos humores euacuabant. at Lucius, cum nihil proficeret, nec meliuſculus eſſe inciperet, ac de me eſſet ad ipſum perlatum, ſtatim me aduocandũ cenſuit: ut ego quoque & de origine, & de curatione morbi differerem. ego uero acceſſi, & ex ſolo colore feci de noxio humore coniecturam, ipſumque eſſe melancholicum cognoui. itaque cum ipſum euacuaui, & ſtatim Lucius eſt melancholia liberatus. hoc præterea illi conſilij dedi, ut ſingulis annis uerno tempore, ac ſi opus etiam fuiſſet, autumno idem faceret: eiq; recepi fore, ut poſtea eodem morbo non corriperetur. quod cum feciſſet, meam uocem ex aureo Apollinis tripode miſſam etiam hodie prædicat. Ea autem euacuatio fit, aut uenæ ſectione, aut medicamento, aut hæmorrhoidibus reſeratis: id quod etiam tutius eſt. ex quo fit, ut cum hæc euacuatio ſit alicui conſueta, tum uero ſuppreſſa, exiſtere melancholia ſoleat. ac ſi quis id parui faciat, nec prius corpus expurget, eum ſymptomata huiuſce affectus perſentiſcere neceſſe ſit. Sed conſequuntur etiam ea omnia, quæ ipſe memorauit, ut

©BIU Santé

ut abſceſſus,morbus attonitus,conuulſio, inſania, aut alij affectus,quorum nulla poſ ſit inueniri leuatio: cum humor melancho licus plus uel aduſtus uel putris redditus malignam acrimoniam contraxerit. cete- rum cõferre hæmorrhoidas ei, quem atra bilis occupet,non iam omnes norunt,quã uis hoc Hippocrates apette doceat: ſed il- li ſoli ab ipſo didicerunt, qui in eius libris ſunt uere, legitimeque uerſati, quomodo hæmorrhoides, uaricesque gignantur: ac non ſemper opus eſſe, has ipſas prohibe- re, cum iam conſtiterint: ſed quandoque ſi mul adiuuandum eſſe: aut,cũ natura quie- tem agit, ei totum eſſe negotium commit- tendum, quando ſic fore utile uideatur. qui enim hæc didicerunt,tantum abeſt, ut hęmorrhoidas ante tempus curare feſti- nent,ut uel ipſi eas, quæ penitus non ſunt, efficere ſtudeant. ac quis tandem ignorat, pleroſque in melancholiam, inſaniamq; hiſce excretionibus inſcitia medicorum ſuppreſſis,incidiſſe? alij dolore lateris,alij renum uitijs correpti ſunt: alijs accidit, ut ſanguinem e uentriculo uomerent: aut ex pectore tuſſi reijcerent: aut † pareplegia, † Alter aut

ber habet παραπλη ξίας. i. morbo attonito.

aut aqua inter cutem oppreſſi interirent. quocirca ſeruandæ hæmorrhoides ſunt, ut pote quæ melancholicos affectus curent. enimuero eius melancholiæ, quæ iam conſtiterit, maximum eſt in hæmorrhoidibus remedium: futuram uero eædē prohibent. ideo fuit ipſius ſententia hæc, Melancholicis hæmorrhoides ſuperuenientes, bono
« ſunt. itemque hæc, Inſanis ſi uarices, aut
« hæmorrhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſolutio. melancholias igitur, atque inſanias ex hæmorrhoidibus leuari, euidenter conſtat. atque adiumento eſſe hæmorrhoidas apertas, nocere uero, quæ ſuppreſſæ ſint: & aperiendas eſſe, ſi claudantur. atque id
« eſt, quod ipſe libro ſexto de uulgaribus morbis ſcriptum reliquit: Atræ bilis, ut ſimile per hæmorrhoidas profluat. Scire tamen conuenit, non ſemper boni conſulendum eſſe, ut ſanguis per infernas partes ex hæmorrhoidibus effluat: ſed tum denique cum nigra excernuntur: & cum hominis natura multum humoris huiuſmodi accumulat: alioqui natura non eſt tali euacuationi aſſuefacienda: quippe quæ utrunque exceſſum periculoſum habeat, & cum

ſanguis

©BIU Santé

ſanguis ultra modum excernitur, & cum ex toto cohibetur. nam in immodica euacuatione ueremur, ne homo derepẽte moriatur: aut hydrops fiat, aut malum habitum contrahat: contra uero, ijs, qui ex cohibitis hæmorrhoidibus ſanguinem coaceruant, ſecare uenam oportet: ne in magnum aliquem morbum cadant. fieri enim poteſt, ut apti ſint ad magnum quempiam affectum contrahendum, nondum tamen adhuc, propter euacuationem ex hæmorrhoidibus, quicquam patiantur. uerum non ſemper nobis ſcopi ſuppeditant, ut ſanguinem detrahere tuto poſſimus. quã ob rem in quarto de ratione uictus in morbis acutis ſcriptum eſt, unam hæmorrhoida ſemper eſſe relinquendam. Recte igitur ab Hippocrate dictum eſt, eos, qui hæmorrhoidas habent, neque dolore lateris, neque peripneumonia, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminthis corripi. cauſſa eſt, quia uitioſitas humorum, ex qua huiuſmodi morbi oriuntur, per hæmorrhoidas excernitur. Phagedęnas autem nunc uocat ulcera exedentia, quæ omnia ſemper maiora, deterioraque redduntur.

©BIU Santé

redduntur. atque ea ita ueteres appellabant. quidam uero poſtea ipſa diſtinguere conati ſunt: & quædam Chironia, quædã Telephia, quædam etiam phagedænas nominarũt. nos uero phagedænas uocamus, omnia ulcera, quæ ſubiectam carnem corrumpunt: cum uero in ſuperficie, aut in ipſa cute conſiſtunt, herpetes nuncupamus: ut carbunculus dicitur, ulcus cruſtam excitans cum magna partium uicinarum inflammatione. Furũculos porrò uocat eos, qui ex ſimilibus humoribus, ueluti uari, generantur. ſunt autem per uniuerſum corpus duplices: alij duri, & qui ægre concoquuntur: alij pituitoſi. hi autem interdum febrim accendunt, ipſique in magnitudinem attolluntur, & in pus commutantur. Terminthi uero ſunt eminentiæ in cute cõſiſtentes, rotundæ, colore ex nigro & uiridi, ſimiles ciceris fructui. De uerbis autẽ, quæ in extrema oratione ſcripta ſunt, incertum eſt, ſcribendum ne ſit, neq; alijs, an uero, neque alphis: cum utrunque ſit huic loco accommodatum: quando alphi quoque, hoc eſt uitiligines, ex humorum uitioſitate, quæ in cute ſit, quemadmodum

©BIU Santé

dum etiam de lepra planum eſt, oriuntur.

Multi igitur importune ſanati, non ita multò poſt ijs ipſis correpti ſunt. eaque ita pernicioſa fuerunt. 27

Eſt iam a nobis antedictum, eos, qui ſingulis annis, & quodam temporum circuitu, aut per multos dies euacuatione hæmorrhoidum uexantur, neque eam euacuationem quamprimum compeſcere, neque omnes auferre hæmorrhoidas oportere: ſed ſi quis curare eas uelit, id ipſum efficere aut uenæ ſectione, aut medicamento corpus euacuare: ac nunquam omnes adimere: immo potius, ut conſueta fiat excretio, unam relinquere. Ipſe autem ait, eos medicos & importune, & male curare, qui neque uenæ ſectione, neque medicamento aluum ſubducente, neque exercitationibus euacuationem moliuntur: ſed omnes ſimul ablatas uolunt: nec ullam relinquunt.

Et quicunque alij abſceſſus, ut fiſtulæ; aliorum remedia ſunt. 28

De abſceſſibus actum eſt copioſius in

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 433 sur 584

©BIU Santé

ſecundo in præſagia commentario: nec de cet, ut quæ illic, mea quidem ſententia, recte dicta ſunt, huc transferamus. quin etiã de eiſdem ſupra prolixa habita eſt oratio, & deinceps habebitur. exemplum autem ſupponit, quod eſſe remedium aliorũ ſcribit. Vt fiſtulæ. eſt autem fiſtula, ſinus qui fere ex abſceſſibus conſtat. ita enim appellatur per tranſlationem a fiſtulis arundinum ductam. ac ſi in os fiſtula deſinat, ſine opera chirurgi, curari nullo modo poteſt: ſecus uero, poteſt. ſi uero ad os uſque perueniat, & progreſſu temporis ſquama ſua ſponte, aut etiam os abſcedat, tum medicamenta proderunt. Si uero in os non deſinat, tum medicamentis ijs, quæ callos adimunt, & in quibus agglutinandi uis eſt, curabitur: quemadmodum nos in libro de ratione curãdi ad Glauconem docuimus. In hanc porrò ſignificationem hoc nomẽ accepit Hippocrates alio in loco, cum ait: « Quibus ex pulmonis inflammatione abſceſſus circa aures fiunt, & in partibus infernis ſuppurantur, ac fiſtulam efficiunt, ij ſaneſcunt. quo in loco uerbo συριγγῶνται, hoc eſt, fiſtulam efficiunt, uſus eſt, ut oblon

gas

gas cauitates significaret, in corporibus animantium exortas, quæ musicis instrumentis, quæ fistulæ ab omnibus appellantur, similes sunt. ab his enim, sicut etiam ab hæmorrhoidibus, redundantia humorum in corpore animantis collectorum expurgatur: ac plerique non secus, quàm ex hæmorrhoidum excretione, huius euacuationis beneficio integra ualetudine perfruuntur. Vt igitur neque oscitanter, neque sine magna diligentia curare hæmorrhoidas oportet, ita ne fistulas quidem. necesse. n. est, ut humores suppressi & dolores, & morbos pariant: eosque eiusmodi, cuiusmodi sint humores, qui redundent. non igitur alienum a ratione est, quod dixit, fistulas esse aliorum morborum remedio: sicut de hæmorrhoidibus loquens affirmauit eos, in quibus illæ essent, neque lateris dolore, neque pulmonis inflammatione, neque ceteris corripi morbis posse.

Quæ apta sunt sedare cum post apparent, ea cum prius fiunt impedimenta, liberant: alijs autem societates. 29

Quemadmodum quæ ab Hippocrate

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 435 sur 584

©BIU Santé

ſunt litterarum monimentis rite, ac ſæpe cum demonſtratione, perſpicuitate, & oportunis diſtinctionibus conſignata, utilé nobis doctrinam afferunt: ita nihil docere nos poſſunt illa, quæ ita diſiuncta, diſſolutaque ſunt, ut multa eorum, quæ in hoc libro comperiuntur. & tamen pleriſque hominibus ſuaderi non poteſt, ut ea ſola ſcripta, quæ clara ſunt, perlegant: quę uero nó ſunt huiuſmodi, ea relinquant ijs, qui ea conſcripſerunt. ſi enim nullam illi curam impenderunt, ut nos ea, quæ ipſi ſcripſerunt, intelligeremus: par etiam eſſe cenſeo, ut neque nos in ſtudio tum perquirendi, tum diuinandi, quæ ab ipſis dicantur, diligenter uerſemur. quanquam illa contemnenda, & parui plane momenti ſunt, quæ de uerbis, ſeruata rerum ueritate, diſputantur. Si uero res euertantur, huiuſmodi quoque ſcripturæ nobis fugiendæ ſunt. Sed tamen non debemus exiſtimare huius culpę affinem eſſe Hippocratem, neque huius difficultatis auctorem: ſicut neque etiam aliarum multarum, quas in eius libris inuenimus: ſed potius librarios: qui cum uerborum ſententiam non intelligunt, neque

artis

©BIU Santé

artis medicæ ſunt periti,alia pro alijs ſæpe deſcribunt, quæ neque coniuncta inter ſe ſint,neque ullam habere ſententiam uideã tur. Etenim in his uerbis, quæ modo ſunt in manibus,admirabile eſt omnium interpretum, uarietatem:quæ non ſolum in ſcriptura uerborum, ſed etiam in ſenſu uerſatur, intueri. Dioſcorides enim putat hoc loco uerba fieri de hæmorrhoidibus: ut Hippocrates dicat, ueriſimile, & uerum etiam eſſe, ſi excretio per hæmorrhoidas ſuperueniens, ſoluit morbos, de quibus actum eſt:hoc quoq; uerum eſſe, eandem, ſi prius fiat, impedire, ne illi morbi oriantur.& uerbũ,ἐπιφαινόμενα.pro ἐπιφαινομένα in telligit: ut ſit ſuperueniens hæmorrhois. ſic etiam illud προγενόμενα, id eſt, prius fit.ipſeque uerbum, liberant, non ſcribit, ſed mutat in uerbum, prohibet; ac cetera quæ ſequuntur, habere non uidetur. Artemidorus autem quid ſibi uelit, ne uiuam, ſi ſcio. multa enim ita confuſa, itaque abſurda, & aliena affert, ut ne ipſe quidem, ut mea fert opinio, quicquam illorum intelligat. Ait autem, iubere Hippocratem, dandam nobis eſſe operam, ut quæ poſt appa

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 437 sur 584

rent, hoc eſt, quę poſt morbum aliquem apparent, poſtquam cõſtiterint, ſedemus. deinde uero, expellamus ea, quæ prius facta fuerint. & ſententiam omnino diſtorquet, multaque adijcit; quæ, ut dicebam, ignota ſunt omnibus. Sabinus uerba ita ſcripta habuit: conſiderandum, in quibus facta liberat. alij uero in libris antiquiſſimis ita fuiſſe ſcriptum atteſtantur: σκῆψις in quibus facta ſoluit, in eis eadem ante facta prohibet: & σκῆψιν pro abſceſſu intelligunt: ut ſit hæc Hippocratis ſententia: In quibus morbis abſceſſus, qui fiũt, poſſunt morbos ſoluere, ſi prius fiant, prohibent, ne morbi poſtea ſint. Si uero ſcribas non σκῆψις, ſed σκέψις, ita hanc ſententiam poteris accipere, ut dicat, conſideranda eſſe omnia, in quibus quæ fiunt, liberent: ac ſciendum, ſi hæc prius fiant, prohibere, ne illa oriantur. ut hoc præceptum ſit ad conſilium dandum accommodatum, & inſuper ad curationem ualeat: ut cũ talia quædam, quæ prohibere futuros morbos poſſunt, ante morbos facta ſint, ea non cures prius, quàm uſum præſtiterint, utilitatemque attulerint. ac fortaſſe uetus hæc ſcri

ptura

©BIU Santé

ptura fuit. deinde uero cum primus libra-
rius errauiſſet, inde & interpretum diſcor-
dia, & ſententiæ obſcuritas eſt conſecuta.

Loca ſuſpecta alterius loci excipientia aut præ 30
dolore, aut præ grauitate, aut ob aliud quidpiam li
berant: aut aliis ſocietates.

Quattuor ſunt in noſtro corpore natu-
rales facultates, ut in commentarijs de fa-
cultatibus naturalibus demonſtratum eſt:
prima eſt attrahens, ſecunda continens,
tertia expellens, quarta alterans. ut enim
quælibet particula uim habet, quæ ſunt ei
propria, attrahendi: ſic etiam aliena excer
nendi: duplex autem eſt id, quod alienum
eſt, tum quantitate, tum qualitate. non om
nis tamen particula eodem modo affecta
eſt ad ea, quæ irruunt, excipienda; & ad ea,
quæ infeſtant, reijcienda: ſed carnes ac glā
dulæ cum alias tres facultates habent im-
becillas, tum uero ſolam alterantem haud
ita multo ceteris partibus minorem poſſi-
dent. poſt glandulas ſequitur pulmo, qui
quoniam corpus laxum habet, & tres fa-
cultates infirmas, ideo eſt fluxioni excipiē

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 439 sur 584

dæ promptiſſimus:deinde lien: tum cerebrum uel æq; ut illi, uel etiam magis aptũ ad excipiendam fluxionem.Sed ad ea,quę excepit,eijcienda, hoc illis præſtat, quod magnos uentriculos habet,qui decliuibus meatibus euacuantur. quocirca uidemus perſæpe in glandulas,& carnes comporta ri fluxiones in ijs,in quibus hæc inſtrumẽta, hoc eſt pulmo, lien, & cerebrum, ſunt carnoſo genere robuſtiora. hæc cauſſa facit,ut licet aliqua pars non grauetur ab ijs humoribus,qui in ipſa continentur, ab ijs tamen, qui ex alijs partibus in ipſam irruunt,grauari plane queat: ac ſi excremen ta quædam habeat in qualitate præter naturam,ad eorum excretionem per uenas, quæ in ipſa ſunt,ceu per canales, inſurgat. Si uero id,quod influit,prauus ſanguis ſit, ſiue alius humor,tunc neceſſe eſt,ut in aliquam propinquam partem perueniat. qui cum ibi conſtiterit, aut concoquetur, aut corrumpetur:aut neutrum horum fiet, ſed in aliam partem quampiam dilabetur:tum ex illa in aliam transfluet, idque ſemper fiet uſque dum in aliquam huiuſmodi decumbat,quæ amplius in aliam propellere, quod

quod in ipſa redundat,non poſſit. quæres illis potiſſimum accidere partibus ſolet, quarum uis expellens imbecilla eſt: atque etiam magis, ſi uicinæ partes robuſtiores ſint. tunc enim pars infirma repellere id, quod moleſtum eſt, in propinquas, quæ propter uirium robur illud nō excipiunt, non poteſt:immo uero illæ partes, utpote robuſtiores,id ipſum remittunt, & contra repellunt. Itaque humores ex alijs locis in alia commigrant: qui tranſlati gignere morbos ſolent.multis autē de cauſſis morbos pariunt.ipſe uero dolorem,ac grauitatem memorauit.ac propter dolorem morbi fiunt,cum membrum dolore conflictatur, in quod commigrantes humores decumbunt. propter grauitatem uero, cum humores grauantes ferri ab ipſa particula non poſſunt.atque ita quidem morbus generatur.interdum uero idem facit medicamētum acre,aut frictio, aut calor quis foris adueniens:ſicut etiam uehemētes quędam animi moriones,ut iracundia, & metus eandem afferre cauſſam uidentur.Fiūt etiam hæ migrationes propter naturæ membrorum communionem: ut ſcimus inter

mam-

©BIU Santé

mammas & uterum communionem inter cedere. quocirca in ſexto de uulgaribus morbis ita ſcriptum comperies, Si papillæ
« mammarum, & rubrum earum pallidum
« ſit, uaſculum ægrotat. ac merito quidem affecto utero ſimul etiam mammæ quid patiuntur: ſiquidem natura ambas has partes ad unius operis miniſterium eſt machinata: ideo ipſas per uaſa coniunxit, & uenas, atque arterias in hypochondria, totumq; hypogaſtrium deduxit, deinde ijs, quæ a partibus infernis ſurſum feruntur, coniunxit: a quibus uenæ ad uterum, ſcrotumque perueniunt. Hæc autem communio per hæc uaſa facta eſt, ut cum fœtus in utero augeretur, ac conformaretur, communes uenæ illi ſoli ab utriſque alimentum affundant: cum uero in lucem editus ſit, rurſus totum alimentum mammis affluat. Nunc uero, ut inter uterum ac mammas ſocietas eſt, ſic in ſiniſtrum teſticulum, & ſiniſtram uteri partem uaſa quædam perueniũt, quæ in renem e directo ſitum inſeruntur. Et teſticulus tumefactus in tuſſientibus indicat ei cum mammis, pectore, genitura, & utero ſocietatem intercedere. Eſt etiam

ori

ori uentriculi cum corde ſocietas. quam ob rem ueteres os ipſius, ducto ab ijs ſymptomatibus, quæ inducere uidetur, nomine, cor appellarunt. non enim ſolum ut ſyncopis cardiacis, ita & ſtomachicis quidã corripiuntur: ſed etiam conuulſionibus, ſoporibus, morbis comitialibus, & melancholijs. atque omnes hi affectus, conſentientibus ei ceteris partibus, in eo fiunt, quocirca in libris de locis affectis docuimus, nos adhibere animum accurate debere ijs morbis, qui per conſenſum in ea parte exoriuntur, de qua parte habeatur oratio: eosque diſtinguere ab illis, qui prima ratione partium naſcuntur. quod non difficulter diſcernet is, qui ſit in notionibus, quas nos tradidimus, diligenter uerſatus. Scire autem conuenit, hanc ipſam dictionem eſſe in tertia libri ſexti de uulgaribus morbis parte cõſcriptam, ut ſunt etiã ceteræ omnes, quæ deinceps ad finem uſque conſequuntur: non tamen eiſdem expreſſæ uerbis. nam Rufus Epheſius aliter, aliter Sabinus, aliter denique Artemidorus, qui Capito cognomento dicebatur, conſcripſit. Rufus enim ſic in ueteribus libris

©BIU Santé

libris ſcriptam eſſe hanc ſententiam memorat, Alterius loci loca excipientia aut dolore, aut grauitate, aut alia re quadam liberantur. & ſequentis orationis hoc eſſe initium uult, Diuerſæ ſocietates: ut Hippocratem ad aliud ſocietatis genus pertranſiſſe intelligamus. Sabinus autem hæc coniunxit omnia: & ſequentis dictionis hoc principium fecit, Propter propenſionem. Artemidorus rurſum ſic ſcribendum cenſuit, Aut alijs, ſecundum ſocietates. nos uero cum iam ſententiam expoſuerimus, de uetere ſcriptura nihil amplius habemus, quod afferamus. ideo ad ea, quæ ſequuntur, tranſibimus, ut nihil non explicatum habeas. noſti enim tu quoque, in omnibus fere Hippocratis libris nihil eſſe, quod perdiſcere queant illi, qui artis percipiendæ ſtudio ducuntur, præter ea, quæ ego fuſa, & perpetua oratione in medicis lucubrationibus expoſui: ut etiam qui hebeti, tardoq; ingenio ſunt, aſſequi ea, quæ dicũtur, poſſint. puderet autem me hæc dicere, niſi prius quę ad medicinalem artem accómodata ſunt, omnia fere pertractaſſem, actu, me uerum dicere, plane ſcires.

Propter

©BIU Santé

Propter propenſionem non iam ſanguis prodite ſed pro ſucci affinitate talia expuunt. 31

Sanguis multis de cauſſis fluit, & per multa loca excernitur. nam & ſecta uena hoc primum euenit, & item arteria reſerata. tunc enim tenuem, flauumque ſanguinem, tenui multoque ſpiritui commixtum arteria eiaculatur, ſi contracto iam aneuryſmate ſit conuulnerata. isque ſanguis eſt eo, qui uenis continetur, calidior. Iam uero e naribus quoque ſanguis prorumpit. qua in re ſcis, me quandoque prædixiſſe, ſanguinem eo die e dextra nare prorupturum: quod cum eſſet factum, ceteri medici, qui aderant, hoc magnopere admirabantur. nec tamen erat difficile id præſagire. & tamen pleriſque medicis nō modo difficile, ſed ne fieri quidem poſſe uidebatur, quippe qui hæc duo conſidera re non poſſent, & unde naturæ motus agatur, & quam in partem; ut quæ deficiunt, adiuuemus, & quæ immoderate feruntur, coerceamus. quæ res fecit, ut nos modo e dextra, modo e ſiniſtra nare fluxurum eſſe ſanguinem certa, ueraque ſcientia prædixerimus. Ceterum ex gula, ac ſtomacho

ſangui-

©BIU Santé

sanguinem uomitu reiectari, fere inter medicos constat: sicut cum tussi ex organis respirationis reijci solet. atque ut ex ore simplici expuitione, sic ex faucibus,& † screatu expellitur. erosa etiam uena per sæpe sanguis affatim tussiendo eijcitur, ut cum aliquod graue pondus in thoracem ceciderit, copiosa fiat cum tussi sanguinis profusio. Si uero spumosum quidpiam simul educatur, signo erit, excretionē e pulmone fieri. quam medici optimi aut insanabilem, aut certe uix sanabilem esse censuerunt. at in thorace non admodum difficile est, disrupta uasa, a quibus sanguis expuitur, conglutinare. Quemadmodum autem sanguis ex thorace, pulmoneque expuitur; ita ex gula, uentriculoque euomitur: ex renibus mingitur: ex intestinis deijcitur. Sæpe etiam a capite quasi emungitur, licet neque dolor adsit, neque grauitas caput uexet, neque plaga ibi sit accepta. considerandum igitur est, utrum hirudo aliqua illic adhæreat, ac sanguinis fluxum efficiat: sicut etiam cruor, epota hirudine, ex uentriculo interdum euomitur. Ego enim multos medicos noui, qui affe-

† γαργαρεῶνα habet alter liber. i. gurgulione.

ctiones

ctiones eas, in quibus ſanguis excernitur, dignoſcere, ac diſtinguere non ualerent. at quæ ex hæmorrhoidibus fit, ne ægrotos quidem latet. cruenta uero, quæ deſuper ad ſedem deferuntur, alia ſtatim a principio ueniunt; alia, ubi tale aliquid præceſſerit. Si repente multum ſanguinis deijcitur, adapertum eſſe uaſis oſculum cognoſces. ex iecoris autem infirmitate, ut plurimum uelut carnium dilutum excernitur: ac quandoque purus ſanguis, non multus: quandoque cum flaua bili commixtus: quandoque uelut fæx ſanguinis. nunc uero minime opus eſt exponere, ſanguinem quoque ex utero, & alijs quibuſdam partibus fluere: & quomodo mali conſulendus ſit, ſi in febribus non intermittentibus prodeat: id enim ipſe docuit, cum ita ſcriptum reliquit: Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, biliosæ, omnes malæ. Cum igitur ſanguis ex multis locis excernatur, ſi per nares; aut ex uentriculo, aut a capite, aut ab utero, aut a ſede, aut a iecore, aut a renibus, aut a ueſica uulnerata, aut ab alia parte quadam inciſa, aut uaſe rupto, aut alio mo

do

do male affecto excretus ad alias partes repat, planum eſt, ipſum non iam per priorem locum euacuari. ut ſi ex iecore in renes euacuetur, tum in thoracem, aut in pulmonem uertatur: tunc enim neque cum urina exit, neque per aluum ſecedit, ſed expui ſolet. ac ſi humor pituitoſus ſit, ſpumeus erit ſanguis: ſi bilioſus, tunc ſanguis flauus exibit: & in alijs pro humoris affinitate continget. Alij uero nomen ῥοπὴν, hoc eſt propenſionem, in τροπὴν hoc eſt uerſionem uertunt. quorum ſententia eſt, ſanguinem uerti multis modis, ut in melancholicum, ut in bilioſum, ut in pituitoſum: ſicut in rubrum colorem, cum maior eſt puri ſanguinis, quàm aliorum humorum copia. Si ita ſcriptum ſit, uerum etiam erit, quod aiunt, & Hippocratis accommodatum ſententiæ: ſiquidem ægroti expuunt talia perſæpe, & interdum non ita facile eſt, humores, qui in ſputis confuſi ſunt, diſcernere: niſi quis ſit in arte exercenda, diu, multumque uerſatus.

32 *Eſt interdum ſanguinem detrahi ijs, qui huiuſmodi ſunt: in alijs uero, ut in ijs, non par eſt.*

In primo horum commentariorū, multos

tos esse mittendi sanguinis scopos diximus: ac primos esse eos, qui morbi magnitudinem, ac robur uirium attingunt: ijs omnibus obseruatis, quæ ibi iam dicta sunt. cum igitur sanguis copiosior sit in quibusdam eorum, de quibus ante facta est mentio, hoc consilij dat Hippocrates hoc loco, detractionem utilem fore: præsertim uero si non in alium quempiam humorem insigniter conuertatur. Si uero uersus sit, non erit facienda detractio. quocirca non fuerit fortasse absurdum in superiore sententia, si uersionem, non autem propensionem, scribamus.

Impedimentum ijs, qui cruenta expuunt, tempus anni, pleuritis, bilis. 33

Hæc sententia magnam interpretibus molestiam attulit: siquidem alij atque alij ipsam & scribunt aliter, & exponunt. ego uero nolo hoc loco in nugis aliorum recensendis, ac redarguendis immorari. immo potius ad finem mihi esse properandum proposui. Sententia autem horum uerborum esse hæc uidetur. adhibendam esse mentem ijs, qui sanguinem exspuunt,

©BIU Santé

utrum ſanguis mittendus ſit ſecta uena, an ſecus. nam habita cruenti ſputi ratione, uena eſſet omnino incidenda: ſed ſectionem prohibet anni tempus, aut pleuritis, aut bilis, hoc eſt humor bilioſus, qui redundet in corpore. perſpicuum enim eſt, ſub canē uenam non ſecari. neque etiam ſi homo ſit admodum bilioſus. Quod uero ad pleuritidem pertinet, eſſe controuerſum uidetur: propterea quod ſi morbum attendas, uenæ ſectionem poſtulat: ipſa tamen non ſemper id exigit, niſi alia quoque adſint, quæcunque ſanguinis detractionem indicant: de quibus iam ſæpe in noſtris libris diſſeruimus. Interdum enim pleuritis placida eſt, ac mitis, neque neceſſe eſt ſanguinem mittere, etiam ſi homo ſanguinem exſpuat: ſed alijs remedijs ad pleuritidem accōmodatis curare morbum prodeſt. quocirca probabile eſt, uenæ ſectionem prohiberi in ijs, qui ſanguinem exſpuunt, ſi anni tempus ualde calidum ſit, ſi homo ſit natura bilioſa: & ſi morbus lateris adſit: cum is, qui cruenta exſpuit, propter pleuritida id facit; quod nimirum parua, mitisque pleuritis exiſtat. Scito autem, non modo

detrahendum

detrahendum esse sanguinem ijs, qui san-
guinem sputo reijciunt, sed etiam ijs, qui
reiecerunt, & modo curati sunt: præsertim
si eam in partibus thoracis, ac pulmonis
† habeant, ut si uel pluisculum san-
guinis colligatur, rursus aut osculum uasis
aperiatur, aut rumpatur. his, etiam si nul-
lum symptoma sit in corpore, uena secan-
da est ineunte uere: sicut etiam ijs, qui faci
le in morbum comitialem, atque attoni-
tum cadunt: & item ijs, quos facile ab alijs
corripi morbis sciamus: ut nos sæpe admo-
nuimus: ubi etiam causam subiunximus.

† κατα-
σκευὴν. i.
structurã:
sic in alte-
ro lib. scri-
ptum est.

34

*Quæ in aliquibus sub iudicationem iuxta au-
res exorta, non suppurarint, eo subducto fit recidi
ua pro recidiuarum ratione. facta autem recidiua,
iterum tument, ac permanent: ut febrium in simi-
li circuitu recidiuæ: atque in eis spes est abscessum
in articulos futurum.*

Nihil est, cur explicari a molestijs possi
mus, si ueteres scripturas huius loci, & ua
rias interpretum superiorum sententias,
explanationesque afferre uoluerimus. hi
enim omnes fere, Glaucias, Heraclides,

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 451 sur 584

©BIU Santé

& Sabinus tum in lectione, tum in expoſitione inter ſe differunt. Lycus uero quomodo ipſe quoque de hac ſententia diſſerat, non ſat ſcio. Satyrus porrò, ac Ficianus, quibus ego doctoribus uſus ſum, probabiliorem explanationem attulerunt: quorum ſententiam nos ſequuti, mentem ueteris magiſtri, quoad eius fieri a nobis poterit, breuiter, dilucideque exponemus. Tumores inquit, qui ἐπιδήματα, uel ἐπώδυνα dicuntur, qui propter aures iudicationis tempore nati, nec ſuppurati euaneſcunt, facere recidiuam ſolent. facta autem recidiua, tumores iterum augentur, & pro ratione recidiuarum iudicantur. & ijs ita affectis abſceſſus quoſdam in articulos futuros expectandum eſt. quod præcipue in diuturnis morbis uſu uenit. atque hæc quidem eſt Hippocratis de tumoribus, aut de parotidibus explicata ſententia. De ueterum autem interpretum diſſenſione, hoc tantum habeo dicere: in primis, de ſcriptura, cum aliqui ſic legant, hoc ſubducto, aliqui uero ſic, his ſublatis, aliqui denique ad hunc modum: ex his fit recidiua; in ueteribus libris, quos quidem nos

©BIU Santé

nos uidimus, sic scriptum esse: * * *

Hoc loco multa interciderunt.

Veteres autem scripturas non decet pro cuiusque arbitrio, & ut fors ferat, immutare: nisi uelit quis omnia ueterum decreta ad hunc modum peruertere, atque infirmare: quod Dioscorides, & Capito, & qui illorum sunt studium æmulati, maxime uidentur feciſſe. *

* ipse enim hoc usurpat uel simpliciter & absolute, uel proprio adiuncto nomine: ut in libris de uulgaribus morbis. *

Cetera non extant.

Vrina crassa, alba, qualis Archigenis erat, in laboriosis quartanis quando queit, absceſſuque liberat, si præterea sanguis etiam de naribus, abunde, copioseque fluat. 35

Vnici exempli appositione in Archige-

©BIU Santé

ne docet, eos, qui ex laſſitudinibus in febrim incidērunt, cū febris ex magna craſſorum, prauorumque humorum copia conſtat, curari, ac ſaneſcere, ſi euacuatio per urinas fiat. quocirca dixit, urina craſſa. Si uero etiam excretio in critico die inceperit, fideliorem, ac firmiorem fore morbi ſolutionem, ſperandum erit. quinetiam morbus ſedabitur, ſi ſanguis e naribus profluat. ſed attēdenda eſt ea, quam adiunxit, diſtinctio. ſic enim loquitur: ſi abunde, copioſeque fluat. perinde ac ſi, neque copioſe, neque abunde, & non tantum, quantum opus ſit, fluxerit, non ſit futura morbi ſolutio. Indicat etiam in quem caſuri morbum ſint, qui neq; excretione urinæ, neque ſanguinis profuſione iudicantur, cum nomen abſceſſus adiungat: propterea quod in huiuſmodi hominibus abſceſſum afferre morbus conſueuerit. quem tamen excitare in ijs non poteſt, qui iam urinæ, aut ſanguinis e naribus euacuatione ſint iudicati. Ceterum hoc loco omiſſa interpretum diſſenſione, quæ in horum uerborum lectione uerſatur, ad ſequentem ſententiam, quæ eſt earum, quæ hoc libro de hu-

©BIU Santé

de humoribus continentur, ultima, pertranſibo.

Cui inteſtinum in dextra parte, arthritico affectu laborauit: quietior erat illo autem ſanato, magis doluit. 36

Diſſenſio, quæ in uerbis cernitur, cum eadem ſententia ſeruatur, omittenda eſt: cum ſenſum immutat, non eſt plane contemnenda: ut hoc loco fieri uidemus. antiquior enim lectio eſt hæc, Cui inteſtinũ in dextra parte, & arthriticus factus eſt: altera uero huiuſmodi: Alterum in dextra parte arthritico affectu factum eſt: ut ex priore lectione intelligamus, hic uerba fieri de ijs, quibus inteſtinum dolet, aut diſtenditur: ex poſteriore uero, agi de altero eorum œdematum, quæ ſecundum aures oriuntur, de quibus ſupra dixit. Sed qui fieri poterit, ut qui dolore articulorum uexatur, a tumore, qui ſecundum aures conſiſtat, leuetur? Fuerit igitur fortaſſis probabile, ut dolores articulorum, coli inteſtini dolore, qui uehementior eſt, leuentur. ita enim eſt apud eum in aphoriſmis conſcri-

©BIU Santé

ptum: In doloribus ſimul excitatis, non eundem tamen locum obſidentibus, uehementior alterum obſcurat. Non deſunt, qui hæc de inteſtino, quod cæcum uocant, dicta eſſe arbitrentur. mea uero ſententia eſt, minime par eſſe, ut cum multa, quæ ad rerum cõtemplationem, & ad artem exercendam accommodata ſunt, copioſe nobis ſuppetant, in quibus utiliter, ac laudabiliter uerſari poſſimus: in obſcuris, & ænigmatum ſimilibus orationibus diutius uerſemur.

FINIS.

GALENI

CIU Santé

Galeni RELIQVVM SEXTI COMMENTARII IN sextum de uulg. morbis librum: quod in impreſſis ante hac non extabat: nuper in lucem prolatum.

Io. Baptiſta Raſario interprete.

Bilis, ut dixi de auibus, quia bilioſæ ſunt. 9

QVOD ſæpe ſum teſtatus, ex obſcuris orationibus elici nullum uerũ ſenſum poſſe, hoc etiam loco cõmemoro: neque .n. quam uim habeat uerbum bilis, ſatis intelligi poteſt: ut nec etiam conijci, quid nobis prænunciet. quare hæc ſententia uel Hippocratis non eſt, ut ego quidem cenſeo: nam quid de auibus ipſe unquam ſupra dixit? uel eſt ab eo recordationis cauſſa forte cõ ſcripta.

©BIU Santé

ſcripta. quod autem ait, quia bilioſæ ſunt, id ipſum uerum eſſe declarat earum leuitas, & quod in ſublime ferantur: cuius rei alibi expoſita a nobis cauſſa eſt copioſe.

10 *Caliditas acrimoniæ ſignum eſt, turbationes, tranſitusque.*

Vera hæc oratio eſt: ſiquidem caliditas acrimoniam parit: eſtq; eius ſignum. ceterum ſi acrimonia quæ in corpore, aut particula, quæ naturalem ſuum ſtatum ſeruet, ineſſe comperiatur, dum funditur, ſenſum ſui excitat, idque eſt, quod ait, tranſitus. eadem cum interna, ac penitiora loca petit, intuſque manet, turbationem affert.

11 *Delirantibus laterum dolores ceſſant: quibuſdam uero etiam febres: quibuſdam non item, ſed cum ſudoribus: quibuſdam etiam cum perturbatione. quibuſdam cutis arida, circuntenta, ſalſaque efficitur.*

Perſpicua hæc oratio eſt. dolor lateris quempiam inuaſit, ut ſigna, quæ affectum indicantia nominantur, nobis declarant. quod etiam grauis tranſitus morbi atteſtatur.

tur.quare sæpe fit, ut medicus repente ingressus,& morbi & doloris leuationem ef se factam,& astantes lætos comperiat. ipse tamen lætari temere non debet:sed quę rere, factane sit iudicatio, aut abscessus eruperit. quorum nullum si factum inuenerit, sed ægroti oculos perturbatos, signaque delirij adesse intueatur, tum magnum esse malum pronunciabit: tunc.n.se data quidem pleuritis est, sed ad perniciē: propterea quod materia in cerebrum impetum fecit:quicunque enim aliqua parte corporis dolent,ac plerunque dolorē non sentiunt,eorum ægram esse mentem constat. ac sæpe usu uenit, ut pleuritis in delirium non desinat:sed per sudores excernatur: quandoque etiam per tussim expurgetur: quandoque autem ex multorum symptomatum turbatione abscessus in cutem fiat; quam ob rem illa arida, circunteta- que efficietur. ac si interdum e salso humore excita pleuritis est, eundem ad cutim propellet.

Stupores quales nam sint, & quibus de causis 12
oriantur, & quales coxam corripuerint, consi-
derato.

Hæc

©BIU Santé

Hæc oratio accommodata erat ei, qui cum aurem curaret, eique uerum remedium non ſuppeteret, ſtuporem inducentibus medicamentis dolorem mitigabat. id quod etiam in coxæ dolore faciebat.

13 *Propter aures, & ex auribus † tertio die fere pereunt.*

† Liber manu ſcriptus non habet, tertio die.

Cum auris una ſit corporis noſtri pars, multos ex auribus, & propter aures mori nunc ſcribit. ac quod ait, ex auribus, indicat ex primario aurium affectu id accidere: quod uero ait, propter aures, id ex conſenſu fieri docet: ſæpenumero enim grauis morbus aures corripuit, qui ſerpendo ſerie quadam propter continuitatem ad cerebrum peruenit, mortiſque cauſa fuit. ſæpe etiam contigit, ut cum magna materiæ copia cerebrum obſideret, eam natura ad aures amandarit, ægrotantique perniciem attulerit.

14 *Quibus cutis circumtenditur arida & ſicca, ſine ſudore pereunt: quibus laxa eſt, cum ſudore moriuntur.*

Hæc

©BIU Santé

Hæc ſententia pleriſque in locis eſt ab Hippocrate pronunciata: ſi cutim peraridam,ac circuntentam in morbo compereris, ut ne ſudores futuros ſuſpiceris: propterea quod cutis durior eos non admittit: at ſi eam laxatam inuenias, tum ſudores prorupturos ueriſimile uideri.ſed animaduerte, ut diligenter differentias Hippocrates nouerit:cum aliud durũ ſit, aliud aridum,aliud deniq; circuntentum. quod ex contrarijs probe cognoſcitur: nam duro molle,circuntento laxum, arido humidũ opponitur: natura enim noluit iniqua eſſe,ut uni multa efficeret contraria.

In morbis, qui παλίμβουλοι ſunt, mutationes 15
proſunt. mutatio autem ad id, quod decet, priuſquam male afficiantur, facienda eſt. ut Cherioni contigit,cui irritata ſunt ex quibus faucium exaſperationes oriebantur.

Quid morbus παλίμβουλος ſit, ſcire non poſſumus prius, quàm quem παλίμβουλον hominem mortales uocent, intelligamus. ergo παλίμβουλος homo eſt doloſus, qui aliud loquitur:aliud ſentit: & qui facile ſen

tentiam

©BIU Santé

tentiam mutat. eiuſmodi quoque morbus appellatur, qui ſpeciem ille quidem facit leuationis, ſed tamen intus malignus eſt. itaque in hoc genere morborum facienda mutatio eſt. ſed cur dixit, ad id quod decet, hoc eſt, conſentaneum eſt, cum in eodem ſtatu morbus non maneat, ſed modo quieſcat, modo malignus fiat? an tunc nõ eſſe faciendam mutationem cenſuit. hoc eſt, non commutandum in contraria, ut a calidis auxilijs ad frigida ueniamus, ſed copia, & uis mutanda ſit, ut a calido ad calidius proficiſcamur. quod autem maximi refert, ipſe nobis nunc indicat: fieri quandoque, ut in morbis mutabilibus leuatio per dies aliquot eſſe ſecuta uideatur, tuq; perfectam ſolutionem eſſe factam putes, & plenius ægrum nutrias. quo caſu ſi morbus ad malignam ſe naturam conuertat, noli in errato perſiſtere: ſed tu quoque ad tenuiorem uictus rationem te conuerte. id obſeruauit Hippocrates in Cherione quodam, cui exaſperatæ fauces ſunt. qua in re illud ſcito, ut nauſea uomitum antecedit, ſic tuſſim aſperitas. fit autem tum propter meatuum, tum propter branchiorum pul-

monis

monis obſtructiones: ſpiritus enim cum obſtruente pituita pugnans ſonitū creat. itaque cum hic affectus illum affligeret, ac paucis diebus intermiſiſſet, pleniore uictu uſus eſt: cum uero morbus repetijſſet, ad tenuiorem rediit.

16 *Siquid ſani relictum eſt, ſubducta per infernas partes cauſa, aut detrahe, aut deliga, aut eijce, aut incide, aut adure. in quibus uero non, tu quoque nihil horum facito.*

Admirabilis hæc ſententia eſt, chirurgiciſq; medicis apta: ſæpe enim morbus præter naturam in corpore extitit, medicuſq; ad manuum opus eſſe accedendum cognouit. quare monet, ne in infinitum uſq; incidamus, ſed uſq; adeo, dum ſanum locum inueniamus. uerum ſi, ut fere fit, uires in media actione hominem deſtituant, quod uehemens dolor urgeat, nec poſſit medicus id totū, quod præter naturam eſt, præcidere, tum ab inſtituto deſiſtet, ac poſtea detrahet, aut deligatione intercipiet, aut adurente medicamento auferet, aut ſecundo loco ad ferramenta reuertetur.

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 463 sur 584

©BIU Santé

17 Hæc nō habet uetus liber.

Quibus magna ſanguinis copia, ac ſæpe e naribus fluit, ijs, ſi color malus fuerit, merum modice datum, prodeſt. quibus autem colores rubri fuerint, ijs non æque confert. [præterea quorum caput facile tolerat, hos merum iuuat: quorum non, minime.]

Hæc quoque oratio aperta eſt. fluxit perſæpe copioſus ſanguis: eiuſque fuit tanta uis, ut facies ſit facta pallidior. eaque coloris priuatio in pallidioribus facile deprehenditur: in rubris uero, non pari modo. quocirca ſi totum corpus euacuatum ſit, alendum eſſet carnibus ijs, quæ multum ſanguinis gignunt, & item pane. ſed ipſa edulia per ſe non concoqueret: immo uero ei potius dolorem afferrent. quam ob rem quæ facile & concoquuntur, & diſtribuuntur, danda erunt, huiuſmodi autem cenſetur uinum, niſi forte capitis dolorem uereamur: ſiquidem tunc dilutius ei præberemus.

18 †V. l. non habet.

Quorum nares natura humidiores ſunt, ac genitura humidior, & copioſior, ij † ægrius ualent: quibus contraria, ſalubrius.

Non

© Inu Santé

& Non hoc ait, quorum nares humidiores ſunt, eorum quoque genituram eſſe humidiorem. ecquæ nam cauſa ſubeſt? ſed quorum ſint nares humidiores, & quorũ ſit genitura humidior, eos ualere: propterea quod nares excrementa, quæ ſuperne deſcendunt, expurgant: genitura uero, quæ inferne. ſique hæc cohibeantur, qui ita affecti erunt, ægrotabunt. Hippocrates autem recte addidit uerbum, natura: quando in deſtillatione nares humidæ ſunt, & in gonorrhœa humida eſt genitura, nec tamen tum homines, quod excrementa per naturam non euacuentur, integra ualetudine perfruuntur.

Sputa rotunda delirium portendunt, ut in Plin 19
thio apparuit. huic de ſiniſtra nare ſanguis profluxit, & quinto die liberatus eſt.

In hac libri parte Hippocrates rationes expoſuit tum cauſarum, tum morborum: nunc uero de ſymptomatis diſſerit. uerum quia hiſce de rebus alibi dictum eſt copioſius, ideo quantum eſſe ſputum debeat, multum ne, an paucum; & qua conſiſten-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 465 sur 584

©BIU Santé

tia, utrum inquam craſſum, an tenue: & quo odore, fœtidum ne, an ſecus: & quo colore, nigrum ne, an album: & qua figura, rotundum ne, an paſſum, quo de nunc agitur, tu per te ipſe in præſagijs perleges. quod ſi globoſum, rotundumque ſputum eijciatur, ſtatim ars nos docet, humorem eſſe glutinoſum: qui humor in aſpera arteria contentus, atque ibidem multas horas moratus eandem cum illa formam acquiſiuit: ſiquidem ipſa quoque, & globoſa eſt, & in orbem eſt rotundata. id tamen non contraheret humor, niſi calor ibi eſſet, qui eum quaſi perfrictum reddidiſſet. ex quo conficitur, ut rotundum ſputũ caloris omnino ſignum ſit. quod ſi caput quandoque tale inueniatur, ut facile patiatur, facileq; ſentiat, cum eiuſmodi uapores recipit, tũc delirium exoritur: & ſputũ omnino erit cum calore coniunctum: & omnino homo delirabit. quod cum Hippocrates in certo homine cognouiſſet, fecit affectus mẽtionẽ, cum dixit, ut in Plinthio: nam cum nomen illius ignoraret, loci nomen adhibuit: cum enim procliue ad patiendum caput eſſet inuentum, tali ſputo egrediente, deli
rium

rium eſt ſubſecutum: quod poſtea ſanguinis profuſio ex ſiniſtra nare excepit. hic autem pro delirio non eſt intelligenda phrenitis, quando ipſum Hippocrates nunquã phrenitida uocet: ſed tum denique cum mens de ſuo ſtatu deturbata eſt, aut furore correpta. ſed compertum habemus, in hoc homine fuiſſe deſipientiam, cui rei argumento eſt quintus dies, qui criticus eſt, ut nos iam & in aphoriſmis, & in libris uulgarium morborũ expoſuimus. at in phrenitide criticum diem natura expectare nó poteſt. præterea dixit, ipſum eſſe liberatũ, quod indicat, ſanguinem non guttatim, ſed confertim profluxiſſe. quare liberatus eſt a deſipientia, & ſputum rotundum remanſit: uel quod ait, liberatus eſt, ſignificat, & deſipientiam, & ſputum rotundum, & morbum eſſe depulſum.

Vrina, quæ habet multa ſubſidentia, qualis Dexippi poſt caluitium fuit, deſipientia liberat.

Hippocratis ſententia hæc eſt: ego inquit, ſanguinis proruptionem, non quia ſanguinis profuſio ſit, æſtimare conſueui, ſed quia humorem, a quo deſipientia effici

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 467 sur 584

©BIU Santé

tur,euacuet. hinc etiã efficitur, ut euacuationem eam laudem,quam ſudores, & eã quam aluus,& eam, quam ueſicæ per urinas moliuntur.itaque ubi multa urina,quę multa habeat ſubſidentia, excernatur, ſedare deſipientiam poterit: præſertim uero, ſi ea urina ab humore, qui morbi auctor erat, ſit excreta: ſiquidem nihil abſurdum eſt, quædam interdum eſſe corpori attributa,ut multum urinæ euacuetur, ipſa tamen deſipientia perſeueret. ſed ſi urina ſit ab humore illam faciẽte expreſſa,tum deſipiẽtiam ſedare poterit, quemadmodum Dexippo euenisſe ipſe perſcribit. hoc etiã loco certi ægroti fecit mentionem, ut cuius deſipientiam copia urinæ ſedet, intelligeremus. huic enim, cum exorta deſipientia eſſet, poſt caluitium per urinas ſoluta eſt. caluitium autem ipſe defluuium pilorum nominat. itaque deſipientiam tum caluitio, tum urinis eſſe euacuatam, nos monet.

21 *Vltra annum quartana non progreditur.*

De febri quartana modo ſermonem inſtituit.nos uero tertianam breuem eſſe,periculoque uacare:quotidianam & longam eſſe,

©BIU Santé

esse, & periculosam: quartanam denique & longam, & periculi expertem esse diximus: ipse uero nunc ait, quartanam annuum tempus non excedere: sed intra annum terminari. qua in re noli putare, falsam hanc esse orationem, ducta ab ijs, quę modo apparent, coniectura, quod in multos annos trahi quartana uideatur: sed in primis causam in tempus, corporumque differentiam conijcito: propterea quod si nostra corpora eo tempore fuissent excrementorum expertia, atque pura, certe uel in eam affectionem non incidissent: aut in ea breui tempore permansissent: nunc uero & sordes corporis, & excrementa morbos diuturnos efficere plane possunt, fortasse etiam non de omni genere quartanarum uerba facit: duplex enim quartana est: tum quæ ex nimia atræ bilis assatione oritur, quæ bilis acris est, præcipueque si computruerit, tum quæ ex fæce sanguinis putrescente gignitur: quæ quidem imas partes non attingit: propterea quod sanguis, qui naturæ amicus est, nunquam ita putrescit, ut in eo bilem atram imitetur. hoc igitur loco forte eam quartanam in-

 telligit,

©BIU Santé

telligit, quæ ex atra bili originem duxit: ea enim, cum plerunque acris sit, breui tempore perdurat: præsertim si æstate hominem corripiat: nam hoc scitum est, æstiuas quartanas fere breues esse: autumnales, longas: ac tum maxime, cum hiemem attingunt. suppetit etiam nobis tertia causa, cur febrim quartanam esse breuem dixerit: ut eam quæ conuenienter rationi curetur, intelligamus: hoc est, cum in tempore sanguis detractus sit, purgantia medicamenta data, et uitæ ratio instituta. hæc profecto ne annuo quidem tempore fortasse hominem afflixerit.

22 *Quem æstatis morbi corripiunt, ei quinto die eruptiones accidunt. quibusdam etiam id tardius fit.*

Agit de alia re, cum ait, Quem æstatis morbi. duplex autem scriptura est: nam legendum est, uel ὃτα, ut aures intelligamus: uel ὃν τὰ, hoc est, quem: nos utranque explicabimus. si ergo secunda scriptura probanda est, sententia Hippocratis erit huiusmodi: uidi hominem, quem cum morbi æstiui corripuissent, ut tertianæ, ardentesque-

©BIU Santé

tesque febres, & herpetes, ſtatim, hoc eſt quinto, aut ſeptimo die eſſe liberatum, quod morbi a bili orti breues ſint. illi autem diſſoluti ſunt eruptione uaſis cuiuſdã, ut aut ſanguis eruperit, aut per hæmorrhoidas fluxerit. ſi legas ὦτα. i. aures, hic erit ſenſus, excitatus eſt alicui abſceſſus æſtiuo tempore ſecundum aurem: qui cũ diſcuti non poſſet, in pus conuerſus eſt: cumque ille ruptus eſſet, quinto ſeptimoue die liber euaſit.

Quæ circa gingiuas, linguamque ſunt, ſeptimo die expuuntur: præſertim uero ſuppurationes, quæ nares, gingiuaſque obſederunt. 23

Cum ſupra de abſceſſibus diſſeruerit, nunc quoque de ijſdem loquitur. ceterum quod ait, expuuntur, cum ſputo intelligendum uidetur: uult enim circa linguam, atque gingiuas defluxionem primum attenuari, atque unà cum ſputis excerni. cum autem craſſa eſt, ibique manet, tum impacta ſuppuratur. at quo nam in loco? nimirum in naribus, gingiuisque potiſſimum: quandoquidem harum condenſa ſubſtantia eſt. quæ quia denſa eſt, idcirco mate-

©BIU Santé

riam diſcuti per halitum, non ſinit: ideoque neceſſario fit, ut in pus commutetur.

24 *Quibus in dentium dolore tenuia a ſupercilijs deueniunt, ijs ſi piper bene imponatur, poſtridie craſſiora prouenient: idque ſi alia non uicerint: nam in Hegeſippo medicamentum ſoporiferum nõ uicit: ſed dolorem magis prouocauit.*

Admirabilis hæc ſententia eſt, non facilis tamen, niſi quis prius quædam percipiat: quare ſciendum eſt, excitari quandoque dentium dolorem, quæ ὀδοντάλγια nominatur: iſque a defluxione erodente gignitur. cum enim illa materia terrea ſit, ſtridorem in dentibus parit: ex quo uehemẽs dolor excitatur: præſertim cum in dentibus guſtandi, tangendique ſenſus ineſſe uideatur. hunc dolorem cum leuare medicus ſummopere ſtudeat, an aliunde ad dentes dolor confluat, an quod ipſi perforati ſint, itaque patiantur, diligenter inueſtigat. ſi igitur defluere aliquid ad dentes cõperiat, quærit etiam, an ex toto corpore, an ex ſuperioribus partibus, an ex inferioribus illuc confluat. id autem ex ſuperioribus

©BIU Santé

bus deferri compertum habet. uerum mul tæ ſunt ſuperiores partes: ideo ſupercilia exempli gratia adhibuit. quare fit, ut quia inde dolor manat, curari nullo modo poſ ſit, niſi pars, quæ eum immittit, cohibea tur, & comprimatur: id ab adſtringenti bus, refrigerantibusque perficitur. quo peracto, ad loci affecti curationem dein ceps accedit: utiturque medicamento, quod ex tribus piperis generibus conſtat: ac poſtero die quod craſſum eſt, euacuat: pleraque enim medicamenta tractu tem poris agunt. nos uero his omnibus uſi ſu mus, atque opem tulimus. ſed uires non ſufficiunt, itaque & confirmare eas quan doque, & eis etiam ſtuporem inducere re frigerantibus opus eſt: ſiquidem ea ſine ul lo dolore adhibemus. alicui tamen medi camentum ſoporiferum non profuit. ap pellat autem ita, quia ex refrigerantibus ſomnus ſequitur. ſed in eo, quem memo rat, refrigerans, nullius fuit efficaciæ. eius culpæ affinis eſt medicus: ſiquidem prius dentem ſcarificauit, & eò magna copia cõ fluxit, ideoque refrigerans medicamentũ irritum fuit.

A capite

©BIU Santé

25 *A capite ossium naturam æstimato: deinde uero neruorum, uenarum, carnium, & aliorum humorum, superiorum, inferiorumque uentriculorum, tum morum, atque mentis: denique quæ consueto anni tempore citius fiant, uelut papulæ, & quæ huiusmodi sunt: & quæ singulis diebus citius, seriusque inuadant.*

Quoniam non potest curare quæ præter naturam in corpore constiterint is, qui ea, quæ secundum naturam sunt, ignoret, ideo de eis hoc etiam loco disputationem instituit. quare monet, ut quæ secundum naturam sunt, inuestigemus: quæque in nobis sunt, contemplemur. in primis uero quæ nostri corporis quasi fundamenta sunt, consideremus. ea autem ossa sunt, quorum quædam ideo fabricata natura est, ut essent tanquam nobis strata, atque subiecta: quædam ceu propugnacula, & tecta, nosque custodirent. uerum quia capitis ossa uaria sunt, effectum est, ut ipso, propter summam ossium præstantiam, cerebrum contineretur. quod etiam ei forte ✻ tributum est, ut ad eius proportionem cetera

©BIU Santé

tera ossa efficerentur : cum inde quoque spinalis medulla sit exorta. Cum autem ossium naturam perlustraris, deinceps neruos intueri debes : utrum illi ex cerebro, an ex medulla dorsali ortum trahant. tum quo pertineant, ubi inserantur, ac coalescant. erit postea tibi ad ortum uenarum progrediendum: ut iecoris tibi sit perspecta natura : tum ad carnes contemplandas te accinges. ac carnem quidem appellat Hippocrates non solum eam, quæ musculos efficit, sed eam quoque ex qua intestina, & uesica constant : siquidem unaquæque particula ex carne sibi idonea conflata est. iam uero humores tibi sunt perpendendi, ut & quot sint, & quam temperaturam habeant, & qua in parte redundare soleant, intelligas. uerum humores non uagantur, sed uentriculis quibusdam continentur. porrò uentriculi ipsi partim quod superuacaneum est, partim quod necessarium est continent: necessarium uero est, ut uis, cuiusmodi est cerebrum : uel spiritus, ut cor : uel humor, ut iecur. simili quoque modo aut excrementum, aut humorem in se habent, ut uesica: aut quod solidum

©BIU Santé

dum eſt, ut rectum inteſtinum. atque, ut uno uerbo complectar, ſuperiores, inferioreſque partes, qua natura ſint, perueſtiga. nunc autem pro natura temperaturam, diſtributionem, conſtructionem, fabricationemque intelligit. hæc omnia perquire, ut ſcias, qua mente ſint prædita, quomodo conformata, quo habitu, qua intelligentia, qua ratione, quibus denique moribus præſtent. quod autem mores dicit, legitur etiam τροπῶν, ut uiciſſitudines, mutationeſque ſignificet. quare mores ſcrutare, ut ſcias cuiuſque mores, & homo homini quantum interſit: & te non lateat, quomodo aer commutetur, quod permagni refert, ut perſpectum habeas: cum enim alijs rebus omnibus quãdoque utamur, aerem certe perpetuo ſpiritu ducimus. quare ſtudium adhibe, ut noſcas, an ſuam naturam retineat, an de ſuo ſtatu deſciuerit. quod autem ad ſtata anni tempora pertinet, immutatane illa ſint, nec ne, da operam, ut cognoſcas: ut utrum uno tempore, an quibuſdam, an omnibus ſit facta mutatio. tũ ſpecta, an ad ſimilia, an uero ad diſſimilia declinarint. id autem dicõ, quia non tem-

porum

©BIU Santé

porum nomina, ſed res ipſæ uarietatem efficiunt: neque enim ſi de aliquo audias, æſtatem adueniſſe, iam debes omnes morbos æſtiuos expectare: propterea quod ſæpe citius, ſæpe tardius appetit tẽpus, quod temperaturam ſuam adulterat. quod in ſingulis anni temporibus intellectum uelim: diximus enim ſupra, cum illa uerba explicaremus, Aſcarides ad ueſperam, totum diem proportione toti anni reſpondere: ut matutinum tempus ueri: meridies æſtati: ueſpera autumno: nox hiemi comparata eſſe uideatur. hæc igitur omnia perquire, ut quo tempore exoriri morbi ſoleant, quemadmodum ipſe de papulis, ceteriſque omnibus dixit, tibi ſit omnino perſpectum. *

Licino lien magnus ultimo fuit: quarto que, aut quinto die dolore conflictatus eſt. 26

Hæc oratio expungenda plane eſt: nam cum oſtendat, Licino magnum lienem factum eſſe, addidit ultimo, quod uel in extrema anni parte, uel in extremo morbo id ei contigiſſe ſignificat. quare, cum non perfecte cuncta narrarit, non eſſe hanc ueram Hippocratis ſententiam, quiuis uel medio-

mediocriter eruditus exiſtimabit.

27 *Corpus bilioſum, ſanguineumque, ſi effluxus non habeat, melancholicum redditur.*

Nunc agit de alio quodam, quem fieri poſſe melancholicum ſcribit. poteſt autẽ id duabus de cauſis contingere, & propter atram bilem, quæ exuſta ferme ſit, ac com putreſcat: & propter fæcem ſanguinis putreſcentem: quæ tamen fęx nunquam adeo acris efficitur, ut ad atræ bilis acrimoniã perueniat. ait igitur, corpus, quod flauam bilim continet, ſanguineumque eſt, fieri melancholicum, niſi effluxus, hoc eſt, niſi euacuationes habeat: nam niſi melancholicus humor paulatim euacuetur, ex eo morbi plerique efficientur.

GALENI

©BIU Santé

GAL. IN SEXTVM DE VVLGARIB. MORBIS HIPP. COMM. VII.

Io. Bap. Raſario, Medico, Nouarienſi, interprete.

Hæc particula ad uulgares morbos potiſſimum pertinet: in eaque peſtilentis aeris deſcriptio continetur: tum uaria ſymptomata, quæ ſecuta ſunt, diligenter explicantur.

IVSSIS circa brumam, decimoquinto, aut uigeſimo die ex crebra auſtrinorum, aquilonaliumq; & niualium flatuũ permutatione cœperunt. ex his tũ breuiora, tum diuturniora ſymptomata, frequenteſq; pulmonis inflammationes oriebantur. deinde uero ante æquinoctium quamplurimis reuertebantur: idque fere die ab initio, quadrageſimo: ac quibuſdam admodum breuia, bonæque iudicationis: quibuſdam uero fauces inflammabantur: alios anginæ, alios paraplegiæ corripiebant: alij luſcioſi fiebant: id quod pueris potiſſimum accidebat. ceterum 1

rum pulmonis inflammationes perbreues erant. faucium inflammationes tußientibus poſt fiebant: aut ualde breues pro tuſſi excitabantur. faucium uero affectiones breues, ac magis etiam in luſcioſis id uſu ueniebat. anginæ autem, ac paraplegiæ aut duræ, & ſiccæ; aut pauca, & parum concocta reiectabant. quidam uero ualde matura excreabant. qui igitur plus uoce defatigabantur, aut rigebant, in ijs tuſſes in anginas potius deſinebant. qui autem manib. laborabant, manibus tantum reſoluti ſunt. qui equitarant, aut longum iter confecerant, uel cruribus erant defatigati, his in lumbis, aut cruribus incontinentes reſolutiones, in fœmoribus uero & ſuris laſſitudo, dolorque fiebant. duriſſimi autem, uiolentiſſimique dolores erant, qui ad reſolutionem perducebant. atque hæc quidem omnia in recidiua contingebant. in principio uero non ualde. horum complures in medio curſu tuſſes reliquerunt: non perfecte tamen: ſiquidem cum recidiua aderant. quibus uox ad tuſſim prorupiſſet, horum plurimi ne in febrim quidem incidebāt. quanquam nonnulli breui tempore febrem habuerunt: nemini tamen eorum neque pulmonis inflammationes, neque reſolutiones accidebant, neque aliud quicquam inuadebat: ſed morbus in ſola uoce iudicabatur. luſcioſorum affectio firmabatur, ut quæ alijs de cauſis

©BIU Santé

ſis eueniebant: hæc tamen potius pueros attingebat.nigra oculorum uaria fiebant:præcipue autem eorum,quorum pupillæ paruæ eſſent.magna autem ex parte[tota nigra oculi pars erat uaria] ac magis in ijs,qui nigros oculos habebant, & rectos nigroſque capillos. quorum erant parui oculi, non item. mulieres non ita tuſſis infeſtabat. immo uero raræ in febrim incidebant.atque admodum paucæ pulmonis inflammatione corripiebantur: eæque iã ſeniores erant:ac cunctæ euadebant. in cauſſa ego eſſe exiſtimabam,quod non æq;, ac uiri prodirent: & quia non eodem modo,quo uiri, a morbis corripiuntur. anginæ tamen duabus liberis, atque eæ quidem mitiſſimæ,acciderunt:at ancillis & multæ, & uiolentiſſimæ: & breuiſſimo tempore iugulabant.uiris euenerunt pleriſque: alijque ſuperſtites fuerunt,alij uita exceſſerunt. ad ſummam, qui ſolum deglutire non poterant, ijs fiebant admodum mites, ac faciles ad tolerandum: qui autem ſimul etiam obſcurius loquebantur,ijs moleſtiam maiorem afferebant,diutiuſque uexabant. quibus temporum,ac ceruicis uenæ attollebantur, malum:quibus autem etiam ſpiratio in ſublime ferebatur, ijs peßimum erat:ſiquidem ſimul quoq; tepeſcebant: enimuero,ut ſcriptum eſt,ſic affectuum erant conſortia:& qui prius ſcripti ſunt, ſine ijs, qui poſte-

Lib. impr. habet, totus oculus niger erat.

©BIU Santé

rius:quique poſterius, non ſine iis qui priore loco deſcripti ſunt,extiterunt. celerrime peribant: ac cum febrili rigore rigebant. his neque reprimentia medicamenta, neque uentris perturbatio, neq; uenæ ſectio,neq; quæcunq; probarim,ullũ notabile auxiliũ attulerunt:ſecui.n.& in cubito, & ſub lingua uenam:& per ſuperiora purgaui.atq; hæc quidem in æſtate, quemadmodum etiam alia multa, quæ proruperant,extiterunt.

Si quis æſtimare recte uelit,is forte cõperiet, hic denique uulgares morbos primum pertractari: nam in principio dictũ eſt nobis, huius quidem libri indicem de morbis eſſe uulgaribus.eorum tamen doctrinam hic non tradi: ſed ferme eorum, qui diſperſi nominantur. dixi autem illud ferme,quia eorum quoque, qui Aeni uiguerunt, fecimus mentionem.hoc autem loco morbos re uera uulgares nos docet: propterea quod nec Hegeſippo, neque Anaxioni morbus accidit, ſed totam ciuitatẽ inuaſit.ſed quinã morbus is eſſet,ipſe non indicauit. id uero nouimus, ſub aquilonali tractu urbem,qua de agit, ſitam eſſe:ait enim niues ibi extitiſſe. nam ubi in æthiopica

©BIU Santé

æthiopica regione nix comperiatur, ibi quæ conſtitutio fuerit, didicimus. illud autem ſciendum eſt, cum Hippo. facit temporis mutationis mentionem, neque commemorat, quodnã anteceſſerit, ipſum ita capi, ut plane ſuum ſtatum, naturamq; ſeruarit. itaque in frigida ciuitate hiems nomine quidem, ſed non re fuit: quod calidior extiterit, quia auſtrini flatus in eius initio uiguerunt; auſter enim, ut ſæpe diximus, calidus, humiduſque eſt: ac tum corpus oblæſit: præcipue caput, utpote quod nudum eſſet, & externo aeri expoſitum. nam & in aphoriſmis ſcriptum eſt, grauem auditum ab auſtro comparari; humorem enim ex toto corpore in caput attrahit. quod ſi auſter ſolus perflaſſet, certe calor diſcutere materiam potuiſſet: ſed repẽte aquilonius flatus exortus eſt: eaque ſubita mutatio uires perturbare ſatis potuit. præterea cum Aquilo ſit frigidus, diſcuti iam materiam non ſinit. unde illa ibidem permanens, graues, difficileſq; morbos gignit. in omnib. autem una erat priuatiua cauſa, quæ in aeris conſtitutionem referebatur: una item, quæ antedicta eſt, quod

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 483 sur 584

©BIU Santé

cerebrum esset repletum. particulæ quoque pro hominum natura, habituque & partium ad quid suscipiendum habilitate, uariæ erant, ac differentes: cum enim materia in cerebrum comportaretur, si corpus ad affectum suscipiendum erat procliue, uincebatur,& morbum attonitum, aut comitialem contrahebat: si ualidum fuisset, morbos expulisset. similis est ratio partium propinquarum, aut longinquarum; hinc morbi oculorum, hinc pulmonis inflammationes a simili causa profecte sunt. ipse uero magnum symptomatum numerum affert, cum ait, Tusses circa brumam cœperunt. hiems igitur, inquit, cum Sol capricornium est ingressus, fuit: cumque eius temperaturam mutauisset, facta est calidior, ac ubi quindecim, aut uiginti dies uiguisset, tusses sunt excitatæ. recte autem ab Hippocrate initium est a tussi ductum: utpote quæ a superioribus partibus ad inferiores descédat: nam si auster flat, caput impletur, parsque humoris in guttur decidens tussim creat: id quod tum maxime fit. cum frigus a niue exortum uiget, atq; hæc quidem tussis ex crebra austrinorum, aquilo-

©BIU Santé

aquilonaliumque uentorum mutatione originem duxit. etenim, ut in aphoriſmis dictum eſt, cum hæc conſtitutio dominetur: ſic hoc loco, cum hæc mutatio crebra fit, morbos in pulmone concitat: ſiquidē is, utpote mollis, & ad ſpongiæ ſimilitudinem factus extruſam e cerebro materiam recipit. huiuſmodi autem morbi tum diuturniores, tum breuiores pro facultate, ac temperatura ægrotantis fuerunt: & multi per hiemem uiguerunt, ineunte autem uere, cum Sol in ariete eſt, recidiua eſt facta, fuitque ſpatium illud interiectum, in quo deterius affecti ex recidiua ſunt, ad dies uſque quadraginta: ſæpe enim morbi inuadere mortales ſolent, qui in principio non admodum maligni ſunt, quod uires adhuc ualentes eis repugnent: ſed tamen cum intermiſerint, iterum inuadunt, uiribuſq; ante proſtratis inuentis, grauius affligunt: idque magis in medio tempore faciunt, niſi quis eos conuenienter rationi curarit. quare cum eo tempore morbus repetijſſet, quidam mortui ſunt, quidam bene, id eſt non imperfecte iudicati, i. non ſine iudicatione incolumes euaſere: dies. n.

SBIU Santé

aduenie bat, in qua non multa ſymptoma ta, quæ uictam naturam ſequi ſolēt, ægros urgebant. ac ſi natura quandoque nō erat ſuperior, materia partes inferiores petebat. quare inflammatio aut in fauces, aut in guttur irruebat: &, uno uerbo, eam partem, quæ facilius morbum ſuſciperet, occupabat. quandoque etiam paraplegia excipere hominem ſolebat. eſt autem paraplegia, cū una particula corporis ſenſum, motumque amittit: quod fit, quia humor illius neruum obſtruxit. reddebantur etiā quidam luſcioſi, quos νυκτάλωπας uocant: qui morbus ſolet uulpem, quæ ἀλώπηξ dicitur, corripere, quod ea propter ſpiritus tenuitatem diurno tempore uidere non poſſit: propterea quod fundatur a radijs Solis, ac diſcutiatur: nocte uero cernat, quod ſpiritus factus ſit denſior. & quod uulpibus per diem accidit, id illis de nocte euenit. ſiquidem qui ſic affecti ſunt, de die cernunt, de nocte, non item: cum enim materia ad cerebrum peruenerit, illic permanet, ac progreſſu temporis putreſcens fit nigrior. ideoque caliginoſos uapores ad oculos mittit: ac ſpiritui, qui aſpectum effi

cit,

©BIU Santé

cit, tenebras offundit. unde fit, ut de die ui deant, quod lumen ſolis caliginoſos uapo res illos poſſit reddere tenuiores: de no-cte uero nihil cernant, quod ſpiritus pro-pter frigus fiat craſſior. atque id eſt, quod ait, eos factos eſſe luſcioſos: de quo affe-ctu dictum eſt etiam a nobis alijs in locis copioſius. docuimus etiam, quid cauſæ ſit, cur nonnulli cernant ea, quæ prope ſunt, quæ uero procul abſunt, non uideant. cu-ius rei cauſſam a ſpiritu, qui aſpectus eſt auctor prouenire diximus: qui licet ſit pu-rus, nõ multus tamen eſt, ut ſuam uim mit tere procul poſſit. ſed hoc quoque in eiuſ-dem craſſitudinem conijci poteſt, & ſor-des, quibus ſpiritus perſperſus eſt: qui a lõ ginquis rebus obſcuratus, prius, quàm mu nere ſuo fungatur, fit tenuis: atque ita cer nere longinqua nullo modo poteſt: uicina uero nequit intueri, quia purus, nitiduſq; non eſt, neque ab eo ſpatio, quod eſt inter poſitum, attenuatur. id autem uerum eſſe, declarat ipſe, cum ait, pueros præcipue fa-ctos eſſe luſcioſos: nam cum ipſi eſſent, quàm ceteri humidiores, ſpiritus uidendi facilius perturbabatur. hinc admirari Hip

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 487 sur 584

pocratem licet, qui non ſolum ab experiẽ tia fidem ducit, ſed ad demonſtrationes quoque confugit: nouitque ſymptomata ipſa & propter ætatem, & propter genus, & propter fortunam, & propter corporis habilitatem uariari. atque ætatis quidem habita ratione, cum ait ætatem puerilem magis, quàm florentem, affectam eſſe: generis uero, cum docet, uiros potius, quàm fœminas ægrotauiſſe: & tamen par erat, uiros minus paſſos eſſe, & quod robuſti ſint, & quod exerceantur. ſed aliam inijt rationem ſenex: ſciebat enim mulieres parietibus ſe continuiſſe, ac magna ex parte, capite operto fuiſſe, ut aeris uitare iniuriã poſſent. at uiros, quia continenter domo exirent, ideo eſſe paſſos. hanc porrò cauſſam huiuſce rei fuiſſe, ipſemet oſtendit, cũ ſeruas magis, quàm ingenuas in morbũ incidiſſe commemorat. qua in re uides etiam fortunæ habitam rationem. ſiquidem ſeruæ multis partibus plures ægrotarunt, quod domo prodire cogerentur, ut dominarum mandata curarent: cum enim in aere uerſarentur, morbos etiam contrahebant. quod autem ad habilitatem pertinet,

©BIU Santé

net, ut quis ſit quàm alius, ad morbos pro cliuior, non iam uno exemplo oſtendendum eſt, ſed tibi ex omnibus morbis facere coniecturam licet: ſiquidem nulla alia inueniri cauſa poteſt, quàm hæc ipſa, cur tot ſint differentiæ, generaque morborum. facti igitur ſunt pueri, ut dictum eſt, luſcioſi: pulmonis uero inflammationes non multæ extiterunt. ſed quid eſt, quod dixit Hippocrates, frequentes fuiſſe pulmonis inflammationes, nunc uero eas non fuiſſe ſcribit? nos ita reſpondebimus: luſcioſos illos quidem fuiſſe, ſed pulmonem non eſſe eis inflammatum, quod uniuerſa materia in ſublime ferretur. id quod in multis oſtendere locis ualemus. forte uero ait Hippocrates, in morbi principio inflammationes quidem pulmonis extitiſſe: ſed tamen cum morbus repetijt, non iam eos apparuiſſe. cum enim in eo interuallo natura eſſet leuata, pulmonem ita roborauit, ut non iam amplius eſſet ſuſcipiendæ affectioni procliuis. has autem explicationes ex uerbis ipſius auctoris elicimus: ait enim luſcioſos non admodum factos eſſe poſtquam tuſſi conflictarentur. ut illo

Ex *hoc loco planum eſt, contextum uerborũ Hipp. eſſe depraua-tum.*

©BIU Santé

illo uerbo poſt, indicet, ſe morbi principium cum recidiua conferre: quod ſecunda continet explanatio. & cum ait, luſciosſos nõ eſſe factos poſtquam tuſſi correpti ſunt, docet, cum materia in partes aliquas incũbit, ceteras partes liberas eſſe, quod prima noſtra interpretatio aſſerebat. iam uero propter internorum muſculorũ gutturis inflammationem anginæ quoque exortæ ſunt. uerum ſcire conuenit, in peſtilentia quamuis morborum omne genus excitetur, tamen hos magis, illos minus conflictari, prout antecedens cauſa præſto eſſe uideatur. quare fit, ut ſi quis multũ ſit locutus, gutturque redditum ſit imbecillius, illuc potius, quàm alio materia ſit impetum factura: ac magis etiam ſi ille riguit, aut frigido in loco, ubi guttur male acceptum ſit, habita fuerit oratio. Si autem quis aut manus, aut pedes fatigarit, is in paraplegiam, aut reſolutionem cadet. eſt autem reſolutio ſenſus & motus in toto corpore priuatio, facie tamen excepta: paraplegia uero eſt unius partis reſolutio. quod autem prius erat commotum, id materiam attraxit. trahitur autem materia

aut

©BIU Santé

aut propter calorem, aut propter imbecillitatem, aut propter dolorem. illi uero calorem in pedibus habebant, qui aut equitassent, aut ambulauissent: imbecillitatem ij, quorum guttur est frigore oblæsum: dolorem, qui manum fatigassent. quibus omnibus de causis paraplegia exorta est: ubi enim erat lassitudo, ibi & labor. quam ob rem durissimi, uiolentissimique labores ex paraplegijs erant: quod distentio illuc materiam compingeret. qui uerba tantum attendunt, nec rem ad uiuum resecant, quæ runt, quomodo Hippocrates de labore differens, eum durissimum appellarit. sunt qui dicant, eum hæc scripsisse, ut sibi aliquod memoriæ lumen afferret: ideoque in loquendo nullam adhibuisse diligentiam: sed uera ratio est, cum una res duo habet nomina, licet ei, qui uerba de ea facit, primum nomen de una re, secundum de altera efferre: nam ut est apud Homerum, Tiresiæ nobis animusque superuenit: cum non anima illius, sed ipse Tiresias Vlyssi superuenerit, ita hic est accipiendum: grauis erat labor, durissimi, uiolentissimique dolores, qui ad paraplegiam per-

Bibliothèque Sainte

perducebant. neque id de medijs intelligendum eſt; nam cum multi morbi eſſent exorti, in peſtilentiæ recidiua ſola tuſſis conquieuit : ſed nec ipſa ex toto ſublata eſt. ſique materia uniuerſa unam in partem irruere uidebatur, ceteræ liberabantur: ac ſi quandoque ad inſtrumenta uocis materia reperet, ut tuſſim excitaret, tunc graues morbi non fiebant. atque hunc affectum quidam anginam, ſed male, nominarunt. nam quomodo in angina dicere Hippocrates potuiſſet, febrem non fuiſſe? itaque ait, ſola tuſſi, ac uocis priuatione, aut raucitate correptos eſſe, quod illuc materia confluxiſſet. quocirca neque febris, neque pulmonis inflammatio, neque ullus alius affectus eos inuaſit. cauſa autem omnium erat materiæ ad uocem commigratio: omniaque ſuperueniente tuſſi leuabantur. Luſcioſa autem affectio perſeuerabat, quaſi ex alia cauſa eam conſtare exiſtimes. fieri quidem poteſt, ut hic affectus etiam oculo nihil cum alia ulla parte patiente, ſed proprio ſuoque affectu laborante, oriatur: ut cum glacialis humor craſſus fit, ſpirituſque fuliginoſior euadit: quo

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 492 sur 584

©BIU Santé

casu est curatu perdifficilis. quare tam difficilis ad curandum ille fuit, ut non iam in cerebri consensum tractum esse oculum putes, sed suo affectu laborasse eum censeas. qui sane effectus luscioſos homines faciebat, molestiaque conflictabat. causa est, quia pupillæ oculorum à frigore condensatæ minuebantur: ipsumque tubercu lum in molem tollebatur: idque uel ob humoris redundantiam, uel quod frigus spiritum crassum efficiebat: qui sane non discussus, utpote redundans oculum inflabat. ceterum colores oculorum erant uarij: partim nigri, propter austri calorem: partim rubri, propter uim frigoris, quam aquilo inuehebat. Hippocrates autem magna ex parte nigros oculos fuisse commemorat. nigror uero ex calore consequitur: & tamen morbi omnes, qui relati sunt, ab aquilonis frigore ortum habuerunt. aitque quod foris patimur, id nunc esse exortum: nam si lapidem in aquam proijcias, sitque inter te & aquam perexiguum interuallum, qualis nam sit lapis, intueberis: at si magnum, qualis ille sit, non perspicies. Simili quoque modo, si nitidus lapis sit, au

reus

©BIU Santé

reus uidebitur: si sordidus, non talis. idem eo tempore contigit: frigus enim glacialem humorem intro compegit: ideoque niger, & caliginosus sub aspectum ueniebat. cumque spiritus glacialem attenuare non posset, ideo oculus propter nebulosi spiritus redundantiam & niger, & caliginosus uidebatur. in hanc etiam sententiam adduxit Hippocratem id, quod palam apparebat: adeo enim caliginosus erat is spiritus, qui ex capite manabat, ut etiam capilli nigri essent: adeoque humidus, atque excrementis abundans, ut recti etiam fierent. atque hactenus quidem hæc uiris euenisse Hippocrates literis mandauit. at mulieres minus in morbos inciderunt: quod se domi continebant, nec se se aeri exponebant. idcirco sublata esse causa uidebatur, ut etiam ipse monuit. quam ob rem duæ solum ingenuæ ægrotarunt: atque eæ quidem leuiter. at seruæ omnes malignum in modum morbo oppressæ sunt: quod continenter in aere uersarentur, & quod seruilis uictus ratio prauos succos gigneret. cum autem hi morbi omnes in pestilentia uigerent, factum est, ut plerique uita defuncti sint

©BIU Santé

ęti ſint: pauci robuſti ſuperſtites fuerint. ac uixerunt, quibus materia in guttur decubuiſſet. Si quandoque uero ad inſtrumenta uocalia eſſet comportata, ut loquela impediretur, etiam hi euadebant, ſed diutius uexabantur. ac qđ diutius ait, non de uno homine dicitur, (nam quomodo angina ſit diuturna?) ſed diutius in tota urbe permanebant: ſiquidem hæc longo tempore in urbe uagabantur. atque hucuſque uulgaris hic morbus erat: nunc uero peſtilens eſt factus, cum multi mori cœperint. mors autem maiore ex parte ab angina proficiſcebatur. Sed audi rem mirabilem, quam deinceps narrat. angina inquit, excitabatur: quæ circa thoracem ſunt, diſtendebantur: atque inde caput quoque tendebatur, itemque uenæ temporum, & ceruicis: ut cum morbus malignus eſſet factus, ad partes extimas tranſmittere ſuam malitiã inciperet. ac ſi quando magna ſpiratio facta eſſet, id erat mortis ſignum. uerumtamen id poteſt etiam controuerſum uideri: quia ſi magna erat reſpiratio, planum eſt, multum aeris intro eſſe perlatum. multum autem intro ferri non poterat, angina non ſoluta.

©BIU Santé

ſoluta. Sed tamen nos alibi diximus, reſpirationem quæ ſine uiolentia fit in eo, qui ſecundum naturam ſit affectus, a ſolo ſepto tranſuerſo effici, at cum natura oppreſſa eſt, tum eam quoque muſculos pectoris ad actionem adhibere. Si uero grauis fiat pulmonis inflammatio, tunc eam ſublimioribus muſculis, qui ad ſcapulas ſunt, uti: quo etiam tempore narium pinnæ dilatantur. ac thorax quidem mirum in modum dilatatur, non tamen aer ad dilatationis proportionem introducitur: cum id prohibeat obſtructio. quod hoc tempore contingebat: cum enim natura anguſtia premeretur, ſublimiorum muſculorũ motu utebatur: ac ſpirationem ſublimem faciebat. quæ res magnam ſubeſſe anguſtiã ſignificabat: itaque mortale ſignum erat. ad hoc accedebat, ut qui ſic ſpirarent, etiã tepidi uiderentur: calor enim intimas partes obſidebat, eaſque materiæ abundantia ſuffocabat: quam ob rem extimæ tepidæ reddebantur. at ſi forte cum febri riguiſſent, repente moriebantur: quod calor diſſoluens ſatis eſſe non poſſet ad mortem aferendam, niſi etiam rigor ſuperueniſſet: qui

qui enim ſufficere uires ualebant? fortaſſe etiam illud nobis indicatur, in febri non intermittenti, extremorum refrigeratio nem in malis eſſe: ſed hoc tempore, cum natura ob ſuffocationem pene eſſet diſſoluta, in imas partes receſſerat; unde extremæ partes a ſanguine deſtitutæ ſunt refrigeratæ: ipſeque eam, quæ abſolute perfrictio eſt, rigorem appellauit. atque abſolute dixit, conſortia, hoc eſt coniunctiones morborum fuiſſe huiuſmodi. nam morbus inuaſit, tum intermiſit, ac poſtea repetijt, & qui morbi in principio orti ſunt, non habuerunt eos, qui in recidiua fuerunt: at qui in recidiua extitere, eos exceperunt, qui principio uiguerant. huius rei cauſa fuit, quod uires ex recidiua conciderant. quamuis autem morbi omnes per id tempus uiguerint, maxime tamen anginæ ſunt dominatæ. neque id tamen culpa medicæ artis contigit: neque quod Hippocrates ipſos morbos deſpexerit: ſed quia ipſorũ malitia cuncta ſuperabat: nihil enim Hippocrates non fecit, ut remedium adhiberet. ac ſi totum corpus eſſe plenum inueniebat, ut ad locum affectum materiam

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 497 sur 584

©BIU Santé

transmitteret: uenæ ſectione utebatur: eaſ
que uenas incidebat, quæ prope linguam
ſitæ ſunt. Si uero corpus qualitates quaſ-
dam ad locum amandabat, purgatione uẽ
trem perturbabat: & peracta communi cu
ratione, ad loci propriam accedebat, ac ex
tenſione utebatur. Sed in multis libris ſcri
ptum eſt, extenſione, in multis uero preſ-
ſione, in alijs denique reprimentibus. nos
ſingula explicemus. ait igitur, ſi quando ſu
ſpicatus eſt, anginam ex pituita ortam eſ-
ſe, uſus eſt extenſione, hoc eſt inedia; ut pi-
tuita conſumeretur. Sed hæc repudianda
opinio eſt: quod nunquam inediam Hip-
pocrates extenſionem nominarit: at ſi le-
gas, preſſionem, hic erit ſenſus, non latuiſ-
ſe Hippocratem, quod raro ſolet accide-
re, quodque magna ex parte euenit: atq;
hoc quidem, fieri plerunque anginam ex
muſculorum gutturis inflammatione. il-
lud uero, quod raro contingit, fieri anginę
ſpeciem ex uertebræ ad anteriora migra-
tionem. ait igitur Hippocrates, ſi unquam
ſuſpicatus eſt, hunc affectum ita eſſe factũ,
ſe compreſſione uſum eſſe, ut uertebra ſuũ
in locum compelleretur. Sed hæc reijcien
da,

©BIU Santé

da,explodendaque ſententia eſt: quando ipſemet hanc eſſe inſanabilem affectionẽ cenſuit: & quo nam modo id effici contingat, ipſe ſigno adiuncto plane indicauit in orbem uidelicet, excauatum locum eſſe. Sed cum nihil tale appareret, quomodo ad uſum compreſſionis ei erat deueniendum? quare quod ait,ita eſt accipiendum: ſæpe fit,ut qui propter oris anguſtiam imponere digitum non poteſt, ut perungat, penna inungat: ſæpe contrarium facimus, ut digito comprimamus, ut materiam extrudendo euocemus. ne igitur hoc etiam in loco inſanabilem eſſe affectũ putes, locum affectum digito ait autem * ſe compreſſione ſuperiore uſum eſſe, nec quicquam profeciſſe: adhibuiſſe quoque purgationem per ſuperiora.nec tamen ait ſe per ſuperiora purgauiſſe. cum ipſemet iubeat, ne per locum affectum unquam euacuemus, ne tanquam imbecillus ad ſe trahat omnia,ſed purgationes nunc uocat gargariſmata:& quæ pituitam euocant.negat tamen hæc ulli fuiſſe ægrotis auxilio. atque huiuſmodi quidem erant præſidia, quę ſe admouiſſe Hippocrates ſcribit.nec

©BIU Santé

tamen ſuperare morbum potuerunt: nam quæ rumpebantur, quæque ſymptomata ſuperueniebant, maligniora erant, quàm ut remedijs cederent. ac ſæuiora erãt, quæ rumpebantur: quod materia diſcuti progreſſu temporis non potuiſſet, ideoque acrior effecta, erodendo cutim diſrupiſſet. aut etiam in pus a natura commutata erupit, & abſceſſum fecit. atque huiuſmodi erat peſtilentis aeris conſtitutio.

2 *Ac primum per ſqualores, lippitudines cum dolore coniunctæ, uulgatæ ſunt.*

Quidam hanc orationem a ſuperiore diſiungunt: aiuntque Hippocratem de tali quadam conſtitutione diſſerere, ut dicat, æſtas ſicca uer ipſum excepit: in qua multæ lippitudines ſunt uulgatæ. ego uero hunc ſermonem cum ſuperiore eſſe cõiunctum puto, ut dicat, hiemem fuiſſe commutatam, deinde etiam æquinoctium uernum præter naturam extitiſſe: ſed & ineuntem æſtatem in una qualitate ad ſimilem eſſe formam commutatam: ſiquidem arida fuit: non tamen multi in ea morbi extiterunt. dictum enim in aphoriſmis eſt,

©BIU Santé

eſt, maiore nos moleſtia ab imbri, quàm à ſqualore affici: niſi cum nimius ſqualor ſit: quoniam eo tempore graues ipſe quoque morbos gignit. itaq; cum nunc ſic citas fuerit, cum tamen eſſe non conſueſſet, maiorem noxam attulit. in primis. n. uſu uenit contrarium eius, quod ſolebat: cum nihil ſit oculo humidius: & tamen lippitudines exortę ſunt, atque eæ quidem dolorem adiunctum habebant: periculum enim erat, ne tunicæ propter ſiccitatem rumperentur.

Sanguinem uenarum ſiſtunt hæc animi defectio, figura ſurſum ſpectans; alia interceptio, linamenti in orbem circumuolutio; appoſitio, deligatio. 3

Admirabilis hæc ſane eſt ſententia: nã quandoque nimia ſanguinis profuſio ex uenis, aut arterijs facta eſt: itaque ne tantum progrediatur, ut uires diſſoluat, comprimenda eſt. comprimitur autem aut aliqua re naturali, aut artificioſa. a re naturali, ad hunc modum: ſæpe fit, ut cum ſanguis confertim effluit, euacuatio uitali ſpi-

©BIU Santé

ritu, animi defectio consequatur.ea cutim refrigerare, materiamque crassam reddere, & sanguinis proruptionem sedare potest. hoc a natura proficiscitur: artis multa sunt opera: nam cohibet etiam figura, quæ sursum uergat: ut si ex partibus inferioribus, ut a pede sanguis exeat, pede in sublimi collocato, ille supprimitur. cohibet etiam linamentum. ac si superficietenus sanguis fluat, solum linamentum admouet: si ex imis partibus, circumuoluit. Vel quod ait de circumuolutione, ita erit accipiendum: sæpe ex naribus sanguis exit: nosque eum & inuoluendo, & nares claudendo comprimimus. deligatio quoque sanguinem profluentem sedat: ut in libro de fracturis est dictum: præsertim si deligatio non a sanis partibus ad ægras perducatur, quoniam ita sanguinem attraheret, sed si ab ægrotis ad ualentes pertineat, ut eundem repellat. quod autem in medio scriptum est, alia interceptio, uel tanquam index est, ut significet, alias esse cohibendi sanguinis rationes, ut per linamentum, ut per circumuolutionem: uel ut sit aliud remedij genus: cum sæpe contigerit, ut disse

ctum

©BIU S

ctum aliquod uaſculum laqueo intercipientes fecerimus, ne ſanguis ultra profluereț. his modis omnibus ſiſtitur is, qui ex uenis ſanguis prorumpit. melius autem eſt, ut ex uenis, quàm ex arterijs effluat: ut ipſe nos docebit: cum propter particulæ nobilitatem, tum uero, quia pars ipſa pulſu agitata, tantum quietis naturæ, ut cicatricem inducat, non concedit.

In bubonem plerunque attollitur, quia hepatica eſt. Sed & arteriæ uitiatæ malum ſignum eſt, ut in Poſidonia uſu uenit. 4

Hæc implicita, perobſcuraque oratio eſt: multaſque habet explicationes: cum enim dixerit, graue eſſe, ut ſanguis e uenis euacuetur, ſubiungit, id non ex quacunque uena eſſe intelligendum: quia non ex tenui, quæ telam aranearum imitatur, ſed ex ea, quæ in bubonem elata eſt, malum erit. in bubonem autē attolli dicitur, quæ ſe ſe in ſublime effert. hæc ſi ſanguinē fundat, graue id erit, quia hæpatica eſt: hoc, eſt, quia ex hepate exoritur. eſt alia etiamnum explicatio, ad hunc modum, ſæpe ſan

©BIU Santé

guis ad interna fluit:iſque in alia uaſa com portatur:ac uarices excitat.uerum ſanguis profluens non omnem uenam in buboné, altũq; attollit:ut uarices oriantur: ſed ſolã hepaticam. hæc uera quidem interpretatio eſt,ſed tamen quandoque fit,ut quis ulcus in extremo pedis digito habeat, & bubo excitetur. quare Hippocrates hæc recordationis cauſa ſibi ipſe conſcripſit,quæritque, quid cauſæ ſit, cur una parte affecta,bubones aliam corripiant.nos uero reſpondebimus, id effici, quia cum dolor pedem obſideat, natura illuc unà cum ſanguine feſtinat, ut dolenti parti auxilietur: ac glandula aliqua rara inuenitur, quæ excepto humore inflammatur. quod præcipue fieri ſolet, cum hepaticæ uenæ illuc feruntur: ſiquidem propter magnitudinem multum humoris aduehunt, qui in cauſſa eſt,ut glandula bubone corripiatur.

5 *Frons non ſudabat ijs, qui ex ſanguinis profluuio peribant,ſed ueluti concidentes, & ſpiritus pleni moriebantur.malum uero etiam erat, ſi cum ſudore de uita decedebant.*

Huius orationis ſententia cum ſuperio re

©BIU Santé

re coniuncta eſt.profluxit ſanguis, qui neque naturali,neque ab arte profecto remedio cohiberi potuit. itaque ne quis artem medicam plane damnet,ideo docet,quomodo & præſagire, & prædicere mortem poſſimus.dicendum ergo eſt, ſudores non eſſe ſecuturos: nam cum humor omnis ſit euacuatus, unde ſudor manabit? porrò ſi ſudor non profluet, neque etiam ſyncopa conſequetur: præſertim ſi ne frons quidē ſudet: eſt enim dictum, ſudorem cum ſyncopa iunctum circa frōtem, & ſuperiores partes eſſe ſolere: ſiquidem ſudor frontis, colli,& partium earum,quæ ad pectus pertinent, facultatis animalis imbecillitatē, atque infirmitatem indicare plerunque uidetur.cum enim alicuius corpus per hali tum digeri,ac diſſipari debeat, tum natiuus calor,qui ſubmouere euaporationem cupit,ad faciem celeriter currit; ſed ſi uinci ſe ſinat, eum uapor per ſuperiores partes euacuat: atque ita ſudor efficitur. uerum,ut hæc uult ſententia, ſudores nulli erant:ſed cutis concidiſſe, exaruiſſeque uidebatur: & ſpiritus pleni moriebantur. nā quos ſpiritu plenos hic nominet, non ſat ſcio:

©BIU Santé

ſcio: hancque ego orationem interiectam ab aliquo, & non ueram Hippocratis puto. an uero tales appellat, quorum eſt magna, & frequens reſpiratio: eamque ob cauſam cum ſudore non moriũtur: in quo genere ſunt, qui aqua inter cutem laborant: hi enim utpote humore perſperſi, uitam effuſo ſudore finire deberent.

6 *Ventres turbationem facile tolerant, ut Poſidoniæ contigit.*

Eſt hæc admiratione digna oratio, ſi clara ſit. declarabitur autem ſi ordine legatur: ait enim fieri alui profluuium, & turbationem; & utrum obſit, an proſit, iudicari ex ea, quæ ſequitur facili, aut difficili tolerantia: atque ut Poſidoniæ contigit, ſic etiam de alijs eſſe iudicãdum. quare, ſi legas hoc modo, Ventris turbationem facilis tolerantia indicat, ut Poſidoniæ contigit, perſpicuam orationem facies.

7 *Quæ etiam feras, ingenerent, conſiderabis.*

Feras appellat morbos ferinos, ac ſæuos: quandoque etiam lumbricos. uide igitur, unde huiuſmodi feræ gignantur: & quid

quid ipſæ faciant. generantur autem a cru
do ſucco, uel a pane, uel a leguminibus,
uel ab oleribus: ipſæ uero & tormina, &
morſus faciunt. quocirca ſiquis pane im-
puro, & cum leguminibus facto utatur,
eumque frequens cruditas male habeat,
& edat ea, in quibus ſit aliqua corruptela:
is lumbricos in uentre habet, ſine dubio,
uel generabit.

In extenuatione ante mortem diſtentio: umbili 8
cusque prominens ei ulcerabatur. ginginarum quo
que ulcerationes fiebant circa dentem ab ijs, quæ
ingrediebantur.

Videtur id de Poſidonia enunciare: ut
intelligamus, ſanguinis profuſionem tam
copioſam eſſe factam, ut natiuus calor ſit
refrigeratus, & aqua inter cutem oborta.
itaque ſi aqua inter cutem excitata eſt, di-
ſtentio uentris eſt ſubſecuta, non a bono
humore illa quidem, ſed ab excremẽtitio
profecta. quæ res prominentiorem quo-
que umbilicum reddidit: eumque ulcera-
uit. ſunt qui legant hoc loco, non ἐλκώθη,
ſed ἐλκύσθη, hoc eſt extentum, & productũ

umbili-

©BIU Santé

umbilicum esse.ceterum hic humor distribui cœpit, & superiores partes petere: ubi sua acrimonia ulcus in gingiuis excitauit: fecitque, ut edulia omnia, quæ dentes subibant, noxia esse uiderentur. ac fortasse dentis nomine non intelligit eos dentes, qui sub aspectum cadunt: sed de gula agit, utpote quæ esset ipsa quoque ulcerata: siquidem per dentes transit. ac dentem quidem appellat Hippocrates secundæ uertebræ exortum, qui a nuclei forma πυρηνοειδὴς nominatur: unde iter illud, per quod esculenta, poculentaque in uentriculum comportantur, cui εἰσωφάγου nomen est, proficiscitur. itaque forte accidit, ut humor illac pertransiens, locum ulcerarit.

9 *De quaque re præcipi recte multa possunt: atque hæc quidem, ut idem ualentia, illa uero non item: ueluti sunt diffundi, delitescere, educi, obdurari, concoqui, & euacuari.*

Si quis in memoria habeat, quæ supra sunt dicta, ei nullam utilitatem hæc afferet oratio: nam supra nos Hippocrates monuit, spectandum esse, sint ne res similes inter

©BIU Santé

inter ſe, an diſſimiles: id quod nunc quoque iterat, cum ait, de quaque re poteſt quiſque multa recte præcipere, ecce ut ego tibi præcipio, ut quæ ſimilia, quæ diſſimilia ſint, perquiras, nos autem in ſuperioribus de ſimilitudine, deque diſſimilitudine multa diximus: ac quo modo multæ diſſimilitudines ad unam communem ſimilitudinem redigendæ ſint: ut ex multis diſſimilitudinibus una ſimilitudo fiat, expoſuimus; nunc uero pro huius rei exemplo hoc ſtatuit: duos medicos ad ægrum acceſſiſſe, eumque inflammatione uexari comperiſſe. itaque uterque in eam ſententiam uenit, locum ipſum euacuationis indigere: ſed alius ſtatuit humorem eſſe fundendum, aut diſcutiendum: alius eſſe conſtringendum, atque ad ſuperiora repellendum. num igitur opponitur fuſio conſtrictioni? an uterque euacuationem mollitur? in alio quoque cum multi medici refrigeraꝛe uellent, alius ptiſſanæ, alius lactucæ, alius aquæ uſu refrigerauit. hæcque eadem, nomine tamen differre exiſtimantur. in re ſane conueniunt, ſiquidem refrigerarunt omnia.

Et

©BIU Santé

10 *Et ubi opus eſt homines a lecto propulſare, ibi timidos a lecto extrudes: & torpentes ad ea, quæ ſerius agunt, excitabis.*

In pleriſque libris ſcriptum reperi non a lecto, ſed κλινῶν, ut ſit ſenſus, quo humor repit, inde euacuationem molire: ſed uera lectio eſt, quam ego adſcripſi: ſæpe enim contingit, ut quidam propulſato morbo ſani ſint; exurgere tamen e cubili timeant, quod eo oblectentur: hos inquit, oportet extrudere, atq; excitare: ne corpus torpore correptum refrigeretur. tum uero ubi excitaris, eis manda, quæ potiſſimum gerenda refugiunt: igitur, ſi nolint ſcribere, aut legere, ut ſcribant, aut legant, ſi ſciant, imperabis.

11 *Aqua inter cutem correptos citius incidere, tabidosque ſtatim urere, caputque ſecare conuenit.*

Non docet hoc loco curādi rationem, ſed tempus: ut intelligas, quicquid agis, celeriter eſſe agendum. hoc autem ad chirurgicos maxime pertinet: etenim perſæpe uſu

©BIU Santé

pe uſu uenit, ut aqua inter cutem, quæ aſci
tes nominatur, ab humiditate circumſper
ſa conſiſtat: ac tum manum uelis adhibe-
re, cutim ut perfores. iubet, ne quid tem-
poris interponas, ſed confeſtim rem aggre
diaris, ne humor ad internas partes con-
fluat. itemque mulieribus, quæ hydropes
ſunt ex retentis menſtruis purgationibus,
& eis, qui ex retentione alicuius excremē
ti, quod euacuari conſueſſet, uel ex ſup-
preſſo profluuio ſanguinis e naribus, aut
hæmorrhoidibus, feſtina adhibere reme-
dium prius, quam robur deficiat, & uires
proſternantur. pari etiam modo ſi tabidū
urere conſtitueris, ne cuncteris. propte-
rea quod conandum eſt omni ſtudio, hoc
ut facias ante, quàm ulcus ipſum putrefiat:
tunc enim omnis fruſtra ſuſcipietur labor.
Iam ſi os capitis quandoque prope mem-
branas fractum ſit, ſiue ſecare, ſiue ſuble-
uare ipſum uelis, celeriter facito. idem in
ceteris rebus omnibus obſeruabis.

In hydropibus ne partem, quæ ſub imo uentre 12
eſt, neque interna attingas: ſimile enim genibus
contingit.

Quia

©BIU Santé

Quia dixit hydropicos confeſtim ſeca
ri oportere, nunc non omnes hydropas ſe
candos eſſe, nos monet: neque enim con
feſtim perforare uentrem illorum opor-
tet: ſed tum denique, cum ita humor au-
ctus eſt, ut uires ægrotantis euertat, & pro
fliget. ſunt enim eorum tria genera: alius
tympanias ex flatu conſtat: aſcites alius ab
humore ſic redditus, tertius anaſarca, in
quo humor per carnem ſparſus, ac diſſemi
natus eſt. tympanias ſecandus non eſt, pro
pterea quod propter flatus nemo ad ma-
nuum opus deuenit: neque uero etiam ana
ſarca: quia ſparſus, diſſeminatusque per
carnem humor euacuari non poteſt. Sed
quemadmodum in tumore, qui genu ob-
ſideat, ſi a flatu ſit excitatus, eum nemo in
cidit: immo uero nec ſemper cum ab hu-
more ortus ſit, ut cum incoctus, ac durus
eſt: nec etiam cum ſit in pus perfecte mu-
tatus: ita in ſolo aſcite ad manuum opus
accedimus, qua in re damus operam, ut ne
que imum uentrem, neq; ullam internam
partem attingamus.

13 *Si quæ circa os uentriculi doluerint, ut Xenar-*
cho,

cho, tum quæ calida admodum ſunt, inſpirabis: & ulcus ab initio, euacuationis loco, fouebis.

Hæc ſententia ad curationem pertinet. cum enim Xenarchus, ut Hippocrates cõ memorat, ægrotarit, ei uiri intelligentes profuerunt: cum igitur ulcus haberet in pulmone, frigidi aeris inſpirationem uitandam eſſe diligenter præceperunt: ſiquidem ſciebant, frigus eſſe ulceribus inimicum: eaque ab illo pungi pene, atque feri ri: præſertim uero ubi reſpiratio frigidi aeris ad rarum, tenerumque pulmonem cõportetur. atque hoc eſt, quod circa uentriculi os dicit. quod ſi intelligas circa præcordia, aut ipſum cor affectũ excitari, ſed non, qui eryſipelatis, aut inflammationis ſpeciem gerat, quia in eo caſu mors hominem arriperet, uerum eam animi defectionẽ, quæ ſyncope cardiaca appellatur, quæ ex innati caloris refrigeratione exoritur, tunc quia refrigeratum cor eſt, ideo frigidum aerem non introduces, ſiquidem malum adaugebis; ſed uel ab ipſo morbi initio fouebis.

A quo unum, ſic cetera. 41

Hæc ſentẽtia uera eſt Hippocratis, quã

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 513 sur 584

©BIU Santé

uis multi eam expungendam iudicarint: cenſet enim his uerbis, ut qua ratione Medicus unum ſymptoma comperit, eadem de ceteris iudicium faciat. ut exempli cauſa, dolore lateris quiſpiam correptus eſt: cum primum ingreſſus eſt Medicus, pungentem eſſe dolorem inuenit. itaque ab hoc ſigno facta coniectura, poteſt de alijs loqui, & ægrum interrogare: ueluti tuſſim, difficilem ſpirationem, febrimque adeſſe iam, aut ſubſequi debere, ac ſi poſt cococtionem inuenerit, caput grauatum eſſe, tunc ſanguinem prorupturum eſſe prænunciabit: ad eundem modum dicet, inferius labium concuſſum iri: & ſplendentia quędam eſſe oculis obuerſatura. quare fit, ut uno ſymptomate inuento, de ceteris, aut futuris, aut conſequentibus tibi ſit prædicendum.

15 *Iracundiæ; atque aliarum perturbationum ſignum eſt, ut ſi uox, qualis iratorum eſt, in non iratis ſit; ſi oculi turbati, ac terribiles ſint, quales eſſe iratorum ſolent: ſi alia denique ad hunc modum adſint. idem in morbis ſpecta: ut cum quis natura ad tabificum morbum imaginem præ ſe ferat,*

tabificam

tabificam formam faciet, ſi cetera pari quoque ratione adſint.

Ratio hæc fere naturalis eſt: ſunt enim quidam re uera naturam hominum cognoſcentes, qui ex facie de animi moribus diuinant. hinc efficitur, ut ſi quem uideant ſupercilijs ſurſum contractis, eum impudentem uocent: ſi demiſſis, ingenuum: atque illi quidem hæc perueſtigant, ut animi mores comprehendant: Hippocrates autem hæc inquirit, ut corporis affectionē agnoſcat. ait igitur, iracundiæ ſignum eſſe, ſi uox tremula ſit, ſi facies rubicunda, ſi oculi ſint perturbati. ac ſæpe hæc omnia in aliquo: qui ſuum ſtatum naturalem ſeruet, cō periuntur. quare ars ipſa nobis indicat, ſi in aliquem ille morbum inciderit, fore, ut phreniticus, ac furioſus fiat: ratio enim e ſtatu naturali facile ducitur: qui ſtatus eſt ad huiuſmodi affectus originem accommodatus. ſimili quoque modo ſolicitudinis, ac moleſtiæ ſigna eſſe cognouimus demiſſa ſupercilia, oculos, qui nullo motu cieantur, colorem pallidiorem. itaque ſi hæc ſine ulla ſolicitudine, ac moleſtia in

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 515 sur 584

©BIU, Santé

homine insint,ars commonstrat, eum si in quem alium morbum, tum potissimum in melãcholicum esse casurum: siquidem ita ei natura insitum est, ut ad ortum illius affectus sit comparatus. sed quorsum ea persequor, quæ animi naturam indicant, ea quæ in corpore sunt, silentio inuoluens? sunt enim quædam ad tabem comparatæ naturæ,ut quæ scapulas in modum alarum prominentes habent, quibus pectus angustum,ac non altum est: quare nos ex arte facimus coniecturam,si is ægrotabit, fore ut facile tabido morbo corripiatur: quod naturalis fabricatio ad eum affectum contrahendum procliuis esse uideatur. idem est de ceteris omnibus existimandum ita, ut ex naturali statu de ijs, quæ præter naturam futura sunt,iudicemus.

16 *Tusses, quæ lassitudinem iunctam habent, læsa, præcipue autem articulos pertingunt.*

De tussi leui,deque lassitudine, quæ ex primitiua causa orta sit, nunc differit. aliquis magno itinere confecto in lassitudinem incidit:eaq; frigido in loco eum corripuit: ac tussis excitata est. cumque tussis urgeret

©BIU Santé

urgeret, uires robuſtæ humorem expulerunt: & ad imbecilliores partes amandarunt. quid autem eſt articulis imbecillius, ſiue ſtatum ſuum ſeruent, ſiue præter naturam ſint affecti? atque hoc quidem tempore propter motum in laſſitudine facti imbecilliores materiam irruentem ſuſceperunt.

Verum & in febribus cum laſsitudine tuſſes ſic eæ factæ ſunt: quæ ſi cum febre relinquuntur, in articulos firmantur. 17

Superior oratio erat de leui tuſſi inſtituta, hæc autem de maligna habetur: itemq; de laſſitudine, cuius cauſſa poſterius exorta eſt: nec tamen de omni laſſitudine uerba fiunt, cum non de ea, quæ ulceris, ſed quæ tentionis ſenſum inuehit, deque ea, quæ oſſa laſſat, ſermo ſit: quæ quidem ex craſſa materia oriuntur. ex quo etiam efficitur, ut cum craſſa materia ſit, nihil in tuſſi reiectetur: ſed materia ibi conſiſtat, cũq; diſcuti non poſſit, infra ad debiles, calidoſque ſinus uergit: huiuſmodi enim articuli ſunt. itaque Hippocrates ait, tunc ari-

©BIU Santé

das tusses in articulos firmari, cum relinquuntur, hoc est, cum materia omnis non sit a tussi euacuata: sed permanserit, & ad articulos impetum fecerit. unde ne eijcere quidem flatus oporteat. quidam uero
* per uerbum linquuntur, existimarunt spirationem interceptam significari, quod est unum difficilis respirationis genus: quod in malis habetur. Sed satis insulsa eorum oratio est.

18 *Spirationes obscuræ in tabidis, & sterilibus, malæ: & item cetera, quæ ab eadem constitutione huiusmodi proueniunt.*

Perobscura hæc oratio uidetur: eamq; ita quidam interpretantur: si in tabidis difficultas respirationis aliquid indicabit, morbus leuabitur: hoc est, si neque facta iudicatio sit, nec abscessus grauis subsecutus: quia quæ nõ manifeste facillima sunt, si fiant, non sunt in absurdis habenda. Sed ipse hoc ait, sæpe quispiam ęgrotum adijt, eiusque magnam, ac frequentem spirationem uidit: paulo post uero iterum ad eum ingressus, eum sine ullo signo, & ulla, quã animo

©BIU Santé

animo concipere possit, causa paruam habere respirationem comperit. plerique autem lætantur, putãtque se a morbo liberari, quod difficilis spirationis sit facta mutatio. at qui uere Medicus est, pulsum attingit, eumque & exilem & inæqualem inuenit: magnumque subesse malum pronunciat: tunc enim parua, respiratio est facta, non quod morbus soluatur, sed quia uires debilitatæ non iam dilatare pectus possunt. hincque exigua fit respiratio. idem est de sterilibus sentiendum: quæ ipsæ quoque ægre spiritum ducunt. Hippocrates autem hoc loco steriles non appellat eas, quæ ut concipiant, non iam aptæ sunt, sed uiduas, quæ uti rebus uenereis nolunt: atque ita se facturas constituerunt; in ijs.n. semen concretum coalescit, atque in unũ conducitur: atque initio, cum calor seminis magnus esset, magna quoque respiratio fiebat: progressu temporis, cum seminis remissa uis est, parua respiratio est: idẽ in alijs multis perspicitur: in ijs enim, quĩ suppurati nominãtur, pus ipsum prius educitur: ideo maior respiratio est. postea uero, non quod cessarit morbum efficiens

©BIU Santé

cauſa, ſed quia uis, quæ educebat, imbecil lis facta eſt, ideo minor efficitur reſpiratio.

19 *Tabidis autumnus malus eſt. malum itidem eſt uer, quando ficulna folia pedibus cornicis ſint ſimilia.*

Cur autumnus ſit tabidis noxius, in promptu cauſa eſt: etenim inæqualis eſt, ut in eo modo calor, modo frigus uigeat. quoniam autem inæqualitas naturam pro ſternit, ideo fit, ut non ſolum autumnus, ſed uer quoque ſit infenſum: tunc enim apta temperies quæ ſanguinis fuſio eſt, hu mores ad pulmonem aduehit, naturamq; adauget: id quod ueris principium facit uel maxime. ac principium quidem ipſius ijs ſignis indicauit, quę ſcripta reliquit He ſiodus, cum in ſumma ficu folia ſimilia pedibus cornicis appareant.

20 *Perinthi uerno tempore tabidi quamplurimi fuerunt. cauſa adiuuans fuit tuſſis hyberna, quæ po pulariter uagata erat: ac nonnullis, quibus morbi diuturni fuerant, cum in dubio eſſent, tabes ne illa eſſet, nec ne, confirmauit. quibuſdam uero in diutur*

nis

nis morbis non facta tabes eſt: quo in numero erant, qui renum dolores habebant: immo uero & alijs id contigit, ut homini illi, ad quem me Cyniſcus perduxit.

Hæc oratio ad uulgares morbos re uera pertinet: ſiquidem tota urbs Perinthi affecta laborauit. quare tuſſis uerno tempore in populum eſt graſſata: ſed initium ab hieme duxerat: & in uer uſque pertinuerat. ceterum niſi huius orationis uerba traijciamus, erunt ſane perobſcura. Scribit igitur, tuſſem Perinthi fuiſſe, ac ſi quis ſuſpicabatur, ſe eſſe ægrotaturum, factum eſſe, ut tuſſe ſuperueniente, in morbum inciderit. aitque Hippocrates, quibus morbus fuit diuturnus, eos in autumno tabem non eſſe perpeſſos, cum materia ſe aſſuefeciſſet, ut in alio eſſet affectu occupata. cum autem multi diuturni morbi eſſent, renum dolorem exempli cauſſa memorauit. ac nonnullorum narrat hiſtoriam, qui cum diuturno eſſent morbo conflictati, & tabem, & tuſſim poſtea paſſi ſunt. ac nihil mirabile eſt, ſi humorum malitia, quæ ſuberat, in totum ſit corpus diſtributa. quo

morbi

©BIU Santé

morbi genere affectus erat is, quem ad Hippocratem Cynisscus philosophus adduxit.

21 *Dolorum, qui latera, pectus, aliasque partes obsident, tempora, an multum inter se differant, spectanda sunt: ut & quando melius, & rursus quando peius affecti fuerint, intelligas, nullusque error committatur.*

Eadem ferme est de doloribus in aphorismis conscripta sententia: nosque ibi eã explanauimus. ceterum quod ad doloris tempora pertinet, nos monet, ut quando dolores magis urgeant, quando mitiores sint, diligenter obseruemus: quo aut principium, aut incrementum, aut statum, aut declinationem adesse, aut denique in quo tempore morbus sit, nos non fugiat: ita enim & ad prædictionem, & ad curandi rationem hoc præceptum nobis erit accommodatum: hoc est, ut salutem, aut mortem futuram prædicamus, & ut uictus rationem rite instituamus. atque ita fiet, ut neque æger, neque nos ulla in re de recta uia deflectamus.

In diuturnis dyſenterijs, cibi faſtidia, malum, cum alias, tum uero ſi etiam febris adſit. 22

Dictum eſt a nobis in commentarijs, ijs, quos in aphoriſmos conſcripſimus, ubi & hanc, & ſuperiorem Hippocratis ſententiam declarauimus, dyſenteriam ex acribus humoribus exoriri: & ab hac affectione inteſtinum ulcerari, atque ita, ut etiam tractu temporis corruptela ſubſequatur.

Vlcera circum glabra, maligna ſunt. 23

Et hunc aphoriſmum etiam declarauimus, docuimuſque, humores uitiatos, ac prauos ad ulceris partes comportari, atque ita ulcus eroſione tentari: ut pilorum radicibus corruptis, ulcera cicatrice concludi nullo modo poſſint.

In lumborum doloribus, ſi fiat recurſus ad latus, malum. itemque tuberculum, quod ſeps uocatur. 24

Quemadmodum cum a nobili ad ignobilem locum fit decubitus, eſt boni conſulendum

©BIU Santé

lendum; ita cum ab ignobili ad nobilem fit recurſus doloris, aut alterius mali, id non eſſe noxium non poteſt. id ipſum exẽplo doloris lumborum ipſe nobis declarat. is enim inquit, ſi ad latus, & coſtas perueniat, atque conſcendat, eſt multo periculoſior, quàm ante fuerat: ſicut etiam in rebus pernicioſis ac malis habendum erit erumpens tuberculum, quod a ſerpentis tabifici, ac mortiferi nomine ſeps, hoc eſt totius corporis corruptio, nominatur.

25 *Vitia renum poſt annum quinquageſimum ſanata non uidi.*

Cautius locutus eſt in aphoriſmis, ubi ſcriptum eſt, Renum & ueſicæ uitia in ſenibus difficulter ſanantur. nam quod addidit difficulter, non omnino ſanari poſſe ſignificat: ſed poſſe quidem, uerum magno cũ labore: ac niſi ſummo ſtudio, & ſingulari adhibita diligentia. cauſſam uero difficultatis cum illic attulerimus, nihil eſt, cur hoc loco ſermonem producamus.

26 *Quæ exacerbata in ſomnis ſunt, & quibus extrema*

trema frigent, ac mens turbatur. itemque alia, quæ in ſomnis contingunt, huiuſmodi: atque horum contraria.

Diximus perſæpe, hunc librum non ita eſſe confectum ab Hippocrate, ut in apertum proferretur: ſed ut ſibi ipſe commentariolum conſcriberet. Signo eſt, multa eſſe imperfecta, & nullo modo inter ſe cohærentia, & uerbum nullum habere, quo quaſi copula coniungantur. quod hic locus plane demonſtrat. ignoratur enim præceptum ne ſit, an quædam eius obſeruatio. Sed ſi addas uerbum, expende, aut ſpecta, aut conſidera, ſtabit ſenis præclara ſententia: iubentis ſpectanda eſſe omnia, quæ in ſomnis accidunt, ut qualia ſint, intelligas. nam ſi lædere uideantur, ſi mens quaſi de ſuo ſtatu deturbetur, ſi extrema refrigerentur, ſcito mala hæc eſſe omnia: contra uero ſi ſedare ægritudinem, lenire dolorem, & concoquere morbum, & corpus reficere uideantur, eſſe bona ſpe poteris, & ſomnum profuiſſe, & ægrotum eſſe conualiturum. ita enim ipſe quoque cum alibi, tum etiam in aphoriſmis iudicauit.

Quibus

©BIU Santé

27 *Quibus nihil intra definitum tempus accidit, ijs, quæ ipſæ pariunt, uitalia.*

Multa poſſunt mulieribus prægnantibus accidere, quæ & ipſe in aphoriſmis, & nos in commentarijs in eoſdem ſumus diligenter perſecuti: quorum quædam ab aere nos ambiente, eiuſq; conſtitutionibus; quædam a corporis immutatione, ut ab alui profluuio, aut a febri, aut ab alijs malis proficiſcuntur. quæ omnia nobis nũc omittere conſilium eſt. ceterum quod ait intra tempus conſtitutum, hoc uel ſeptimum menſem, ut in cõmentario libelli de ſeptimeſtri partu docuimus: uel nonum ſignificat. de octauo enim certum eſt, non edi in ipſo uitales partus. in decimum uero, & in undecimum quandoq; menſem, ut Ariſtoteles auctor eſt, fœtus differuntur: ſed raro.

28 *Quæ apparent, quibus in menſibus.*

Præter cetera incommoda, quæ grauidis imminent, illud eſt ualde attendendũ, utrum menſtruæ purgationes erumpant. uix. n. fieri poteſt ut illis procedentibus fœtus integer conſeruetur: præſertim ſi non primis menſibus, in quibus fœtus exiguo adhuc

adhuc eget alimento, hoc uſu ueniat. Si.n. mulieri ut ipſe ait, prægnanti menſtrua erumpat purgatio, fieri non poteſt, ut fœtus integra ualetudine perfruatur. Alij uero de ſtatis diebus, ac temporibus purgationum menſtruarum, quæ primum in uirginibus apparent, loqui ipſum arbitrantur. ego uero eis concedo, ut in ijs obſcuris orationibus, quicquid uelint, diuinent.

Dolores per circuitus fiunt. qui autem in ſeptuaginta mouetur, is triplicato numero perficitur: qui uero in nonaginta, is etiam triplicato numero abſoluitur. 29

Videtur hic innuere numerum dierum, in quibus partus abſoluuntur, & in lucem eduntur. quia uero & ſeptimo, & nono mẽſe uitales eduntur, ideo ex duplici eorum motu, utrunque tempus deſignat. qui.n. in ſeptuaginta diebus mouentur, ij triplicato hoc dierum numero perfecti & abſoluti redduntur, & foras erumpunt. facile.n. ſubducere quiuis rationem poteſt, ex tot diebus, quot ſunt ex triplicato eo numero, ſeptem menſes confici: præſertim cum iam

©BIU Santé

iam probauerimus in hoc partu intelligi menſem, qui triginta dies capiat. ſeptuaginta.n.ter ducta numerum dierum ducentorum ac decem conficient: ſicut nonaginta ter ducta numerum dierum ducentorum ac ſeptuaginta, ex quibus nouem menſes conſtant, abſoluunt.

30 *Poſt muliebria tum dextra, tum ſiniſtra biat.*

Eſt probatum in ſuperioribus mares potius in dextra uteri parte, fœminas in ſiniſtra concipi. itaq; ait, tum dexteram partem, tum ſiniſtram magis patere ad ſemen recipiendum & continendum poſt menſtruas mulieris purgationes: quo tempore magis concipere mulieres, & nos oſtendimus, & ipſe quoque ſcriptum reliquit; & ab eodem accepit Ariſtoteles, qui id ipſum in librum de natura animantium tranſtulit.

31 *Humiditas ex procedentibus, victu humido.*

Pleraque ſunt, quæ Delio, ut aiunt, natatore indigent: nam & ita breuiter, & ita obſcure ſunt propoſita, uix ut intelligantur. puto igitur hoc ſignificari. pleraſque fœminas non concipere, quod nimia humiditate refertum, & imbutum uterum habeant:

habeant: ideoque uictus ratione, qua exsiccentur, eas curari. cognoſci autem uterinimium humorem ex ijs ait, quæ inde procedunt, ac profluunt. ex nimia purgatione, uel quæ aquea ſit, uel certe eiuſmodi, ut inde facere de uteri ſtatu coniecturam poſſis.

Citius per membra diſcretus, motus vero rurſus, tardius augetur. 32

Supra in ſecundo commentario monuimus, mares in utero citius conformari, hoc eſt quinto trigeſimo die: & ſua membra diſtincta habere: cum uero mouentur, & in lucem proferuntur: tardius augeri. fœminas non item: ſed contra potius: quod in utero tardius conformentur, & in lucem editæ facilius ad incrementum perducantur. hoc idem ſtatui hoc loco, mea fert opinio.

Labores plerunq; accidunt tertio, quinćto, ſeptimo, nonoq; menſe: & quarto, ſexto, & octauo. 33

Appellare ſolet νόσους Hippocrates hoc

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 529 sur 584

©BIU Santé

est labores, pro eo, quod ὀδύναι, hoc est dolores quandoq; ut etiam pro quauis molestia idem nomen usurpat: ut hoc loco. significat enim omnia, quæ grauidæ patiuntur. quæ paulo ante fieri statis temporibus, & per circuitum dixit. ideo quibus potissimum mensibus accidant ipse declarat: tertio inquam, quincto, septimo, & nono, tanquam in mensibus imparibus: tum uero quarto, sexto, & octauo, tanquam paribus. in hoc enim spatio & appetitus deiectiones, & uomitus, & malum, cui picæ nomen est, & pedum etiam tumores, & capitis dolores accidunt. adde uero etiam uentris profluuia, febres multiplices, & abortus: qui plerunque aut tertio, aut quincto fieri mense solent: quanquam etiam alio quouis tempore hanc calamitatem mulieribus contigisse conspexi.

34 *Hæc ex parua tabella.*

Puto hoc fuisse adscriptum a Thessalo Hippocratis filio: qui ut notaret, unde nam omnia, quæ collegerat, sumpta essent,

ſent, ſic addidit: ut poſtea cognoſceret, un de illa eſſent repetenda, ſiquid fortaſſis oc curriſſet. conſueſſe autem ueteres in tabulis, aut tabellis ſuas res conſcribere, conſtat inter omnes. hæc igitur uerba nihil ad artem medicam, aut aliam quamuis contemplationem pertinent. quare huic commentario finem imponamus, ut ad octauum aggredi, & tandem ad finem perducere ualeamus.

Finis ſeptimi commentarii

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 531 sur 584

©BIU Santé

GAL. IN SEXTVM DE MORBIS VVLGARIB.

COMMENTARIVS. VIII.

Io.Bap. Raſario interprete.

ICTVS ex repletione, inanitioneque conſtat cibariorum, ac potuum. horum mutationes ex qualibus in qualia ut ſe habeant, ſpectandum.

Quemadmodum Hippocrates bonorum omnium, quæ ad faciendam medicinam, quæque ad morbos cognoſcendos, & cauſſas indagandas pertinent: & omnium, quibus ad tuendam ſanitatem opus eſt, & ad recuperandam eam, quæ iam perdita ſit, inuentor fuit: ita etiam ipſe princeps fuit, quem uictus rationem recte inſtituiſſe cognouerimus. is enim præter eã pulchram, & utilem ſcriptionem, quam de ratione uictus in morbis acutis nominauit, in quam noſtri etiam quatuor ſunt commentarij, pleraque conſcripſit opuſcula,

ſcula, in quibus præcepta, atque rationem intueri poſſis, ad omnium hominum uitam gubernandam pertinentia. nam & de uictu ſalubri, & de uictu ualentium & alia permulta nobis reliquit, quibus ad recte, ſalubriterque uiuendum informemur. ſed & præter hæc ipſa, quæ data opera, ad hoc pertinentia, memoriæ conſignanda putauit: multa quoque omnibus in locis diſſeminauit, cum alijs in libris, tum uel maxime in aphoriſmis, & his, quos modo explicamus, quæ ad eandem rem facere uideantur. intelligebat enim ad uitam humanam tuendam hoc ualere plurimum: quod uiuendi ratione uſque dum hac lucis uſura perfruimur, uti uel inuiti cogamur. & fere hæc una res eſt, cuius maiorem habere rationem, quàm aliarum omnium medici debent: nam extra aerem, nos ambientem, cuius maxima habēda ratio eſt, ſi quidem ipſum continenter ducimus, & emittimus, hoc eſt inſpiramus, & exſpiramus, quid eſt, in quo tam diu, aut tam ſæpe, quàm in uictu uerſemur? purgationes enim, ſanguinis miſſiones, ceteraſque

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 533 sur 584

©BIU Santé

euacuationes, & quæ communi nomine remedia uocantur, raro adhibemus. ſine uictus autem ratione, quomodo ægrum ſuſtentes, aut uires conſerues, aut morbos ad ſtatum uſque, tum ad declinationem perducas, certe non habebis. Ipſe uero duabus potiſſimum in rebus poſitam eſſe uictus rationem uidetur ſtatuere, in alimentorum repletione, & inanitione: quas res ut ſerues, & apte conſtituas, magna cura, & ſingularis adhibenda diligentia eſt: ut intelligas quando alendus ægrotus ſit, quando non ſit: quid dandum, & quantum, & quale. & item quando mutanda uictus ratio, & ex quibus rebus in quas ſit facienda mutatio. qua de egit in libro de ratione uictus in morbis acutis ſane quàm diligenter: quo etiam in loco Medicos ſui temporis ualde accuſauit, qui nullam rectam uiuendi rationem inſtituerent. Nunc uero, ut monui, duplicem eſſe ipſam uictus rationem docet: ut altera parca ſit, affluens & largior altera: utranque tamen cibis, potibusque uult contineri. uel etiam cenſet uictus rationem quandoque imperandam ex ijs alimentis, quæ

©BIU Santé

quæ ualentis, aut ex ijs, quæ imbecillæ
ſint materiæ. cuiuſmodi autem poſſis hu-
ius rei gratia alimenta adhibere, nihil o-
pus eſt hic commemorare: quando ha-
beas noſtros de alimentorum uiribus com
mentarios: ad quos ſi eum libellum quo-
que aggregaueris, qui eſt de bonitate, ui-
tioque ſuccorum totam rem plene com-
prehenderis. neque id oſcitanter facien-
dum eſt: quando uſu interdum uenit, ut ſit
facienda alimentorum commutatio. an
quod de permutatione ait, non modo de
ratione uictus, quæ potu ac cibo contine-
tur, ſed de alijs quoque, ut de ſomno & ui
gilia, de motu, & quiete, ac ceteris ad ui-
tam pertinentibus, intelligendum eſt? ita
enim fortaſſe intelligere præſtiterit. non
tamen nos latet, illud præcipue uitandum
eſſe, ne corpora nimium expleamus: cum
planum ſit multa inde exoriri genera mor
borum, de quibus in eo potiſſimum libro
locuti ſumus, quem de plenitudine inſcri-
pſimus: ubi etiam duas eſſe plenitudinis
ſpecies oſtendimus. cum enim cauſſæ mor
borum effectrices corporibus occurrunt
ijs, in quibus nulla ſit humorum uitioſo-

©BIU Santé

rum redundantia, aut certe ſuperuacanea ſint perexigua, non magnam admodum, immo uero modicam noxam afferunt, & ea moleſtia, ſiue morbus ſit, ſiue quiduis aliud, breui tempore corpus occupat: contra uero ſi plena humorum malorum corpora offendant, certe non ſecus in ea agunt, atque eadem opprimendo coercent, ut pote parata ad morbos, ac ſoleat flamma ignis in arida ligna ſuam uim exercere: ac ſicut accenſi lychni flamma ſulfuri admota: Licet enim eius ſubitam, & uehementem actionem intueri. ita ſi plenum excrementorum, quæ uitiata ſint, morbus a cauſſis ſuis excitatus, corpus inuenerit, ſtatim comprehendit, atque in ſua eſſe poteſtate omnino cogit. quare danda opera eſt diligenter, ne corpus redundans, affluenſque excrementis in morbum incidat: ne ue cauſſæ morborum ipſum tale unquam inueniant. fieri enim quandoque poteſt, ut in malum habitum cadat, & alijs pleriſque morbis corripiatur, quibus adhiberi nullo modo remedium poſſit.

2 *Odores delectant, moleſtia afficiunt, implent, placant.*

placant. eorum mutationes ex qualibus in quales, ut ſe habeant.

Eſt etiam in medicina odorum uſus nõ paucus. nam & in animi defectionibus, & in ſuffocationibus ex utero ſolemus ſuaues infra, fœtidos ſupra adhibere: illis ut uterus oblectatus laxetur, & calfiat: his ut offenſus fere, eos auerſetur, ac refugiat. eſt etiam quibuſdam natura tributum, ut grati eis odores ſint, quibuſdam, ut ingrati uideantur. quod debet Medicus animaduertere, ut ſi quando ſit facienda permutatio, ex qualibus in quales facienda ſit, non ignoret. etenim ſi quis prius calidis oblectabatur, eoque morbo ſit correptus, ad quem calidi ſint accommodati, non eſt facienda commutatio. ſin uero morbus frigidos requirat, uide ut odores ſint contrarij, quod ad qualitatem caloris, aut frigoris pertinet: ſuauitatem autem ne mutes. hoc autem dico, ne gratos & ſuaues in fœtidos & inſuaues mutes. ut igitur cetera commutes, ſeruanda tamen perpetuo eſt odoris gratia. alios comperias, quos odores lædunt. ijs ne adhibeas. ſi ne-

©BIU Santé

ſi neceſſitas urgeat, da operam, ut parum admodum conſuetudinem immutes, & quàm minime homines offendas. quod uero ait, implere: id ne ad replendum caput, an ad alendum referri oporteat, incertum eſt. conſtat enim utrunque ab odoribus præſtari: quorum alterum nos iam in eo aphoriſmo, facilius eſt impleri potu, quàm cibo, ex Hippocratis ſententia probauimus: alterum uero, quod ad implendum uaporibus caput pertinet, ita clarum eſt, ut putidum ſit uelle confirmare rationibus.

3 *Spiritus irrumpentes, intrantes, exeuntes, & item corpora.*

Diximus perſæpe, magnam habendam eſſe aeris nos ambientis rationem, eiuſque conſtitutionis, ut an purus ſit an craſſus, an tenuis, an cælum ſit nubibus obductum, an ſudum, ſciamus: quem ſane aerem modo ſpiritum irrumpentem ipſe nominauit. quoniam autem is noſtro ſpiritu ducitur, aut emittitur, quod opus eſt eius, quæ communi nomine uocatur reſpiratio,

tio, ideo ait etiam uidendum esse, qui spiritus introcant, quique exeant: ut illo uerbo significet inspirationem, cum aerem intro ad nos trahimus: hoc uero, expirationem, cum attractum iam aera foras pellimus. magnum profecto usum hæc contemplatio & ad præsagiendum de salute, aut pernicie futura: & ad morbum curandum afferre consueuit. id quod ipse sexcentis in locis docuit, & nos in libris de usu, deque difficultate respirationis eius secuti sententiam, declarauimus. iam uero quod addit, & item corpora, nihil uelle aliud uidetur, quàm ut omnia quæ corporibus nostris admouentur, consideremus: siue ea alimenta sint, ut potiones, forbitiones, & quæ ciborum nomine appellantur: siue remedia & medicamenta, ut emplastra, unguina, & quæ pellendi morbi causa imponuntur: & item omnia quæ exeunt, ut excrementa per os, nares, oculos, aures, secessum, urinam, sudores, sanguinis profluuium, & continuum efflu xum illum uaporum, qui oculorum effugit obtutum. nisi enim hæc omnia medicus diligenter spectabit, periculum est, ne offen-

©BIU Santé

offendat: aut ne occaſionem, quam eſſe præcipitem dixit Hippocrates, arripiat.

4 *Rumores meliores, & triſtiores.*

Vult hoc quoque medico curæ eſſe, ne nuntij triſtes ad ægrotum perferantur, neve quis coram ipſo de rebus triſtibus, & quæ motus turbidos afferre nobis ſolent, ſermonem inſtituat: ſed de rebus iucundis, & animum oblectantibus habeatur oratio. qua de re ſupra quoque mentio facta eſt.

5 *Qualia ex qualibus lingua adſciſcat.*

Aegrotantium lingua ſolet plerunque indicare, qui nam ſucci uitioſi redundent in corpore. ſunt enim quibus dulcia eſſe amara, & contra, uideantur: ſunt quibus inſuauia magis placeant. ut enim in uitijs oculorum fit ſæpe ut omnia flaua, aut alterius coloris uideantur, pro ea nimirum ſpecie, quam gignit humor is, qui uitiatus eſt, ita in lingua uſu uenit. atque hoc eſt, quod ait Hipp. in illo loco, cibum paulo ſuauiorem, licet paulo ſit deterior, eſſe ægroto concedendum. cum enim deprauatus guſtus

ſtus ſit,& item uitiata ea facultas, quæ appetitum excitat in nobis, fit, ut interdum in huiuſmodi rebus, conniuere oporteat: quando in morbo regio tantam uim habet bilis in guſtatu, ut omnia amara uideantur. ſic cum ſalſo, aut acido humore imbuta ſit,omnia,quę offeruntur,eiuſdem eſſe ſaporis ægroti exiſtimant.

Spiritus ſimili modo calidior, frigidior, craſſior, tenuior, ſiccior, humidior: implens plus, aut minus: atque ab ijs mutationes quales ex qualibus, ut ſe habeant. 6

Magna adhibenda diligentia eſt, ut aeris qualitates omnes, & eiuſdem ſubitas, & quæ ſtatis quibuſdam temporibus fiunt, mutationes medicus perſpiciat. ſi enim ſciat, quando is calidior, aut frigidior ſit, quàm uſus poſtulet, itemque ſiccior, aut humidior, & craſſior, aut tenuior, poterit omnibus uictus rationem inſtituere, quod ad aerem pertinebit, ad unamquanque temperaturam accommodatam. ac ſi qua exuperantia ſit, eam inſtituta contraria uictus ratione corrigere: &

ſi ratio

©BIU Santé

si ratio morbi ita exigat, curandum erit, ut calidæ qualitati frigidus aer, frigidæ calidus, & humidæ siccus, ut siccæ humidus comparetur. quod uero ait, de crassiore, aut tenuiore, non est ullo modo contemnendum. scimus enim Thebis crassum, ut in tota Bœotia, Athenis tenue cælum fuisse. ideo ingenio acuto Atticos, crasso Thebanos fuisse commemorant. Vnde illud Pindari, cum uellet suam poesin ornare laudibus, quod eam calumniam ægreferret infligi Thebanis de ingenij tarditate, ac proinde Bœotij sues dicerentur, sic, inquit, Bœotium uitabimus suem. sed uidendum etiam est, sitne purus aer, aut nebulosus, aut mala quadam qualitate infectus, cuiusmodi nos esse docuimus eum, qui e stagnis, aut paludibus, aut latrinis prodit. ut in libro de aere, aquis, & locis ostendimus. Adhibendum quoque studium est, ne nos fugiat, utrum multum, an parum impleat. quo in casu si magnam implendi uim habeat, parum: si exiguam, multum ducere oportebit: uel uariandum prout morbi, aut ualetudinis ratio postulabit: quam mensuram nobis suppeditabunt ui-

res

res corporis,& robur,& firmitas. quocirca,ut in ſuperioribus, monet, habendam eſſe rationem mutationum: hoc eſt ab aere calido in frigidum,& contra,& item in alijs repugnantijs & ſimplicibus, & coniunctis, ut fiat commutatio: ut quid repente, quid progreſſu temporis faciendum ſit, intelligamus.

Continentia, contenta, impetum facientia. 7

Planum eſt continentia hic appellari ſolidas corporis partes: ſiquidem humores hæ partes continent: contenta uero humores, qui ſolidis partibus continentur: impetum denique facientia, ſpiritus: quod hi ex omni parte, & momento temporis corpus quod in ſuo ſtatu ſit, facile, & ſine ullo impedimento penetrent. nos uero iam alibi docuimus, quæ nam ſint ſolidæ corporis particulæ, ut oſſa, nerui, uenæ, & arteriæ, ex quibus tum muſculi ipſi: tum uero caro, & tota moles corporis eſt conſtituta. ad quod genus pertinent etiam cõcretiones eorum omnium, quæ extima, quæque intima nominantur. expoſuimus etiam, quænam contenta uocentur, hoc

eſt

©BIU Santé

eſt humida omnia, quæcunque in uaſculis
ſunt in totum corpus pertinentibus. ſunt
autem hi quattuor humores: ut ſanguis, ut
bilis flaua, ut pituita, & atra bilis. quibuſ-
dam uero eorum inſtrumentum a natura
attributum, ut flauæ bili ueſicam fellis,
atræ lienem diximus: ſanguini nullum eſ-
ſe proprium datum, ſed uenas omnes, ſi-
cut neque pituitæ. Ex hoc triplici gene-
re, hoc eſt ex continentibus, contentis, &
ſpiritibus corpus humanum conſtat. medi
cus uero dare operam debet, ut omnia na-
turali in ſtatu ſint, ut ſolidæ partes ſuum
numerum, figuram, quantitatem, & poſi-
tum habeant: humores attemperati ſint,
ne ſit ulla ipſorum exuperantia, neve defe
ctio, ſed ſit apta omnium ſymmetria: ſpi-
ritibus ne ſit aditus ullo in loco intercluſ-
ſus. ita enim corpus bona ualetudine per-
fruetur. ſunt, qui addant in fine huius ſen-
tentiæ, corpora: quod tamen ab ijs li-
bris abeſt, quos ego adhuc uiderim. ue-
rum & ſi uerbum illud addas, nullam ta-
men aliam inde elicies, quàm eam, quam
nos attulimus, ſententiam. itaque ſi ſic,
ut nos, ſiue ut alijs placet, legas, quod ad
mentem

mentem Hippocratis pertinet, nihil interest.

Sermonibus ac ſilentio. dicere quæ uult: eaque 8
ſermonibus quibus utitur, ſiue magni, ſiue multi: ſi
ue ueri, ſiue ficti ſint.

Hæc ſententia conuenit cum ſuperiore, in qua monuit, ingreſſum, ſermones, figuram, ueſtemque ægrotanti gratam eſſe oportere, ſicut tonſuram, ungues, & odores iucundos. uult enim, ut medici oratio, atque etiam adſtantium ſit ægroto iucunda. idem cenſet agendum de ſilentio: ut ſi loquax ſit ſuapte natura ægrotus, morem quoque ei medicus gerat, ut ipſe ſit loquacior: ſi ille taciturnus ipſe quoque idem inſtitutum ſeruet. uult præterea medicum uti eo ſermone, qui ſit ægro familiaris. quod non ſecus de uoce intelligẽdum eſt: ut ſi altiore, aut ſubmiſſa loqui æger uelit, idem medicus faciat. itemque ueritatis ſtudio ducatur, uera itidem medicus referat: ſin fictis, falſisque delectetur, ficta referat, ac uulgi rumores narret. In quibuſdam libris legitur non hoc modo, εἰ σεσημ̃ ε

©BIU Santé

βούλεται, sed μὴ εἰπεῖν hoc est non dicere, quæ uult: quod ita ueteres Hippocratis interpretes exponunt, ut iubeat, non esse loquẽdum ad gratiam ægrotantium: sed si quid urgeat, si quid prohibendum sit, si quid imperandum deniq;, illud esse aperte, & sine circuitione dicendum. hoc autem mihi non fit uerisimile. quia quæ sequuntur, hoc est, sermonibus, quibus utitur, siue prolixis, siue breuibus, siue ueris, siue etiã fictis, repugnant huic sententiæ. Siue igitur legas affirmando, siue addas negationem, idem elicietur sensus: prima enim scriptura significabit, dicenda ea, quæ uelit ægrotus: secunda uero, non dicenda, quæ ille dici nolit.

9 *Abeuntia noscere oportet, unde inceperint, aut ubi cessarint: aut quantum dissiparunt: eorum item colores, calorem, salsuginem, dulcedinem, tenuitatem, crassitudinem: æqualiter, an inæqualiter: corpus, tempus: mutationes quales ex qualibus habeant.*

Dubium esse nemini potest, quin hæc omnia sint ab Hippocrate relata in commenta-

mentarium, ut paratam haberet materiã, unde, cum uellet, multa ſumeret, quo librum edendum conficeret. hæc.n. eiuſmodi ſunt, ut aliquod memoriæ lumen afferre poſſent. monet autem hoc loco, ut excrementa omnia attendamus, & ipſorum uim, naturamque cognoſcamus. idq; duobus uidetur capitibus complecti, qualitate nimirum, & quantitate. ait.n. nobis uidendum eſſe, quando excretio inceperit, & quando ceſſarit: & quàm uehementer corpus afflixerit, uireſq; diſiecerit: quod ad quãtitatem uidetur pertinere: deinceps; agit de qualitate, cum ait, colores, calorem, ſalſuginem, dulcedinem. hortatur Medicos intueri colorem excremẽtorum, ſiue ij per ſedem, ſiue per urinam, ſiue per nares, ſiue per palatum, ſiue etiam per uomitum, aut per hæmorrhoidas excernantur. ſolet.n. plerunq; color indicare humorem uitiatum. adde quod præſagia quoq; ex coloribus ſumimus: quod idem fit ab alijs qualitatibus, quas commemorat. nec minus utilitatis affert cognitio tenuitatis, & craſſitudinis, ut humores diſtinguamus, ut ſciamus, quos euacuare, quos prius con

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 547 sur 584

©BIU Santé

coquere oporteat: & internoſcamus, dan
dum ne medicamentum ſit, an ſecanda ue
na, an clyſteribus utendum, aut quid de-
niq; facto opus ſit. ad idem pertinet, quod
ait de corpore, deq; tempore: ut ſciamus,
extenuatum ne corpus ſit, an iuuenile, an
ſenile, an robuſtum, & carne conueſtitum,
an perferre diutius morbum poſſit. nam
quod tempus ait eſſe conſiderandum, dili-
genter attendendum eſt: ut ſciat Medicus,
utrum ſit morbi principium, an incremen-
tum, an ſtatus, an declinatio: ſiquidem
tot eſſe morborum tempora nos iam quo-
dam in opuſculo demonſtrauimus. præte-
rea utrum in acceſſione febris, aut incre-
mento, aut alio morbi alicuius tempore
æger uerſetur, cognoſcere Medicus de-
bet, ut quo tempore excretiones fiant, in-
telligat: ut ſi per urinas, per alui excremen
ta, per ſudores fiat euacuatio. Ad hanc
quoq; contemplationem dies critici perti
nent: quæ res ſummo ſtudio notanda eſt:
nam ſudores, ut eſt apud Hippocratem, ſi
in eo, qui febrim habet, inceperint tertio
die, & quincto, & ſeptimo, & nono, & un
decimo, & quartodecimo, & ſeptimo de-
cimo,

cimo, & uigeſimo, & ſeptimo uigeſimo, & quarto & trigeſimo, boni exiſtimantur, cum morbos iudicent: ceteri uero, qui aliter prorumpunt, ſunt indicia laborum. merito igitur cenſet, habendam eſſe temporis rationem.

An tentata expulſione, ſuperarit. 10

Monet uidendum eſſe, an cum natura excretionem aggreſſa eſt, ſuo conatu morbum ſuperarit, & uitiatos humores penitus excreuerit. hoc autem cognoſcet medicus duobus illis inſtrumentis, quæ nos in aphoriſmis deſignauimus hoc eſt, ſi contulit, & æger facile fert. tunc. n. ſcimus morbum eſſe profligatum, & nihil reliquiarum ſupereſſe. alioqui cum tentauit, nec præſtare totam rem natura potuit, debet medicus adiuuare, ne recidiua ſtatim ſubſequatur; ut ſolet excitari, ſi quid ſit relictum in corpore, quod afferre morbum poſſet.

Lachrymæ uolentibus, inuitis, multæ, paucæ, calidæ, frigidæ, craſſæ. 11

De lacrymis ſupra dictum eſt, ſi in acutis morbis ſponte fluant, boni conſulen-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 549 sur 584

dum esse: si non sponte, mali: id ipsum in febribus & alijs morbis tenendum esse, ipse etiam alibi censuit. addit autem hoc loco, spectandum esse, an multæ, an paucæ sint: ut inde de humidiore, aut minus humido cerebro facias coniecturam. idem de calidis, ac frigidis statuendum est. illæ enim calidum, hæ frigidum humorem in cerebro redundare: ut crassæ crassum, & tenues tenuem indicabunt.

12 *Gustus, uomitus, sputum screatu, aut tussi euulsum.*

Diximus maximum fuisse apud ueteres usum uomitus. itaque permagni referebat, scire, quibus conferret, & quo tempore esset imperandus, & sæpe ne, an raro utendum hoc remedio esset. Sed utilitatem quoq; affert uomitus consideratio ad præsagiendum, ut in commentarijs in præsagia declarauimus. ubi etiam de sputo, de que screatu satis diximus. in quo notandũ illud est, etiam e gula, & uentriculo sanguinem uomendo expelli: ut e particulis, quæ respirationi deseruiunt, tussi: & ex fau

cibus,

©BIU Santé

cibus, ac gurgulione, ſcreatu: denique ex ore, ſpuendo. qui uero plura ſcire aueat, noſtros ille commentarios percurrat.

Solis æſtus, frigus, humiditas, & ſiccitas: tum mutatio per quæ, ex quibus in quæ, ut ſe habeat. 13

Ait conſiderandum eſſe, an quiſpiam in morbum inciderit, quod diutius in ſole ſit moratus, aut frigus perpeſſus ſit. hæc. n. duplex cauſſa multiplices gignere morbos ſolet: ut etiam humiditas, & ſiccitas. ſed de temporum mutationibus & naturis abunde actum eſt a nobis in tertio aphoriſmorum, & item in ijs commentarijs, quos in librum de aere, aquis & locis, & in librum de humoribus, edidimus: ſicut etiam fere de ijs omnibus, quæ deinceps conſequuntur.

Labores, ſomni, otia, uigiliæ, quæ per ſomnum accidunt, inſomnia, cubilia, in quibus, & ex quibus. 14

Hoc loco nomen laborum pro exercitationibus uſurpauit. qui enim ijs aſſuetus, eas deſinit, aut non ita, ut prius, utitur, ple-

rũque pati ſolet.quare Medicus, ſi poteſt, debet dare operam, ut hominem ad priſtinum ſtatum reducat:ita etiam faciat in eo, qui cum in otio uitam degeret,coactus ſit, multos, magnoſque labores ſuſcipere. iam uero de ſomno, ac uigilia eſt eadem ratio: & item inſomniorum, quorum uim ſupra expoſuimus. admonet non eſſe negligendam contemplationem cubilium: ut ſcias duro ne, an molli uti ſtrato æger conſueſſet: & quo in loco habitare,& iacere debeat: quod ſane ad morbum depellendum plerunque multum ualet.

Mentis cogitatio expendenda,ſua ne ſponte,ſine inſtrumentis,et rebus,mœreat,gaudeat,timeat, confidat,ſperet, ac deſperet, ut Hippothoi puella ſuo in animo ſciebat per ſe ipſam ea,quæ in morbo eidem acciderant.

Hoc præceptum ad præſagia pertinet. nam ſi quis lætatur,aut mœret ſua ſponte, ſine cauſſa perſpicua, non dubium eſt, quin humor melancholicus eum affligat: quod ipſe in aphoriſmis ait his uerbis:ſi in quit, timor & mœror diu perdurant, humorem

©BIU Santé

morem melancholicum indicant. Simili quoque modo iam didicimus lætitiam ſine aperta cauſſa, deſipientiam arguere. mirabile autem eſt, quàm uariæ imagines rerum obuerſentur animis eorum, quos hic humor uexat. quidam. n. ſe in teſtam eſſe commutatum exiſtimabat, proinde neminem ſibi propinquare uolebat, ueritus nimirum, ne ſe confringeret. alius nullum ſe habere caput arbitrabatur. itaq; neceſſe fuit, grauiſſimam e plumbo galeam eius capiti imponere, ut ſe tandem habere caput perſentiſceret. alius putabat, ſibi adeſſe tibicines perpetuo, ideirco ſæpe illos extrudendos eſſe, & expellendos clamitabat. ac plerique horum ſunt, qui ubi conualuerint, meminerunt eorum omnium, quæ in morbo geſta ſunt: quod memoria il læſa permanſiſſet: licet cogitatio de recta uia deflexiſſet: quod ipſe Hippothoi filiæ euenisſe memorauit.

Aetatem ab ætate diſcerne: & an ante, aut poſt factum eſt, quam oporteat: ut ſi hieme ſolutus morbus eſt, & ſeni, aut puero, quod ad ætatem pertinet. & num æſtate ante, uel poſt, quàm deceat: 16

ceat: exitus dentium, pilorum eruptiones ſemen, plus & minus, capillorum incrementum, craſſitudo, potentia, diminutio.

Aetatis, anni temporis, regionis, & conſuetudinis habendam eſſe Medico rationem, ſexcentis in locis Hippocrates monuit: ſiquidem perpetuo inſpiciendum ſit, in qua ætate, quo morbo, qua regione, & quo anni tempore medicamenta propiniẽtur. concedendum.n. multum eſt etiam conſuetudini, ſicut ætati. hoc certe ſcitum eſt, pueris & ſenibus ut neq; uacuationem per medicamenta, ſic neq; per inediam imperandam: quod illorum uirtus cito diſſipetur, hi uero, utpote qui iam ætatis uitio refrigerati, & imbecilles, durare diutius non poterunt. illud etiam uidendum, an morbus puerum, an ſenem corripiat. ſpes.n. in puero eſt, fore, ut ætate procedente commutetur: in ſene non item: ſed ſiqui morbi longi eos occupant, fere ad mortem uſque eis comitantur. Sed neque hoc eſſe ſatis exiſtimauit, quod cognoſcatur: addidit enim, an ante, aut poſt factum quid ſit, quàm oporteat: hoc eſt, ut uideamus,

uideamus, an morbi æstiui sint exorti uere, & an uerni per hiemem: & an hiberni per autumnum apparuerint. siquidem uehementem affectionem, & ualidam causſam esse necesse est, quæ alieno tempore huiusmodi morbum excitarit: ut si ardens febris hieme, & morbus attonitus æstate exoriatur. hi namque morbi prorsus naturæ temporum illorum aduersantur: suntq; periculosiores, quàm si suis temporibus, hoc est calidi morbi calidis temporibus, & frigidi frigidis excitarentur. ait etiam considerandum esse exitum dentium, hoc est ætatem eam, in qua emittere dentes pueri incipiunt: & item eruptionem pilorum, hoc est cum puberes fiunt: & cum primum semen profunditur, quo sane tempore fit etiam uocis in asperiorem commutatio. & attendẽdum qui ab hac ætate, plus, minusve absint. denique monet, ut puerilem ætatem, florentem & uirilem, atque etiam senilem diligenter spectemus: quas sane ætates ipse tribus uerbis indicauit, his, crassitudo, potentia, diminutio: quæ nos ab ipso, ut ętatũ inditia, proposita esse, & tanquam signa conscripta existimamus.

Quod

17 *Quod cognatum, quodque per se est, spectandum: ac quanto magis, & minus.*

Morbi aut per se se membra corporis occupant, aut per consensum aliarum partium. nam cum inter uterum & mammas non mediocris sit consensus, hoc fere fit, ut si uterus male affectus sit, mammæ quoque simul patiantur: contra si mammæ laborent, etiam uterus non sit expers malorum. simili quoq; modo accidit, ut firmum caput suapte natura quis habeat, tamen quia magna uis uaporum a uentriculo in ipsum comportatur, in consensum morbi trahatur: sicut etiam potest contingere, ut ipsum per se dolore tentetur. quare uidere Medicum decet, ut hæc apte distinguat, ne quem morbum consensus partium genuit, per se exortum arbitretur: aut etiam contra, & ita minus recte adhibere medicinam tentet.

18 *Anni tempus, num in eo quid citius, aut tardius sit factum: & an tempus, in quo est factum, pluuium fuerit, an squalidum: calidum, an frigidum:*

cum

cum uentis, an ſine uentis: & qui uenti flarent. & an in anni, aut temporis principio, medio, fine, aut ſemper, & hora præterita, uel præſenti, uidendum.

De anni conſtitutionibus ſupra copioſe diſſeruimus: de temporum uero mutationibus, quæ morbos pariunt, quæque uel ſtatum ſuum anteuertunt, uel ſubſequuntur, in aphoriſmis abunde egimus, ut de uentis cum ibidem, tum etiam in libro de aere, aquis, & locis, & in tertio in librum de humoribus commentario. quare nihil eſt, cur hoc faciam longius: neque par eſt, ut quæ alibi recte dicta ſunt, huc transferamus.

Tempus morbi & hora, & quæ ſuccedunt, ſpectanda. circuitus item, & ex his, qui maiores, qui 19
multa habent incrementa: & alterius morbi incrementum, itemque remiſſio, ac uigor, & magis, ac minus ceſſans: & quando, ac quomodo, quo tempore, qua ætate denique.

Superior ſententia anni tempora, eorumque mutationes comprehendit: hæc uero tempora morborum, non quæ eſſe quatuor

quatuor nos docuimus, ſed quo tempore morbus exortus ſit, hoc eſt, an hieme, uere, æſtate, & autumno hominem corripuerit. ſcripſit.n.etiã in aphoriſmis hac de re, ac monuit quoſdam breuiores eſſe, quoſdam diuturniores, ſi æſtate, aut autumno inceperint. uult uero etiam ſymptomata, quæ comitari morbos ſolent, ſpectari. hæc enim modo ſalutaria, modo pernicioſa cenſentur. Sicut præſtat febrim conuulſioni, quàm conuulſionem febri ſuperuenire: & in alijs pleriſque morbis idem uſu uenire ſæpenumero animaduertimus, & ipſe in aphoriſmis adnotauit. Circuitus quoque attendendi ſunt, ne in acceſſionibus ægrum alamus, & ita morbum augeamus. quia uero & uehementiores, & mitiores eſſe circuitus ſolent, ideo monet, ut & maiores, & minores ſpectemus. ſi enim acceſſiones uehementius hominem conflictarint, incrementum notabile indicabunt: & item morbum acute moueri, aut uelociter, ut ad ſtatum properet. neque incrementa circituum ait eſſe oſcitanter cõſideranda, quando non mediocrem nobis uſum ad tempus futuri ſtatus cognoſcendum

dum ſint allatura. addit etiam tempora morbi nobis eſſe nota oportere, ut principium, incrementum, ſtatum, ac declinationem. denique uidendum, in quibus morbus magis ceſſarit, in quibus minus. hoc autē ex pulſu potiſſimum cognoſces, ſi is ad integritatem redijt, aut ſecus. Sed hanc tractationem, ut alibi diximus, Hippocrates omiſit.

Modi ſuperuenientium morborum conſiderandi: & num quis cum uomitu, aut ſine uomitu inceperit: an epoto quodam adſtricti ſint, aut parum purgati.

Vtrum acuti, an non ſuperuenientes morbi ſint, cognoſcendum eſſe ait: ut eorum impetum uideamus, eique occurramus. præterea quærere de ægroto, aut familiaribus debemus, utrum morbus cum uomitu, an ſine uomitu inceperit. quod huc pertinet, ut ſi ad uomendum æger ſit procliuis, & ſe ſe uomitionibus euacuare conſueuerit, nos quoque eodem utamur remedio. ſin contra, ut neque cum uomitu inceperit, neque ad uomendum aptus homo

homo ſit, nos quoque uomitu uitato, alia præſidia adhibenda eſſe intelligamus. poſtremo admonet, hoc eſſe attendendum, an per ſeceſſum purgatio recte fiat: quod quidam ita ſunt a natura facti, ut per infernas partes aut uix purgentur, aut non niſi magno cum labore, & dolore: quidam uero ideo epoto medicamento non purgantur, quia craſſi, incoctique humores adhuc ſint: quos ut educas apte, concoques.

21 *An candidi febricitent: & horum labra, & modus, & tempora.*

Senes, propter frigidum ipſorum corpus, non niſi uehementi de cauſa in febrim incidunt: quos, ut pote exangues fere, & a natiuo calore deſtitutos, exalbeſcentes uocauit. eorum quoque ſpectanda eſſe labia ſubiunxit, ut ſi ulcerata ſint, de magnitudine febris faciamus coniecturam. Sin aliter affecta ſint, pro ratione affectionis ipſa æſtimemus. Sed & modus conſiderandus eſt, ut de uita, aut morte fiat præſagium.

Corpus

Corpus,actioque obſeruanda,itemque aſpectus, 22
auditus,naſus,tactus,lingua,cogitatio.

Perſæpe dictum eſt, ſpectandam eſſe corporis conſtitutionem, & actionem nō modo corporis totius, ſed etiam ſingularum partium:ut quę ſuo munere fungitur, ſana;quæ eo fungi non poteſt,infirma iudicetur.quod ut intelligamus,ſubiūgit, quæ actiones attendendæ ſint, ut aſpectus,quē oculi præſtant,ſit ne integer, an aliqua ex parte uitiatus, ut ſæpe dixit ſupra, dextrū, aut ſiniſtrum oculum diſtortum eſſe: tum auditus, ut ſi ſecundum aures, aut in ipſo meatu aurium quid uitij ſit exortum: tertio loco naſus,ut de facultate odorandi faciamus coniecturam: tum tactus, ut ſciamus, corpus ne calidum ſit, an frigidum, an temperatum:an uero ulla noxa in ſenſum tactus ceciderit, quod uel paraplegia,quam uocant, aut aliud ſimile ſympto ma ſolet efficere: ſupereſt guſtatus,ut omnes ſenſus corporis ſint enumerati: quem ipſe linguæ nomine ſignificauit. poſtremo uero quia non ſolum ea quæ ad corpus,

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 561 sur 584

ſed etiam quæ ad animum pertinent, ſpectanda ſunt, ideo addidit nomen cogitationis: ut omnes animi functiones eo nomine comprehenderet: quas noſſe Medicus debêt, ut an in ſuo ſtatu, an uero de eo ſint detruſæ, perſpiciat.

23 *Tumores in palpebris ſuperioribus relictos noſſe oportet: nam ceteris mẽbris extenuatis recidiuæ fiunt. in extremitate uero ſubrubri duriq; ac ualde* † *turpes. in his enim exorientia, & coarctata continentur, ut Polymedæ Pharſalo uſu uenit.*

† Lib. Ald. habet γλιο χρεὰ. i. gluti noſi.

Vnico exemplo oſtendit eos tumores, qui in ſuperioribus palpebris relicti ſunt, recidiuam efficere, communi ratione eorum, quæ in morbis relinquuntur: præcipue autem id contingere, cum cetera mẽbra ſint extenuata. Torſit autem ueteres interpretes hæc dictio. quocirca quidam eam fere totam commutarunt: quidam uero ita, ut nos attulimus, legentes, rectum inde elicere ſenſum ſunt conati: alij unico uerbo commutato, ſe ueram inuenitſe ſententiam ſunt arbitrati. nos uero de illorum diſſenſione nihil dicemus, quid uero ſentien-

sentiendum sit, paucis exponemus. quare quod ait in superioribus ita accipiendum est, quasi ut tumores præter naturam ibi exortos, aut etiam prodeuntes.

Desiderantur quædam.

Cum impetu rumpuntur tumores, ac liuores in lippitudinibus, & in ulceribus. itemque deiecta ex tuberculis, & suppurationibus spectanda sunt. signa enim sunt. 24

Tumores, qui in lippitudinibus oriuntur, cum ad suppurationem peruenerint, cum impetu rumpuntur; & confecto iam pure, noxij humores erumpunt. quæ uero deijciuntur in tuberculis, & suppurationibus, quæ per aluum plerunque excernuntur, spectanda sunt, ut tubercula rupta esse inde colligamus. prisci autem interpretes hoc quoque loco plura attulerunt. nos

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 563 sur 584

©BIU Santé

in locis obſcuris diutius uerſari nolumus, cum multa adhuc ſuperſint, in quibus multum operæ, ac temporis ponere utiliter poſſimus.

25 *Circa meſſem tormina, & dolores circa umbili cum a porris, ſed & ab allijs extiterunt.*

Vſum porri circa meſſem modo tormina, modo dolores excitare creditum eſt. in cauſſa eſt acrimonia. cuius etiam allium eſt particeps. ut uel ob hanc cauſſam minus mirabile ſit, ſi caput aggrauat, flatum gignit, faſtidium affert, & dolorem eum excitat, qui eſſe moleſtus prius conſueuerat.

26 *Ignis ſacer in quibuſdam a ceruice exortus in facie iudicabatur. quibus autem nigra erant in ceruice, mala: & quibus puſtulæ & quæ turbationem afferrent, mala.*

Ad recordationē eſt hæc cōſcripta ſententia: ut poſtea longiore ambitu uerborum eam explicaret. cum enim ignis ſacer quoſdam corripuiſſet, & a ceruice ducto initio

©BIU Santé

initio in faciem pertranſiſſet, ibidem iudicatus eſt. quod ipſe, ut raro contingens, obſeruauit. uix enim fit, ut recte morbus iudicetur, cum ab ignobili ad nobilem partem commigrat. in quo aduertendum eſt, quibus nigra in ceruice apparuerant, malum portendiſſe. hoc eſt nõ fuiſſe in ijs ſacrum ignẽ rite iudicatum, quod ſanguis ille craſſus, aterque expurgari non poſſet. ac multo etiam peius fuiſſe, ſi puſtulæ ſcatentes cutim occupaſſent. iam uero ſi alui turbatio, & mentis alienatio erant conſecutæ, æger erat in deſperatis: quod eam turbationem malitia, magnaque copia humorum excitaret.

Adamantus, cum eſſet melancholicus, magna peplij copia ſumpta, aliquãdo nigra euomuit. quod etiam alias ſumptis cepis fecit. 27

Hanc etiam hiſtoriam, ut admirabilem adiunxit. cum enim humor melancholicus grauis ſit, ut ſuapte natura deorſum feratur, ideoque facilius per aluum, quàm per uomitum euacuetur; ſicut flaua bilis propter leuitatem facilius uomitu reijci-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 565 sur 584

tur, quàm ut per inferna expurgetur; contra tamen in Adamanto accidisse commemorat, cum ille peplijs copiosè usus esset, & item cepas comedisset. nam quod ait nigra, non dubium est, quin atrum, & melancholicum humorem significet.

28 *Febres, in quibus labia ulcerantur, æqualiter intermittunt: ac tertianis refrigerationes sunt. ardentes autem semper statim ad manum soluuntur.*

Labia uidentur nullam aliam ob causam ulcerari, nisi quia acer quidam uapor illuc a uehementia febris amandatur, qui partes illas quasi ardore quodam consumit: nihil tamen mali præterea facit, præter ulcerationem, cuius nunc Hippocrates mentionem facit. hoc autem cum in tertianis quandoque contingit, tum uero maxime in ardentibus, cum febris caloré perferre æger non potest. atque has quidem febres ait æqualiter remittere, quod neq; ullam habeant remissionem, nisi omnino soluantur: at in tertianis ait esse refrigerationes, & intermissiones; adde uero etiam pulsus ad integritatem redire, tum eas

©BIU Santé

eas repetere, ut tertio quoque die hominem occupent. ardentes uero cum soluuntur, hoc confestim faciunt, ac si manum admoueas statim eas solutas esse persenties. deuincuntur enim a manu, neque postea redeunt.

Quale in articulis insit, & an non ad suppurationem perueniant. 29

Interdum totum corpus pituita refertum redditur, ut quidam quasi muci per urinam excernantur. quo sane tempore potest contingere, ut etiam ad articulos decubitus fiant, & abscessus quidam similes, ijs, qui in hydropibus sæpe cernuntur, ibidem excitẽtur. monet autem, ut si quis te ad eiusmodi homines curandos accersat, caueas, ne tibi idem, quod plerisq; medicis, atque ijs quidem non uulgaribus, accidat. cum enim illi abscessus eos aperuissent, in eaque essent opinione, fore, ut saniem ibi copiosam essent inuenturi, tantum abest, ut saniem eo in loco conspexerint, ut totam carnem, qua articuli contegebantur, pituitosam plane, & muco ple-

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 567 sur 584

©BIU Santé

nam intuentes, ſe deceptos, & falſos deprehenderent. id autem uitare omnes ſummo ſtudio debent, ne & ipſi male audiant, & ægrotis perniciem ultro moliti eſſe exiſtimentur: præſertim cum uel mortem afferant, uel dum altius plagas adigũt, neruos etiam præcidant, atque ita mancum, ac decurtatum hominem reddant. eſt igitur diligenter obſeruandum, ne quid temere facias, in articulorum tumoribus incidendis: præſertim niſi certo ſcias, ea quæ inſunt, ad ſuppurationem deueniſſe: ut ipſe accurate monuit.

30 *Conſuetudo, dum ſani fuimus, attendenda qualis in uictu, ueſtitu, laboribus, ſomno, rebus uenereis, & mente fuerit.*

Conſuetudinem in ſex potiſſimum rebus obuerſari ait oportere, in cibo ac potu, in ueſtitu, & alijs, quas commemorat: quia, ut in commentarijs de uictus ratione in morbis acutis diximus, magna uis conſuetudinis eſt. nam ſi quis ſemel modo cibum ſumere ſingulis diebus conſueuerit, uelis autem eum bis alere, non medio-

©BIU Santé

mediocriter lædes : ſicut etiam contra, ſi abſtineas . præterea, quæ conſueta ſunt, lædere minus ſolent. ſed quanta uis conſuetudinis ſit, nos iam uno libro copioſe docuimus, quem de conſuetudine inſcripſimus. quod autem ait, σκέψασι, non modo ueſtitum poteſt indicare, ſed habitationem quoque : ut inquam inueſtiget medicus, an ęger ſolitus ſit in domo, an ſub dio cubare, & an intra domeſticos parietes multum, an parum ſe continere: ut inde de aere ambiente facere coniecturam poſſit. nec minus tamen ad ueſtimenta poteſt referri. addit tertio loco labores ſolitos eſſe ſpectandos: quod tantum poſſit conſuetudo, ut uel ſenes, uel imbecilli commodius, quàm uel iuuenes robuſti, labores ferant: id quod ipſe in aphoriſmis, & alibi ſæpe, uim conſuetudinis ornans laudibus, ſcriptum reliquit. Ad hæc ait, attendendum, quantum, & quando quiſq; ſomno indulgere per ſanitatem conſueſſet: ut uel de periculo, uel de ſalute, uel de morbi diuturnitate, aut breuitate loqui certius poſſe Medicus uideatur. quinctum locum tribuit rebus uenereis, ut in illarum

quoq;

©BIU Santé

quoq; uſu mos priſtinus, conſuetudoque ſeruetur: ne ue magna fiat immutatio. ſupra.n.diximus ex ipſius Hippocratis ſententia labores, cibos, potus, ſomnos, res uenereas mediocritatem excedere non oportere. ultimo loco ait expendendum, qualis fuerit mens eius, dum integra ualetudine frueretur: ut quantum a ſtatu naturæ ſuæ deflexerit, nos non fugiat. plerique enim læti ſunt, aut mites, aut blandi. quiſi contrarium in ſtatum ſint mutati, cauſa ſtatim perueſtiganda, & eidem eſt occurrendum. quod idem eſt, ſi contrariam in partem ſit facta mutatio, faciendum.

31 *Qualiter morbi, & a quibus in quos modos mutentur: ad quæ loca uerſi ſint, quando inceperint, adfuerint, ceſſarint.*

Niſi quis morborum modos norit, uix, aut ne uix quidem curare eos recte ſciuerit. ſunt.n. morbi, aut continui, aut intermittentes: aut acuti, aut longi: præterea aut ceſſarunt, & poſtea repetierunt; aut denique ſunt aliquo modo commutati: aut e loco ad locum alium decubuerunt. quod

cum,

cum de decubitu supra loqueremur, quomodo fiat, ostendimus. ac non modo hæc cognoscere Medicus debet, ut supra monuit, sed scire etiam, quando morbus inceperit, ut inde faciat coniecturam, utrum in statu, an adhuc in incremento sit, an declinet. quod permagni refert tum ad remedia adhibenda, tum uero etiam ad uictus rationem recte instituendam.

In quibus incontinens terrefactus, sit spectandũ. 32

Quicunque se a rebus uetitis abstinẽt, ij uel iudicio id faciunt, uel affectu, & monitu aliorum. iudicio faciunt ij, in quibus ratio cupiditatem uincit, ut uel ipsi cupiditate relicta gaudeant: uel rationi quidem obtemperent, uerum ad ea, quæ deseruerunt, oculos retorqueant. hos ἐγκρατεῖς, hoc est continentes uocant. qui uero affectu quodam sunt continentes, id ipsum duobus modis faciunt, hoc est pudore impediti, ut solent ingenui homines, & liberaliter eruditi: aut, cum seruili ingenio sint, metu solum abstinent a rebus prohibitis. hi uero suapte natura incontinentes sunt, sed metu ægritudinis perterriti, in officio continentur,

©BIU Santé

tinentur, ut non ſcortentur, non potent, non ſe ſe cibis expleant: aut hos, uel illos cibos, quod eſſe noxios audierint, non guſtent. id ergo uidere Medicus debet, ut quædam concedat, quædam prohibeat: moneatque quæ mala, quæque incommoda ſint ex uſu rerum uetitarum conſecutura: ne ſi ægrotus deliquerit, ipſe culpæ affinis exiſtimetur.

33 *Victus in morbo contrarius.*

Eſt Hippocratis explicata ſententia, cõtraria curari contrarijs, eandem nunc iterat, ut nobis in memoria firmius hæreat. ac nihil aliud hic monet, niſi, ut quæ ad victum pertinent, ea contraria morbo inſtituas.

34 *Facilitas, & difficultas in tolerando.*

Hoc ipſum ſexcẽtis in locis inculcauit. cauſa eſt, quia mirificam in facienda medicina utilitatem affert. uidendum enim eſt, num æger facile ferat morbum, medicamẽta, inediã, euacuationẽ, & cetera oĩa, quorum in morbis habenda ratio eſt. Si facile ferat, boni conſulendum: ſi ægre, & cum labore

©BIU Santé

bore, mali. quod in euacuationibus est potissimum obseruandum, ut scias an cohibẽdæ sint, an uero adiuuandæ, aut ita sinẽdæ. idque siue natura eas moliatur, siue Medicus sua industria eásdem tentarit.

Ne te lateat, quantum victus ratio cognosci possit. magna enim calamitas est, hanc si ignores. 35

Nisi quis victus rationem probe cognitam habeat, profecto innumera incommoda ægro afferet, quæ uel mortem, uel certe eius periculum minabuntur. debet igitur Medicus diligenter in hanc curam incumbere, ut quæ ad victum pertinent, accurate pernoscat omnia, ne quid delinquat, sed ægro semper adiumento sit.

Similitudines præstantibus etiam Medicis errores, & dubitationes afferunt: causa uero ipsa, econuerso. Scio autem difficile esse etiam† intelligenti ratiocinando uias cognoscere, ut si acutum caput habeat, si simus, si subsiccus, si biliosus sit: si difficulter uomat, si niger, iuuenis, temere victitans: hæc inquam omnia simul & inter se conuenire difficile est. 36

† Lib. impressus non habet εἰδότι. i. intelligenti.

Vt

©BIU Santé

Vt in philosophia magnos uiros,& clarissimos philosophos scimus esse deceptos in similitudinibus non rite discernendis, ita etiam in medicina usu ueniat,necesse est, neque enim rationum similitudines agnoscere possunt ij, qui non diu,multumque,& quotidie in rationibus sunt uersati. in quo maxime peccant ij, qui aliquid eorum, quæ uitam humanam attingunt, temere pronunciant,idque faciunt aut opinione sapientiæ, quam sibi arrogant, aut honoris,aut quæstus gratia.ut autem intelligerenius,quam acri studio debeamus laborare, ut ne nos similitudines fallant,scripsit hanc rem non modo uulgaribus,ignarisque hominibus errores, ambiguitatesq; afferre,sed optimos etiam Medicos,& ualde exercitatos in errorem induxisse. causa igitur spectanda est, qua cognita, fiet, ut minus labamur, minus decipiamur, & firmiore coniectura curationem simus adhibituri. uidetur tamen quasi excusationem quandam subiungere, cum ait, scire se, quam difficile sit,rationes curationum omnes cognoscere, quæ uidentur uarijs in rebus consistere, ut in corporis figura,utrum

quis

©BIU Santé

quis capite ſit acuto; an uero ſimus ſit: ut in temperatura, utrum inquam ſit ſiccus, an humidus, calidus, an frigidus: ut in humorum cognitione, utrum biliosus, an pituitosus, an melancholicus ſit: ut in affectione corporis aptus ne ſit quiſpiam ad medicinas, ad uomitum, ad excretiones per aluum, per urinam, per ſudores, & cetera huius generis. Sicut etiam ex colore poſſumus facere coniecturam de humore redundante, niſi ſit is propter aliquam externam permotionem, & perturbationem mutatus. & item ex ætate nobis poteſt aliquid ſuppeditari, ut ex conſueta uictus ratione, ut an conuenienter bonæ ualetudini uitam traduxerit, an ſine ullo diſcrimine rebus omnibus, & temere ſit uſus. quæ omnia inter ſe coniungere ait eſſe perdifficile: ac multo etiam laborioſius de eis recte iudicare.

35 *Fiſtula cuidam rurſus rumpebatur: quod tuſſicula permanere prohiberet.*

Dixit permanere, id eſt perdurare, & perſeuerare: quia cum iam fiſtula eſſet cicatrice

©BIU Santé

catrice concluſa, tuſſiculæ motus pectus agitabat,atque ita occluſam in eo fiſtulam aperiebat.uel etiam humores in capite collecti ad pulmonem deferebantur, atque ita erodebant id, quod iam eſſet congluti-natum.hanc ſibi hiſtoriam ſcripſit Hippocrates, ut poſtea pluribus uerbis enarraret. hæc autem pauca ſibi ad recordationem adnotauit, cuiuſmodi etiam eſt, id quod ſequitur.

37 *Cui iecoris fibra complicata erat, eum concuſſi, & dolor ſtatim ſedatus eſt.*

Hoc uel caſu, uel ictu, uel ex lucta, uel alia externa cauſſa, potuit contingere.concuſſio autem fecit, ut ſuum in locum fibra rediret. quare non mirabile eſt, dolorem eſſe eo pacto ſublatum.

38 *Thaſi Satyrus,cognomento Grypalopix qui dicebatur,cum circiter uigeſimum quintum annum ætatis ageret, ſemen genitale per ſomnum ſæpius emittebat: id quod etiam per diem ſæpenumero ei accidit. is cum ad annum trigeſimum peruenisſet, tabidus factus,interijt.*

In

In urbe Thaſo ait hoc, quod narrat, contigiſſe. Satyrus enim cum magnam uim ſeminis emiſiſſet, idq; non ſolum nocturno, ſed etiam diurno tempore, circa annum ætatis trigeſimum eſt factus tabidus, & ita mortuus eſt. quod Hippocrates nulla alia nota temperaturæ, aut ſigno aduétitio adiuncto, memoriæ prodidit.

Abderis paleſtræ cuſtos, qui Stheneus uocabatur, multum luctatus cum alio fortiore, in caput cecidit. inde abiens aquam frigidam copioſe bibit. Poſt hæc autem illa nocte ſubſecuta eſt uigilia, moleſtia, & extremorum refrigeratio. poſtridie domum ingreſſus eſt: & glande ſedi impoſita, aluus nihil deiecit. parum minxit, cum nihil minxiſſet prius. ſub noctem lauit. & tamen uigilia, moleſtiaque perſeuerarunt. delirauit. tertio die extremarum partium refrigeratio eum corripuit: calefactuſq; ſudauit. epoto uero mulſo tertio die mortuus eſt. 39

Probabile eſt, cum ex ictu concuſſum eſſet cerebrum, magnam ei noxam eſſe ex aquæ potu allatam: unde uigiliæ, & moleſtiæ ſunt conſecutæ: & extremæ partes frigore correptæ ſunt. Sed malitiam ſignorum quæ ex principe hac parte ſumebantur,

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 577 sur 584

©BIU Santé

tur, auxit etiam glans ano iniecta, quæ nihil irritauit, ut excrementa deijcerentur. Sed neque fructum ullum tulit ex balneo: cum nulla neque ab eo, neque a glande esset facta diuersio. eadem enim mala, & ijdem casus reuersi sunt: nisi quod ait, hominem calefactum, hoc est, ut ego quidem puto, ui morbi excalfactum sudasse: & postquam delirasset, & mulsam aquam bibisset, e uita tertio die excessisse.

40 *Melancholici plerunque in morbum comitialem solent cadere, & contra, qui morbo comitiali afficiuntur, melancholici fiunt. horum utrumlibet magis usu uenit, ut in hanc, uel in illam partem infirmitas uergit. nam si in corpus, morbus comitialis hominem corripit: si in mentem, melancholicus efficitur.*

Melancholia plerunq; in morbũ comitialem commutatur, sicut morbus comitialis in melancholiam uertitur: id tamen nõ perpetuo accidit: propterea quod si a pituita comitialis existat, non iam in melancholiam transeat. nos uero in commentarijs de locis affectis, quomodo ex melancholia fiat comitialis morbus; & ex comitiali melancholia, & item quomodo cum

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 578 sur 584

©BIU Santé

ad corpus & ad mentem repit, alteruter morbus gignatur, plane oſtendimus. quod qui ſcire aueat, eos libros legat, nec putet nos uelle eadem de re ſæpe eadem iterare.

Phaethuſa Pythei coniux Abderita, olim cum puella eſſet, fœcunda fuit. Sed eius marito in exilium acto, menſtruæ purgationes ipſam longo temporis ſpatio defecerunt. Poſtea uero dolores, & rubores articulos obſederunt. quæ cum ei contigiſſent, corpus uirile, atque omni ex parte hirſutum factum eſt, barbamque emiſit, & uox facta eſt aſpera. cum uero omnia faceremus, quæ eſſent ad menſtruas purgationes euocandas accommodata, ciere tamen eas non potuimus: ſed ipſa non ita diutius producta uita, periit. 45

Hanc hiſtoriam monimentis litterarũ eſſe conſignandam Hippocrates cenſuit, quod admirabilis ſit & contra opinionem omnium. ueriſimile tamen eſt, cum menſtruæ purgationes non profluerent, ut excrementis ijs, quæ excerni per uterum debebant, ad articulos confluentibus, dolores primum, deinde rubores ſint exorti. quare diximus alibi, ueriſſimam eius eſſe ſententiam, cum ait, mulierem pedum doloribus non laborare, niſi menſtruæ purga

Galeni In Hippocratis librum de humoribus commentarii tres, ejusdem Reliquum ... - page 579 sur 584

©BIU Santé

tiones eam defecerint.cum uero omnis redundantia ad cutim propelleretur, etiam pili toto corpore, atque adeo barba ipſa exorta eſt. ac ne quid deeſſet, ut uirile corpus eſſet factum, uox quoque facta eſt aſpera. exiſtimabat autem Hippocrates una ſola in re curationem eſſe poſitam, ſi menſes eſſent prouocati. itaque omni ſtudio id eſſe tentatum commemorat. ſed fruſtra. quocirca illa intra paucos dies exceſſit e uita.

42 *Idem quoque Namyſiæ Taſiæ Corippi uxori accidit. unica autem ſpe medici omnes, quos quidem ego noui, ducebantur, ſi illa effœminaretur, menſtruæque purgationes naturaliter profluerent. uerum multis remedijs adhibitis, non ſunt excitæ. immo uero illa non ita multo poſt obijt.*

Altero exemplo declarat, quid alteri mulieri acciderit, quam menſtruæ purgationes diu defecerant. ait enim medicos multa tentaſſe, & nihil non eſſe conatos, eas ut prouocarent, fruſtra tamen omnem laborem impendiſſe: quod illa effœminari non potuerit: hoc eſt perduci ad eum ſtatum nequiuit, ut menſtruæ purgationes prorumperent. ut nos fere admoneat, mu-

liebres

©BIU Santé

liebres purgationes ſi diutius ſuppreſſæ fuerint, uix poſſe reuocari: & ſæpius nos huiuſmodi laborem fruſtra ſuſcipere, quã ut uoti compotes fiamus. Namyſia uero, non ſecus quàm Phaetuſa, cuius facta eſt nuper mentio, cum nullum fructum ex medicorum opera tuliſſet, e uita exceſſit: nec potuit diu uitam producere. non tamen hæc nos deterrere exempla debent, quo minus mulieribus ita affectis manum admoueamus: ſed excitare potius, ut ingenium exacuamus, quo optata conſequamur: ſiquidem tum denique officio noſtro functi ſimus, cum omnia effecimus, quæ ratio nobis ſuppeditat, & longus uſus peritiaque commonſtrat.

Finis octaui in ſextum Hippoc. de morbis uulgarib. Commentarij.

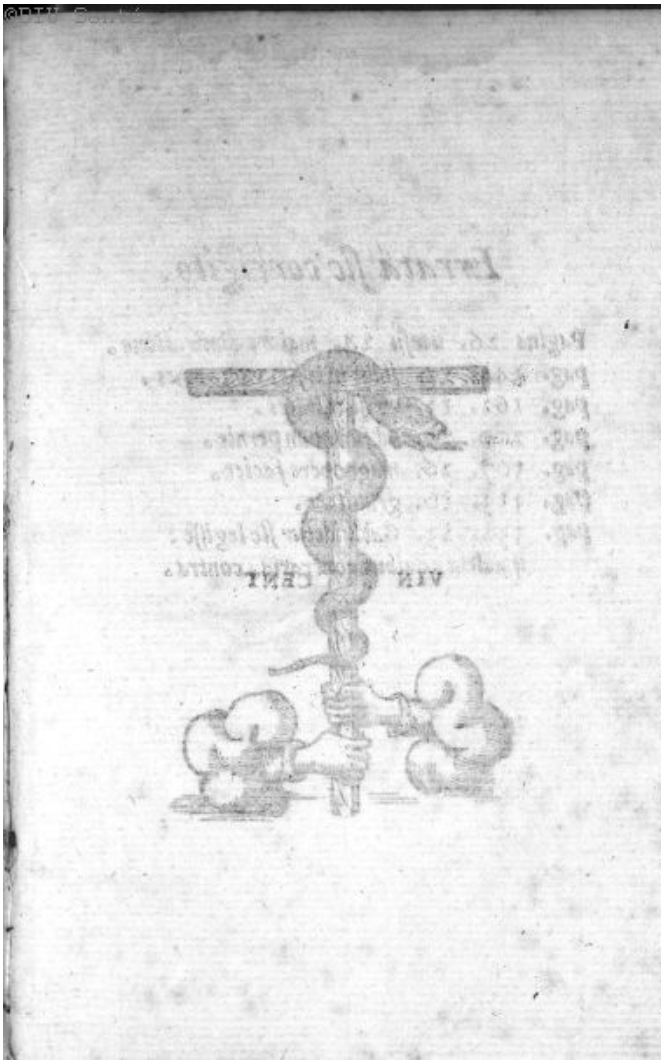
VENETIIS, Ex Officina Valgriſiana.

M D LXII.

©BIU Santé

Errata sic corrigito.

Pagina 26. uersu 24. *maiore admiratione.*
pag. 144. 11. *sicut in tussi, cum omnes.*
pag. 162. 12. *& surditates.*
pag. 200. 25. *ad summum pernic.*
pag. 307. 26. *magnopere faciet.*
pag. 313. 10. *grauitate.*
pag. 332. 23. *Gal. uidetur sic legisse:*
ij ualent. quibus contraria, contra.



©BIU Santé

